

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI**

**BAĞLANMA VE UYUM ARASINDAKİ İLİŞKİDE AYRIŞMA
BİREYLEŞMENİN ARACILIĞI**

DOKTORA TEZİ

**Hazırlayan
Sevda ASLAN**

ANKARA-2008

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI**

**BAĞLANMA VE UYUM ARASINDAKİ İLİŞKİDE AYRIŞMA BİREYLEŞMENİN
ARACILIĞI**

DOKTORA TEZİ

**Hazırlayan
Sevda ASLAN**

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Mehmet GÜVEN**

ANKARA-2008

ÖNSÖZ

Ayrışma bireyleşme konusunu doktora tez çalışması olarak seçmeye karar verdiğimde, bu konunun beni nerelere alıp götüreceği benim için merak konusuydu. Çalışmam derinleştikçe ve ilerledikçe, bir sonraki adımda nereye gideceğimi hep sorguladım. Bu sorgulamalarım ve merakım bana, bilimin bilinmezlikler dünyasında bir toplu iğne başı olmanın ne kadar zahmetli bir iş olduğunu fark ettirdi. Bununla birlikte doktora tez çalışmam bana araştırma yapmayı sevdirdi ve bilime gönül vermeyi öğretti. Bundan dolayı birçok kişinin emeği ve katkısı olan doktora çalışmamda; öncelikle daima anlayışı, verdiği destek ve çalışmama bilimsel katkıları için tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Mehmet GÜVEN'e yürek dolusu teşekkürlerimi sunarım. Tez izleme komitemin değerli üyelerinden ihtiyaç duyduğumda yardımını hiç esirgemeyen Prof. Dr. Yaşar ÖZBAY'a; her zaman görüşleri ve desteğiyle yanımda olan Doç. Dr. İbrahim YILDIRIM'a teşekkür ederim. Desteğini her zaman hissettiğim Hocam Prof. Dr. Nilüfer VOLTAN ACAR'a teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Çalışmada ölçeğin uyarlama çalışmaları sırasında görüşlerine başvurduğum ve bilgilerinden yararlandığım Doç. Dr. Selahittin GELBAL'a katkılarından ve yardımlarından dolayı teşekkür ederim. Yapısal Eşitlik Modeli'ni bana sabırla anlatan ve bilgilerini benimle paylaşan Murat ÖZTÜRK'e teşekkür ederim.

Tüm öğrenim hayatım boyunca fedakârlıkları ile beni bugünlere getiren sevgili annem Satı ASLAN ve sevgili babam İbrahim ASLAN'a destekleri ve koşulsuz sevgileri için minnet duygularımı sunuyorum ve teşekkür ediyorum. Sevgili ablam Selma'ya ve enişteme daima yanımda oldukları, yeğenlerim İrem, İlayda ve Boran'a da sevgilerini paylaştıkları için teşekkür ederim. Son olarak sevgili kardeşim Özgür'e ve eşine yanımda oldukları ve başarıları ile beni sevindirdikleri için teşekkür ediyorum.

Sevda ASLAN

Haziran, 2008

ÖZET

BAĞLANMA VE UYUM ARASINDAKİ İLİŞKİDE AYRIŞMA BİREYLEŞMENİN ARACILIĞI

ASLAN, Sevda

Doktora Tezi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Mehmet GÜVEN

Haziran, 2008

Bu araştırmada, ebeveyne güvenli bağlanma ve uyum arasındaki ilişkide sağlıklı ayrışma bireyleşmenin aracılığının Türk kültüründe test edilmesi amaçlanmıştır. Bunun için Model 1 ve Model 2 oluşturulmuştur. Model 1’de ebeveyne güvenli bağlanma ve kişisel ve sosyal uyum arasındaki ilişkide sağlıklı ayrışma bireyleşmenin aracılığı incelenmiştir. Model 2’de ebeveyne güvenli bağlanma ve kişisel uyum arasındaki ilişkide sağlıklı ayrışma bireyleşmenin aracılığı incelenmiştir.

Bu modelleri test etmek için araştırmanın çalışma grubu 2006-2007 öğretim yılı bahar döneminde Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Diş Hekimliği Fakültesi, Hemşirelik Meslek Yüksek Okulu, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Ev Ekonomisi Yüksek Okulu, Gıda Mühendisliği, Güzel Sanatlar Fakültesi, İktisadî ve İdari Bilimler Fakültesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi’nin 1.-4. sınıf öğrencilerinden 699 kişiden oluşmaktadır.

Öğrencilerin ayrışma bireyleşmeleri Levine, Green ve Millon (1986) tarafından geliştirilen ve araştırmacı tarafından Türkçeye uyarlanan “Ayrışma Bireyleşme Ergen Testi’nin ayrışma kaygısı, kısıtlanma kaygısı ve reddedilme beklentisi” üç alt ölçeğiyle ölçülmüştür. Araştırmada, ebeveyne güvenli bağlanma Günaydın, Selçuk, Sümer ve Uysal (2005) tarafından uyarlanmış olan “Ebeveyn ve

Arkadaşlara Bağlanma Envanteri” ile belirlenmiştir. Kişisel ve sosyal uyum Özgüven (1992) tarafından geliştirilen Hacettepe Kişilik Envanteri ile ölçülmüştür.

Verilerin analizinde SPSS 10.0, Lisrel 8.54 ve Amos 7.09 paket programları kullanılmıştır. Çalışma grubuna uygulanan ölçeklerin toplam puanı alınmıştır. Elde edilen toplam puanlarla yapısal eşitlik modelleri analizleri yapılmıştır. Araştırmada hata payı 0.05 olarak alınmıştır.

Araştırma sonucunda ebeveyne güvenli bağlanma ve kişisel ve sosyal uyum arasındaki ilişkide sağlıklı ayrışma bireyleşmenin aracılığının desteklenmediği görülmüştür. Bununla birlikte ebeveyne güvenli bağlanma ve kişisel uyum arasındaki ilişkide sağlıklı ayrışma bireyleşmenin aracılığının desteklendiği görülmüştür.

Araştırma bulguları, daha önceki benzer alanlarda yapılan araştırma bulgularıyla birlikte tartışılıp yorumlanmıştır. Alanda çalışanlara ve araştırmacılara yönelik çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ayrışma Bireyleşme, Ebeveyne Güvenli Bağlanma, Uyum, Geç Ergenler.

ABSTRACT**The Relation Between Attachment and Adjustment Mediated by
Separation-Individuation****ASLAN, Sevda****Doctorate Thesis, Department of Guidance and Psychological Counseling****Supervisor: Doç. Dr. Mehmet GÜVEN****June, 2008**

The aim of this study is to test, the relation between parental secure attachment and adjustment in mediated by healthy separation-individuation the Turkish Culture. Because of this, Model 1 and Model 2 were formed. In Model 1, the relation between parental secure attachment and personal and social adjustment mediated by healthy separation-individuation was examine. In Model 2, the relation between parental secure attachment and personal adjustment mediated by healthy separation-individuation was examine.

To test these models, study group consisted of 699 freshmen and seniors from Faculty of Education at Ankara University, Faculty of Education, Faculty of Dentistry, School of Nursing at Gazi University, Faculty of Education, Faculty of Health Sciences, Department of Food Engineering, Faculty of Fine Arts, Faculty of Economical and Administrative Sciences at Hacettepe University, Faculty of Architecture at Middle East Technical University in the spring semester of 2006-2007.

In this study, separation-individuation of the students were measured by three subscales (separation anxiety, engulfment anxiety, rejection expectancy) of the “Separation-Individuation Test of Adolescence; SITA” developed by Levine, Green ve Millon (1986) and adapted and translated by the researcher of this study into the Turkish Language. To assess the parental secure attachment of student “Inventory of

Parent and Peer Attachment, IPPA” which is adapted in Turkish by Günaydın, Selçuk, Sümer ve Uysal (2005) was administered. Personal and social adjustment were measured by Hacettepe Personality Inventory that was developed by Ozguven (1992).

In order to analyze data, package programs of SPSS 10.0 and Lisrel 8.54 were utilized. Total points for all scales implemented in study group was computed. Structural Equation Models Analyses were conducted with these total points. Significance level was establish as 0.05.

According the findings of this research; that the relation between parental secure attachment and personal and social adjustment mediated by healthy separation-individuation is not supported. Besides this, the relation between parental secure attachment and personal adjustment mediated by healthy separation-individuation is supported.

Research findings are interpreted after discussing them with the research findings in similar fields before. For research and practice several recommendations were made.

Key Words: Separation Individuation, Parental Secure Attachment, Adjustment, Late Adolescents.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI.....	i
ÖNSÖZ.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiii
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ.....	1
I.0. Araştırmanın Amacı.....	9
I.1. Araştırmanın Denenceleri.....	10
I.2. Sayıtlılar.....	12
I.3. Sınırlılıklar.....	12
I.4. Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi.....	12
I.5. Kavramların Tanımları.....	14
BÖLÜM II.....	15
KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	15
A.II.0. AYRIŞMA-BİREYLEŞME İLE İLGİLİ KURAMSAL ÇERÇEVE.....	15
A.II.1.0. Mahler'in Gelişim Kuramı.....	15
A.II.1.1. Blos'un İkinci Ayrışma Bireyleşme Süreci.....	23
A.II.1.2. Aile Açısından Ayrışma Bireyleşmenin Önemi.....	31
A.II. 1.3. Hogan'a Göre Bireyleşmenin Psikolojik Boyutları.....	32
B.II.0. BAĞLANMA KAVRAMI İLE İLGİLİ KURAMSAL GÖRÜŞLER.....	33
B.II.1.0. Bowlby'nin Bağlanma Kuramı.....	33
B.II.1.1. Ainsworth ve Arkadaşlarının Bağlanma Kuramına Katkıları....	36
C.II.0. UYUM KAVRAMI İLE İLGİLİ GÖRÜŞLER.....	39
D.II.0. KÜLTÜR VE BENLİK (SELF) İLE İLGİLİ GÖRÜŞLER.....	43
E.II.0. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	44
E.II.1.0. Ayrışma Bireyleşme ile İlgili Araştırmalar.....	44

E.II.1.1. Psikolojik Ayırışma ve Uyum ile İlgili Araştırmalar.....	50
E.II.1.2. Ayırışma Bireyleşme, Aile ve Uyum İlişkisi ile İlgili Araştırmalar.....	53
E.II.1.3. Ayırışma Bireyleşme, Bağlanma ve Uyum İlişkisi ile İlgili Araştırmalar.....	54
E.II.1.4. Ayırışma Bireyleşme ve Kimlik İlişkisi ile İlgili Araştırmalar.....	58
F.II.0. Bağlanma ile İlgili Araştırmalar.....	60
F.II.1.0. Ergenlerde Bağlanma ile İlgili Araştırmalar.....	60
F.II.1.1. Yetişkin Bağlanma Stilleri ile İlgili Araştırmalar.....	73
F.II.1.2. Bağlanma ve Aile ile İlgili Araştırmalar.....	78
F.II.1.3. Bağlanma ile İlgili Kültürel Araştırmalar.....	80
BÖLÜM III.....	83
YÖNTEM.....	83
III.1.0 ÇALIŞMA GRUBU I.....	83
III.2.0. ÇALIŞMA GRUBU II.....	84
III.3.0 ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	84
III.4.0 YAPISAL EŞİTLİK MODELİ.....	85
III.5.0 ARACILIK ETKİLERİNİ TEST ETMEDE YAPISAL EŞİTLİK MODELİ YAKLAŞIMI.....	90
III.6.0 VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	92
III.6.1. Ayırışma Bireyleşme Ergen Testi (SITA).....	92
III.6.1.0. Ayırışma Bireyleşme Ergen Testi'nin Geliştirilmesi.....	92
III.6.1.1. Ayırışma Bireyleşme Ergen Testi'nin Geçerlik Çalışmaları.....	94
III.6.1.1.1. Kuramsal Geçerlik.....	94
III.6.1.1.2. İç Geçerlik.....	95
III.6.1.1.3. Dış Geçerlik.....	96
III.6.1.2. Ayırışma Bireyleşme Ergen Test'nin Güvenirlik Çalışmaları.....	97
III.6.2. Ayırışma Bireyleşme Ergen Testi (SITA)'nin Türkçeye Uyarlanması Çalışması.....	98
III.6.2.0. Ayırışma Bireyleşme Ergen Testi'nin Türkçeye Çevrilmesi.....	98
III.6.2.1. Ayırışma Bireyleşme Ergen Testi'nin Geçerliği.....	98
III.6.2.2. Ölçeğin Güvenirlik Çalışmaları.....	101
III.6.2.2.1. Test-Tekrar Test Güvenilirliği.....	101
III.6.2.2.2. İki Yarı Test Güvenilirliği.....	102

III.6.2.2.3. Ölçeğin İçtutarlılığının Hesaplanması.....	102
III.6.3. Ebeveyn ve Akrana Bağlanma Envanteri (EABE).....	104
III.6.3.0. Orijinal Ebeveyne ve Akrana Bağlanma Envanteri'nin Geliştirilmesi.....	104
III.6.4.Ebeveyne ve Akrana Bağlanma Envanteri'nin Türkçeye Uyarlanması Çalışması.....	105
III.6.4.0. Ebeveyne Bağlanma Ölçeği'nin Uyarlanması.....	105
III.6.4.1. Ebeveyn ve Arkadaşlara Bağlanma Envanteri (EABE)'nin Kısa Formunun Yapı Geçerliği.....	106
III.6.4.1.1. EABE'nin Kısa Formunun Faktör Yapısı.....	106
III.6.4.1.2. EABE'nin Kısa Formunun İçtutarlılığı.....	107
III.6.4.2. Ebeveyn ve Arkadaşlara Bağlanma Envanteri (EABE)'nin Kısa Formunun Test-Tekrar Test Güvenirliği.....	108
III.6.5. Hacettepe Kişilik Envanteri.....	108
III.7.0 VERİ TOPLAMA İŞLEMİ.....	109
III.8.0 VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ.....	110
BÖLÜM IV.....	111
BULGULAR.....	111
IV.1.0. BAĞLANMA İLE KİŞİSEL UYUM VE SOSYAL UYUM ARASINDAKİ İLİŞKİDE AYRIŞMA BİREYLEŞME ARACILIĞININ TEST EDİLMESİNE YÖNELİK MODEL 1'E AİT DENENCELERE İLİŞKİN BULGULAR.....	111
IV.2.0. BAĞLANMA VE KİŞİSEL UYUM ARASINDAKİ İLİŞKİDE AYRIŞMA BİREYLEŞME ARACILIĞININ TEST EDİLMESİNE YÖNELİK MODEL 2'YE AİT DENENCELERE İLİŞKİN BULGULAR	115
IV.2.1. BAĞLANMA VE KİŞİSEL UYUM ARASINDAKİ İLİŞKİDE AYRIŞMA BİREYLEŞME ARACILIĞININ TEST EDİLMESİ İÇİN OLUŞTURULAN MODEL 3'E AİT DENENCELERE İLİŞKİN BULGULAR.....	125
IV.3.0. CİNSİYETE GÖRE BAĞLANMA VE KİŞİSEL UYUM ARASINDAKİ İLİŞKİDE AYRIŞMA BİREYLEŞME ARACILIĞININ TEST EDİLMESİNE YÖNELİK DENENCELERE İLİŞKİN BULGULAR.....	133
IV.3.1. KIZLAR İÇİN BAĞLANMA VE KİŞİSEL UYUM ARASINDAKİ İLİŞKİDE AYRIŞMA BİREYLEŞME ARACILIĞININ TEST EDİLMESİNE YÖNELİK MODEL 4'E AİT DENENCELERE İLİŞKİN BULGULAR.....	134

IV.3.2. ERKEKLER İÇİN BAĞLANMA VE KİŞİSEL UYUM ARASINDAKİ İLİŞKİDE AYRIŞMA BİREYLEŞME ARACILIĞININ TEST EDİLMESİNE YÖNELİK MODEL 5'E AİT DENENCELERE İLİŞKİN BULGULAR141

BÖLÜM V.....148

TARTIŞMA VE YORUM.....148

V.1.0. Bağlanma ile Kişisel Uyum ve Sosyal Uyum Arasındaki İlişkide Ayrışma Bireyleşme Aracılığının Test Edilmesine İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu.....148

V.2.0. Bağlanma ile Kişisel Uyum Arasındaki İlişkide Ayrışma Bireyleşme Aracılığının Test Edilmesine İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu.....150

V.3.0. Cinsiyete Göre Bağlanma ve Kişisel Uyum Arasındaki İlişkide Ayrışma Bireyleşme Aracılığının Test Edilmesine İlişkin Bulguların (Model 4 ve Model 5) Tartışma ve Yorumu.....152

BÖLÜM VI.....153

VARGI VE ÖNERİLER.....153

VI.1.0 ÖNERİLER.....153

VI.1.1.Uygulamaya Yönelik Öneriler.....154

VI.1.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler.....154

KAYNAKÇA.....156

EKLER.....175

TABLOLAR LİSTESİ

<u>Tablo No</u>	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1 3., 4., 5., 10., 12. ve 37. Maddeler Çıkarıldıktan Sonra Ayrışma Bireyleşme Ergen Testi'nde Yer Alan Maddelerin Faktör Yükleri.....	99
Tablo 2 Ergen Ayrışma Bireyleşme Ölçeği'nin Alt Ölçeklerine İlişkin İçtutarlık (Cronbach alfa) Katsayıları.....	102
Tablo 3 Ergen Ayrışma Bireyleşme Ölçeği'nin Alt Ölçeklerine Göre Madde-Toplam Puan Korelasyonları ve Cronbach Alfaları.....	103
Tablo 4 EABE Anne ve Baba Formları Faktör Yükleri.....	106
Tablo 5 TAM (FULL) MODEL 1'in Kay Kare (The Chi-Square) Uyum (Fit) Testi ve TAM (FULL) MODEL 1'in Uyum İndeksleri.....	114
Tablo 6 MODEL 2'nin Kay Kare (The Chi-Square) Uyum (Fit) Testi ve MODEL 2'nin Uyum İndeksleri	118
Tablo 7 Model 2'nin Standart Hataları ve Test İstatistikleri ile Birlikte Ölçüm Eşitlikleri.....	119
Tablo 8 Model 2'nin Standart Hataları ve Test İstatistiklerinin Yapısal Eşitlikleri.....	120
Tablo 9 Model 2'nin Bağımsız Değişkenlerinin Varyansları.....	120
Tablo 10 Model 2'nin Standartlaştırılmış Parametre Değerlerine Göre Eşitlikler.....	124
Tablo 11 MODEL 3'ün Kay Kare (The Chi-Square) Uyum (Fit) Testi ve MODEL 3'ün Uyum İndeksleri	127

Tablo 12	Model 3'ün Standart Hataları ve Test İstatistikleri ile Birlikte Ölçüm Eşitlikleri	128
Tablo 13	Model 3'ün Standart Hataları ve Test İstatistiklerinin Yapısal Eşitlikleri	129
Tablo 14	Model 3'ün Bağımsız Değişkenlerinin Varyansları	129
Tablo 15	Model 3'ün Standartlaştırılmış Parametre Değerlerine Göre Eşitlikler	132
Tablo 16	MODEL 4'ün Kay Kare (The Chi-Square) Uyum (Fit) Testi ve MODEL 4'ün Uyum İndeksleri.....	135
Tablo 17	Model 4'ün Standart Hataları ve Test İstatistikleri ile Birlikte Ölçüm Eşitlikleri	136
Tablo 18	Model 4'ün Standart Hataları ve Test İstatistiklerinin Yapısal Eşitlikleri	137
Tablo 19	Model 4'ün Bağımsız Değişkenlerinin Varyansları	137
Tablo 20	Model 4'ün Standartlaştırılmış Parametre Değerlerine Göre Eşitlikler	140
Tablo 21	MODEL 5'in Kay Kare (The Chi-Square) Uyum (Fit) Testi ve MODEL 5'in Uyum İndeksleri.....	142
Tablo 22	MODEL 5'in Standart Hataları ve Test İstatistikleri ile Birlikte Ölçüm Eşitlikleri	143
Tablo 23	MODEL 5'in Standart Hataları ve Test İstatistiklerinin Yapısal Eşitlikleri	144
Tablo 24	MODEL 5'in Bağımsız Değişkenlerinin Varyansları ..	144
Tablo 25	MODEL 5'in Standartlaştırılmış Parametre Değerlerine Göre Eşitlikler.....	147

ŞEKİLLER LİSTESİ

<u>Sekil No</u>	<u>Sayfa No</u>
Model 1 Bağlanma ile Kişisel Uyum ve Sosyal Uyum Arasındaki İlişkide Ayrışma Bireyleşme Aracılığı Modeli.....	9
Model 2 Bağlanma ve Kişisel Uyum Arasındaki İlişkide Ayrışma Bireyleşme Aracılığı Modeli.....	10
Şekil 1 Kişisel Uyumun Farklılaşma ve Bireyleşme Modeli.....	24
Şekil 2 Arabulucu Model.....	91
Tam (Full) Model 1 STANDARTLAŞTIRILMAMIŞ PARAMETRE TAHMİNLERİ.....	112
Tam (Full) Model 1 STANDARTLAŞTIRILMIŞ PARAMETRE TAHMİNLERİ.....	113
Model 2 STANDARTLAŞTIRILMAMIŞ PARAMETRE TAHMİNLERİ.....	116
Model 2 STANDARTLAŞTIRILMIŞ PARAMETRE TAHMİNLERİ ...	122
Model 3 STANDARTLAŞTIRILMAMIŞ ARACILIK MODELİNİN PARAMETRE TAHMİNLERİ.....	126
Model 3 STANDARTLAŞTIRILMIŞ ARACILIK MODELİNİN PARAMETRE TAHMİNLERİ.....	131
Model 4 KIZLAR İÇİN MODELDE STANDARTLAŞTIRILMAMIŞ PARAMETRE DEĞERLERİ.....	134
Model 4 KIZLAR İÇİN MODELDE STANDARTLAŞTIRILMIŞ PARAMETRE DEĞERLERİ.....	139
Model 5 ERKEKLER İÇİN MODELDE STANDARTLAŞTIRILMAMIŞ PARAMETRE DEĞERLERİ.....	141

Model 5	ERKEKLER İÇİN MODELDE STANDARTLAŞTIRILMIŞ PARAMETRE DEĞERLERİ.....	146
----------------	---	-----

BÖLÜM I

GİRİŞ

Günümüz toplumları hızla değişmekte ve gelişmektedir. Bu hızlı değişim içinde bireylerin kendilerinden ve çevrelerinden beklentileri de değişmektedir. Bu değişimlere ayak uydurma, beraberinde bireye anne ve babadan ayrışma ile farklı bir birey olarak topluma uyum sağlama konusunda problemler yaşatabilmektedirler. Bu durum da bireyin aile, okul, arkadaş grubu vb. değişik sosyal gruplar içerisinde problemler yaşamasına neden olmaktadır. Birey bir taraftan bu gruplar içerisinde varlığını sürdürürken, bir taraftan da bunlardan ayrışma bireyleşme konusunda yaşayabileceği problemlerini çözmek durumundadır.

Çocuğun ilk sosyal çevresi içerisinde önemli insanlar annesi, babası, belki de bakıcısıdır. Onun sosyal davranışı, beslemekten çok iletişim görevi gören annesinin ilgisiyle gelişmeye başlar. Çocuk bir süre sonra çevresine giren yabancılara anlamlı olan yeni bir tepki verir. Önce yabancılar onun için anlaşılması güçtür, sonra yabancıların davranışları ışığında kendi davranışını yorumlar ve sonuçta sosyal anlayışı gelişir. Hareket etme gücü olmasına rağmen, sosyal kişiliği hâlen sınırlı olan bir yaşındaki çocuk sosyal iletişim kurmaya hazırdır. İki yaşındaki çocuk eğitime ihtiyaç duyan, başkalarıyla yaşama deneyimi geçiren, diğerlerinin ilgi ve ihtiyaçlarına karşı ilgi gösteren bir varlık olur. Çocuğun kendi özellikleri hakkında içgörü kazanması yavaştır. Çocuk iki yaşında kişisel ihtiyaç ve isteklerinin giderilmesiyle öncelikli olarak ilgilenir, fakat aynı zamanda onun hakkında diğerlerinin davranışlarının onu ne şekilde etkilediğinin farkındadır. Çocuk büyüdüğünde ve insan ilişkilerini anladığında, kendini fark etme duygusunu yaşar (Graham ve Crow, 1973).

Çocuğun bir taraftan sosyal gelişimi sürerken, diğer taraftan cinsel gelişimi, dolayısıyla kişilik gelişimi bir bütünlük içinde devam etmektedir. Bu konuda psikoanalitik kurama bakıldığında; çocuğun cinsel gelişiminde altı yaşına gelindiğinde anal kişiliği oturmuştur. Fallik dönemde (3-7 yaş) cinsel kimlik

gelişmeye başlar. Çocuk cinsiyet farklılıklarını keşfeder, sorular sorar. Merakı yüzünden cezalandırılan, sorduğu sorular ve davranışlar için kınanan çocuklar, yetişkinlikte uygun cinsel kimliği benimsemekte sorunlarla karşılaşabilirler. Freud'a göre ilk üç döneme oranla son iki dönemin kişilik üzerindeki etkileri daha azdır. Örneğin; ilkokul yıllarına denk gelen dördüncü gelişim dönemi Latans dönemde oral, anal ve fallik dönemlerde geliştirilen özelliklerin yeni bir özümlemesi yapılarak kazanılan özellikler pekiştirilir. Ergenlik yılları ve daha sonrasına uzanan son gelişim dönemi olan genital dönemde ise, kişilik bir çocuk kişiliğinden yetişkin kişiliğine dönüşür. Genital dönemde, özellikle fallik dönemde kişiliğe eklenen öğelerin niteliği, ergenlik dönemindeki gelişimi belirler (Akman ve Erden, 1997).

Anna Freud ergenlik döneminde, önceki çocukluk dönemleri ile ilgili tüm çatışmaların yeniden canlandığını belirtmiştir. Örneğin bebekliğinin ilk yıllarındaki bağımlılık gereksinimini yeniden yaşayan genç, aşırı bağımlılık ile bağımsızlık isteği arasında bocalar durur, bazen bebeksi ve çocuksu davranır, bazen bebek olmadığına tüm dünyayı inandırmak istiyormuşçasına aşırı bağımsızlığı dener. Gencin çatışmaları çocukluk çatışmalarına benzer, ancak büyük farklar da vardır, çünkü gençlik dönemi daha önceki yıllara ait çözülmemiş cinsel ve saldırgan (agresif) çatışmaların yeniden ortaya çıkmasından çok daha fazla bir şey ifade eder. Ergenlik yaşantının çok önemli bir dönemidir, bu yaşta gençlerde bütün bu çatışmaların birikimi ile büyük karışıklıklar meydana gelebilir. Ergende ruhsal yapının düzenleyicisi, denge ve uyum sağlayıcı ego tam gelişmemiştir, id'in etkisi altındadır. Ergenlik döneminde ego uyum sağlama görevini yaparken, id ve süperego arasında bir uzlaşma sağlamak zorundadır. Sağlıklı bir ego geliştirmek, bu dönemin en önemli göstergesidir. Ego, gerçeklik ilkesine göre hareket eder. Gerçeklik ilkesi, gerçekçi düşünce aracılığıyla işler. Ego, kişiliği yürüten organdır. İd ve süperegonun isteklerine doyum yolları bulma, onları değiştirebilme ya da bastırabilme, bekletebilme ya da erteleyebilme, uygun yer ve zamanda onların doyumunu sağlayan eyleme girişme, ancak gelişmiş bir ego aracılığıyla mümkün olur. Diğer bir deyişle gencin kişiliği süperego engelleri ile id'in ısrarı arasındaki dengeye göre şekillenir (Erikson, 1963; Corey, 1996; Ekşi, 1999).

Hall'a göre de insanın kişiliği kesin damgasını erinlikte kazanmaya başlar ve ancak ergenlik döneminde kişiliği şekillenir (Hall ve Lindzey, 1965). Kimlik duygusu geç ergenlik yıllarında şu gelişim görevlerinin etkisi altında bireyde yerleşme olanağı bulabilmektedir (Kılıçcı, 2000): 1) Aileden bağımsız olma duygusunun yerleşmesi, 2) Duygusal çelişkileri kabul edebilmeyi öğrenme, 3) Otoriteyle ilgili ilişkileri düzenleyebilme, 4) Cinsellikle ilgili psikolojik olgunluğa ulaşma, 5) Kendine yeterlikte ve kendine saygıda güven bulma, 6) Olgun standartlar ve değerler kazanma.

Sullivan ergenlik döneminin sonu olan geç ergenliği, toplumsal bir birey olmanın gereği olan görev ve sorumlulukları üstlenmenin başladığı dönem olarak belirtmiştir. Bu dönemde, ilişki kurma yeteneğini geliştirme süreci tamamlanır ve bağ yaşantısının gelişmesiyle simgesel boyutlar zenginlik kazanır. Ergenlikte benlik sistemi tutarlı bir nitelik alır, gerilimlere karşı daha etkin yüceltme mekanizmaları oluşturulur ve anksiyeteye karşı daha güçlü güvenlik önlemleri geliştirilir (Geçtan, 1993; Altıntaş ve Gültekin, 2003). Sosyolojik olarak ergenlik dönemi, çocukluk dönemi bağımlılığından yetişkinlik dönemi benlik yeterliliğine doğru değişimdir. Ergen önceki korumanın derecesi ne olursa olsun üç alanda karşılıklı dayanışma (bağımsızlık değil, ancak karşılıklı dayanışma) doğrultusunda aileden dışarı çıkmaktadır. Bu alanlar şunlardır (Konopka, 1973): (1) Akranlar, (2) Yaşça büyükler, (3) Daha genç çocuklar. Bu bağımlılıktan dışarı çıkma süreci, gerilimler ve duygusal çatışmalar yaratmaktadır.

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, çocuğun gelişim dönemleri birbirini izleyen ve bütünleyen bir düzende gerçekleşmektedir. Özellikle bu gelişim dönemlerinden, ergenlik dönemi, bireyin kimliğini kazanarak toplum içerisindeki yerini alması açısından önemlidir. Aynı zamanda bu gelişim dönemlerinin başarıyla geçirilerek kişinin bireyleşmesinde yakın çevresiyle kurduğu bağların çok önemli bir yeri olduğu görülmektedir.

Jung'un da ifadesiyle bireyleşme süreci kişinin yaşamı boyunca yavaş yavaş gelişen ve yetişkinlik döneminde daha çok fark edilen bir süreçtir (Fordham, 2004).

Bireyleşme, bireyciliğe yol açmamaktadır, ancak engelleri ve duvarları ruhen yıkmaktadır. Bireyleşme sürecinde ilk adımda yalnızca görüneneye karşı hâlihazırda şüpheler uyanmışsa ve önemli bir şekilde alınan ruhsal gerçeği vermeye neden olmuşsa, bu yer değiştirme daha kolay bir şekilde başarılıdır. Bireyleşmeyle “Bendiliğin gelişimi” veya benliğin yaratılması olarak da isimlendirilebilmesi nedeniyle Benliğin Şekillenmesi (Self Formation) bireyleşmeyle kastedilmektedir. Ancak bu amaca göre yol, hâlâ uzun bir yoldur. Burada bireyleşme yolunun özelliği, ruhun gerçeğinin kapsadıklarından oluşmasıdır. Bireyleşmenin diğer bir özelliği, bireyselliğe öncelik verilmesi ve özerkliğe vurgu yapılmasıdır. Bireyleşme süreciyle kolektif bilinç dışında farklı değişiklikler meydana gelmektedir. Bilinçlilik ve bilinç dışılık birbirlerinin önüne çıkmaktadır. Bilinç dışılığın özümsemesinde, bilinçlilik ve bilinç dışılık arasındaki uzlaşma anlamlıdır. Bireyleşme süreci yavaş, ancak sabit bir şekilde ilerlemektedir. Gerilimler ve karşıtlıklar, kuvvetten düşürür ve birbirini sırayla izler. Bireyleşmenin amacı, kendiliğin doğmuş olmasıdır (Goldbrunner, 1962; Takano ve Osaka, 1999).

Bütün insan olmak, kişiliğin göz ardı edilmiş yönleriyle uzlaşmaya varmak demektir. Bu yönlerle her zaman olmasa bile çoklukla yeterli düzeyde uzlaşmaya varılamamıştır, çünkü çoğunlukla kendi gizil güçlerinin tümüne ulaşana kadar yaşamayan insanlar da vardır. Gerçekten bütünlüğü arayan hiç kimse zekâsını, bilinçdışını baskı altına alma pahasına geliştiremez ve öte yandan bilinçdışı bir durumla yaşayamaz. Bilinç, mantığını savunmalı ve kendisini korumalıdır. Bilinç, bilinçdışının karmaşık yaşantısına dayanabildiği kadarıyla kendi yolunu izleyebilmektedir. Bu açıkça ve aynı anda yürütülen çelişki ve iş birliği anlamına gelmektedir. Bireyleşmeyi sağlamış kişi ise kendi özgün kişiliğinin farkında olmasıyla bilinçdışını kabullenmesiyle tüm canlılarla hatta inorganik madde ve evrenle olan kardeşliğini gerçekleştirmiştir (Fordham, 2004). Hızla değişen çağdaş dünya içinde değerleri ve ihtiyaçları oldukça farklı hâle gelen yüksek öğrenim gören geç ergen kesimde, bireyleşme ihtiyacı ve buna bağlı doyum biçimi bireyin ruh sağlığını denetim altında tutmaktadır. Bireyin kendine ve içinde yaşadığı topluma yabancılaşmadan bireyselleşmesi özgerçekleşim ya da bütünüyle işler kişilikle binişik olan bir süreçtir. Bireyselleşmeye karşı yabancılaşma olgusu özgerçekleşim

için bir tehlike kaynağı oluşturmaktadır (Kılıçcı, 2000). İlişkisel-kültürel modele göre ise farklılaşma ve “hissedilen benlik hissi” ayrışma-bireyleşmenin sonucundan çok diğerleriyle anlamlı bağlantı aracılığıyla yavaş yavaş gelişmektedir (Jordan, 1997; Frey, Beesley ve Miller, 2006).

Bireyleşme, önemli diğerlerinden ayrı benlik fikrinin başarılması yeteneği ile önemli diğerleriyle duygusal bağlılık fikrini gerektirmektedir (Bartle ve Anderson, 1991). Gilligan (1982) ergenlik yıllarındaki deneyimlerde cinsiyetlerin-kimliklerin şekillenmesinde, ayrışma ve bağlanmanın farklı dinamiklerinden, bağlanma sürecinin sona ermesinde ayrışmanın rolünü vurgulamıştır.

Bağlanma kuramcılarından Bowlby, ortak bir şekilde doyum sağlanan ilişkilerde bireyin devam eden katılımında önemli rol oynayan kapsamlı sağlıklı insan gelişimine karşılık gelen yaşam süresinin yaratılmasını araştırmıştır. Bowlby, disiplinler arası ve evrimsel bir perspektifi benimsemiştir. Birbirine benzemeyen geleneksel psikoanalitik ve nesne ilişkileri kuramları, etiyoloji ve evrimsel teorilerin tek güdüsel ve davranışçı bir sistem varsayılmasına imkân vermiştir. Aynı zamanda bu kuramlar güvenlik ve koruma deneyimlerini vurgulamış, yakın ilişkilerin şeklinin düzenlenmesine ve ırkların yeniden üreme uygunluğuna katkıda bulunmasına imkân vermiştir (Bowlby, 1969, 1973). Bowlby (1969) tarafından kavramlaştırılmış, Ainsworth, Blehar, Waters ve Wall (1978) tarafından genişletilmiş bağlanma “ethological” modelinin perspektifine göre bağlanma figürü, güven temeli sağlama ile ilgili uyum işlevine hizmet etmektedir. Aynı zamanda, bağlanma figürü çevre ile ilgili aktif keşfetmeyi ve hâkim olmayı desteklemektedir. Bağlanmanın sürekli sevgi ilişkisi olarak özerklik işlevini desteklediği ve bağlılıkla eşanlamlı bağ olarak desteklemediği görülmüştür.

Özerklik genellikle teslime (boyun eğmeye), topluluğa, birliğe, eriyip kaynaşmaya veya bağımlılığa karşı özerklik, faaliyet veya ayrışma bireyleşme olarak çeşitli şekillerde isimlendirilen anne baba gibi diğerleriyle karşılıklı dayanışmadan bağımsızlık doğrultusunda ilişkililik eğilimlerinin yansıtılmasıdır. Özerkliğin yapıları, genellikle iki farklı anlamdaki boyuttan birleşmiştir. Bu yapılardan birisi,

diğerlerinden kendinin uzaklığının derecesi ile düzenlenmiştir. Bu boyut, kendi-diğeri ilişkileri ve ayrılmışlıktan ilişkililik temelini oluşturan “kişiler arası uzaklık” boyutu olarak isimlendirilebilir. Bu boyut, diğerleriyle ilişkinin derecesini yansıtır. Benliklerin birleştirilmiş sınırları diğerleriyle eriyip birbirleriyle kaynaşırken, ayrılmış benlikler ise iyi tanımlanmış benlik sınırlarıyla diğerlerinden uzaklaşmaktadır. Diğer boyut “faaliyet” olarak isimlendirilebilen özerklik işlevinin derecesiyle düzenlenmiştir. Bu boyut, özerklikten çeşitliliğe uzanmıştır. İnsan faaliyetindeki tutum en azından özerk faaliyet, mekanik faaliyet ve meydana çıkan interaktif faaliyet olarak üç farklı yolla kavramlaştırılmıştır. Kişiler arası uzaklık ve faaliyet boyutu kendi, kendi-diğeri ilişkileri ve sosyal davranışların temelini oluşturmaktadır. Sırasıyla ilişkililik ve özerklik temel insan ihtiyaçlarını yansıtmaktadır. Bu boyutlardan biri diğerini göstermemektedir. Kişiler arası ilişkiler, mantıksaldan çok deneyseleldir. İlişkililik ve özerlik boyutları farklı olmakla birlikte, aynı zamanda her birinin bir arada var olan farklı kutuplara sahip olma olasılıkları da vardır (Bandura, 1989; Guisinger ve Blatt, 1994; Wiggins ve Trapnell, 1996; Kağıtçıbaşı, 2005). Field’e (1996) göre bireysel farklılıklar aynı kültür ve ekolojik hücreler içinde olmakla beraber, kültürel ve ekolojik değişiklik, bağlanma davranışlarındaki çoğu değişikliği açıklayabilmektedir. Bu farklılıkların temelleri genetik, doğum öncesi veya çevresel değişiklikler olabilir.

Kültürel açıdan bakıldığında anne baba ve çocuk arasındaki bağlanma ile ayrışma bireyleşmenin farklılık gösterdiği görülmektedir. Örneğin Dien, geleneksel Çin Kültüründe kadının anne gibi davrandığı ve erkeğin daha az rol oynadığı aynı sosyal yapıyı Batı ile paylaşıırken, ilginç karşıtıtlıklarının olduğunu, ancak meydana çıkan kişilik örneklerini doğal anne kız ilişkisiyle karşılaştırdırca epey farklı olduğunu görmüştür. Çin’de kadın ve erkek açısından bireyleşme, öncelikli olarak yer alan sorun değildir. Anneler için oğullarının çok önemli olması, erkekleri kızlardan daha fazla bağımlı ve yardıma ihtiyaç duyan yapmıştır, fakat anneleri ve kızları da paylaştıkları kaderlerinden dolayı yakındır ve empatik ortak anlayışları vardır. Hint Kültüründe, çocukluk döneminin ilk yıllarına ilişkin vurgu ise engelleme olmadan, anne ve bebeğin karşılıklı hazzını artırma üzerinedir. Oysa bu vurgu, çocuğun bireyleşmesini ve özerkliğini teşvik etme üzerine değildir. Derece derece

anneden uzaklaşma; erkeğin kendisi ile ilişkili olarak annesinin işlevlerini kontrol altına almaya hemen hemen görülmez bir şekilde izin verdiğinden beri, güçlü bir gelişime temel olduğu, egonun bağımsızlığı üzerinde düşünülmüştür. Anneden erkek çocuğun kendisinin (ve dolayısıyla idden egonun) farklılaşması, yetişkin Hintli'nin kişiliğinde göreceli bir şekilde daha çok rol oynayan bebeğin bağımlılığını zihinsel işlemlerden geçirme sonucu ile Batı'dan yapısal bir şekilde daha zayıf ve kronolojik olarak daha sonra gelmiştir (Kakar, 2001). Yukarıda görüldüğü gibi Çin Kültüründe bireyleşmenin olmasına, özellikle ihtiyaç duyulmamaktadır. Hint Kültüründe ise bebeğin annesinden farklılaşması, özellikle Batı toplumlarına göre yavaş ilerleyen süreç olmaktadır.

Mahler, Pine ve Bergman'a (2003) göre bebek ve anne arasındaki yoğun duygusal ilişki bağlamında gelişimsel görevler, ilk üç yıl süresince üstesinden gelinmektedir. Sonra bebek gittikçe farklı bir birey olarak daha bağımsız davranmayı ve öz bakımı öğrendikçe, anneye daha az duygusal bağlı olmaktadır. Bebek, anne-bebek birliğinin ayrışmasıyla başlayan safhaları, uzlaşma (anneye dönme) ve anne imajının içselleştirilmesiyle sonlandırır. Anne-bebek ilişkisi sağlıklıysa, anne bebeğe yeterli özen göstererek bağımsızlık doğrultusunda teşvik eder. Böylelikle duygusal bağımlılık, yavaş yavaş ve problemsiz olarak azalır. Bununla birlikte, anne-bebek ilişkisi anksiyete, düşmanlık veya kabul etmeme olarak karakterize edilmişse, psikolojik ayrışma sorunlu olur ve anne imajının içselleştirilmesi tamamlanmaz. Ancak normal ayrışma kaygısını Beidel ve Turner (2005), bir ve iki yaşlarındaki çocuklar arasında ortak "yabancı kaygısı" olarak karakterize etmişlerdir. Yabancı kaygısını da çocuğun ebeveyninden veya birincil bakım verenden başka diğer bir kimseyi tutması veya bazı sosyal aktivite tipleriyle meşgul etmeye teşebbüs etmesi, üzüntüsünü genellikle ağlama veya dönüp gitmek şeklinde ifade etmesiyle açıklamışlardır. Tipik bir gelişim evresi içinde yabancı kaygısının dikkate alınması gerektiğini belirtmişlerdir.

Çocuğun bireyleşme sürecinin tamamlanmasında, gelişim dönemlerinin başarıyla üstesinden gelinmesinde olduğu gibi anne babasıyla kurduğu bağların ve uyumun çok önemli yeri vardır. Çocuğun ayrışma bireyleşmesi sürecinde iki kritik

dönem vardır. Bunlardan birincisi ilk üç yaş (Mahler ve arkadaşları, 2003), diğeri bebeksi nesne bağlarının gevşediğı, aile bağımlılıklarının değıştiğı ergenlik dönemidir. İlk üç yaşta içselleştirilmiş bebek nesnelerinden bağlantının kesilmesinin anlamı, ergenin bireyleşmesinde yapısal değışikliklerin meydana gelmesidir (Blos 1989). Bununla birlikte, ayrışma bireyleşme süreci bebeklikten itibaren yavaş yavaş meydana gelen süreçtir. Diğertaraftan, bu sürecin bütün kültürlerde meydana gelmesine karşın, meydana gelen süreçte kültürel farklılıklar da görölmektedir. Bireylerin iç gruplardan duygusal olarak kopuk olduğı bireyci kültürlerde, ayrışmışlık ve özerklik gereksinimi büyüktür. Başka bir deyişle bireyci kültürlerde, kişinin benlik oryantasyonu önemlidir. Toplulukçu (kolektivist) kültürlerde ise, kişinin benliğı iç grup terimleriyle açıklanır. Bireyler için grup amaçları bireysel amaçların önüne çıkar ve kişinin davranışları iç grubun istekleri ve normları doğrultusunda belirlenir. Diğert bir deyişle, kolektivizmde grup oryantasyonuna öncelik verilir. Aynı zamanda kolektivizmde uyum aileye, akrabalara, yapıya, organizasyona ve sosyal sisteme duygusal bağımlılık açısından ele alınmaktadır (Kağıtçıbaşı ve Berry, 1989; Göregenli, 1997; Takano ve Osaka, 1999; Kağıtçıbaşı, 2006). Diğert bir deyişle; sıkı, edilgen ve sade kültürlerin daha çok toplulukçu; gevşek, aktif ve kompleks kültürlerin daha çok bireyci olduğı söylenebilir (Triandis, 1996). Genelde Türk kültüründe bireyci ve toplulukçu eğilimlerin farklı yönlerinin bir uyum içinde barınmasına rağmen, ayrışmaya karşı bütünleşme ya da ilişkisellik eğilimlerinin daha ağır basmakta olduğı görölmektedir (İmamoğlu, 1998). Başka bir deyişle Türk Kültüründe, toplulukçu kültür özelliklerinin bireyci kültür özelliklerine göre daha belirgin olduğı görölmektedir.

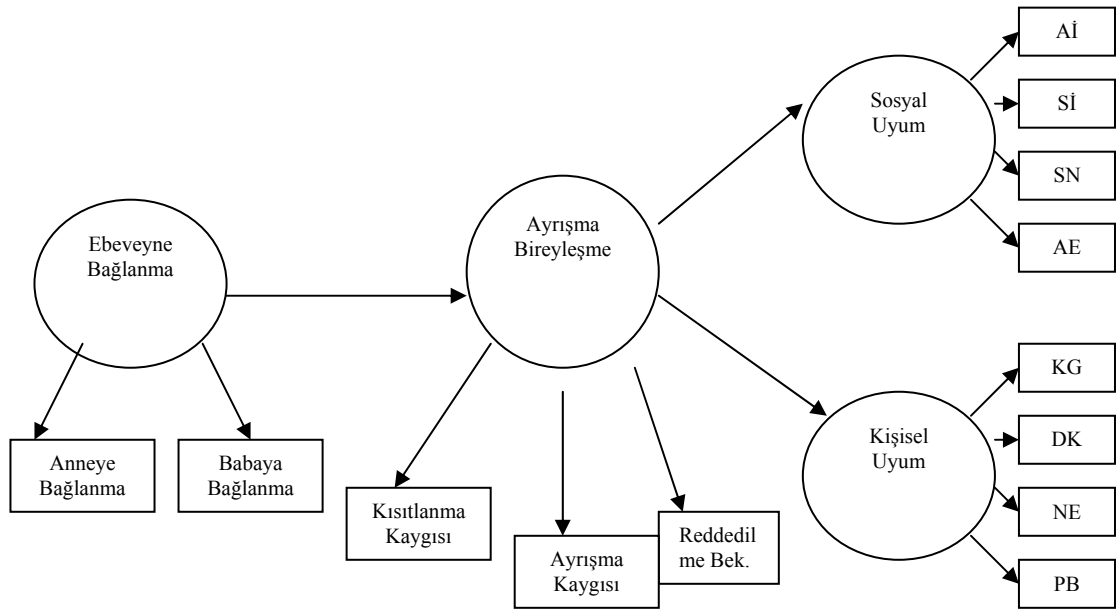
Yukarıda belirtildiğı gibi bireyin gelişiminde önemli bir kavram olan ayrışma bireyleşmenin bireyci kültürlerde o kültürün bir özelliğı olarak ele alındığı, ancak toplulukçu kültürlerde ise öncelikli olarak ele alınmadığı söylenebilir. Bu nedenle bu çalışmada bireyci kültürlerde ağırlıklı olarak geçen ayrışma bireyleşme kavramının geç ergenin anne ve babaya bağlanması ile kişisel ve sosyal uyum alanları arasındaki ilişkideki aracılığının, oluşturulan modeller çerçevesinde Türk kültüründe incelenmesi hedeflenmiştir.

I. 0. Araştırmanın Amacı

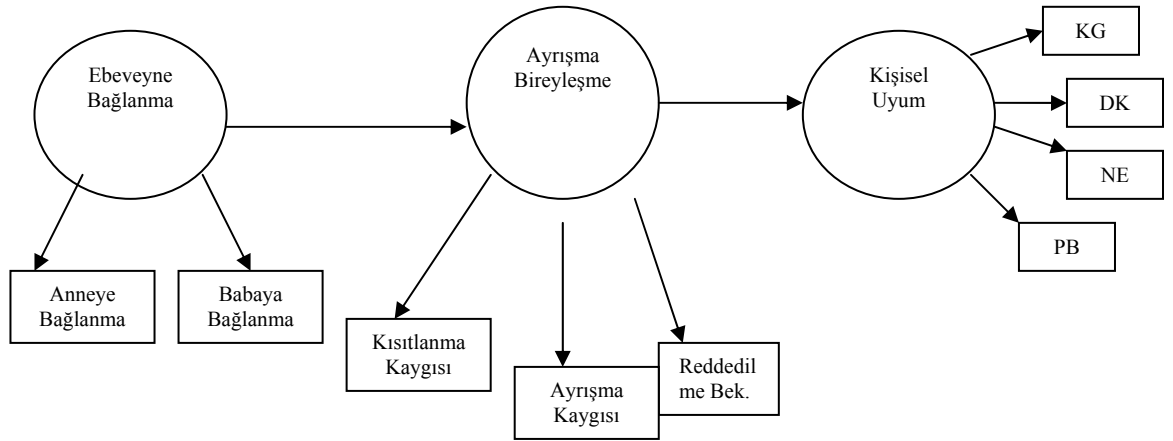
Bu araştırmada, ebeveyne güvenli bağlanma ve uyum arasındaki ilişkide sağlıklı ayrışma bireyleşmenin aracılığının Türk kültüründe test edilmesi amaçlanmıştır. Bunun için aşağıda şekille belirtilen Model 1 ve Model 2 oluşturulmuştur.

Model 1

Bağlanma ile Kişisel Uyum ve Sosyal Uyum Arasındaki İlişkide Ayrışma Bireyleşme Aracılığı Modeli

Model 2
Bağlanma ve Kişisel Uyum Arasındaki İlişkide Ayrışma Bireyleşme
Aracılığı Modeli

1.1. Araştırmanın Denenceleri

Araştırmanın yukarıda belirtilen genel amacı doğrultusunda;

I. Model 1'e ilişkin denenceler şunlardır:

- 1- Anneye güvenli bağlanmanın ayrışma bireyleşme üzerinde doğrudan etkisi vardır.
- 2- Babaya güvenli bağlanmanın ayrışma bireyleşme üzerinde doğrudan etkisi vardır.
- 3- Ayrışma bireyleşmenin sosyal uyum üzerinde doğrudan etkisi vardır.
- 4- Ayrışma bireyleşmenin kişisel uyum üzerinde doğrudan etkisi vardır.
- 5- Anneye güvenli bağlanmanın kişisel uyum üzerinde doğrudan ve dolaylı etkisi vardır.
- 6- Babaya güvenli bağlanmanın kişisel uyum üzerinde doğrudan ve dolaylı etkisi vardır.
- 7- Anneye güvenli bağlanmanın sosyal uyum üzerinde doğrudan ve dolaylı etkisi vardır.
- 8- Babaya güvenli bağlanmanın sosyal uyum üzerinde doğrudan ve dolaylı etkisi vardır.

II. Model 2'ye ilişkin denenceler şunlardır:

- 9- Anneye güvenli bağlanmanın ayrışma bireyleşme üzerinde doğrudan etkisi vardır.
- 10- Babaya güvenli bağlanmanın ayrışma bireyleşme üzerinde doğrudan etkisi vardır.
- 11- Ayrışma bireyleşmenin kişisel uyum üzerinde doğrudan etkisi vardır.
- 12- Anneye güvenli bağlanmanın kişisel uyum üzerinde doğrudan ve dolaylı etkisi vardır.
- 13- Babaya güvenli bağlanmanın kişisel uyum üzerinde doğrudan ve dolaylı etkisi vardır.

III. Model 3'e ilişkin denenceler şunlardır:

- 14- Anneye güvenli bağlanmanın ayrışma bireyleşme üzerinde doğrudan etkisi vardır.
- 15- Babaya güvenli bağlanmanın ayrışma bireyleşme üzerinde doğrudan etkisi vardır.
- 16- Ayrışma bireyleşmenin kişisel uyum üzerinde doğrudan etkisi vardır.
- 17- Anneye güvenli bağlanmanın kişisel uyum üzerinde dolaylı etkisi vardır.
- 18- Babaya güvenli bağlanmanın kişisel uyum üzerinde dolaylı etkisi vardır.

IV. Model 4 ve Model 5'e ilişkin denenceler şunlardır:

- 19- Cinsiyete göre anneye güvenli bağlanmanın ayrışma bireyleşme üzerinde doğrudan etkisi vardır.
- 20- Cinsiyete göre babaya güvenli bağlanmanın ayrışma bireyleşme üzerinde doğrudan etkisi vardır.
- 21- Cinsiyete göre ayrışma bireyleşmenin kişisel uyum üzerinde doğrudan etkisi vardır.
- 22- Cinsiyete göre anneye güvenli bağlanmanın kişisel uyum üzerinde dolaylı etkisi vardır.
- 23- Cinsiyete göre babaya güvenli bağlanmanın kişisel uyum üzerinde dolaylı etkisi vardır.

I.2. Sayıtlar

Araştırmanın sayıtları aşığıda verilmiştir.

1. Araştırmaya katılan bireylerin anneye ve babaya belli düzeyde bağlandıkları varsayılmaktadır.
2. Araştırmaya katılan bireylerin anne ve babadan belli düzeyde ayrışıp bireyleştikleri varsayılmaktadır.
3. Araştırmaya katılan bireylerin ayrışma bireyleşmeleri üzerinde modelde adlandırılmayan başka faktör/faktörlerin etkisinin de olabileceğı varsayılmaktadır.
4. Araştırmaya katılan bireylerin kişisel uyumları üzerinde modelde adlandırılmayan başka faktör/faktörlerin de etkisinin olabileceğı varsayılmaktadır.

I.3. Sınırlılıklar

Araştırmanın sınırlılıkları şöyledir:

1. Bu araştırmada çalışma grubu Ankara'nın dört üniversitesinde öğrenim gören geç ergenlerle sınırlıdır.
2. Bu araştırmadaki ölçüm modelinde ayrışma bireyleşmenin göstergeleri Kısıtlanma Kaygısı, Ayrılık Kaygısı, Reddedilme Beklentisi ile sınırlıdır.
3. Bu araştırmada kişisel uyum göstergeleri kendini gerçekleştirme, duygusal kararlılık, nevrotik eğilimler ve psikotik belirtilerle sınırlıdır.
4. Bu araştırmada sosyal uyum göstergeleri aile ilişkileri, sosyal ilişkiler, sosyal normlar, antisosyal eğilimler ile sınırlıdır.

I.4. Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi

Annenin/bakıcısının bakımına ihtiyaç duyan bebek, gelişim evreleri içinde kendi beden hareketlerini kontrol ederek bağımsız hareket etmeye başlar. Böylelikle annesinden farklı bir birey olduğunu fark eder. Bir başka deyişle bireyleşmeye başlar. Ancak bu süreç, temelinde özellikle anne ve çocuk arasındaki etkileşimleri içeren babanın da yer aldığı karmaşık bir süreçtir. Bu süreçte, ebeveyn-çocuk arasındaki bağlanma zayıflamaktadır.

Bireyin devam eden gelişiminde ikinci hızlı bir değişimin olduğu dönem ergenliktir. Ergenlik dönemi, kimliğin oluştuğı bir dönemdir. İkinci ayrışma bireyleşmenin bu

dönemde olduğu göz önünde tutulduğunda, geç ergenin ebeveynlerinden ayrışarak sağlıklı bir kimlik kazanması hâlihazırdaki ve gelecekteki hayatı için önem kazanmaktadır.

Diğer taraftan ayrışma bireyleşme kavramının bireyin gelişiminde önemli olmasına rağmen, ayrışma bireyleşme konusuna Türk kültürü genel olarak toplulukçu kültür özellikleri taşıdığından dolayı bu kavrama yeterince ağırlık verilmemiştir. Bu kavram daha çok Batı toplumlarında önemini korumuştur. Bu kavramın, Türkiye’de işlerliği konusunda Göral (2002)’ın araştırması dışında araştırmaya rastlanmamıştır. Bu anlamda geç ergenin anne ve babaya güvenli bağlanması ve uyum arasındaki ilişkide ayrışma bireyleşme aracılığının Türk kültüründe etkili olup olmadığına bakılmıştır.

Türkiye’de üniversite öğrencilerinin (geç ergenlerin) ayrışma bireyleşmesini belirleyecek bir ölçme aracının bulunmaması nedeniyle bu araştırmada, Ergen Ayrışma Bireyleşme Ölçeği’in (Separation-Individuation Test of Adolescence; SITA) geçerlik ve güvenirlik çalışmalarının yapılmasının alana katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

Üniversiteye gelmiş geç ergenler, bazı sorunlarla karşılaşabilmektedir. Bunlar arasında, ebeveynlerine bağlanma ve ebeveynlerinden ayrışma bireyleşme ile okula uyumda yaşanan sıkıntılar yer alabilir. Öğrencilerin bu konudaki sorunlarının kaynağını belirlemek, üniversitelerin psikolojik danışma merkezlerinin öğrenciye daha etkin psikolojik hizmetler sunması açısından faydalı olabilir. Böylelikle psikolojik danışma merkezlerinin gerek psikolojik danışmayla gerekse ebeveynlerine bağlanma ve ebeveynlerinden ayrışma bireyleşmeyle ilgili hazırlanan kaygıyı azaltıcı, farkındalık arttırıcı, beceri eğitimi, etkili iletişim vb. programlarla işlevselliği artabilir. Bu sayede hem ebeveynlerle daha sağlıklı bağların oluşması hem de geç ergenin bireyleşmesi yolunda önemli bir yol katedilebilir. Diğer taraftan öğrencinin probleminin kaynağını belirleyerek çözümünü destekleyici hizmet sunmak, eğitim ortamında dolaylı olarak öğrencilerin kişisel ve sosyal uyum sorunlarının üstesinden gelmelerine de yardımcı olabilir.

I.5. Kavramların Tanımları

Araştırmada geçen kavramların tanımları aşağıdadır:

Ayrışma Bireyleşme: Bebeksi nesne bağlarından, yani içselleştirilmiş bebeksi sevgi ve nefret nesnelerinden libidinal ve saldırgan katarsız ile ilgili bağlantıyı keserek yetişkin kişiliğinin birleşmesinin meydana gelmesidir (Blos, 1989).

Ebeveyne Güvenli Bağlanma: Bebeğin ebeveynle ulaşılabilir ve tepki verir olarak keşfedici davranışların desteklenmesiyle etkili kaygıyı azaltıcı işlevlerin sağlanmasıdır (Ainsworth ve arkadaşları, 1978).

Uyum: Uyum bireyin hem kendisi hem de çevresi ile iyi ilişkiler kurabilme ve bu ilişkileri sürdürebilme derecesidir (Özgüven, 1992).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, önce ayrışma bireyleşme kavramına ilişkin kuramsal görüşlere yer verilmiştir. Daha sonra Bağlanma kavramına ilişkin görüşler hakkında bilgi verilmiştir. Son olarak Uyum kavramı ile ilgili görüşler, Kültür ve Kendilik ile ilgili görüşlere ilişkin bilgi verilmiştir. Konu ile ilgili araştırmalar kısmında ise gerek yurt dışında gerekse yurt içinde yapılan çalışmalara yer verilmiştir. İlgili araştırmalar sırasıyla ayrışma bireyleşme, bağlanma ve uyuma ilişkin içerdikleri ortak kavramlara göre başlıklandırılmıştır.

A.II.0. AYRIŞMA-BİREYLEŞME İLE İLGİLİ KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde, önce Ayrışma Bireyleşmeye ilişkin sırasıyla Mahler'in Gelişim Kuramı, Blos'un İkinci Ayrışma Bireyleşme Süreci, Aile Açısından Ayrışma Bireyleşmenin Önemi, Hogan'ın Bireyleşmenin Dört Psikolojisi, Darwin'in Bireyleşme ile İlgili Görüşleri üzerinde durulmuştur.

A.II.1.0. Mahler'in Gelişim Kuramı

Mahler ve arkadaşları (1975), anneden (veya başlıca sevgi nesnesinden) intrapsişik çocuğun farklılaşmasında bebeklik dönemi safhalarını betimlemiştir. Bu safhâlâr boyunca bebek, dış nesneden daha fazla fiziksel bağımsızlıkta kendisine izin veren içselleştirilmiş anne imajına varmıştır. Mahler'e göre ilk otistik safha (dış dünyanın bebeksi farkındalığı var olmamıştır) yaşamın ikinci ayında normal sembiyotikliğinin başlangıcından önce gelmiştir. Nesne ilişkileri terimi açısından sembiyosizim bebek ve annenin düşüncesinde henüz anneye ait “annem” ile “ben” ilişkili olabilirim değildir. Ayrışma bireyleşme süreci, bu temelden başlamaktadır. Bunun (ayrışma bireyleşmenin) ilk alt safhasında, bebek “anne” ve “diğeri” nin özelliklerinin keşfetmeye fiziksel ve intrapsişik kapasitelerini başardığında, *farklılaşma* olmaktadır. Artan hareketle anneden fiziksel uzaklığı tolare etmede yeni yürümeye başlayan çocuğun artan yeteneğiyle “dünya ile bir aşk macerasına” önceki

sembiyotik yörüngeden kurtulmayla *pratik yapma (çalışma)* anlaşılmış ve işaret edilmiştir. Ancak, intrapsişik ayrışmanın fark edilmesi, kaybetme ve kaygının eşlik eden duyguları ile görüşmeye başladığı için uzlaşma krizini başlatır. Kumar'a (2005) göre annenin bedeninden ayrışma, ruhsal tamamlanmamışlığın ölümsüz duygusunu terk etmektir. İntrapsişik organizasyonun ilk düzeyleri içinde anneyi yeniden içselleştirmeyi teşebbüs etmenin boş olduğu ispatlanmıştır ve ayrışma bireyleşme için ihtiyaç arasındaki çatışma bunun zayıflığındadır. Libidinal nesne tutarlılığının son alt safhası, benliğin ve diğlerinin tutarlı kavramının çıkmasıdır.

Vahip (1993), Mahler ve arkadaşlarının normal gelişim basamaklarını şöyle sıralamıştır:

I. Normal Otistik Dönem (yaşamın 1. ayı)

II. Sembiyotik Dönem (2-5. aylar)

III. Ayrışma-Bireyleşme Dönemi

a. Birinci Alt Evre Ayrışma ve Beden İmgesinin Gelişimi Dönemi (5-9. aylar)

b. İkinci Alt Evre Alıştırma Dönemi (9-15. aylar)

- erken alıştırma alt dönemi

- esas alıştırma alt dönemi

c. Üçüncü Alt Evre Yeniden Yaklaşma Dönemi (15-24. aylar)

- yeniden yaklaşmanın başlangıcı

- yeniden yaklaşma krizi

- krizin bireysel çözümleri

d. Bireyselliğin sağlamlaşması ve duygusal nesne sürekliliğinin başlangıcı (24-35. aylar ve ötesi)

Mahler ve arkadaşları (1975) bu genel gelişimsel modeli, ayrışma bireyleşme olarak isimlendirmişlerdir. Mahler, iki ayrı oluşumdan bireyleşmeyi bu ayrılmış benliğin kim ve ne olmasına kurulmasına izin verirken, ayrışmanın kendi ve diğeri arasında farklılaşmaya izin verdiğini belirtmiştir.

Otistik safha boyunca-yaşamın ilk dört haftası-bebek uyandırma durumlarından çok uyumaya benzer durumlarda daha fazla zaman geçirir. Bebeğe yakın bir sistemde çalışma, dışarıdan birisi tarafından içinin ayırt edilemediği ve uyarıcı engel ile korunabilmiş olan, şaşkına çevirici uyarmaya karşı hipoteze edilmiş koruyucu bir kalkan olarak düşünülmüştür. Deneyim açlık, giderme ve bedence rahatlıklar gibi iç uyarıcının üzerinde merkezileşmiştir. Bebeğin yaşamı, ihtiyaçların doyumu ve bu iç durumlar ile ilgili hoş olmayan gerilimlerin azaltılması konusunda bir araya getirilmiştir. Bebeğin ihtiyaçları ile ilgili bakım verenin memnuniyeti merkezidir. Bu memnuniyet, deneyiminin dışındadır. Bebeğin “iyi” zevk deneyimleri ve “kötü” üzücü deneyimleri farklılaşmaya başlamıştır (Mahler, 1967). Bu safhada duygular kendi ve diğeri düşüncesiyle henüz bir arada tutulamamış olan deneyim adalarındır (Akt. Botkin, 2006).

Anne ile şiddetli duygusal bağ ile bağlanmada, bebek için deneyim birleşmeye başlamıştır. Bakım veren veya diğerlerine bağlanma yeteneği duygusal sağlık için yararlıdır. Gülümseme, uzanma gibi bağlanma-arama davranışlarının yokluğu ve önceden tahmin edilen emzirme gecikmeleri yapısal veya temel zihinsel bozuklukların sonuçları olarak hissedilmektedir. Klinik bir şekilde, bu davranışların yokluğu derin çevresel strese de bağlanılabilir (Mahler, 1952; Rutter, 1971: Akt. Botkin, 2006).

Yaşamın ilk safhasındaki bireyleşme krizi kadar bağlanma krizinin tanımlayıcısı, “güvene karşı güvensizlik”tir. Çocuğun yeniden yakınlaşma döneminde annenin kendi anneliğinin coşkusal gelişimi görülmektedir. Bu çeşit coşkusal gelişim yavrusunu serbest bırakmak, anne kuşların yaptığı gibi onu bağımsızlığa doğru yumuşak itmek, bir teşvik vermek konusunda olduğunda çocuk için faydası muazzamdır. Bu, normal (sağlıklı) bir bireyleşmenin olmazsa olmaz koşulu bile sayılabilir (Franz ve White, 1985; Mahler ve arkadaşları, 2003: 107).

15. ay civarında çocuğun annesiyle ilişkisi nitelikseldir. Anne, alıştırma döneminde, çocuğun gereksinim duyduğunda (beslenme, yatıştırılma, yorulduğu veya sıkıldığı sırada “yakıt ikmal”) sık sık dönebildiği “merkez üssü”dür. Bu dönemde anne bir

“merkez üssü” olmaktan çıkıp çocuğun gittikçe kapsamı genişleyen dünyayı keşiflerini paylaşmak istediği bir kişiye dönüşür. Bu yeni ilişki kurma biçiminin en önemli davranışsal işareti, çocuğun sürekli olarak bazı nesneleri anneye getirişi, giderek genişleyen dünyasında bulduğu nesnelerle onun kucagını doldurmasıdır. Bunların hepsi onun için ilginçtir, ama temel coşkusal yatırım, onları annesiyle paylaşmak istemesidir. Çocuk, ayrı farkındalığının başlangıcıyla birlikte, annenin isteklerinin hiç de her zaman kendisinininkilerle özdeş olmadığını-ya da tersine kendi isteklerinin onunkilerle çakışmadığını-kavrar. Bu kavrama, çocuğun “dünyanın tepesinde” (Mahler, 1966b) hissettiği alıştırma evresinin büyüklük ve tüm güçlülük duygularını büyük ölçüde sarsar (Mahler ve arkadaşları, 2003: 119).

Annenin dış dünyada yaşayan, aldığı hazları paylaşmak istediği bir kişi olduğunun hissedilmesi ile koşut bir biçimde ya da bunun doğal bir sonucu olarak çocuğun doğrudan devinim ve araştırmaya duyduğu ilgi zayıflar. Çocuğun en büyük haz kaynağı, bağımsız devinimden ve genişleyen cansız nesneler dünyasının araştırılmasından *toplumsal etkileşime* kayar. Annenin ayrı bir kişi olduğunun anlaşılması öbür çocukların da ayrı varlıklar, benzer ama benlikten ayrı varlıklar olduklarının farkındalığıyla koşut bir biçimde gerçekleşir. Bu durum, çocukların artık bir başka çocuğun *yapmak* ya da sahip olduğuna *sahip olmak*, yani başka bir çocuğu aynalamak, taklit etmek ve bir ölçüye kadar onunla özdeşleşmek için daha büyük bir istek göstermelerinde açığa çıkar. Bu gelişimin anal evrenin tam ortasında gerçekleştiği, anal açgözlülük, kıskançlık ve haset özellikleri taşıdığı gözden kaçmamıştır (Mahler ve arkadaşları, 2003: 119).

Çocuğun özerkliğinin genişlemesi isteği, öncelikle babayı da içine alacak şekilde genişletilmesine yol açar. Bebek çok küçük bir yaştan itibaren babayla anne arasında özel bir ilişki olduğunu algılamaktadır. Yeniden yakınlaşma çağındaki çocuk, anne ve babanın yanı sıra çevresindeki diğer insanlarla da ilişkiler geliştirir (Mahler ve arkadaşları, 2003: 120).

18. ay civarındaki dönemin ayırt edici özelliği, anneyi uzağa itmek ve ona yapışmak arasında hızla gidip gelmektir. Bu davranış dizisi en iyi “çift eğimlilik” sözüyle

tanımlanabilir. Ancak, çoğu zaman daha bu yaşta eşzamanlı olarak her iki yöne gitme isteği, yani yeniden yakınlaşma alt evresinin ortalarında olan çocuklara özgü çift değerlilik görülmektedir. Özerk ve anneden ayrı olma, yani onu bırakma isteği coşkusal bakımdan annenin de onu bırakmak istediği anlamına gelmektedir. Bu yeniden yakınlaşma görüngülerin kavramlaştırılması, dış dünyadaki annenin bu bulanık kimliğinin oldukça sık olarak ayrılan ve bireyleşen çocuğuna annenin de ters tepki gösterme eğilimiyle çakışmaktadır. Bu yüzden yeniden yakınlaşma daha da karmaşık ve kafa karıştırıcı hâle gelmektedir. Çocukta *yabancı tepkisinin güçlü bir canlanışı* gözlemlenmiştir (Mahler ve arkadaşları, 2003: 125).

Bu yaşta başkalarının, özellikle anne ve babanın tutumlarıyla özdeşleşmenin birçok belirtisi görülmektedir. Bu, daha yüksek düzeyde gerçek bir ben özdeşleşmesidir. Daha önceki dönemlere özgü, örneğin çocukların bireyleşme ve ayrı oluş yolundaki ilk adımlarını attıkları sırada annelerinin kendilerine gösterdiği bakım örüntülerini devraldıkları farklılaşma dönemindeki gibi bir içe yansıtma ya da aynalama değildir. Sperling'in de belirttiği gibi, ortak yaşamsal kişiliğin eritici ilişki eğilimini akla getirdiği açıktır. Kısmi içselleştirme, çocuğun, ayrı oluşun farkındalığı arttıkça hissettiği artan zedelenebilirlikle başa çıkmakta ya da ona karşı kendini savunmakta kullandığı bir yoldur. Zaman zaman yalnız ve çaresiz olduğunu değil, ayrıca annesinin onun iyi olmasını her zaman sağlayamayacağını, annesinin çıkarlarının kendisinininkinden ayrı ve farklı olduğunu ve ikisinin çıkarlarının hiç de sürekli olarak çakışmadığını çocuk acıyla kavramaktadır. 18.-21. aylar yeniden yakınlaşma krizlerinin yaşandığı en akut dönemdir. Tüm çocuklar anne orada olmadığı zaman bunun farkında olmuşlardır ve bazen bu konuda çok duyarlılık göstermişlerdir. Bilişsel bakımdan annenin bir başka yerde olabileceğini ve onu bulmanın mümkün olduğunu (Piaget'nin "nesne kalıcılığı" kavramı) kavrama yeteneği, artık tamamen yerleşmiştir (Mahler ve arkadaşları, 2003: 128).

İleride ve annenin fiziksel varlığı olmaksızın işlev görebilme yeteneğini mümkün kılan gelişmekte olan bireyleşme şu şekildedir (Mahler ve arkadaşları, 2003: 131):

(1) Nesneleri adlandırma ve istekleri belirli sözcüklerle ifade edebilme anlamında dil gelişimi.

- (2) Hem “iyi” ve verici anne ve baba ile özdeşleşme eylemlerinden hem de kuralların ve taleplerin içselleştirilmesinden (üstbenin başlangıcı) çıkarsanabilen içselleştirme süreci.
- (3) Dilekleri ve fantezileri simgesel oyunlar yoluyla ifade edebilme yeteneğinin ilerlemesi ve becerileri artırmak için oyundan yararlanma.

Üçüncü alt evre olan bu dönem olgunlaşma görevlerine ilişkin çözümlerin toparlandığı bir dönemdir. Ayrı bir birey olma işlevi üçüncü alt evrede genel olarak kız çocuklar için erkek çocuklar için olduğundan daha güç olmaktadır; çünkü kızlar cinsel farklılığın keşfinden sonra anneye dönme, onu suçlama, ondan talepte bulunma, ondan dolayı hüsrana uğrama, ama yine de çift değerli bir biçimde ona bağlı kalma eğilimi gösterirler. Bir bakıma kız çocuklar, annelerinden bir borcu kapatmasını talep ederler. Kız kendi kusurundan dolayı darbe yediğinde, belki annenin bilinçdışında da kusurlu hâle gelir. Erkek çocuklar hadım edilme korkusuyla daha sonraları karşı karşıya kalıyorlardı. İkinci ve üçüncü yıl boyunca, kızlara göre ayrı bir işlev görmeyi daha yararlı buldukları görülür. Haz ya da doyum için dış dünyaya ya da kendi bedenlerine yönelmeyi daha iyi başarırlar. Ayrıca özdeşleşecek biri olarak babalarına yönelirler (Mahler ve arkadaşları, 2003: 137).

Üçüncü alt evre olan yeniden yakınlaşma döneminde oral, anal ve erken genital baskı ve çatışmalar kişilik gelişiminin bu önemli kavşağında bir araya gelir ve birikir. Ortak yaşamsal tüm güçlülükten vazgeçmek zorunludur. Aynı zamanda beden imgesinin farkındalığı ve özellikle bölgesel libidinalleşme noktalarında bedendeki baskı artar. Annenin tüm güçlülüğüne inanç sarsılmış gibidir. Yeniden yakınlaşma dönemindeki çocukta yoğunlaşan bir zedelenebilirlik gözlemlenir. *Nesnenin sevgisini yitirme* korkusu, ebeveyn tarafından onaylanıp onaylanmamaya karşı çok duyarlı tepkilerin ortaya çıkmasıyla koştut bir biçimde gelişir. Greenacre’ın kastettiği anlamda bedensel duygu ve baskıların farkındalığı artar. Bunlar tamamen normal bir gelişimde bile, tuvalet eğitimi sırasında bağırsak ve idrar yollarındaki duyumların farkındalığı ile büyür. Çocuklar anatomik cinsiyet farklılığının keşfine-bazı durumlarda oldukça dramatik bir biçimde-tepki gösterirler. Gelişimleri uygun ve yeterli düzeyin altında kalan çocuklarda, çift değerlilik çatışması, yeniden

yakınlaşma alt evresinde hızla birbirlerinin yerine geçen yapışma ve olumsuzluk davranışlarıyla ortaya konulabilir. Bu değişken davranışlar “çift eğimlilik” adı verilen-karşıt eğilimler henüz tam olarak içselleştirilemediği sürece, görüngülerin içeriğidir (Mahler ve arkadaşları, 2003: 138).

Son alt evre olan bireyliğin pekişmesi ve coşkusal nesne sürekliliğinin başlangıcı (kabaca yaşamın üçüncü yılı), istikrarlı bir ayrı varlık olma duygusuna (kendilik sınırlarına) ulaşılacak olan, son derece önemli bir ruh içi gelişim dönemidir. Cinsiyet kimliğinin ilkel düzeyde pekişmesi de bu alt evrede gerçekleşir. Olgun bir nesne ilişkisinin gelişimi, nesne sürekliliğinin son aşaması olarak kabul edilir. Nesne sürekliliği saldırgan ve düşmanca dürtülerin akıbetini belirler. Nesne sürekliliği durumunda, sevgi nesnesi artık doyum sağlayamadığı zaman reddedilemez ya da başka bir nesneyle değiştirilemez; bu durumda nesne hâlâ özlenir, yalnızca o sırada orada olmadığı için doyurucu olmayan bir nesne olarak ondan nefret edilmez, reddedilemez (Mahler ve arkadaşları, 2003: 141).

Coşkusal nesne sürekliliğinin yavaş yavaş kurulması, ruhsal gelişimin tüm yönlerinin katkıda bulunduğu, karmaşık ve çok belirleyicili bir süreçtir. En önemli belirleyiciler şunlardır (Mahler ve arkadaşları, 2003: 141):

(1) Daha ortakyaşamsal evrede gereksinim doyurucu aygıtın sağladığı, gereksinim geriliminin düzenli bir şekilde rahatlatılması yoluyla oluşan, karşısındakine ve kendine güven, [Ayrışma-bireyleşme sürecinin alt evreleri sırasında gereksinim geriliminin rahatlatılması, zamanla gereksinim doyurucu bütünsel nesneye (anneye) atfedilmeye başlanır ve sonra içselleştirme yoluyla annenin ruh içi temsiline aktarılır.]

(2) Kalıcı nesnenin (Piaget’nin kullandığı anlamda) simgesel içsel temsiline, tek ve benzersiz sevgi nesnesine, yani anneye bilişsel olarak kazandırılışı. [Doğuştan gelen dürtü yapısı ve olgunluğu, dürtü enerjisinin yansızlaştırılması, gerçeklik sınaması, engelleme ve kaygıya dayanıklılık vb. birçok etmen de söz konusudur.]

Bireyliğin başarılması sırasında normal çocukların birçoğu, oyun yoluyla bedensel temas kurmak isteyen anneleri tarafından köşeye sıkıştırıldıklarında anneden

kaçınma ya da bir tür erotize korku olarak yorumlanabilecek başka davranışlar gösterirler. Öte yandan, babayla çoğu zaman hoyratça oyunlar oynamak ister ve bundan hoşlanırlardı. Bu davranışların narsistik yatırımı, ama yine de kendisine karşı korunulan, o tehlikeli “ayrışma sonrası anne” tarafından yeniden yutulma korkusunun belirtileri olduğu düşünülebilir. Bu çocukların bazıları, artık büyülü güçlerini kendileriyle paylaşmasa da annelerinin tümgüçlülüğüne hâlâ inanıyor gözüktürler. Oidipus öncesi gelişim açısından ruhsal sağlığın temel koşulları, çocuğun görece nesne sürekliliği bağlamında benlik saygısını sürdürme ve yeniden sağlamaya yönelik ulaşılmış ve süregelen yeteneğine bağlıdır. Açık uçlu olan dördüncü alt evrede her iki içsel yapının da-libidinal nesne sürekliliği ve gerçek ben özdeşleşmelerine dayalı birleşmiş bir benlik imgesi-oluşmaya başlaması gerekir. Bununla birlikte, her iki yapı da sürmekte olan gelişim sürecinin sadece başlangıcını temsil etmektedir (Mahler ve arkadaşları, 2003: 149).

“İçsel anne”, yani annenin içsel imgesi ya da ruh içi temsili, üçüncü yıl boyunca, annenin fiziksel yokluğunda çocuğa rahatlık sağlayabilmek üzere az çok ulaşılabilir hâle gelmektedir. Bu iç temsilin istikrar ve niteliğini sağlayan ilk temel, anneye çocuk arasındaki gündelik etkileşimde gelişimi izlenen gerçek anne-çocuk ilişkisidir. Libidinal nesne sürekliliği ve ayrı bireysel işlevsellığe çeşitli kaynaklardan tehditler gelir. Her şeyden önce anal evreden geçerken, çocukların tuvalet eğitiminin getirdiği taleplerle yeni görevlerle karşı karşıya bırakan dürtü olgunlaşmasının baskısı vardır. Daha sonra fallik evreye girildiğinde, çocuklar cinsel farklılığın çok daha fazla farkına varırlar ve bunun yanında değişen yoğunluklarda iğdişlik kaygısı yaşarlar. Anal ve özellikle de fallik dönemlerdeki gelişimsel zorluklar, nesne sürekliliğine ve çocuğun bireyliğinin ilk pekişmesine giden yolda bir engel oluşturabilir. Önceden gerçekleşen ve süregelen bu olaylar, üç yaşındaki çocuğun bireyliğinin bütünleşme tarz ve derecesini kesin olarak belirler (Mahler ve arkadaşları, 2003: 150). Çalışmalarda okul öncesi çocuklar anneleri hastaneye gittiğinde, benzer ayrışma davranışları göstermekle birlikte, anneleri döndükten sonra depresyonla ilgili davranışları göstermeye devam etmemişlerdir. Ayrıca, ilk kısa yolculuk en kötü etkiye sahiptir. Bu etkiler, birikmiş değildir (Field, 1996).

A.II.1.1. Blos'un İkinci Ayrışma Bireyleşme Süreci

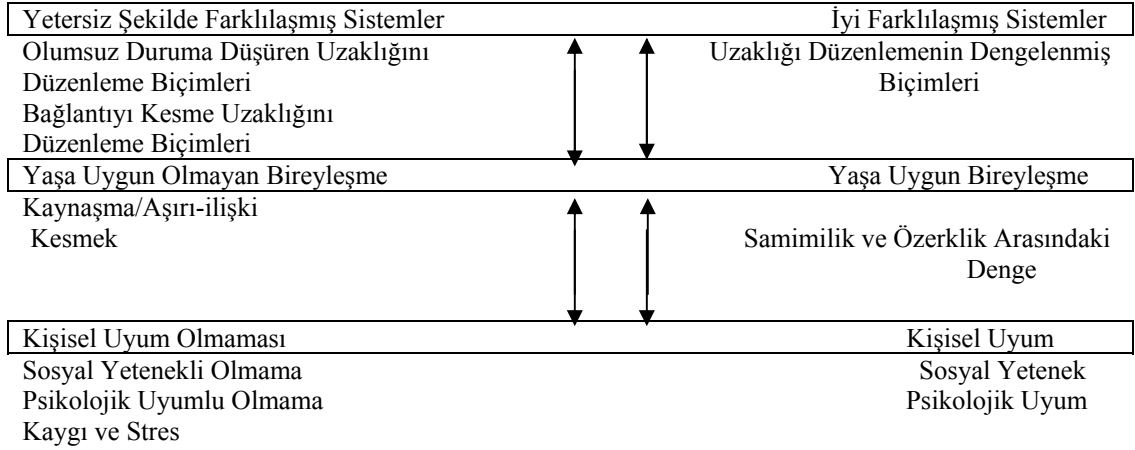
Neoanalitik teori, ergenlik döneminin öfkeli hareket etmesi ve sıkıntısının önemini azaltarak ergenlik dönemi boyunca ebeveynlerden ayrışma evresinin sakin ve sağlıklı süreci üzerinde durur. Bu evrenin gelişimsel görevi içselleştirilmiş bebek (çocuksu) sevgi ve nefret nesnelerinden libidinal ve saldırgan katarsız ile bağlantıyı kesmedir. Örneğin; kimlik, sevgi nesnesinin gelişimiyle bebek (çocuksu) nesne ilişkilerinin ruhsal yapı biçimi karıştırılmaktadır. Nesne ilişkilerinin ego çevresinde, sonraki deneyimleri birleştirerek şekillendiği ve harekete geçtiği bilinmektedir. Nesne ilişkilerinden sağlanan, çoğu dramatik ve vahim şekil, süperegodur. Bebeklik ve çocukluk dönemi çatışmaları gelişimde gözlenebilen karakter özelliklerine ve tutumlara yol açar. Ergenin gelişim evrelerindeki çatışma, olgunlaşma ile ilgili görev ve çözümlerin her biri daha çok farklılaşma düzeylerindeki ilerleme için ön koşuldur (Blos, 1989). Ayrışma değişkenleri ve benlik rollerini doğrulamanın aracılığı sürecinin muhakemesinde, ilk zamanlardakinden çok daha fazla deneysel zorluğu içeren problem konuları ortaya çıkarken, bunun değerli olduğu görülür (Inhelder ve Piaget, 1958).

Bebek farklılaşması, sembiyotik birlik boyunca otizimden hareketi, hayatta kalmayı sağlayacak yol gibi anneye "takılı" olma ve farklılaşmanın safhasını içerir. Ergenlik döneminde gelişim ilerlerse, bu içselleştirilmiş sevgi nesnesinden vazgeçilmek zorunda kalınır; bununla birlikte ayrışma bireyleşmenin gerçek safhası, pratik yapma için bebeğe sağlanmış oyuncaklar, geçiş nesne işlevine hizmet eden önemli diğerleri (örneğin öğretmenler veya akranlar) ile bebeklik dönemindekilerle benzerlik gösterir. Birey, yeni nesne olan kişide bir düzeyden çıkmada hem bebek hem ergen farklılaşmasının alt safhalarında ne meydana geldiği konularında tahminlerde bulunur (Kegan, 1982). Bu şekilde ergen farklılaşması genellikle, "Annemden farklıyım, ancak beni annemin içine taşıyorum." dan "Ben ben ve anne anne" e intrapsişik ilerleme olarak görülür. Anne (veya başlıca sevgi nesnesi) içselleştirilmiş rehberden dış dünyaya - ilişkide yeniden başarılmış olan yeni subjektif nesne - bağımsız varlığı ile dış nesneye değişmiştir (Kroger, 1985). Anderson ve Sabatelli

(1990), farklılaşma ve bireyleşme sistemi arasındaki ilişkinin tekrar eden doğasını, bir modelle göstermiştir. Bu model, aşağıda şekil 1’de verilmiştir.

Şekil 1

Kişisel Uyumun Farklılaşma ve Bireyleşme Modeli

Çocuk ve annenin sembiyotik birliğinden anneden ayrıışmışlığa ilerleme, iç düzenleyici özellikle motor, algısal, sözel ve bilişsel yeteneklerin oluşumu olgunlaşmayla ilerlemesine yardım eden desteklemeyle gerçekleşir. Ayrışma bireyleşme boyunca gözlem, sadece ortalama yeni yürümeye başlayan çocuğun davranışı veya ortalama ergenin aykırı doğası hakkında karar verilmesini sağlar. Ergenin bireyleşmesinde bu yapısal değişikliklerin yansıması içselleştirilmiş bebek nesnelerinden bağlantının kesilmesidir. Bu süreç ile ilgili karmaşıklık analitik noktanın merkezinde olmasındandır. Ergenlik dönemine kadar anne-babaya ait ego, seçici bir şekilde ego büyümesi olarak çocuk tarafından elde edilir. Bu durum kaygıyı kontrol ve kendine saygıyı düzenlemede çocukluk çağına bağlılığın parçalarından oluşan yöndür. Ergenlik döneminde bebeksi ego bağımlılıklarından bağlantıyı kesmeyle erken dönemin ego bağımlılıkları da reddedilir. O nedenle ergenlik döneminde hem anne-babaya ait ego desteğinin reddedilmesinden kaynaklanan hem de dürtülerin şiddetlenmesinden kaynaklanan ego zayıflığı görülür (Blos, 1989). Aynı zamanda kısa dönemdeki depresyonun savunmasızlık ve pasiflik olarak şekli, bağlanma figüründen genç organizmanın ayrıışmasıyla hemen elde edilir. Etkili baş etme mekanizmalarıyla bu kısa dönemdeki depresyonun, ancak üstesinden gelinebilir. Geçici depresyon veya koruma, geri çekilme, psikolojik denge

onarılana, anne dönene veya etkili bağlanma figürünün yerine geçirilen kimse var olana kadar etkili baş etme mekanizmaları olarak hizmet edebilir (Field, 1996). Bebek tanımadığı kişilerle veya yalnız kaldığında, diğer bağlanma figürleriyle kaldığından olasılıkla daha az protesto meydana getirir. Tanımadığı çevrede kaldığında bebek, evinin tanıdık çevresindeki karşılaştırılabilir ayrışmalardan daha fazla sıkıntı duyar. Annenin yokluğuna karşın birçok bebek annelerinin ulaşılabilirliği ve duyarlılığıyla endişelerini tekrar gidererek beklentilerini kurabilir. Değişebilir nitelikler ile gelişimsel süreçler, karmaşık yollarda ayrışma protestosunu etkiler (Ainsworth, 2000).

Ergenlik çağında büyümenin ve farklılaşmanın biyolojik süreci organizmanın yapısında ve işlevinde değişikliklere etki eder. Olgunlaşma olarak adlandırılan bu değişiklikler tipik ve ardışık düzende meydana gelir. Ergenlik döneminin değişiklikleri gelişimseldir, ancak farklı düzeni takip eder. O zaman bu değişikliklerin içeriği, uyarımı, amacı ile karmaşık karşılıklı etkilemelerin iç ve dış sınırı aşma yönünde yol izler. İkinci bireyleşme sürecine göre bütün olarak ergenlik dönemine bakıldığında; birincisinin benlik ve nesne tutarlılığının elde edilmesiyle yaşamın üçüncü yılında sona ermesi doğrultusunda tamamlanır. Ergenlik döneminin ikinci bireyleşme sürecinin ifadesinde Mahler'e göre bebekliğin ayrışma safhası çok gelişmiş düzeyde fiziki farklılaşmayı kapsar. Ben ve ben olmayanın, kendinin ve nesnenin temel deneyimi normal ergen gelişiminde karşılaştırılmaz. Çocukluktaki ve ergenlik dönemindeki bireyleşme evrelerinin her ikisi ileri doğru büyük ve fiziki yapıda uyumlu değişiklikler için zorunludur. Yeni yürümeye başlayan çocuk olarak sembiyotik zardan çıkma ile başlayan serbest toplumun veya basitçe yetişkin dünyasının üyesi olmak için bebeksi nesne bağlarının gevşemesi, aile bağımlılıklarının değişmesi ergenlik döneminde olur (Blos, 1989).

Geleneksel psikodinamik teori etkili ayrışma-bireyleşme ve kimlik gelişiminin ön koşulu olarak ebeveyn-ergen bağlanmasında önemli olan zayıflamayı vurgular (Lopez ve Gover, 1993). Bebeksi (çocuksu) bağlardan ayrışma çabası, ergenin göreviyle uyumludur, ancak kullanılan anlamlar olgunlaşmanın hızını yavaşlatır. Yaşamın bu safhasında savunma mekanizması olarak kullanılan karşı katarsız

enerjisi, genellikle dikkati çeken faydasızlık, duygusal yüzeysellik, işleri daha sonraya bırakma ve ümitle beklemeyi bekleme, bireyleşmeden kaçınmanın değişik şekilleridir. Ebeveyniden fiziksel ayrılmışlık veya geçmiş yüzünden kutuplaşma sosyal rolde, giysi stilinde ve giyinip kuşanmada görülür. Bununla birlikte olgunlaşmanın derecesi o ana kadar bireyleşme sürecindeki ilerlemelere bağlı olarak ortaya çıkar. Aynı zamanda bireyleşme sürecinin nerede çıkmaza girdiği ve eksik kaldığı elde edilebilir. İkinci bireyleşme bir yandan dürtü olgunlaşmasına, diğer yandan elde edilen sürekliliğine bağlı bir kavramdır. Bu nedenle ikinci bireyleşme bebeksi nesnelerden ergenin bağlantısını kesmesinin beraberinde gelen ve sonucu olan bu ego değişikliklerini ifade eder (Blos, 1989).

Oidipal süperegö-eski, artık kullanılmayan süperegö'ya karşılık olarak, katılığının ve gücünün bir kısmını süreçte kaybeder. Oysa egonun ideal narsistik yapısı, daha fazla yayılmış önem ve etki kazanır. Bu şekilde narsistik dengenin korunması, ek olarak içselleştirilir. Bu yapısal değişiklikler iç kaynaklardan artan bağımsızlık veya kişinin kendi seçiminden iç kaynaklarına bağlılık, kendine saygı ve ruh durumundaki tutarlılığı gösterir (Blos, 1989).

Bireyleşme, kişinin büyürken bunun etkisi ve öğrettikleri altında sorumluluktan çok, bireyin ne yaptığı ve ne olduğu ile ilgili artan sorumluluğu içerir. Bu, yaşamın yeni yolu olarak çocukluk dönemi bağımlılıklarından kurtularak bireyleşmeye neden olur. Ergene ait dürtü kuvvetlendirmesi belirli, tercihli, genital öncesi nesne ilişkilerini yeniden hızlandırır. Ergenlik boyunca ego, içgüdüsel bir şekilde bu katarsiz sağlayan değişmelerle uğraşır. Bu süreçte ergen kişiliğinin tanımlanabilmesiyle bireyleşme kazanılmaktadır. Ergen, bebeksi nesnelerden bağlantıyı kesme sürecinde önemli olan bebeksi, çocuksu dürtü ve bebeksi, çocuksu ego durumları ile bağlantıyı yeniler. Bebeksi, çocuksu dürtü ve ego durumlarının yeniden sağlanması, ergenin bağlantısını kesme sürecinin temel ögesidir. Diğerlerine göre bellek veya hareket kontrolü gibi sağlam ego işlevleri ile süperegö veya beden imajı gibi sağlam ruhsal yapılar, önemli değişimler geçirerek yönetimsel işlevler açısından da farklılaşır. Normal bir şekilde gizil dönemde, kimliğin ve süperegönün organizasyonu sırasında bebeksi, çocuksu nesne bağının azalması başarılmalıdır (Blos, 1989).

Ergen gerilemesi sadece kaçınılmaz değil, zorunlu belirli bir safhadır. Gelişime hizmet eden ergen gerilemesidir. Ergen gerilemesi, bebeksi dürtü durumlarıyla eski çatışmalı durumlar ve onların çözümleri, erken nesne ilişkileri ve narsistik şekilleriyle ilişkiyi içine alan ergenlik döneminin daha ilerlemiş egosunu getirir. Bu durumda, kişiliğin işler olması seçici gözden geçiren ergen çocuk için yeterli sayılabilir. Gelişmiş ego, bu görevi uygulattırır (Blos, 1989).

Ergen, yeniden ruhsal yapılandırmasında bir modele bu farklı elemanları bütünleştiren ego, kendi alanı içine dürtü eğilimlerini ve süperego etkilerini alır. İkinci bireyleşme süreci, genital ve oedipal durum öncesinin gerileyici yeniden katarsizi aracılığıyla ilerler. Bu şekilde bebeksi dürtüler ve çatışmalar açısından çok daha olgun durumda olan ergen egosu, farklılıkla ego ve id arasındaki dengede değişimleri meydana getirebilir. Arkadaş, grup vb. yeni kimlikler süperegonun işlevlerine uzun süre egemen olur (Blos, 1989).

Ergenler üzerinde yapılan analitik çalışma, bebeksi, çocuksu nesne ilişkileri ile ego ve süperego işlevleri arasında yeniden bağlanmayı ispatlamıştır. Bu çalışma, ego bütünlüğüne olan tehlikenin sadece ergen dürtülerinin değil, gerileme gücünden de kaynakladığını göstermiştir. Ego ve id arasındaki temel düşmanlık ile ilgili varsayım dikkate alınmadan, ergenlik döneminin güç ruhsal çalışmasının gerileme ile yeniden ruhsal yapılanma olduğu sonucuna varılmıştır. Ergen, dürtü ve ego hazzını özlemektedir, ancak bebeksi, çocuksu nesne ilişkileri bakımından yeniden bağılıklardan korkmaktadır. Paradoksal şekilde, sadece dürtü ve ego gerilemesi süresince ergen görevini yerine getirebilmiştir. Gelecekte da ergenlik döneminde, nesne ilişkisinin farklılaşma safhasına kadar gerileme meydana geldiğini belirtmiştir. Yapısal değişiklik süreci ve başarıma, ergen bireyleşmesi olarak dürtü ve ego gerilemesi süresince kavramlaştırılmıştır (Blos, 1989).

Ergen gerilemesinin işlevinin açıklamasında, çocukluk döneminin gerileme hareketleri ile karşılaştırmak faydalı olur. Çocukluktaki gerilemeler olmakla birlikte, gelişimsel adımların oluşması ego ve dürtü olgunlaşmasına ön koşuldur. Tersine

ergen gerilemesi doğadaki savunmayla ilgili değildir. Ergen gerilemesi, ergenlikteki gelişimin ayrılmaz bir parçasıdır. Bununla birlikte bu gerilemenin olması daha fazla kaygı yaratmaktadır. Bu kaygı idare edilemez olabilir. Ergen yeniden ruhsal yapılanma sürecinde sadece dürtü gerilemesi değil, aynı zamanda ego gerilemesi gözlenir. Ego gerilemesine egonun terk edilmesi, ego durumlarının yeniden veya kısmen yaşanması neden olur. Ego durumlarının gerilemesi, ergenin iyi bilinen ünlü erkek ve kadınları idealleştirilmesi ve hayranlık duyması açısından da tanımlanabilir. Dürtü ve ego gerilemesinin, ergen fiksasyonu hareketsizlik noktasına ulaştığında, gelişimin ilerlemesine katkısı durur. Genellikle genişletilmiş ego özerkliği, çocukluk dönemi travmasına karşı acıdan ve kalıntılardan ve bunun etkisinden ortaya çıkar (Blos, 1989).

Annenin değerleri, standartlarının ve karakter özelliklerinin arzu edilmemesine göre erkek çocuk tarafından reddedilir. Ergenlik döneminde anneye ilgili ikinci nesne sürekliliği kurulur. Erkek çocuğun fark etmesiyle bebeklik döneminin her şeye gücü yeten annesinin faziletlerinin yerini, yanılabileceği alır. Kısacası, anne insan olmuştur. Sadece gerileme boyunca anneye ait imajın yeniden deneyimlenmesiyle erkek çocuk için bu doğrulamaların veya farklılaşmaların oidipal öncesi nesne ilişkilerinden etkilenecek kurulması olasıdır. Yeniden ruhsal yapılanma erkek çocuk tarafından “bu benim” ifadesini en iyi özetleyen benlik fikrinin, farkındalığın ve inancın kuvvetli fark etmesi olarak öznel bir şekilde yaşanır. Bilinçlilik durumu ve öznel duygu, ikinci bireyleşme sürecindeki ego içerisindeki farklılaşmayı yansıtır (Blos, 1989).

İç nesnenin kaybına eşlik eden ilk çöküş ve zindeliği izleyen depresif etki, tanımlanmış içselleştirilmiş ebeveyn den veya ebeveyne ait nesne betimlemesinden bağımsızlıkla gelir. Bu etkiye, nesne kaybına yas tutma durumu eşlik eder. Genellikle gerçek ebeveyn ilişkisindeki süreklilik, ilişkinin bebeksi karakterinden vazgeçildikten sonra kalır. Çocukluk dönemi sevgi ve nefret nesnelerinden bağımsız olarak kendisini hayal eden ergen, kendini merkezileştirmesine ve içe çekmesine yol açan nesneden kendisine yön değiştirmiştir. İkinci bireyleşme süreci bu safhada durduğu anda psikotik rahatsızlık, narsistik patoloji ile karşı karşıya gelir.

Bireyleşmeye eşlik eden iç değişiklikler kararsızlık, yetersizlik ve yabancılaşma, ebeveyne ait nesne betimlemesinin katarsızı gerçekleşmediği esnada, yeniden ruhsal yapılanma olarak ego tarafından tanımlanır. Gerilemeye karşı direnç, erken nesne ilişkileri ve bebeksi ego durumlarından bağlantıyı kesmeyi, diğer bir deyişle ruhsal yapının yeniden organizasyonunu imkânsız kılar. Bu gerileme hareketleri, yetişkinlik döneminin olası kazanımlarını sağlar (Blos, 1989).

Bireylerin, ergenlik döneminde çocukluk dönemindeki tutumuna ters bir tutumla ebeveynden uzak bir eve taşınma veya farklı davranış gösterdikleri gözlemlenir. Diğer bir deyişle birey ergenlik döneminde, çocukluk döneminde sığındığı evden ve sıkıca sarıldığı ebeveynlerinden uzaklaşma eğilimi içindedir. Böylelikle ergen aldatıcı bir zafer kazanır. Ergenlik döneminde ilk nesnelerden ve bebeksi ego durumlarından bağlantıyı kesme görevinin, erken gelişim safhalarına dönmeyi gerektirdiği klinik çalışmalarda da ispatlanmıştır. Gerileme, ergenlik dönemi sürecinin ardışık modeli içinde uygun zamanda doğru yolunu almazsa, paradoksal bir şekilde kişinin gelişiminin ilerlemesini sınırlandırır (Blos, 1989).

Çocukluk dönemi bağımlılıklarından ve güvenli dünyasından kişiliğinin birleşmesi için ergenin duygusal ve ruhsal alması veya alamaması, ergene bağlıdır; kimi zaman kişiliğin birleşmesi için tutkulu olarak koruyucu bir örtü genellikle çabuk geçen akran birliklerinde aranmıştır. O zaman duruş, yürüyüş, jest, giysi, konuşma, fikirler, değer sistemleri vb. olarak ifade edilmiş taklit ve geri alma çağrışımları değişen kimlikler gözlemlenir. Ergenlerin değişen ve deneysel doğası, karakterin henüz şekillenmediğinin bir işaretidir. Ancak sosyal uyum ailenin ortam ve geleneğinin sınırlamasından büyük olduğunu da gösterir. Bu sosyal yol istasyonu; yaşam planının açıklanması ve yerine getirilmesi ile yetişkinin nesne ilişkileri için kapasite sağlar, gelecek için kendinin gerçekçi korumasıyla onların faydalılığından çok daha kalıcı olur. O zaman kişiliğin birleşmesi meydana gelir, içselleştirmede yeni bir ileriye adım atılır, iç tutarlılık olur ve içte stabilize olmamışların stabilizasyonu ile davranış ve tutumlar için beklenen destek, güven ve uyum sağlanır (Blos, 1989).

Ayrışma bireyleşme dönemi boyunca, ergenlerin gitgide artan bir şekilde ebeveynlerden daha çok psikolojik ayrışması gelişmektedir. Daha çok bağımsızlığa karşı bu hareket, ergenlerin gelişen fiziksel, zihinsel ve kişiler arası duyumlarıyla desteklenilir (Blos, 1962: Akt. Quintana ve Lapsley, 1990). Ergenin zihinsel olarak formal düşünce safhasında, herhangi bir durumda olasılıklara özgü imgeleme yeteneği gelişir. Problemi ele alıp karar vermeden önce ergen hipotezlerle ilgili olarak meydana gelebilirliğini geliştirmeyi deneyip bunu analiz ederek problemin üstüne gider. Bu hipotezler sayıca çok ve karmaşıktır, çünkü ergen geniş kapsamlı ve ayrıntılı bir yolda bütün ihtimallerin bileşkelerini dikkate alır. Bu fikirlerin test edilip ilerlemesine göre ergen denemelerini, bazı hipotezlerin desteklenmesi ve diğerlerinin aksinin kanıtlanması açısından çok etkili bir şekilde tasarılar. Ergen, denemelerinin sonuçlarını doğru bir şekilde gözlemler ve onlardan uygun sonuçları çıkarır. Bundan başka, verilen kimi sonuçlar hakkında ergen düşünür ve onunla ilgili yeni yorumlar çıkarır. Ergenin düşüncesi yüksek denge derecesine ulaştığında esnek ve güçlü olur (Ginsburg ve Oppen, 1969).

“Ergenlerde ikinci bireyleşme süreci” psikoanalitiği üzerine odaklanan Blos tarafından kimliğin alternatif intrapsişik modeli önerilmiştir. Bu kimlik kavramına temel –bebeğin kendini ebeveyne ait biri zannetmesinden bağlantısını kesme ve nesne ilişkileri düzeyinde ayrışmada, ebeveynlerden akranlara doğrudan olmayan duygusal katarsızın meydana gelmesini içeren intrapsişik düzeyde ayrışma-ayrışma fikridir. Farklı nesne olarak içselleştirilen anne veya bakım veren kişi, bebekliğin ayrışma bireyleşme safhasının normal sonucudur (Mahler ve arkadaşları, 1975). İçselleştirilmiş ebeveynden bağlantıyı kesme ergen ayrışma bireyleşmesinin sağlıklı sonucudur (Kroger, 1985).

Yukarıda ifade edildiği gibi analitik yaklaşım benimsenerek bireyselleşme intrapsişik bir kavram olarak görülür. Ayrışma bireyleşme, ergenin bağımsızlık ve özerklik yolunda bakım verenlerle sürmekte olan ilişkisini yeniden ele almasıdır.

A.II.1.2. Aile Açısından Ayrışma Bireyleşmenin Önemi

Yukarıda belirtildiği gibi ayrışma kavramı aile sistemi içerisinde ele alınmıştır.

Ebeveyne bağlanma güvenli ve besleyici olduğunda, ayrışma bireyleşmenin amacı olan ilişkisel özerklik en iyi şekilde başarılmış olur (Ryan ve Lynch, 1989). Özerkliğin bir ayrışma-bireyleşme sürecinde olduğu ve bireyin diğerlerinden başkalaşmasını yansıttığı düşünülür. Bağımsızlık ve ayrılmışlık, özerklik için ön gereklilik olarak görülür. Bu nedenle böyle bir bakış açısından bakıldığında, bağıntılı (ilişkisel) benlik kavramının, özerkliği yadsıdığı anlaşılmaktadır. Özerk olma ihtiyacı ile birisine bağlanma ihtiyacı aynı zamanda var olabilir. Bu iki çelişen ihtiyaç bir diyalektik sentezine doğru gittiğinde, “özerk-ilişkisel benliğin” oluşmasına yol açar.

Kağıtçıbaşı tarafından önerilen model, sosyo ekonomik gelişme sürecinde aile değişiminin özerklik ve ilişkililiği bağdaştıran bir benliğin oluşumuna yol açtığını ön görür. Kentleşme ve artan refah ile karşılıklı maddi bağımlılıklar azalmakta, fakat karşılıklı duygusal bağılıklar devam etmektedir. Duygusal bağıntılılık, değişen kentsel yaşam tarzıyla da uyumsuzluk göstermemektedir. Bu değişimlerin çocuk yetiştirmesine etkileri çok önemlidir. Maddi bağımlılıklar azalınca, çocuk yetiştirmede özerkliğe daha çok önem verilmektedir.

Ailenin devamlılığı için çocuğun maddi katkısı bir gereklilik olmaktan çıkınca, çocuğun özerkliği, aile için artık bir tehdit unsuru değildir. Buna karşın, duygusal bağılığa değer verilir ve büyümekte olan çocuğun ailesine bağıntılı olmasına özenilir. Özerkliğe değer verilmesine ve tam itaata ve sadakata gerek kalmamasına rağmen, çocuk yetiştirmede bağılılığı sağlayıcı kontrol devam eder, çünkü hedef ayrışıklık değildir. “Duygusal bağıntılılık aile modeli”nde, özerkliğin çocuk yetiştirme yaklaşımına girmesi maddi bağımlılıkların azalması nedeniyle mümkün olabilmektedir. Aslında özerkliğin çocuk yetiştirmeye girmesi gereklidir. Bunun da nedeni özerkliğin kentsel yaşam koşullarında işlevsel olmasıdır. Değişen yaşam koşullarıyla kişisel sorumluluk gerektiren işlerde özerk, etkin yaklaşımlar, geleneksel itaatten daha işlevsel olur. Tarımsal olmayan ortamlarda, el işçiliğinin ötesine giden işlerde ve okulda, itaat artık başarıyı garantilememektedir. “Karşılıklı bağımlılık aile

model”inde ise çocuk bağımsızlığı işlevsel değildir. Hatta ailenin devamlılığına bağımsızlık bir tehdit olarak bile görülebilir, çünkü bağımsız çocuk ileride ailesinin yararı yerine kendi yararını gözetebilir. “Bağımsız aile modeli”nde ise bunun tersi bir yapı ortaya konur. Bu model, Batının orta sınıf çekirdek ailesinde görülür. Burada nesiller arası bağımsızlığa değer verilir. Bu model, çocuk yetiştirme, çocukta özerkliği ve kendine yeterliliği geliştirir. Genel refah artışıyla nesnel koşulların ailede karşılıklı bağımlılığı gereksiz kıldığı böyle bir bağlamda, ayrışma bireyleşme, sağlıklı insan gelişimi için gerekli görülür (Kağıtçıbaşı, 1996).

A.II. 1.3. Hogan’a Göre Bireyleşmenin Psikolojik Boyutları

Hogan (1975), hâlen insan doğası üzerinde hakim olan Batı düşüncesi olarak bireyleşmenin dört psikolojisini tanımlamıştır. Onlar arasında göze çarpan farklılıklar olmakla birlikte, Hogan psikolojik işlevin sosyal açı ihmallerini dört psikolojinin hepsinde birbirine benzerliğini tartışmıştır. Hogan’ın dört psikolojisi şunlardır:

1. Romantik Bireyleşme: Rousseau, insanların doğal bir şekilde iyi, üstünlüğe ilgi duyan ve toplum tarafından kesilmemişse, sağlıktaki gelişmeye, olgunluğa ve ahlâki tarza eğilimliliğini vurgulamıştır. Bu varsayımlar G. Stanley, John Dewey, Carl Rogers ve Jean Piaget’nin çalışmaları ile uyumludur.
2. Egoistik Bireyleşme: Hobbes ve Nietzsche, genellikle şekillerinin muhafazakâr politik felsefelerin temelinde olduğunu belirtmişlerdir. İnsan doğası, bu fikirde temelde bencil, egosantrik ve saldırgan olarak görülmüştür. Bu eğilimler, medeniyet tarafından bastırılmak zorunda kalınmıştır. Freud, bu perspektiften ayrılarak çalışmıştır.
3. İdeolojik Bireyleşme: İnsan varlıkları ve gerçek arasında var olana göre sosyal hiyerarşi görülmektedir. Bu, daima gerçeğin bireysel görüşüne karşı değerlendirilebilmiştir. İdeolojik bireyleşmenin örneği olarak Kohlberg’in ahlâk gelişimi teorisi verilebilir.
4. Yabancılaşmış Bireyleşme: Toplumun reddetmesinin sorumluluğu ile varlığı kabul edilmiştir. Entelektüeller toplumun reddetmesine yardım edemiyor, ancak yabancılaşmış oluyor. Çünkü sosyal kurumların çok kısa süren ve aslında geçersiz olduğunu fark etmişlerdir. Varoluşçu ve fenomenolojik psikologlar Perls, May ve

Laing kişilerin sosyal roller ile kimliklerini saptamalarının derecesinde hem fikir olmuşlardır.

B.II.0. BAĞLANMA KAVRAMI İLE İLGİLİ KURAMSAL GÖRÜŞLER

Bu bölümde bağlanmaya ilişkin Bowlby'nin Bağlanma Kuramı, Ainsworth ve Arkadaşlarının Bağlanma Kuramına katkıları hakkında bilgi verilmiştir.

B.II.1.0. Bowlby'nin Bağlanma Kuramı

Bağlanma teorisi isteksiz ayrışma ve kayıba yol açan kaygı, öfke, depresyon ve duygusal ayrılmayı içeren duygusal üzüntü ve kişilik rahatsızlığının çoğu şekillerini orijinal bir şekilde açıklamak için geliştirilmiştir. Bağlanma ilişkisinin temel ilkesi, bebek-bakım veren ilişkisinde gelişen bağlanma stilinin gelecekteki ilişkileri etkilemesi, diğer bir deyişle sonraki sosyal ilişkilerin prototipini sağlamasıdır. Normal gelişimde, bebeğin ilk ilişkileri içinde gelişen bağlanma sisteminin ömür boyu olan önemi açıklanmıştır. Bağlanma teorisinin temel varsayımı, bireyin sonraki sosyal yaşantılarında kendini geçерleme yollarında hem inşa edilmiş hem organize edilmiş modellere göre bilişsel şemaların, yetişkin bağlanma oryantasyonlarının işlevine iyice yerleşmiş olmasıdır (Bowlby, 1969, 1973, 1977; Bartholomew, 1990).

Bağlanma teorisine göre insan varlıklarının özünde, diğerleri ile bağlanmaları araştırmaya ve şekillendirmeye programlanırlar. Diğerleriyle ilişkilerin şekillenmesine, bu şiddetli isteğin, bazen bakım alan rolünde ve bazen bakım veren olarak bağlanmaya yol açtığı belirtilmiştir (Bowlby, 1988b). Bebeğin başlıca bakım veren(ler)den harekete geçirici kritik tepkileriyle gencin hayatını devam ettirmesini sağlayan ve hâlâ fonksiyonlarının çalışmasına göre bu eğilimin evrimsel öneme sahip olduğu düşünülmektedir. Yaşamın ilk yılı içinde bebeğin yakınlığı araştırma davranışları ve bakım verenin tepkileri görülmektedir. Bebeğin ve bakım verenin yaklaşma amacına has eğilimin sürdürülmesi amacına uygun sistematik organize yapılır. Bu amaç eğilimli davranışlar her ikisiyle başlamıştır- örneğin, bakım veren kişinin beklenmedik yokluğu veya çocuğun keşfedici hareketi arzu edilen yaklaşmanın sınırlarını geçmiştir. Çocuğun başlangıçta güvenli olduğu, ihtiyacı

olduğunda tepki veren bir bağlanma figürü elde edebileceği, Bowlby'nin bağlanma teorisinin daha sonraki zamanlarında kabul edilmiştir. Çocuğun keşfedici davranışlarını düzenlerken, gittikçe artan etkili kendini düzenleme kapasitesi olur. Bowlby, bebeklikteki “kontrol sistemi” bakım veren-çocuk ilişkisine uygun olmakla birlikte, gelişimin ilerlemesiyle daha iyi kontrol ve kendini düzenleme için özerkliğin çocuğa göre değiştiğini düşünmüştür. Bilişsel bir şekilde bu ilişkilerde beklenenlere göre çocuğun ortaya çıkan kapasitesi, hem bu ilerlemenin değişmesine hem bunun özelliğinin izlediği yolun değişmesine yardıma izin vermiştir (Bowlby, 1988b; Lopez, 1995).

Bowlby (1973) bağlanmayı anne ve bebek arasında sürdürülen fiziksel temas ve yakınlık gibi bebek davranışlarında harekete geçiren ve ifade edilen seçici, sıcak ve biyolojik ilişki olarak tanımlanmıştır. Bağlanma eğiliminde, hayatta kalan figürden ayrışma meydana geldiği zaman, hayatta kalma mekanizması ve sonuçlara karşı çıkılması dikkate alınmıştır. Bu teoriye göre sıcak, hevesli, güvenilir, özerkliği teşvik edici olan ilk bakım verenlerle deneyime sahip bireyler özel diğerleriyle ilişkilerinde hem yakınlık hem ayrışmışlıkla karakterize edilmişlerdir. Aynı zamanda bu bireyler “güvenli” yetiştikine bağlanma oryantasyonu doğrultusunda bir eğilimde olurlar. Diğer yandan yakınlıktan kronik sakınma, ayrışmışlık ve terk edilme veya her ikisi hakkında her zaman hissedilen kaygıyla karakterize edilen “güvenli olmayan” bağlanma oryantasyonu olasılıkla soğuk, ihmalcı ve zorlayıcı olan bakım verenlerle deneyime sahip bireylerde ortaya çıkar (Bowlby, 1969, 1988).

Protesto ve umutsuzluk, depresyon dönemini takip eden ajitasyon devresi Bowlby tarafından işaret edilen ayrışmaya iki farklı tepkiyi annelerin onaylaması, genç ve çocukların ayrışmaları sırasında psikolojik veri olarak kaydedilir. Çocukların annelerinden ayrışmalarını, genellikle umutsuzluk takip eder. Özel konutların bulunduğu semtteki çocuk yuvalarında ve hastane servislerindeki bebeklerin ve genç çocukların davranışları buna kanıttır. Çocuklar, ayrışmaları sırasında anneleriyle güvenli ilişkilerinde, birbiri ardından gelen tahmin edilebilir davranışlar gösteren yaşantılar geçirmişlerdir. Bu birbiri ardından gelen Bowlby'nin protesto, umutsuzluk ve ayrılma olarak isimlendirdiği üç safhadır. İlk safha, protesto, hemen hemen derhal

başlar ve birkaç saat ila bir veya daha fazla haftada sona erer. Bu safhada çocuklarda annelerinin kayıp olabileceği durumuyla ilgili üzüntü, yüksek sesle ağlama, kendilerini atma ile herhangi bir görüntü veya sese karşı bakma tepkileri görülmüştür. Bazı çocuklar annesinin yerine geçen kimse olarak dadiya yapışırlar. Umutsuzluk safhasında çocuklar, artan savunmasızlık gösterirler. Çocuklar içe kapanık, bedenlen aktiftirler, sadece araklılı olarak ağlarlar. Bu durum, bazen iyileşme ile karıştırılır. Ayrılma safhası genellikle memnuniyetle karşılanır, çünkü çocuklar yeni ortamlarına daha çok ilgi gösterirler, genellikle gülerler ve sosyaldirler. Bununla birlikte anneleri ziyaret ettiği zaman, çocuklar uzak ve ilgisiz kalırlar (Bowlby, 1969).

Bowlby (1973)'e göre ebeveynler, güvenli bağlanma ilişkileri ile çocukların güvenilir ve değerli varlığını severek ve bakarak aynı zamanda onların kendine güvenmesini sağlarlar. Bağlanma ilişkilerinin güvenliği-beslenmesi, biyolojik-temel niteliklerini vurgulamasıyla Bowlby, bağımlılık hakkında geleneksel psikoanalitik kaygılara ve pozitif deneyim, önemli diğerleri ile devam eden ilişki bağının gerçekten sağlıklı keşfetme ve uyum için ön koşul olma tartışmasına karşı fikir sunmuştur. Kısaca, uyum çalışması içinde bağımlılık ve bağımsızlık tamamlayıcı ve ortak olmayan kimse veya grupların yapıları olarak görülmüştür. Bu teori, gelişen bebeğin erken bağlanmayla ilgili olan deneyimlerini ve *diğeri hakkında içsel çalışan modeller* olarak ortaya koymuştur. Bu bağın kendi ve diğeri hakkında (örneğin “Ben değerliyim; diğerlerine güvenilebilir.”) *içsel çalışan modellerin* veya bilişsel yapıların gelişimini kolaylaştırdığı düşünülmüştür.

Bu şekilde güvenli bağlanmanın, çocuğu etkileyen kurallara ve gerçek bağlanma figürüne daha az bağlı olma ve bağlanma ilişkisinin içselleştirilmiş açılarına daha fazla güvenme nihaî amacına hizmet ettiği görülmektedir. Aynı zamanda güvenli bağlanmanın diğeri baş etme yeteneklerini kolaylaştırdığı düşünülmüştür. Problemleri durumlarda veya güvenli olmayan bağlanmalarda, çocuğun güvenle gelişimsel meydan okuma deneyimleri daha az; kişisel ve kişiler arası uyumdaki zorluk deneyimleri daha fazla olabilir. Teorik yapılarda temel olarak inançlar hakkında içselleştirilmiş eğilimlerin varlığı bireyin kendi yeteneği ve sevmeye değer olduğu

(kendilik modeli) ile birlikte bağlanma figürlerinin elde edilebilme beklentisinin ve olası hevesliliğinin (diğeri modeli) bütünleştirilmesidir. Bowlby, bu gösterilen şemanın özellikle gerilim zamanlarında harekete geçtiğini belirtmiştir (Bowlby, 1973, 1998; Lopez, 1995). Bowlby (1973) ilişkilerin bireysel çalışan modelinin, sadece ilişkilerin önceden var olan modeline göre eşinin özelliklerini özümseme sürecini değil, eşinin özelliklerine uyumdaki değişimi de kapsadığını belirtmiştir.

B.II.1.1. Ainsworth ve Arkadaşlarının Bağlanma Kuramına Katkıları

Ebeveynle ilişkide ve bağımsızlığın artan uzaklığa doğru gelişmesi aracılığıyla sağlanan güvenlik dengesini etkileyerek ebeveyne bebeğin yakınlığını düzenleyen bağlanma sistemi, genetik olarak savunmasız bebeğin hayatta kalmasını sağlamıştır. Tehlike veya üzüntü koşulları altında bağlanma sistemi harekete geçirilir. Bebek ebeveyne yakın olmak suretiyle güvenlik duygusunu yeniden kurma bağlanma davranışlarını kullanır. Üzüntünün bulunmaması ve bağlanma sisteminin harekete geçmemesi, çocuğun ebeveynden uzak, rahat olarak zarar görmeden dünyayı keşfetmesini sağlar. Bağlanma sisteminin birbirileriyle ilgili iki faydalı işlevi, üzüntülü zamanlarda güvenliği sağlama ve bağımsızlığı keşfetmeyi kolaylaştırmasıdır (Ainsworth, 1989).

Büyümenin başlıca güdüsü ve bağlanma teorisinden çıkarılan-sağlanan ve gözlenen bebeğin bağlanma davranışı için standartlaştırılmış metodoloji- Ainsworth'un "Yabancı Durumlar" ın gelişimidir (Ainsworth, Blehar, Waters ve Wall, 1978). Çocuğun oyuncaklarla yabancıyla keşfedici davranışının doğasına ve boyutuna, keşfetme çevresinde anne-bebek etkileşimleri ve çocuğun anneden ayrışma ve yeniden bir araya gelme ile birleşmiş duygusal ve davranışsal tepkilerine özellikle "Yabancı Durumlar"la dikkat çekilmiştir. Ainsworth ve arkadaşlarına göre (1978) *güvenli* bebeğin ulaşılabilir ve tepki verir olarak bakım veren kişiyle deneyimleri vardır. *Güvenli temel* olarak bağlanma ilişkisi aynı zamanda etkili kaygıyı azaltıcı işlevleri sağlarken, keşfedici davranışları destekler. Güvenli bağlanan bebekler sükûnetle çok kısa ayrışmaları tolera edebilir. Bu bebekler başlıca ayrışmalarda, özellikle tanımadıkları çevrelerde tanımadıkları kişiler tarafından bakıldıklarında,

sıkıntılıdır (Ainsworth, 2000). Bowlby (1973)'e göre bağlanma figüründen rahatlığın elde edilmesindeki başarısızlığın, teorik olarak kaygı ve öfkeye yol açması beklenmektedir. Annenin yüksek nitelikte bakım vermesi güvenli bebeğin potansiyeline ve yeteneğine göre kendinin içsel çalışan modeli ile tepki vermesine ve bağımlılığa göre diğerleri modelinin şekillenmesine imkân verir. Lopez (1995), Bowlby ve Ainsworth'un bu içsel çalışan modellerinin sağlıklı kişilik gelişimine faydalı olmasına katılmaktadır.

Ainsworth ve arkadaşları (1978), yaşamın ilk yılında meydana gelen anne çocuk bağlanmasının gelişimini dörde ayırmıştır. Bunlar;

1. Bağlanma Öncesi İlk Safha: Bowlby (1969) bu safhayı, “bağlanma figürünü ayırt etmeksizin oryantasyon ve işaretler safhası” olarak belirtmiştir. İlk safha bebeğin insanlar arasında özellikle anne figürünü ayırt etme yeteneğine sahip olduğunda sona erer, çünkü ayırt etme, diğerlerinin arasından bazı şekiller aracılığıyla çok daha erken öğrenilir. Ancak ilk safhanın bitip ikinci safhanın başladığını tahmin etmek zordur. Bebek sekiz ve 12 hafta arasında genellikle meydana gelmesine yol açan görsel ipuçları aracılığıyla annesini oldukça tutarlı bir şekilde ayırt edebilir.

2. Bağlanmanın Oluşması Safhası: Bowlby (1969) bu safhayı, “oryantasyonu ve işaretleri, bir veya daha fazla figür/ler yönünde doğrultma.” olarak tanımlamıştır. Bu safhada, tanıdık figürlerden tanıdık olmayan figürler açıkça ayırt edilemez. Ancak bir tanıdık figür ve diğeri arasında ayırt etme olabilir.

3. Bağlanmanın Net Kesimi Safhası: Bowlby (1969) bu safhayı, “işaretler kadar hareket aracılığıyla ayırt edilmiş bir figürle yakınlığın sürdürülmesi.” Olarak betimlemiştir. Bu safhada, bebeğin kurduğu annenin temsil edici modelinin ışığında yorumlanana göre, annenin şimdiki etkinliğine uygun olarak annesiyle temasın, yakınlığın arzu edilen derecesini başarmak için planına uyum yeteneği gittikçe artar. Ayrıca bu safhada, bebeğin annesinin planının uyumu için, annesinin planlarını terk etmeksizin göstereceği çabalarda karşılaşacağı başarı olasılıkla sınırlı olur.

4. Amaç Uyumlu Ortaklık Safhası: Bowlby (1969) bu safhayı, çocuk anne bağlanmasının gelişimi annesinin bakış açısından çocuğun şeyleri görme yeteneği noktasında egosantrikliği azaltması olarak açıklamıştır. Duygularını ve hareketlerini,

amaçlarını düzenlemesi ve planlarının ne olduğunun gösterilebilir olması, annenin davranışını etkiler. Bu boyutta çocuk, bu çeşit çıkarımları içeren annesinin temsil edici modelini geliştirir. O zaman daha fazla becerikli bir şekilde ortak olarak kabul edilebilir anlaşmanın kimi çeşidini en azından başarmada veya annenin planlarına uymada, çocuk annenin etkisini azaltır.

Diğer yandan *kaygılı-kararsız* bebek; bakım veren kişiyle ihtiyacı olduğunda tutarsız tepki ve yardım almayı, belirsizlik ve korkuya göre er geç çalışan kendilik modeline katkıda bulunmayı deneyimlemektedir. Diğerleri modelini de güvenilir olmayan potansiyel olarak deneyimlemiştir. *Kaçınan* bağlanmaya üçüncü örnek, başlıca bakım veren kişinin korumasını, desteği ve özenini tutarlıca püskürtme veya reddetmeyi istemede çocuğun gayretlerinin, ilk yaşantıların ürünü olmasıdır. Bu koşullar, aslında yalnız ve istenmeyen olarak içsel çalışan kendilik modeline ve reddedilen ve güvenilmeyen olarak diğerleri modeline sebep olmuştur (Ainsworth ve arkadaşları, 1978).

Bowlby (1969) ile Ainsworth ve arkadaşları tarafından bebeğin anneye özel bağlanmasını inandırıcı bir şekilde kanıtlanmakla birlikte, en azından Kuzey Amerika Kültürlerinden elde edilen verilere bakıldığında, bağlanma modelinde bazı sınırlılıklar görülür. Birincisi bağlanma modeli stresli olmayan durumlardan çok, geçici ayrışmalardaki, stresli durumlardaki, davranışlara dayanır. Bağlanmayı daha ayrıntılı anlamak için anne ve bebek etkileşiminin nasıl olduğunu gözlemlemeye ve doğal, stressiz durumları hesaba katmaya gereksinim vardır. Yabancı durumlarla, geçici streslerle baş etmesinde bireysel farklılıkları basit bir şekilde kullanmasını çocuğun paradigması başlatabilir. Çocuklar anne ve çocuğun bir arada ve stressiz durumlarda birbirleriyle ilgili tarzlarında bağlanmanın işlevsel önemine daha fazla içgörü sağlarlar. Anneden ayrışmalarına ve anne döndüğünde nasıl karşılaştığına göre ise, bağlanmanın işlevsel önemine daha az içgörü sağlayarak davranırlar. Anneden ayrışmada ve anne döndüğünde çocuğun tepkilerini kullanmasıyla ilgili anlatılan problem, annelerine bağlı çocuklar arasındadır. Örneğin bazısında bir arada uyumlu etkileşimler görülürken, bazısında zor sağlanan değişimler görünmektedir. Model ile ilgili ikinci problem, ağlama ve sıkıca sarılma davranışları gibi

bağlanmanın dairesel süreç olması, yakın ayrışma ve takip eden yakınlığı arama ve karşılaşma davranışları gibi yeniden bir araya gelme sırasında, bağlanma figürü olarak başvuru kişiye yöneltilen davranışlarının temelini dayanmasıdır. Üçüncü problem, temel bağlanma figürünün genellikle anne ile meydana gelmesinin, bağlanma davranışlarının listesini sınırlandırmasıdır. Bununla birlikte, diğer bağlanmalar aynı davranışlarla karakterize edilmez. Bağlanma modelinin dördüncü sınırlılığı, davranış listesinin sadece açık olarak yapılan davranışları içermesidir.

Bowlby ve Ainsworth tarafından sunulan model ve verideki beşinci sınırlılık, annenin temel bağlanma figürü olarak görülmesidir. Bowlby ve Ainsworth diğer bağlanmaların meydana geldiğini kabul etmekle birlikte, anneyi temel bağlanma nesnesi olarak ele almışlardır. Baba ve ailenin diğer üyeleri, ancak ikincil bağlanma figürleri olarak dikkate alınmıştır. Bununla birlikte çocuk, anne, baba ve kardeşler arasında aynı zamanda meydana gelen çoklu bağlanmalar, özellikle ailelerde bakım vermede payı olan babalar ve kardeşlerin temel bağlanmalarında da dikkate alınmalıdır. Bebeklikte çoklu bağlanmalar aynı zamanda yetişkin dönemi boyunca, örneğin çocuklar kadar eş ve arkadaşlarla meydana gelebilir. Bowlby tarafından işaret edildiğine göre bağlanma, bu modelde ergenlik çağında sona ererken, bebeklik ve ilk çocukluk dönemi ile sınırlandırılmıştır. Ergenlik döneminde, ilk aşk, yetişkinlik döneminde, eşler ve sevgililer ve daha sonraki yaşamda, emeklilikte arkadaşlar arasında işaret edilen güçlü meydana gelen bağlanmalar üzerinde düşünülmemiştir. Çocukluk döneminde ebeveynlere yetişkinlerin bağlanmaları, anı temelli araç kullanılarak değerlendirilir (Field, 1996).

C.II.0. UYUM KAVRAMI İLE İLGİLİ GÖRÜŞLER

Yaşam, canlı varlığın sürekli olarak çevresine uyum sağlama çabasıdır. Uyum dinamik bir süreçtir ve bireyin çevresinde yer alan değişikliklere karşı geliştirdiği tepkilerle sağlanır. Uyum düzeyi iki temel etmen tarafından belirlenir. Bunlar (Geçtan, 1995): Bireyin kişisel özellikleri ve çevresinde karşılaştığı durumlardır. Diğer canlı varlıklardan önemli farklılıklar gösteren insanın uyum düzeyinin değerlendirilmesi oldukça güçtür, çünkü insanın başarı ve yenilgisi, yalnızca temel

biyolojik varlığını sürdürebilmiş olmasıyla ölçülemez; dünya içindeki kendine özgü yeriyle de değerlendirilir.

Rathus ve Nevid (1989) uyumu, insanların yaşamın meydan okumalarına izin veren davranış olarak belirtmişlerdir. Santrock (2006)'ın tanımına göre uyum uyumlu olma, baş etme ve günlük yaşamın meydan okumalarını yönetmenin psikolojik sürecidir. Yavuzer (1996)'e göre uyum bireyin sahip olduğu özelliklerinin kendi benliğiyle içinde bulunduğu çevre arasında dengeli bir ilişki kurabilmesi ve bu ilişkiyi sürdürebilmesidir. Otto Rank uyumu, ortaya çıkan yeni durumlara göre sürekli olarak hareket eden dinamik bir denge olarak tanımlar. Dolayısıyla sağlıklı bir gelişim yerleşmiş alışkanlıklar ve davranış örüntüleriyle gerçekleştirilemez. Önemli olan insanın karşısına çıkan her yeni duruma çözüm bulabilecek esnekliği göstermesidir (Rank, 2001).

Bireyin kendisinin, diğer insanların ve çevrenin fiziksel, psikolojik ve sosyal istekleriyle bireysel tepkilere başvurusu olarak tanımlanan uyumda çevrenin etkisi vurgulanmaktadır. Uyumu ölçmek için evrensel bir standart yoktur. Araştırmacılar, teorik oryantasyonlar ve değerlerin her birini yansıtan standartların çeşitliliğini benimsemişlerdir. Uyumlu tepkilerin yeterliliği hakkında karar verilirken, sosyal ve kültürel faktörler kadar bireysel ihtiyaçlar üzerinde düşünülmesi gerekmektedir. İnsanın uyumu zaman, dil ve ahlâk boyutları açısından diğer hayvanlardan farklıdır. İnsanın yaşantısı diğer hayvanlardan daha büyüktür ve onların uyum stratejileri daha karmaşıktır (Napoli, Kilbride ve Tebbs, 1985).

Uyma davranışı üç farklı sürece bağlı olabilir. Bunlar itaat, özdeşleşme ve benimsemedir. İtaat, başkaları tarafından kabul edilmek, ödüllendirilmek ya da cezalandırılmak; özdeşleşme değer verilen kişi ya da gruba benzeme, onlar gibi olduğunu düşünme duygusunu vermek; benimseme de insanın gerçeği anlama ve uygulama gereksinmesini tatmin etmesi şeklinde gerçekleşmektedir. Uyma davranışı, hem kişisel hem ortamsal etkenlerin etkileşimi sonucu ortaya çıkabilmektedir. Böylece itaat ve özdeşleşme, diğer insanlara dönük olarak onlarla ilişkileri olumlu yönde geliştirme görevini yerine getirirken, benimseme kişisel bir görevi yerine

getirmekte, kişinin doğru hareket ettiğine inanma gereksinmesini doyurmaktadır. Bir başka deyişle benimseme, uymanın en temel görevi olarak belirtilen “gerçeği tanımlama”ya yaramaktadır (Kağıtçıbaşı, 2006).

Darwin, yalnızca kendi varoluşuna katkıda bulunan canlıların yaşamlarını sürdürebileceklerini belirtmiştir. Freud da insan organizmasını tehlikeli ve düşman nitelikler gösteren fiziksel ve toplumsal çevresi içinde, kendini korumak ve yaşamını sürdürebilmek amacıyla sürekli çaba gösteren bir varlık olarak görmüştür. İnsan, bu düşman çevrede yaşamını sürdürmesini uyum yapabilme yeteneğiyle sağlar.

Baymur (1994)’a göre çağımızda çeşitli uyumsuzluklar ve ruh hastalıkları ciddi problemler olarak ortaya çıkmaktadır. Freud’a göre insan davranışlarının tümü uyum yapmaya yönelik bir amaç taşır. Hiçbir davranış raslantısal değildir ve organizmanın yaptığı her şey, yaşamı sürdürme çabasının farklı biçimleridir. Freud’a göre anksiyete, fiziksel ya da toplumsal çevreden gelen tehlikelere karşı bireyi uyarma, gerekli uyumu sağlama ve yaşamı sürdürebilme işlevlerine katkıda bulunur. Anksiyete, “nevrotik anksiyete” de olduğu gibi gerçek dışı ve mantığa aykırı bir nitelik alırsa, uyum sağlamaya yardımcı olan işlevini yitirir ve bu normaldışı davranışların kökeni olur (Geçtan, 1993).

Psikodinamik görüşe göre uyum, sosyal onaylamama ve kendilik kınamasından sakınırken, temel dürtüler için bulunan çıkış yerlerini göstermektedir. Özellik görüşüne göre uyum, insanlar açısından iyi kişi ve çevre uygunluğu olan yerlere yerleştirilmeyi ifade etmektedir. Öğrenme görüşüne göre uyum, çalıştırma ve hatta çevreleri yaratmayla ilgili doğru beklentilere ve becerilere sahip olma olarak tanımlanır. Fenomenolojik görüşe göre uyum, kendini doğrulamanın tek potansiyeli ve dünyanın yapılanmasının faydalı yollarına sahip olma açısından tanımlanır. Klinik yaklaşımdaki psikolojik uyum, problemlerin doğrulanması yollarına odaklanmıştır. Oysa sağlıklı kişilik yaklaşımındaki psikolojik uyum kişisel, sosyal, fiziksel ve mesleksi çizgi boyunca insanın gelişimini en iyi şekilde kullanmaya odaklanır (Rathus ve Nevid, 1989). Sağlıklı uyumla ilişkili ise, kimi çevrelerde kişinin sosyal

destek ağlarından etkin bir şekilde yardım arama eğiliminde olduğu görülür (Frydenberg, 1996).

Uyum kavramı, sıklıkla herhangi bir yaştaki bireyin değerlendirilmesinde kullanılmaktadır. Ergenlik dönemindeki uyum hakkındaki en önemli gerçeklerden biri, geçiş evresindeki uyum olmasıdır. Ergenlik dönemindeki başarılı uyum, yaşam evrelerinin temel görevlerinin yapılabilir olması anlamına gelir. Ergen çevreden, çevre ergenden etkilenir. Diğer bir deyişle ergen ebeveynlerden ve akranlardan, ebeveynler ve akranlar ergenden etkilenirler. Uyum tekrar ve tekrar olarak devam eden, değişen, bedendeki, kendindeki ve toplumdaki ihtiyaçları azaltan süreç şeklinde dinamiktir. Uyum, organizma ve çevre arasındaki doyurucu bir ilişkidir. Buradaki çevre fiziksel, psikolojik ve sosyal açıları içermektedir. Fiziksel açı, yaşamın temel ihtiyaçlarını sağlamaya çalışan bütün dış çevreyi içermektedir. Buradaki başlıca amaç, yaşamı devam ettirmeyle olan başarıyı ve ölümle olan başarısızlığı eşit saymaktır. Psikolojik olarak bireysel, kişisel ve kendilikle birey uyum sağlamak zorundadır. Bu, ergenin uyumla neyi öğrenmek zorunda olduğuyla ilgilidir. Uyuma yol açan faydalı metodlar içinde, meydan okumalarla karşılaşıldığında ve buna gerçekçi olarak tepki verildiğindeki genel kavramlar yer alır. Ergen meydan okuma durumlarıyla karşı karşıya kaldığında, durumla baş etme veya tepki verme şeklinde uyum sağlar. Piaget'e de ise bilişsel alandaki uyum kavramı, eski davranış yaklaşımını değiştirmek veya yeni problemin üstesinden gelmek için yeni yollar yaratmak biçiminde tepkileri içerir (Crow ve Graham, 1973).

Diğer taraftan Sherif, Asch ve Milgram'ın deneyleriyle uyulan grubun büyüklüğü, grubun söz birliği içinde olması, mevki, yüz yüze olma, uyma davranışını etkileyen ortamsal etkenler olarak ortaya çıkar. Bunlar uyma davranışını meydana getiren mikro düzeyde etkenlerdir. Türk kültürü toplulukçu kültür özellikleri gösterir. Toplulukçu kültür insanlarda doğuştan itibaren, güçlü ve sıkı gruplara bağlı olduğu ve bu bağlılığın yaşam boyunca, sorgulanmayan bir sadakat karşılığında var olduğu görülür. Türk kültüründekiler toplulukçu kültür öğeleriyle iç grup olarak ailede veya mahallede daha fazla uyma davranışı gösterir öte yandan, bu kültürdekilerin dış grup olarak bir başka toplulukta veya kentte aynı şekilde davranmadığı ve sosyal etkiye

direndiği bir gerçektir. Benliğin yapısı, dünyayı, başkalarını ve insanın kendisini nasıl görüp algıladığını belirler ve insanın varoluşunun temelini oluşturur, ve her tür duygu, düşünce ve davranışı etkiler. Toplulukçu kültürlerde görülen ilişkisel benlikte düşünce, duygu ve davranışları öncelikle etkileyen, bu kişisel özelliklerden çok, başkalarıyla olan ilişkilerdir. Bireyci kültürler ise, bireyler arasında bağların gevşek olduğu kültürlerdir. Bireyci toplumların üyeleri iç gruplarına dış gruplardan daha çok güvenirler, ancak bu kültürden olanların iç grupların normlarını sorgulamaya ve gerektiğinde reddetmeye olan eğilimleri daha fazladır. Özellikle bu durum, grup normlarına uyduklarında kendi çıkarlarının zarar göreceğine inandıklarında görülür. Bireyci kültürlerde var olan ayrışık benlik, başkalarından açıkça ayrılır. Kültürler arası duygu, düşünce ve davranış farklılıklarının temelinde, o kültürde yaygın olan benlik yapılarının yattığı belirtilebilir. Ayrıca toplulukçu kültüre sahip toplumların gelişmiş kentsel bölgelerinde, kuşaklar arası maddi ilişkilerin azaldığı, buna karşılık duygusal bağlılıkların kaybolmadığı aile modelinde, gelişen özerk-ilişkisel benlik yapısı vardır (Kağıtçıbaşı, 2006).

D.II.0. KÜLTÜR VE BENLİK (SELF) İLE İLGİLİ GÖRÜŞLER

Farklı kültürlerde insanlar kendi, diğerleri ve ikisinin karşılıklı dayanışmasının göze çarpan bir şekilde farklı yapılarına sahiptir. Bu yapılar bilişsel, duygusal ve güdülerini içeren çok doğal kişisel deneyimi etkiler ve birçok olayda belirleyici olur. Birçok Asya Kültürü, birbirleriyle kişisel temel ilgililiğinde ısrar eden bireyselliğin farklı kavramlarına sahiptir. Vurgu, diğerlerine dikkat etme, uygun olan ve onlarla ahenkli karşılıklı dayanışma üzerinedir. Amerikan kültürünün bireyler arasında açıktan açığa olan bağlılık gibi ne değerleri vardır, ne de bunların olduğu düşünülmektedir. Tersine bireyler, tek iç tutumlarını keşfetmeyle ve ifade etmeyle ve onlara kendileri dikkat etmeyle diğerlerinden bağımsızlığı araştırmayı sürdürürler. Bunun içinde önerilene göre bu yapılar, önceden tasarımlanandan, daha kuvvetlidir (Markus ve Kitayama, 1991).

Diğerlerinden bağımsızlık görüşüne örnek olarak Asya kültürleri kadar Amerikan kültürünün oldukça büyük bir kısmı verilebilir. Birbirine bağlı olma görüşüne, diğer

Asya kültürleri kadar Japon kültürü de örnek gösterilebilir. Bu aynı zamanda Afrika, Latin Amerika ve Güney Avrupa kültürlerinin de özelliğidir. Çoğu yapılarda kendi, çevredeki bağlamıyla *karşılıklı bağlı olmaya* göre görülür. “Diğeri” veya “diğeri ile ilişkili kendi” kişisel deneyimde odaktır. Kendilik yapısında bu ayrılmanın genel sonucundan biri; örneğin bilişsel, duygusal ve motivasyon gibi psikolojik süreçler açıkça veya hatta hayli dolaylı hedef veya gönderme olarak kendilik olumsuz bir şeye karıştırdığında, bu süreçlerin doğası belirli bir yapıya özgü tam şekil veya organizasyona göre değişecektir. Örneğin bilişsel ile ilgili olarak karşılıklı bağlı olan benliklerle onlardan bağımsız kendiliklerle sosyal ve sosyal olmayan düşünmeyi eşit bir şekilde içeren süreçlerin bazıları, sosyal bağlamda *diğerleri* ilgili her zaman hissedilen dikkatlilikle etkilenilmiştir. Bu şekilde birinin hareketi, durumsal bir şekile bağlı olarak görülür. Bireylerin karakterleri bu bağlamı içerir. Ayrıca kendiliğin karşılıklı bağlı olan yapıları, duygularının ve güdülerinin her ikisini ifade etmede ve deneyimlemede diğerlerinin tepkilerinin etkeniyle şekillenir ve yönetilir. Belirli bir şekilde, örneğin kendiliğin bağımsız görüşünden sağlanan ve desteklenen öfke gibi bazı duygular, karşılıklı bağlı olan kendilikliklerle onların arasında daha az yaygın olabilir. Kendine hizmet eden güdüler, diğer hizmet eden güdülere göre yer değiştirebilir. Kendiliğin, bağımsız yapısı; özerk, bağımsız, bireyci, egosantrik, ayrılmış, idiosantrik ve kendiliği içine alandır. Bağımsız kendilik sistemi bir başka şeyden gelişerek büyüyeceği yerde, ayrışma ve bireyleşmeden dolayı baskıda kökleşir (Markus ve Kitayama, 1991).

E.II.0. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

İlgili literatür incelendiğinde ayrışma bireyleşme, bağlanma ve uyuma ilişkin çeşitli araştırmalar görülmektedir. Çalışmanın bu aşamasında ayrışma bireyleşmeye, bağlanmaya ve uyuma ilişkin araştırmalara yer verilmiştir.

E.II.1.0. Ayrışma Bireyleşme ile İlgili Araştırmalar

İncelenen araştırmalarda ayrışma bireyleşme yerine psikolojik ayrışma kavramının kullanıldığı görülmüştür. Bu nedenle araştırmalar hakkında bilgi verilirken araştırmacıların kullandığı kavramlar kullanılmıştır. Aynı zamanda ayrışma

bireyleşme kavramının da kullanılarak açıklanan özerklik kavramı ile ilgili araştırmalara da yer verilmiştir.

Ayrışma bireyleşme ile ilgili araştırmalar incelendiğinde, ayrışma bireyleşme; psikolojik ayrışma ve uyum; ayrışma bireyleşme, uyum ve aile; ayrışma bireyleşme, bağlanma ve uyum ve kimlik araştırmalarına rastlanmıştır.

Bu başlık altında, geç ergenlerdeki psikolojik ayrışma, duygusal özerklik, ayrışma bireyleşmede ilişkisel ihtiyaçlar, Türk genç yetişkinlerindeki ebeveyn tutumlarının ikinci ayrışma bireyleşmeye ve romantik ilişkilerde yaşananlara etkisi ile ilgili betimsel araştırmalara yer verilmiştir.

Hoffman (1984) çalışmasında ebeveynlerinden psikolojik olarak ayrılan ergenlerin farklı açılardan kavramlaştırılmasını sağlamıştır. Geç ergenler için tanımlanmış Psikolojik Ayrışma Envanteri'nin geliştirilmesinde, kavramsal ve deneysel yaklaşım birleştirilmiştir. Psikolojik ayrışmayı yansıtan dört farklı ölçek olan işlevsel, duygusal, çatışmalı ve tutumsal bağımsızlık tanımlanmıştır. Psikolojik Ayrışma Envanteri, Sıfat Tarama Listesi üzerindeki Kişisel Uyum Ölçeği kullanılarak 150 (75 erkek ve 75 kadın) üniversite öğrencisinden oluşan örnekleme akademik ve sevgi ilişkileri ile ilgili iki büyük sınıflandırma arasındaki korelasyonlara bakılmıştır. Sonuçlarda, çatışmalı bağımsızlığın kişisel uyumla daha iyi ve sevgi ilişkilerindeki problemlerle daha az ilgili olduğu ortaya çıkmıştır. Duygusal bağımsızlığın artması ise, daha iyi akademik uyumla ilişkili olduğuna bağlanmıştır.

Ryan ve Lynch (1989), Steinberg ve Silverberg'in "duygusal özerklik" yapısını ergen ve genç yetişkin örnekleme üzerinde, üç çalışmayla gözden geçirmişlerdir. Birinci çalışma, 148 erken ergen üzerinde yapılmıştır. Birinci çalışma sonucunda erken ergenlerdeki duygusal özerkliğin ebeveynlerden niteliksel bağlanmayla negatif, ancak arkadaşlardan niteliksel bağlanmayla pozitif ilişkili olduğu görülmüştür. İkinci çalışma 193 lise öğrencisi üzerinde yapılmıştır. İkinci çalışma sonucunda, deneyimlenmiş duygusal özerkliğin ebeveyni reddetmeyle pozitif ilişkili olduğu, ancak çoğunlukla algılanan bağımsızlık desteği ile ilgili olmadığı bulunmuştur.

Üçüncü çalışma ise 104 genç yetişkin üzerinde yapılmıştır. Üçüncü çalışmanın sonucunda duygusal özerklik aile birliği, ebeveyni kabul, bağımsızlığa destek ve benlik algısının sevillebilirliği ile ters ilişkili bulunmuştur. Ayrıca, ebeveyne ait büyütme duygusal özerklik ile negatif ilişkiliyken, algılanan sevillebilirlikle pozitif ilişkili bulunmuştur.

McClanahan ve Holmbeck (1992) ergenlerde Ayrışma Bireyleşme Testi'nin yapı geçerliliğini değerlendirmişlerdir (SITA; Levine, Green ve Millon, 1986). Geç ergenlik döneminde ayrışma bireyleşme teorik literatürünün gözden geçirilmesine dayanan aile işlevinin ve psikolojik ayrışmanın açıları ile korelasyonları elde edilmiştir. SITA ile aile ve uyum ölçümlerinin takımları 454 üniversite öğrencisine (272 kadınlar ve 182 erkekler; %74 Beyaz, %16 Afrikalı Amerikan ve %10 Asyalı Amerikan veya İspanyol) uygulanmıştır. Korelasyon analizleri, SITA'nın yapı geçerliği için kısmi destek sağlamıştır. Küme analizlerinde; SITA'nın dört farklı alt ölçeği (kaygıyı reddetme, sağlıklı ayrışma, özgürlüğü terk edebilir ve yardımı arayanlar) ile aile işlevleri ile pozitif ve negatif psikolojik uyumu ölçen araçlar arasında tutarlı ilişki ortaya çıkmıştır.

Quintana ve Kerr (1993) geç ergenlerde ayrışma bireyleşmede ilişkisel ihtiyaçlar konusunda çalışma yapmışlardır. 47'si erkek, 40'ı kadın 87 üniversite öğrencisinin uyumunda, ayrışmışlığı ve bağlılığı içeren destekleyici ve köstekleyici ilişkilerin göreceli avantajı araştırılmıştır. Çalışma sonucunda, üniversite öğrencilerinin depresyon şikâyetlerinden bağımsız olarak ilişkilere katılımlarını ayrışma, yansıtma ve beslenme ihtiyaçlarını desteklediği bulunmuştur. Diğer taraftan kısıtlanma kaygısı, ayrışma kaygısı ve bağlılığı kabul etmeme, benzer problemlerle ilgili bulunmuştur. Çalışma sonucunda, birinci ve ikinci yılda üniversite öğrencilerinin anlamlı bir şekilde psikolojik problemleri olduğu görülmüştür. Sağlıklı ayrışmanın her iki cinsiyet için kendini merkezileştirme ve beslenme-sembiyosis ölçekleriyle pozitif ilişkisi olduğu ortaya çıkmıştır. Kadınların beslenme-sembiyosis, ayrışma kaygısı, reddedilme beklentisi, sağlıklı ayrışma, depresyon ve kaygı puanları, erkeklerden daha yüksek çıkmıştır. Canonical korelasyon analizi için depresyon ve kaygı ölçekleri psikolojik problemlerin yansımaları, SITA ölçeklerinden elde edilen

puanlar ise gelişimsel göstergeler olarak alınmıştır. Analiz sonucunda kadınlar ve erkekler için psikolojik problemler ve gelişimsel göstergeler (değişkenler) arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Sonuç olarak bağlılığın ve ayrışmanın bazı şekillerinin uyum sağlatıcı, bazı şekillerinin ise kaygı verici olduğu ortaya çıkmıştır.

Göral (2002), Türk genç yetişkinlerdeki ikinci ayrışma bireyleşme süreçlerini araştırmıştır. Çalışmasında, aşırı koruyucu, aşırı disiplinli ve demokratik gibi ebeveyn tutumlarının algılanışının genç erişkinlerin ayrışma bireyleşmelerine (Ayrışma-bölme, ayrışma zorluğu ve ilişki problemleri) ve romantik ilişkilerde yaşananlara (ayrışma kaygısı, bırakılma korkusu, yakınlıktan rahatsız olma ve kendine yetebilme) etkilerini araştırmıştır. Araştırma, 286 (157 kadın, 129 erkek) üniversite öğrencisi üzerinde yapılmıştır. Ayrıca, ikinci ayrışma bireyleşme sürecinin romantik ilişkilerde yaşanan bu dört deneyime etkisi de araştırılmıştır. Türk genç erişkinlerinin kültürel özellikleri göz önüne alınarak genişlemiş benlik ve cinsiyetin tüm değişkenler üzerindeki etkisi düşünülerek cinsiyet de değişken listesine eklenmiştir. Sonuçlarda değişkenler arasındaki beklenen neden-sonuç ilişkileri, bir değişkenin diğerini etkileme gücü küçük oranda olmasına rağmen, bulunmuştur.

Yapılan araştırmalara bakıldığında geç ergenlerde ilişkilere katılımın ayrışma ihtiyacını desteklediği, ebeveyn tutumlarının ise geç ergenlerin ayrışma-bireyleşmelerine etki etmediği görülmüştür. Diğer taraftan erken ergenlerin ebeveynlerine bağlanmalarının duygusal özerklikle, ilişkili olduğu ortaya çıkmıştır. Uyum açısından ebeveynlerden çatışmalı bağımsızlık, kişisel uyumla ilişkili saptanmıştır.

Aynı zamanda bu başlık altında, geç ergenlerde bireyleşme, kolektivizmin ile kişisel motivasyon, psikolojik ilgi, kendiliğinden sosyallik ve bağlamsal kendilik, üniversiteye uyum ve psikolojik ayrışma kavramlarını kültürler arası açıdan ele alan betimsel çalışmalara da yer verilmiştir.

Triandis, Bontempo, Villareal, Asai ve Lucca (1988) bireyleşme ve kolektivizm yapılarını kendilik grup içi ilişkileri üzerinde kültürler arası perspektifte

incelemişlerdir. Bu konuda üç çalışma yapılmıştır. Birinci çalışmada Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'ndeki tanımlanan bireysel farklılıkların değişkeni, kişinin toplumu ön plana çıkarmasına karşı kişinin kendini ön plana çıkarması yapılarının anlamı, kültür içinde araştırılmıştır. Bu yapılarla ilgili olan maddelere verilen cevapların faktör analizi sonucunda ABD'deki bireyleşmeyle ilgili (a) Yarışma ile kendine güven, (b) İç grup için düşük ilgi ve (c) İç gruptan uzaklık olarak yansıtılmış olarak faktörler bulunmuştur. Faktör analizi sonucunda, ABD'deki bireyleşmenin en önemli açısı olarak kişisel amaçların iç grup amaçlarına göre ikinci planda olduğu ortaya çıkmıştır. İkinci çalışmada iki kolektivist (Japon ve Porto Rico) ve bir bireysel (Illinois) örneklemden elde edilen veri ile bu yapıların sınırları incelenmiştir. İkinci çalışma sonucunda sosyal davranışın çeşidi (örneğin diğerine benzer hissetmek, diğerlerinin görüşlerine dikkat eden) bağlamında, diğerine (iç gruba) bağlı olan cevaplar verildiği görülmüştür. Üçüncü çalışmada toplumu ön plana çıkaran kişilerin, kendini ön plana çıkaran kişilerden sosyal desteğin niteliğini daha fazla ve daha iyi algıladıkları saptanmıştır. Oysa daha sonra bu bireyler ilk çalışmaya göre kendilerini daha fazla yalnız olarak bildirmişlerdir. Porto Riko örnekleminde aynı çalışma tekrar edilmiştir.

Phalet ve Claeys (1993), kişisel motivasyon için bireysel kolektivist değer oryantasyonlarının psikolojik ilgisini Belçikalı ve Türk gençleri ile Belçika'daki Türk göçmen gençlerde karşılaştırmalı olarak araştırmışlardır. Araştırmanın örneklemini yaşları 13-18 arasında değişen 897 genç oluşturmuştur. Sonuçta, bireysel Kendini Fark Etme ve Özerklik kutuplarının motivasyonel çatışmaları sırasıyla kolektivist Sosyal Temas ve Grup Sadakati kutuplarının bireyleşme kolektivizmin karşıtlığının artırılmasını kısmen eşit desteklediği ve izin verdiği görülmüştür. Modern Türk gençlerinde Kolektivist Grup Sadakati ile birlikte bireysel Kendini Fark Etme, grup oryantasyonlu başarı motivasyonu içinde bireysel kolektivist değerlerin bütünleştiği ortaya çıkmıştır.

Triandis, McCusker, Betancourt, Iwao, Leung, Salazar, Setiadi, Sinha, Touzard ve Zaleski (1993) yaptıkları araştırmada, Triandis, Bontempo, Betancourt, Bond, Leung, Brenes, Georgas, Hui, Marin, Setiadi, Sinha, Verma, Spangenberg, Touzard ve

Montmollin (1986) tarafından geliştirilen Bireyleşme/Kolektivizm anketi on ülkedeki üniversite öğrencilerine uygulanmıştır. Uygulama sonucunda Bireyleşme/Kolektivizm ile ilgili olan altı faktör çıkarılmıştır. Faktör puanları işaretler sıraya koyulduktan sonra her ülke için basit bir şekilde özetlenmiştir. Bu şekilde bireyleşmeyi gösteren pozitif değerler, Japon öğrencilerde 254 ile en fazla bireycidirler. Kullanılan anketin sadece dört faktörü (örneğin “bağımsızlık”, “kişisel yetenek”, “göreve karşılık sosyal vurgu” ve “diğerlerine bağımlılığa karşı kendilik etkililiği”) Bireyleşme/Kolektivizmin her zamanki tanımıyla daha yakın ilişkili olduğu görünse de halâ Japon öğrenciler 292’le, 34 olan Amerikalı öğrencilerden daha fazla bireycidirler. Amerikalı öğrenciler, altı faktörün üçü dışında anlamlı olmayan bir şekilde daha yüksek değerlendirilmiştir. Sonuçta Amerikalı öğrencilerin Japon öğrencilerden daha çok bireyci olduğuna ilişkin makul temel bulunamamıştır.

Matsumoto, Kudoh ve Takeuchi (1996), Japon yetişkinlerin Japon üniversite öğrencilerinde daha fazla kolektivist olduklarını bulmuşlardır. Sonuçta Japonya’da yeni mizaç değişikliğini öne sürmüşlerdir (Akt. Takano ve Osaka, 1999). Matsumoto, Weissman, Preston, Brown ve Kupperbusch (1997), dört ülkede üniversite öğrencilerine Bireyleşme/Kolektivizm anketini uygulamışlardır. Araştırma sonucunda beklenenin tersine aile üyeleri hakkında Amerikalı öğrenciler, Japon öğrencilerden anlamlı bir şekilde daha yüksek kolektivizm göstermiştir. Öğrenciler ve aynı alandan meslekdaşları hakkında, gözlenmiş anlamlı bir farklılık çıkmamıştır. Japon öğrencilerin anlamlı bir şekilde daha kolektivist oldukları görülmüştür.

Parkes, Schneider ve Bochner (1999), kendiliğinden sosyallik ve bağlamsal benlik kavramlarının ve bireyleşme kolektivizm ölçümlerinin bireysel düzeyinin birbirleriyle ilgili olan boyutlarını araştırmışlardır. Araştırmanın örneklemini, Avustralya ve Güney Doğu Asya’daki 581 çalışan yetişkinden oluşturulmuştur. Araştırma sonucunda, bireyleşmenin kolektivizmin en çok benliğin sosyal özerklik boyutu ilgili olduğu görülmüştür. Kontrol etme ve bağlamsal benlik kavramları için sosyal benlik cevaplarının, bireyleşme kolektivizm ölçümlerinin herhangi birisi ile bağımsız şekilde ilgili olmadığı görülmüştür.

Choi (2002), kolektivizm ve bireyleşme bağlamında, üniversite uyum üzerinde psikolojik ayrışmanın etkilerini araştırmıştır. Araştırma, 170 Koreli Amerikan üniversite öğrencisi üzerinde yapılmıştır. Hoffman (1984) tarafından geliştirilen Psikolojik Ayrışma (Psychological Separation Inventory) Envanteri kullanılmıştır. Sonuçlar, Psikolojik Ayrışma Envanteri'nin psikolojik ayrışma-bireyleşme ölçümünün ebeveynlerden bağımsızlık ve pozitif ayrışma duyguları olan iki boyutu ile kültür değişkenleri arasında ilişki bulunmuştur ve üniversiteye uyumla ise zıt ilişkiler ortaya çıkmıştır. Ebeveynlerden çatışmalı bağımsızlık bireyleşmeyle negatif, üniversiteye uyumla pozitif ilişkili bulunmuştur. Oysa ebeveynlerden bağımsızlık, hem kolektivizm hem üniversiteye uyum ile ters ilişkili bulunmuştur. Ayrıca kolektivizm, üniversiteye uyum ile pozitif olarak ilişkili çıkmıştır. Psikolojik ayrışmanın aracılığı, bireyleşmenin düşük düzeyi olarak işleve sahip bireyleşme, kolektivizm, üniversiteye uyum arasındaki pozitif ilişkiyi güçlendirmiştir.

Bireyleşmeyle ilgili kültürler arası araştırmalara bakıldığında, bireyleşme kolektivizmde beklenenin tersine Japon öğrencilerin Amerikalı öğrencilerden daha fazla bireyleşmeyle ilgili faktörlere sahip olduğu, Japon yetişkinlerin Japon üniversite öğrencilerinden daha kolektivist oldukları, ABD'de iç grup amaçlarının birinci sırada yer aldığı saptanmıştır. Ayrıca psikolojik ayrışmanın kültür ve uyumla ilişkili olduğu, ebeveynlerden bağımsızlığın kolektivizm ve üniversiteye uyumla ilişkili olduğu, psikolojik ayrışmayla bireyleşme, kolektivizm ve üniversiteye uyum arasında aracılık ilişkisi olduğu görülmüştür.

E.II.1.1. Psikolojik Ayrışma ve Uyum ile İlgili Araştırmalar

Bu başlık altında, geç ergenlerdeki psikolojik ayrışma/ayrışma bireyleşme ile üniversiteye uyum, anne-babaya ait çatışma ve başatlık, anne-babaya ait belirtilerin üniversite öğrencilerinde görülen ortak problemler bakımından ele alınması, psikolojik uyum (Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri, MMPI ve MMPI-2 değerlendirilmesine göre) kavramlarını ele alan betimsel çalışmalara yer verilmiştir.

Lopez, Campbell ve Watkins (1986) 18'i erkek, 24'ü kadın 42 lisans öğrencisinde depresyon, psikolojik ayrışma ve üniversiteye uyumun cinsiyete göre farklılığını araştırmışlardır. Sonuçlar erkeklerin kadınlardan anlamlı bir şekilde ebeveynlerinden bağımsız olduklarını, kadınlar ve erkeklerde depresyon ve üniversiteye uyum arasında anlamlı ilişkinin olmadığını ortaya koymuştur. Psikolojik ayrışma kadınların duygusal iyi oluşlarını olumlu etkilerken, üniversiteye uyumlarını olumsuz etkilemektedir. Buna karşın psikolojik ayrışma, erkeklerin üniversite dönemindeki gelişimini kayda değer bir şekilde etkilememektedir.

Hoffman ve Weiss (1987) ebeveynlerden psikolojik ayrışmayı, anne-babaya ait çatışma ve başatlık ile anne-babaya ait belirtilerin üniversite öğrencilerinde görülen ortak problemler açısından gözden geçirmişlerdir. Araştırmanın örneklemini 83 erkek, 107 kadın üniversite öğrencisi oluşturmuştur. Sonuç olarak ailedeki kişiler arası çatışma ile aile üyelerinin kendi aralarındaki kişisel üzüntüsü arasında direkt ilişki bulunmuştur. Anne-babaya ait belirtiler öğrencide görülen problemlerle ve önemli değişken olan duygusal bağımlılıkla ilgili bulunmuştur.

Lapsley, Rice ve Shadid (1989) 130 üniversite birinci sınıf öğrencisi ile 123 daha üst sınıftaki öğrenci arasında psikolojik ayrışma ve uyum ilişkisini araştırmışlardır. Araştırmada, birinci sınıf öğrencilerinin anne-babaya daha fazla psikolojik bağlı oldukları, üst sınıf öğrencilerine göre üniversiteye yetersiz sosyal ve kişisel-duygusal uyum gösterdikleri ortaya çıkmıştır. Ayrışmayı uyum tahmin ettirmemekle beraber, ayrışma ve uyum arasında birbirini etkileyen ilişki bulunmuştur. Ayrışma kuvvetli bir şekilde, özellikle anneden gelen işlevsel ve duygusal bağımsızlık ile babadan gelen çatışmalı bağımsızlık kişisel-duygusal uyumla ilgili bulunmuştur. Cinsiyetin etkileri, kadınların erkeklerden daha fazla psikolojik bağılılıklarını bildirmeleriyle ortaya çıkmıştır. Sonuçlar işlevsel, tutumsal, duygusal ve çatışmalı bağımsızlık boyutları karşısında ayrışmadaki ilerlemenin aynı olmadığını göstermektedir.

Holmbeck ve Leake (1999) çalışmalarında, geç ergenin (ergenin ayrışma bireyleşmesi ile değerlendirilmesine göre) ayrışma bireyleşme konularını ve psikolojik uyum (Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri, MMPI ve MMPI-2

değerlendirilmesine göre) arasındaki ilişkileri gözden geçirmişlerdir. Araştırma, 428 lisans üniversite öğrencisi (265'ine MMPI ve 163'üne MMPI-2 uygulanmıştır) üzerinde yapılmıştır. Araştırmaya katılanlar her SITA ölçeği için yüksek veya düşük (üçte birindeki puanlanmalarına göre) “yüksek puanlı” veya “düşük puanlı” olarak sınıflandırılmışlardır. Sonuçta MMPI/MMPI-2 ile ilişkilerle ilgili olarak Ayrışma Bireyleşme boyutları karşısında, niceliksel ve niteliksel farklılıklar ortaya çıkmıştır. Diğer SITA ölçeklerinden ayrışma kaygısı, kısıtlanma kaygısı ve bağlılığı inkâr ölçekleri, daha çok uyumsuzlukla ilişkili bulunmuştur.

Beyers ve Goossens (2003), psikolojik ayrışma ve uyum arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırmanın örneklemi 969 üniversite birinci, üçüncü sınıftaki ve staj yapan geç ergenlerden (yaş ortalamaları; 18 yaş ve sekiz ay, 20 yaş ve yedi ay, 22 yaş ve sekiz ay) oluşmaktadır. Yapısal eşitlik modeliyle, psikolojik ayrışmanın iki boyutu olan ebeveynlerden bağımsızlık ve pozitif ayrışma duyguları doğrulanmıştır. Sonuçta ebeveynlerden bağımsızlık, geç ergenlerin ebeveynleriyle ilişkilerinde işlevsel, duygusal ve tutumsal bağımsızlığı yüksek düzeylerde bildiren öğrencilerden gelen tepkilerle değerlendirilmiştir. Pozitif ayrışma duyguları, çatışmalı bağımsızlık puanlarının yüksek olmasıyla bilişsel uzaklaşma, yansıtılmış ümitli olma, kızgın olmama ve üniversiteye geçişi kapsayan ayrışma yaşantısındaki başkalarına güvenen tepkilerle karakterize edilmiştir. Psikolojik ayrışmanın her iki boyutu, pozitif olarak üniversiteye uyumu daha iyi yordamıştır, ancak pozitif ayrışma duyguları açıkça daha iyi yordayıcı olduğu görülmüştür. Öğrencilerin sınıf düzeyi, cinsiyeti ve ebeveynlerinden algıladıkları ebeveynlik stillerinin hiçbirisi psikolojik ayrışma ve uyum arasındaki ilişkileri biçimlendirici olmamıştır.

Yapılan araştırmalara bakıldığında, uyum konusunda üniversite birinci sınıf öğrencileri üst sınıf öğrencilerine göre anne-babaya daha fazla psikolojik olarak bağlı olduklarından üniversiteye yetersiz sosyal ve kişisel-duygusal uyum gösterdikleri; babadan gelen çatışmalı bağımsızlığın kişisel-duygusal uyumla ilişkili olduğu saptanmıştır. Ebeveynlerden bağımsızlığın, ayrışma ile ters ilişkili olduğu, cinsiyete göre değiştiği elde edilmiştir. Ebeveynlik stiline göre psikolojik ayrışmanın etkilenebilirliği bulgusu da elde edilmiştir.

E.II.1.2. Ayrışma Bireyleşme, Aile ve Uyum İlişkisi ile İlgili Araştırmalar

Bu başlık altında, geç ergenlerdeki psikolojik ayrışma/ayrışma bireyleşme ile aile, anne baba evlilik ilişkileri ve üniversiteye uyum kavramlarını ele alan betimsel çalışmalara yer verilmiştir.

Lopez, Campbell ve Watkins (1988) tarafından yapılan çalışmanın amacı aile yapısı ve psikolojik ayrışma ölçümleri ile psikolojik ayrışma ve üniversiteye uyum ölçümleri arasındaki ilişkileri tanımlamaktır. Ailelerinde anne-baba ayrışmamış 222 erkek ve 332 kadın 554 üniversite öğrencisi, araştırma kapsamına alınmıştır. Sonuçlar üniversitedeki erkeklerin ve kadınların psikolojik ayrışmalarını uygun olmayan aile yapısının anlamlı bir şekilde etkilediği ortaya çıkmıştır. Bu sonucun da yapısal aile teorisi varsayımlarını desteklediği belirtilmiştir.

Rice, Cole ve Lapsley (1990) ayrışma bireyleşme, aile birliği ve üniversiteye uyum arasındaki ilişkileri araştırmışlardır. Çalışma, 138'i erkek, 102'ü kadın 240 üniversite öğrencisi üzerinde yapılmıştır. Rice ve arkadaşlarının oluşturduğu modelin üniversiteye uyumu; aile birliği, pozitif ayrışma duyguları ve ebeveynlerden bağımsızlığını yordadığı bulunmuştur. Sonuçlar, ebeveynlerden veya aile birliğinden bağımsızlıktan çok, pozitif ayrışma duyguları faktörünün üniversiteye uyumu daha iyi yordadığını göstermiştir.

McCurdy ve Scherman (1996) ayrışma bireyleşme süreci üzerinde üniversite öğrencilerinin aile yapılarının etkilerini gözden geçirmişlerdir. Örneklem olarak 90 (yaş ortalaması 20) üniversite öğrencisidir. Sonuçta boşanmış veya yeniden evlenmiş ailelerden gelen ergenlerden çok bozulmamış ailelerden gelen ergenler, kendilerini babalarından daha fazla çatışmalı bağımsızlığa ve babalarıyla daha olumlu duygusal ilişkilere sahip olarak algılamışlardır. Babalara bağlanma ve babalardan çatışmalı bağımsızlığın her ikisi kendine saygıyla ilişkili bulunmuştur. Anneye bağlanma kendine saygıyla ilişkili değilken, anneden çatışmalı bağımsızlık da kendine saygıyla ilişkili bulunmuştur. Ego kimliği kendine saygı ile ilişkili bulunmuş, ancak kendilik farkındalığı ilişkili bulunmamıştır.

Yaman (2005), ergenlerde ayrışma bireyleşme ve psikolojik uyum üzerinde ana baba evlilik ilişkisinin ve aile ilişkilerinin etkisini araştırmıştır. Örneklem olarak lisede öğrenim görmekte olan yaşları 14-18 arasında değişen 303 öğrenci ve bunların 239'unun annesi alınmıştır. Araştırmada ayrışma bireyleşme, Ayrışma Bireyleşme Ergen Testi – Lise Formu ile ölçülmüştür. Araştırma sonucunda düşük psikolojik uyuma sahip olan ergenlerin ayrışma-bireyleşme sürecinin birçok boyutunda daha fazla sorun yaşadıkları bulunmuştur. Eşleri ile ilişkilerinde bağımlılık, kopukluk, kontrolcülük, güvenilebilirlik boyutlarında sorun bildiren annelerin çocuklarının hem ayrışma-bireyleşme sürecinde hem de psikolojik uyum bakımından, daha olumsuz sonuçlar elde ettikleri görülmüştür. Yine araştırma sonucunda düşük psikolojik uyuma sahip olan ergenler, yüksek psikolojik uyuma sahip olan ergenlere göre aile ilişkilerinde çok daha sorunlu ana baba ergen ilişkileri olduğunu bildirmişlerdir. Ayrıca kızların hem ayrışma-bireyleşme sürecinde hem de psikolojik uyum bakımından erkeklere göre daha fazla sorun yaşadıkları görülmüştür.

Yapılan araştırmalara bakıldığında, aile yapısının psikolojik ayrışmayı/ayrışma bireyleşmeyi etkilediği, pozitif ayrışma duygularının üniversiteye uyumu daha iyi yordadığı, evlilik statülerinin, pozitif ayrışma duygularını ve ebeveynlerden bağımsızlığı yordadığı, gerek ebeveynler gerekse ebeveyn çocuk arasındaki ilişkinin ayrışma bireyleşmeyi ve uyumu etkilediği saptanmıştır.

E.II.1.3. Ayrışma Bireyleşme, Bağlanma ve Uyum İlişkisi ile İlgili Araştırmalar

Bu başlık altında, geç ergenlerdeki ayrışma bireyleşme/psikolojik ayrışma ile güvenli bağlanma, ebeveyne bağlanma, kariyer karar vermesi ve seçim süreçlerinin kararlılığı, üniversiteye uyum, kariyer gelişimi ve yetişkin bağlanma stilleri kavramlarını ele alan betimsel çalışmalara yer verilmiştir.

Quintana ve Lapsley (1990), bireyleşmeye doğru ergenlerin hareketlerini ebeveynlere güvenli bağlanmanın destekleyip desteklemediğini araştırmışlardır. Bu çalışmanın örneklemi üniversitenin birinci sınıf öğrencilerinden 77 erkek ve 24 kadın toplam 101 lisans öğrencisi oluşturmuştur. Önceki araştırmalarında bağlılığın

ve ayrışmışlığın göstergeleri ile çalışmıştır, ancak bu değişkenler arasındaki ilişki tamamiyle ortaya konmamıştır. Bu çalışmalarında, bağlanma ve farklılaşma değişkenlerinin farklı ve çoklu kullanılan yöntemlerle pozitif bir şekilde ilgili olduğu kanıtlanmıştır. Bundan başka ebeveyn kontrolü, bireyleşme ve ego kimlik yapılarını kapsayan ergen ego gelişiminin daha kapsamlı modeli önerilmiştir. Sonuçlarda ebeveyn kontrolünün başarılı bireyleşmeyi kısıtladığı, ancak bireyleşme göstergeleri üzerindeki uyumun ilerlemiş kimlik gelişimini yordadığı bulunmuştur.

Blustein, Walbridge, Friendlander ve Palladino (1991), psikolojik ayrışma ve ebeveyne bağlanmada, üniversite öğrencilerinin kariyer karar vermesi ve seçim süreçlerinin kararlılığı ile ilgili iki çalışma yapmışlardır. Birinci çalışmanın örneklemini yaşları 20 ila 25 arasında değişen 49'u erkek, 52'si kız 101 üniversite öğrencisi oluşturmuştur. Birinci çalışmanın sonucunda genç yetişkinlerin bildirdikleri psikolojik ayrışmadaki zorlukların, kariyer konusunda karar verilmemesinin ve kariyerle ilgili karar verilmesinin benlik etkililiğindeki zararların kanıtı olmadığı görülmüştür. İkinci çalışmanın örneklemini yaşları 18 ila 21 arasında değişen 85'i erkek, 93'ü kadın 178 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. İkinci çalışmanın sonucunda psikolojik ayrışma ve ebeveyne bağlanma algılamaları, kararlılık sürecinin ilerlemesi ile pozitif, engelleme eğilimi ile negatif ilişkili bulunmuştur. Ayrıca, kadınlar için bağlanma ve ebeveynin her ikisinden çatışmalı bağımsızlık, kararlılık sürecinin ilerlemesi ile pozitif ilişkili çıkmıştır. Erkekler için ise bağlanmanın, babalara tutumsal bağlılığın ve babalardan çatışmalı bağımsızlığın kararlılık sürecindeki ilerlemenin yordayıcısı olduğu görülmüştür. Ebeveynlerden ayrışmayla birlikte ebeveynlere bağlanma kariyer tercihiyle bağıllıkla pozitif, olgunlaşmamış kariyer tercihiyle negatif ilişkili olduğu bulunmuştur.

Holmbeck ve Wandrei (1993), evden ayrılma statüleri, ailenin işlevi, ayrışma-bireyleşme konuları, evden ayrılma sürecinin bilişsel yapıları ve uyum için kişilik değişkenlerini farklılaşmanın yordayıcı olarak kullanarak araştırma yapmışlardır. Araştırma, 182'si kız ve 104'ü erkek 286 üniversite birinci sınıf öğrencisi üzerinde yapılmıştır. Araştırma sonucunda ayrışma bireyleşme, aile ilişkileri ve kişilik değişkenlerinin bilişsel göstergelerden veya evden ayrılma statülerinden çok uyumun

daha iyi yordayıcısı olduğu görülmüştür. Cinsiyet açısından sonuçlarda; daha az uyum sağlayan kızlarda, daha yüksek ayrışma kaygısı ve bağlanmayı arama görülürken, daha az uyum sağlayan erkeklerde, önemli diğerlerinden (anne, baba, kardeş gibi) daha fazla ayrıldıkları ortaya çıkmıştır.

Kenny (1994), ticaret ve teknik okul programlarındaki 18-22 yaşları arasındaki 139 geç ergenin tanımlanan ebeveyn ilişkilerindeki bağlanmalarını araştırmıştır. Öğrencilerin özerkliklerini kolaylaştırmaya ve duygusal destek kaynağı olarak elde edilmeye göre ebeveynlere pozitif bağlanmaları tanımlanmıştır. Ebeveynlerinin evlerinden daha uzaktaki okullarda kalan erkek öğrenciler, ebeveynlerinin evlerine yakın kalan öğrencilerden ebeveynlerine daha pozitif bağlandıkları bulunmuştur. Özerkliğe ilişkin ebeveyn kolaylaştırmasının kız öğrenciler için atılganlıklarını ifade etmeleriyle ilişkili olduğu ortaya koyulmuştur.

Schultheiss ve Blustein (1994), psikolojik ayrışma ve ebeveyne bağlanma birleştirilmiş değişkeninin üniversite öğrencisinin gelişim ve uyumu ile ilgisini araştırmışlardır. Araştırma 139 üniversite öğrencisi üzerinde yapılmıştır. Araştırma sonucunda kızlarda psikolojik ayrışma ve ebeveyne bağlanma birleştirilmiş değişkeni ile üniversite öğrenci gelişimi arasında ilişki olduğu, erkeklerde ise olmadığı görülmüştür. Yine araştırma sonucunda erkeklerde psikolojik ayrışma ve ebeveyne bağlanma birleştirilmiş değişkeni ile üniversite öğrenci uyumu arasında sınırlı ilişki olduğu, kızlarda ise olmadığı ortaya çıkmıştır.

Rice, FitzGerald, Whaley ve Gibbs (1995) bağlanma ilişkilerini ve bağlanma, ayrışma bireyleşme ve üniversiteye uyum değişkenleri arasındaki ilişkileri, geç ergenlerdeki tutarlılığa ve değişkenliğe göre gözden geçirmişlerdir. Yaptıkları iki çalışmadan ilkinde çapraz bölümlü ilk sınıf ve daha üst sınıf üniversite öğrencilerinde bağlanma, ayrışma ve uyumun kendini anlatma ölçeklerini kullanmışlardır. Bu çalışmaya, 223 öğrencinin tamamı katılmıştır. Bu örneklem ‘üniversite öğrenci ilişkileri ve uyum’ çalışmasına katılmaya gönüllü olmuş 42’si erkek ve 40’i kız 82 ilk sınıf öğrencisi ve 73’ü erkek ve 68’i kız 141 üst sınıf öğrencisini kapsamıştır. İkinci çalışmalarında ise ilk sınıf öğrencilerinde kullanılan

bağlanma ölçeği, iki yıl sonra aynı öğrencilere tekrar uygulanmıştır. Birinci çalışmaya katılan öğrencilerin %62'sini gösteren 45'i erkek ve 36'sı kız 81'in tamamı, ikinci çalışmaya katılmıştır. Her iki çalışmada da erkek ve kızlar için ebeveynlere bağlanmada zaman açısından tutarlılık görülmüştür. Güvenli bağlanmanın çapraz bölümlüde ve ilk/boylamsal analizinde bağımsızlığın, ebeveynlerle negatif ilişkili olduğu ispatlanmıştır. Ebeveynlere güvenli bağlanma, üniversiteye uyum göstergeleriyle pozitif ilişkili, eşzamanlı değişken şeklinde her şeyi kapsayıcı olarak eşlik etmiştir. Birinci sınıf öğrencilerinde değerlendirilen güvenli bağlanma, üst sınıf öğrencilerinde akademik ve duygusal uyum ile pozitif ilişkili bulunmuştur.

O'Brien (1996), kariyer gelişimi ile ilgili olan psikolojik ayrışma ve ebeveyne bağlanma katkısını araştırmıştır. Araştırmanın örneklemini 282 (yaş ortalaması 17.28) ergen kız oluşturmuştur. Araştırma sonucunda, genç kızların annelerine bağlanmayı deneyimledikleri ve çoğunlukla yetenekleriyle tutarlı kariyeri seçtikleri görülmüştür. Takip ettikleri meslekle ilgili bağımsızlık doğrultusunda hareket ettikleri ve seçilen meslek hakkında daha fazla etkililiği hissettikleri görülmüştür.

Lapsley ve Edgerton (2002), ayrışma bireyleşme, yetişkin bağlanma stilleri ve üniversite uyumunu gözden geçirmişlerdir. Araştırmanın örneklemini 156 (yaş ortalaması 20.24) genç yetişkin oluşturmuştur. Araştırma sonucunda üniversiteye sosyal uyum, güvenli yetişkine bağlanma ile pozitif ilişkili, korkulu ve saplantılı bağlanmalarla negatif ilişkili bulunmuştur. Ayrışma bireyleşmenin çatışmalı bağımsızlık boyutu, yetişkin bağlanma stilleriyle tutarlı olarak ilişkili bulunmuştur. Saplantılı bağlanan genç yetişkinlerden çok güvenli ve kaçınan bağlanma stillerindeki genç ergenler, annelerinden daha fazla çatışmalı bağımsızlığı bildirmişlerdir. Korkulu bağlanma stilineki genç ergenlerden çok, yine güvenli ve kaçınan bağlanma stillerindeki genç ergenler, babalarından daha fazla çatışmalı bağımsızlığı bildirmişlerdir. Üniversiteye kişisel sosyal uyum güvenli yetişkin bağlanmasıyla pozitif, korkulu ve saplantılı bağlanma stilleriyle negatif ilişkili bulunmuştur. Kaçınan yetişkin bağlanmasının üniversiteye uyumla anlamlı bir ilişkiye sahip olmadığı görülmüştür. Anneden ve babadan çatışmalı bağımsızlık,

saplantılı ve korkulu yetişkin bağlanma stilleriyle ters, güvenli yetişkin bağlanma stiliyle pozitif ilişkili bulunmuştur.

Mattanah, Hancock ve Brand (2004) araştırmalarında ebeveyne bağlanma ve üniversiteye uyum arasındaki ilişkide sağlıklı ayrışma bireyleşmenin aracılığına bakmışlardır. Araştırma 158'i erkek, 246'sı kadın 404 üniversite öğrencisi üzerinde yapılmıştır. Anneye-babaya bağlanma, ayrışma bireyleşme ve üniversiteye uyumun akademik, sosyal ve kişisel-duygusal olarak üç boyutundan oluşturdukları modelin yapısal eşitlik modeli kullanılarak test edilmesi sonucu, ayrışma bireyleşmenin bağlanma ve üniversiteye uyum arasındaki ilişkide tamamıyla aracılık ettiği görülmüştür.

Yapılan araştırmalara bakıldığında, ebeveyn kontrolü ile başarılı bireyleşmenin ilişkili olduğu, psikolojik ayrışmayla meslek konusunun ilişkili olmadığı, ebeveynlere bağlanma (ebeveynlerden ayrışmayla) meslek tercihine bağlılıkla ilişkili olduğu, çocukların ikamet ettiği yerin ebeveynlerine uzaklığının ebeveynlerine bağlanmayla ilişkili olduğu, cinsiyete göre anneye veya babaya bağlanmanın değiştiği, üniversiteye uyumla bağlanma stillerinin ilişkili olduğu, cinsiyet açısından psikolojik ayrışma ve bağlanma ile üniversiteye uyum arasında sınırlı ilişki olduğu, öğrencilerin sınıf düzeyleri yükseldikçe güvenli bağlanmanın akademik ve duygusal uyuma etki ettiği, cinsiyet açısından ebeveynlere bağlanmanın tutarlılığının değişmediği, ayrışma bireyleşmenin bağlanma ve üniversiteye uyum arasındaki ilişkide aracılık ettiği belirlenmiştir.

E.II.1.4. Ayrışma Bireyleşme ve Kimlik İlişkisi ile İlgili Araştırmalar

Bu başlık altında, geç ergenlerde Marcia'nın ego kimlik statüleri ile intrapsişik yapılar, bağlanma stilleri, aile ilişkisi değişkenleri, anne babaya ait ayrışma kaygısı kavramlarını ele alan betimsel araştırmalara yer verilmiştir.

Kroger (1985) çalışmasında, ayrışma bireyleşme örnekleri açısından Marcia'nın ego kimlik statülerinin temelinde yatan intrapsişik yapıları araştırmıştır. Kimliğini

başarması gecikmiş ergenlerin, ipotekli kimliğe sahip gençlerden ayrışma kaygısının projektif ölçümü üzerine intrapsişik farklılaşmanın daha büyük kanıtını vereceği varsayılmıştır. Marcia Ego Kimlik Statüsü Görüşmesi ve Hansburg Ayrışma Kaygısı Testi, 80 kadın ve 60 erkek üniversite öğrencisine uygulamıştır. Öğrencilerin tamamı 23 yaşın altındadır. Sonuçta, yüksek ego kimlik statüsüne sahip olanların güvenli bağlanmada veya ayrışmada daha az kaygı gösterdikleri bulunmuştur. Beklenilenin tersine bağlanma statüleri arasında farklılıklar, düşük kimlik statüleri için görülmemiştir.

Kroger ve Haslet (1988) tarafından yapılan çalışmada geç ergenlikte intrapsişik nesne ilişkileri yapısı ve ego kimlik statüleri arasındaki gelişimsel ilişkiler açıklanmaya çalışılmıştır. Bağlanma stili ve sonraki kimlik statüleri arasındaki olası yordayıcı ilişkiyi gözden geçirmek amaçlardan bir diğeri olmuştur. Marcia Ego Kimlik Statüsü Görüşmesi ve Hansburg Ayrışma Kaygısı Testi (SAT) verilen 1984’de birinci sınıf öğrencileri olarak 41’i kadın ve 35’i erkek 76 kişinin tamamı iki yıl sonra yeniden değerlendirilmiştir. Uygulanan logaritma doğrusal modelleri, 1986’da bağlanma stilleri ve kimlik statüleri arasında güçlü bağları göstermiştir. Dolaylı ilişki SAT tarafından ölçülmüş olan 1984 ve 1986’da bağlanma stilleri arasında var olmuştur. 1984 ve 1986 kimlik statüleri bilindiğinde, 1984’teki bağlanma stilleri bilinmeksizin, 1986’daki bağlanma stilleri yordanmıştır. Ancak 1984’teki bağlanma stilleri doğru bir şekilde daha sonraki kimlik statülerini yordayamamıştır.

Schultheiss ve Blustein (1994), aile ilişkisi değişkenlerinin ego kimlik statülerinin yordayıcısı olarak ilişkisini araştırmışlardır. 92’si kadın ve 82’si erkek 174 üniversite öğrencisine ebeveyne bağlanma, psikolojik ayrışma ve ego kimlik statüleri ölçekleri uygulanmıştır. Sonuçta, kadınların ebeveyne daha fazla tutumsal bağımlılık ve bağlanma gösterdikleri görülmüştür. İpotekli kimliğin daha fazla kanıtı olan eğilim, düşük düzeyde anneden çatışmalı bağımsızlığı, kimliği başarma ve daha az dağılma deneyimini gösterdiği ortaya çıkmıştır. Ayrıca kadınlar, anneye bağımlılığın ve anneden tutumsal bağımsızlığın bazı derecelerinde, çok fazla dağılmadan, ipotekli kimlikten ve gecikmeden (moratoryum) sakınmayı deneyimlemektedirler.

Erkeklerin ebeveyne tutumsal bağımsızlığı; olasılıkla dağılma ve gecikme (moratoryum) statülerinde deneyimledikleri, kimliği başarma ve ipotekli kimlik statülerinde deneyimlemedikleri bulunmuştur.

Bartle-Haring, Brucker ve Hock (2002) boylamsal çalışmalarında üniversite birinci ve son sınıf öğrencileri arasındaki anne babaya ait ayrışma kaygısı ve ergen kimlik gelişimi arasındaki ilişkileri araştırmışlardır. Veriler, sonbahar ve tekrar baharda anneler, babalar ve ergenlerden toplanmıştır. Anne ve babalara “güven temelli rolle rahatlık” ile “ergenin uzaklaşması kaygısı” olarak iki alt ölçekten oluşan anne babaya ait ayrışma kaygısı anketi uygulanmıştır. Ergenlere, Ergen Kimlik Statüsünün Objektif Ölçümünün Gözden Geçirilerek Genişletilmiş Versiyonu uygulanmıştır. Kimlik için hiyerarşik çoklu regresyon sonucunda ergenlerin kimliğini başarmada üniversite etkilerinde çocuklar için güvenli temeli sağlayan annelerinin düşüncesinin olduğu; oysa uzaklaşma hakkında babaların kaygısının, ergenin cinsiyetine bağlı çocuklarının ipotekli kimliğinden dolayı hem olumsuz hem olumlu sonuca sahip olduğu görülmektedir.

Yapılan araştırmalara bakıldığında, kimlik statülerinden bağlanma stillerinin yordandığı, cinsiyetle ego kimlik statüleri, ebeveyne bağlanma ve ayrışma bireyleşmenin ilişkili olduğu, ergen kimliğini başarma ile ebeveynin cinsiyetinin ilişkili olduğu görülmüştür.

F.II.0. Bağlanma ile İlgili Araştırmalar

Bağlanma ile ilgili araştırmalar incelendiğinde, ergenlerde bağlanma; yetişkin bağlanma stilleri; bağlanma ve aile; bağlanma ve kültür araştırmalarına rastlanmıştır.

F.II.1.0. Ergenlerde Bağlanma ile İlgili Araştırmalar

Bu başlık altında, ergenlerde bağlanma ile güvenli bağlanma, iyi oluş, alkolik baba, uyum, yetişkin bağlanması, ebeveyne bağlanma, sosyal yetenek, aile işlev bozukluğu, kişiler arası üzüntü, ebeveyn alkolizmi, bağlanma stilleri, temel benlik boyutları, yakın ilişkilerde davranış örüntüleri, aile ve arkadaş ilişkilerinden

memnuniyet, yakın duygusal ilişkiler, ebeveynlerden ayrışma, mesleki benlik faydası, meslek isteği, mesleki oryantasyon, akademik bütünleşme, depresyon, akrana bağlanma, bilişsel yetenek, psikososyal işlev değişkenleri, akademik başarı, özerklik, sürekli öfke ve öfke ifade tarzları, anokreksiya nervoza tanısı alma ve almama, sosyal cinsiyet rolleri, sürekli kaygı, kendine saygı, empati, sosyal davranışların potansiyel arabulucu rolü, sosyal beceri, yalnızlık düzeyleri, romantik ilişkilerle bağlanma, çatışma çözme stratejileri; kendine döndürme, saptırma, temas, iç içe geçme ve duygusal duyarsızlaşma temas biçimleri; yatırım modeli, geçmişi kabul etme ve anımsama, otobiyografik bellek kavramlarını ele alan betimsel çalışmalara yer verilmiştir.

Kenny (1987), Ainsworth ve arkadaşlarının (1978) bağlanma modeline göre kavramlaştırılan ebeveyn-çocuk bağının boyutunu ve işlevini, 100'ü kadın ve 73'ü erkek 173 birinci sınıf üniversite öğrencisi üzerinde araştırmıştır. Öğrencilerin anne-babalarıyla kapsamlı ilişkilerinin tanımları pozitifdir ve Ainsworth'un güvenli bağlanma tipine benzemektedir. Öğrencilerin çoğu ebeveynlerini güven temeli veren, bağımsızlığa teşvik eden ve ihtiyaç olduğu zaman destek kaynağı olarak elde edilebilir görmüşlerdir. Bundan başka stres durumlarında, ılımlılıktan çok anne-baba yardımını aradıkları görülmüştür. Kız öğrencilerin yakın anne-baba ilişkilerinin, güvengelikleri ile ilgili olumlu olduğu bulunmuştur.

Kobak ve Sceery (1988) geç ergenlerde, bağlanma organizasyonun tutarlılığını gözden geçirmişlerdir. Bunun için Kaçınan, Güvenli ve Saplantılı Bağlanma olarak üç tür bağlanma modeli değerlendirilmiştir. Araştırmanın örneklemini yaş ortalaması 18.2 olan 53 üniversite öğrencisi oluşturmuştur. İlişki düzenleme Ego Direnci, Kontrol Altında Ego, Düşmanlık ve Kaygı Q Sort sınıflamalarıyla değerlendirilmiştir. Kendi ve diğerlerinin değerlendirilmesi sıkıntı, algılanan yetenek ve sosyal destek açısından kendini anlatma ölçümleriyle yapılmıştır. Araştırma sonucunda güvenli bağlanan grup akranları tarafından daha fazla ego direncine sahip, daha az kaygılı ve daha az düşman olarak sınıflandırılmışlardır. Ayrıca güvenli grup, daha az sıkıntı ve sosyal desteği yüksek düzeylerde bildirmişlerdir. Kaçınan grup, akranları tarafından düşük ego direncine ve yüksek düşmanlığa sahip olarak

sınıflandırılmışlardır. Kaçınan grup, daha fazla yalnızlık ve aileden sosyal destek düzeyleri düşük olması açısından daha uzak ilişkiler bildirmişlerdir. Saplantılı grup, akranları tarafından, daha az ego direncine sahip ve daha fazla kaygılı görülmüşlerdir. Saplantılı grup, Kaçınan gruptan ailelerini daha destekleyici görürken, kişisel sıkıntıyı daha yüksek düzeylerde bildirmişlerdir. Diğer taraftan Güvenli grup, Kaçınan gruptan aileden desteği daha yüksek düzeylerde bildirmişlerdir. Güvenli gruptaki daha az sıkıntı semptomlarının ve daha yüksek sosyal yeteneğin bildirilmesi daha iyi uyumun birleşen kanıtını sağlamıştır.

Williams ve McGee (1991), ergenlerin benlik algılarının gücü konusunda araştırma yapmışlardır. Araştırmanın örneklemini 492 erkek, 486 kız olmak üzere 978 ergen oluşturmuştur. Araştırmada, benlik algısının gücü ile ilgili 22 maddelik ölçek kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, kızların daha fazla kendilerini güvenilir, nazik, bağımsız ve şefkatli gördükleri, erkeklerin daha fazla kendilerini sporda iyi olan, güvenli, popüler, çok hobiye sahip ve çekici gördükleri ortaya çıkmıştır. Regresyon analizinde erkeklerin gücünün ebeveyne, akrana ve okula bağlanma, yarı zamanlı çalışma ve çok sayıda fiziksel aktiviteye bağlı olduğu görülmüştür. Kızların gücünün ise, en iyi ebeveyne bağlanma ve çok sayıda fiziksel aktiviteyle yordandığı bulunmuştur.

Raja, McGee ve Stanton (1992), 935 ergenin, ebeveynlerine ve akranlarına algıladıkları bağlanmaları ile psikolojik sağlıklarını ve iyi oluşlarını araştırmışlardır. Araştırmanın sonuçlarına göre ebeveynlere algılanan bağlanma, kadınlar ve erkekler arasında anlamlı bir şekilde farklılaşmamıştır. Bununla birlikte akranlara bağlanma ölçümü, kadınlarda erkeklerden anlamlı bir şekilde daha yüksek çıkmıştır. Erkekler daha az psikolojik iyi oluş, daha yüksek kaygı ve depresyon puanlarına sahip olmuşlardır. Kapsamlı bir şekilde ebeveynlere düşük algılanan bağlanma, iyi oluş ölçümleriyle daha düşük ilişkili olmuştur. Benliğin algılanan kuvvetinin ölçümünde en yüksek puanlara sahip ergenler, hem ebeveynlerine hem akranlarına yüksek bağlanma algılamışlardır. Bu çalışmada, ergenlerin algıladıkları akranlarına bağlanmanın zihinsel sağlık ve hastalık konusunun, ebeveynlere daha düşük bağlanmayla giderildiği görülmemiştir. Ayrıca, algılanan ebeveynlere yüksek

bağlanmanın, ergenlik dönemindeki psikolojik iyi oluş ile ilgili kritik değişken olabileceği ileri sürülmüştür.

Cavell, Carson Jones, Runyan, Constantin-Page ve Velasquez (1993), alkolik babaya sahip ergenlerin bağlanma ve uyum algılarını araştırmışlardır. Araştırmada, yaş ortalaması 18.51 olan, babası alkolik 71 kişi ve alkolik olmayan 100 geç ergenin, ebeveynlerine bağlanma ile uyum düzeyi alkol bağılılığı, psikiyatrik semptom ve kişiler arası problemler olarak üç alana ayrılmıştır. Bağlanmanın ölçümü için Armsden ve Greenberg (1987) tarafından geliştirilen Ebeveyne ve Akrana Bağlanma Envanteri kullanılmıştır. Sonuçlarda, babaya ait alkolizmin ergenler ve babaları arasında daha zayıf bağlanmayı ortaya çıkardığı, ancak bunun anneye bağlanmayla ilgisinin olmadığı görülmüştür. Sık içici olmayan kategorisinden tamamıyla alkolik olmayan ailelerden ergenlerde de babaya ait alkolizm, daha çok alkol bağılılığını yordamaktadır. Psikiyatrik semptom ve kişiler arası zorluğun, babaya ait alkolizm ile ilgili olmadığı bulunmuştur. Bununla birlikte anneye ait bağlanma, alkolle ilgisi olmayan alanlarda uyumu yordamaktadır: Annelerine daha az bağlı olduğunu bildiren ergenler, uyumlarında daha çok zorluk göstermişlerdir.

Paterson, Field ve Pryor (1994), Yeni Zelandalı ergenlerin anneleri, babaları ve kardeşleri ile bağlanma ilişkilerindeki algılarındaki değişiklikleri araştırmışlardır. Araştırmanın örneklemini yaşları 13 ila 19 arasında değişen 493 ergen oluşturmuştur. Araştırmada Destek Arama Yakınlık Arama Ölçeği (Support Seeking Proximity Seeking Scale) ile Ebeveyne ve Akrana Bağlanma Envanteri (Armsden ve Greenberg, 1987) kullanılmıştır. Araştırmada erken ergenlikten geç ergenliğe çıkan sonuçlar şöyle sıralanabilir: Erkekler ve kadınlar annelerine karşı sevgilerinin niteliğinde tutarlı kalmışlardır. Artan yaş ile birlikte kadınlar, destek ve yakınlık için annelerini daha çok kullanmışlardır, oysa erkekler, destek ve yakınlık için annelerini daha az kullanmışlardır. Yine artan yaş ile birlikte erkekler ve kadınlar, daha az olarak babalarına karşı sevginin niteliğinde sınıflanmışlar ve destek ve yakınlık için babalarını daha az kullanmışlardır. Kadınların yaşı ne olursa olsun, arkadaşlarına karşı sevginin niteliği erkeklerden daha yüksek bulunmuştur. Ancak hem erkeklerin hem kadınların ileriki yaşlarında, destek ve yakınlık için arkadaşlarını kullanmaları

artmıştır. Daha ayrıntılı analizlerde, Avrupalı/Pakeha ergenlerinden çok, Pasifik Ada ergenlerinin destek ve yakınlık için annelerini kullandıkları ortaya çıkmıştır.

Rice ve Cummins (1996) çocuklarla ebeveyn ilişkilerinin açılarını değerlendirdiklerinde, geç ergen çocuklar ve ebeveynleri arasındaki benzerliği gözden geçirmişlerdir. Araştırmaya 50 kız ve 13 erkek lisans öğrencisi ve bunların anne babaları katılmıştır. Aynı ölçek takımı öğrenciler ve ebeveynleri tarafından doldurulmuştur. Regresyon analizlerinde ebeveynler tarafından bildirilen bağlanmanın öğrencinin kendine saygısı ve sosyal benlik etkililiğinin algılanmasına yönelik tek değişkeninin, anlamlı olmayan oranlara sahip olduğu görülmüştür. Geç ergenlerin bağlanma algılamalarını sosyal benlik etkililiğinin değil, ancak benlik saygısı olarak anlamlı tek değişkenin açıkladığı ortaya çıkmıştır.

Rice, Cunningham ve Young (1997) modelde, sosyal yetenek aracılığıyla duygusal uyumla ebeveyne bağlanma bağlarının ilişkisini test etmişlerdir. Örneklem olarak yaşlarının ortalaması 19.38 olan 630 Siyah ile yaşlarının ortalaması 21.90 olan Beyaz geç ergen alınmıştır. Tek grup analizlerinde ve çoklu grup karşılaştırmalarında, makul bir şekilde model uyumu ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak ebeveyn farklılıklarıyla ilgili cinsiyetin, genel olarak anneye bağlanmadan çok babaya bağlanmanın, sosyal yeteneğin daha anlamlı yordayıcısı olduğu meydana çıkmıştır. Baba ergen bağlarının, sosyal ve duygusal uyumun gelişiminde önemli rol oynadığı saptanmıştır. Sosyal yeteneğin ve duygusal iyi oluşun bağlanma modelinin, Siyah ve Beyaz geç ergenlerde desteklendiği, bütün analizlerde sosyal yeteneğin, duygusal uyumun anlamlı yordayıcısı olduğu bulunmuştur.

Mothersead, Kivlighan ve Wynkoop (1998) ebeveynin alkolizminin, ailenin işlev bozukluğunun ve kişiler arası üzüntünün ifadesi arasındaki ilişkiyi açıklamada, ebeveyne bağlanma, aracılık yapan değişken olarak hipotez edilmiştir. Araştırmaya, 152 üniversite öğrencisi katılmıştır. Araştırma sonucunda, ebeveyn alkolizminin ebeveynlere bağlanmanın veya kişiler arası üzüntünün yordayıcısı olmadığı görülmüştür. Ebeveyne bağlanmada, aile işlev bozukluğunun aracılık rolü olduğu bulunmuştur. Araştırmaya katılanlar, daha az ebeveyne bağlandıklarında ve daha

fazla kişiler arası üzüntü yaşadıklarında, aile işlev bozukluğunun arttığını belirtmişlerdir.

Sümer ve Güngör (1999), üniversite öğrencilerinin anne ve babalarından algıladıkları çocuk yetiştirme stilleri ile bağlanma stilleri, temel benlik boyutları, yakın ilişkilerde davranış örüntüleri ve aile ve arkadaşlarla ilişkilerden memnuniyet düzeyleri arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Araştırmanın örneklemi olarak 176'i kız, 103'ü erkek yaş ortalaması 20.16 olan toplam 279 üniversite öğrencisi alınmıştır. Sonuçta anne ve babadan algılanan kabul/ilgi ve sıkı denetim/kontrol boyutlarının çaprazlanmasından elde edilen çocuk yetiştirme stillerinin (otoriter, açıklayıcı/otoriter, izin verici/şımartan ve izin verici/ihmalkâr); bağlanma stilleri (güvenli, korkulu, saplantılı, kayıtsız), benlik özellikleri ve yakın ilişkilerden memnuniyet, değişkenleri ile tutarlı olarak ilişkili olduğu bulunmuştur. Örnekleimde en yaygın algılanan çocuk yetiştirme stillerinin birbirine karşıt olan, otoriter ve izin verici/şımartan stiller olduğu görülmüştür. Kabul/ilginin yüksek olduğu ailelerden gelen gençlerin, bunun düşük olduğu ya da denetimin yüksek olduğu ailelerden gelen gençlere oranla, daha yüksek düzeylerde güvenli bağlanma, özsaygı ve benlik belirginliği ve daha düşük düzeylerde sürekli kaygı ve onaylanmama kaygısına sahip oldukları görülmüştür. Annelik boyut ve stillerinin daha çok bağlanma, babalık boyut ve stillerinin de daha çok benlik değişkenleri ile ilişkili olduğu saptanmıştır.

Lapsley, Varshney ve Aalsma (2000), bağlanma stillerinin ölçümü ile ilgili semptomların yordanabilmesini ve ölçümün psikometrik özelliklerinin değerlendirmesini araştırmışlardır. Araştırma yaş ortalaması 20.60 olan 209 geç ergenin var olan ilişkilerini kapsamıştır. Araştırma sonucunda patolojik bağlanmanın dört boyutunun (kompulsif kendine güven, kompulsif bakım verme, kompulsif bakımı arama ve öfkeli içe çekilme) güçlü iç tutarlılığı ve çok az cinsiyet farklılıkları olduğu görülmüştür. Kompulsif bakımı aramanın, öfkeli içe çekilme ve kompulsif kendine güvenin, özellikle psikiyatrik semptomların ve güvenli olmayan bağlanma stiline güçlü yordayıcısı olduğu görülmüştür.

O'Brien, Friedman, Tipton ve Linn (2000), ebeveyne bağlanma, ebeveynden ayrışma, mesleki benlik faydası ve meslek isteği arasındaki ilişkileri önerilen bir model çerçevesinde araştırmışlardır. Araştırmaya 207 kadın katılmıştır. Araştırma boylamsal bir araştırma olarak beş yıldan daha fazla zamanı almıştır. Sonuçta lisedeyken kadınlar daha geleneksel ve daha az prestijli meslekler seçerken, mesleki planlarının beş yıldan fazla olan süreçte değiştiği görülmüştür. Kadınların beş yıl içinde anneye ve babaya bağlanmalarında ve ayrışmalarında bir değişiklik olmadığı görülmüştür. Kadınların yeteneklerinin altında meslek tercihinde bulundukları ortaya çıkmıştır. Bunlara ek olarak kadınların hem mesleğe hem aileye sahip olmak istediklerinde, ailenin kariyerdan daha önemli olarak sıralandığı ortaya çıkmıştır.

Rice ve Mirzadeh (2000), mükemmeliyetçiliğin çeşitleri arasındaki farklılıkları ve mükemmeliyetçiliğin bağlanma, akademik bütünleşme ve depresyon ilgili olup olmadığını gözden geçirmek için iki çalışma yapmışlardır. Her iki çalışmada da bağlanmanın ölçümü için Ebeveyne ve Akrana Bağlanma Envanteri (Armsden ve Greenberg, 1987) kullanılmıştır. Birinci çalışmaya 129 kız, 49 erkek yaş ortalaması 21.13 olan toplam 178 üniversite öğrencisi katılmıştır. İkinci çalışmaya 164 kız, 54 erkek yaş ortalaması 21.05 olan toplam 218 üniversite öğrencisi katılmıştır. Tekrarlanan küme analizlerinde uyumlu, uyumlu olmayan ve mükemmel olmayan olarak üç grup ortaya çıkmıştır. Sonuçta bağlanmanın, uyumlu olmayan mükemmeliyetçilerden daha çok güvenli bağlanmalarda bildirilen uyumlu mükemmeliyetçiler ile mükemmeliyetçilik çeşidini yordadığı bulunmuştur. Uyumlu mükemmeliyetçilerin, uyumlu olmayan mükemmeliyetçilerden çok daha iyi akademik bütünleşmeye sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Uyumlu olmayan mükemmeliyetçiler, klinik olarak ortalama önemli dağılımda depresyon bildirmişlerdir. Ayrıca uyumlu olmayan mükemmeliyetçiliğin kötü duygusal etkileri olduğu ve akademik avantajlarının olmadığı saptanmıştır. Uyumlu mükemmeliyetçiliğin ise akademik ve duygusal faydaları olduğu görülmüştür.

Fass ve Tumban (2002) ebeveyne ve akrana bağlanma, bilişsel yetenek, psikososyal işlev değişkenleri ve akademik başarı arasındaki ilişkileri araştırmışlardır. Örneklem olarak yaşları 18 ila 24 arasında değişen 255 kız, 102 erkek toplam 357 etnik kökeni

farklı üniversite öğrencisi alınmıştır. Bağlanmanın ölçümü için Armsden ve Greenberg (1987) tarafından geliştirilen Ebeveyne ve Akarana Bağlanma Envanteri kullanılmıştır. Sonuçta, ebeveyne ve akarana bağlanma ile psikososyal yeteneğin okulla ilgili yetenek ve entelektüel yetenek göstergeleri arasında pozitif korelasyon olduğu bulunmuştur. Genç yetişkinlikteki işlevin daha geniş ölçümlerinin (bağlanma, entelektüel yetenek, kendine saygı) okulla ilgili yeteneğin anlamlı yordayıcıları olduğu bulunurken, hiyerarşik çoklu regresyon analizleri sonucunda üniversite öğrencilerinin puan ortalama değerlerinin bilişsel yeteneğin göstergelerini anlamlı şekilde yordadığı görülmüştür.

Beyers, Goossens, Vansant ve Moors (2003) orta ve geç ergenlik döneminde, özerkliğin kapsamlı dört faktör modelini gözden geçirmek için iki çalışma yapmışlardır. Birinci çalışmanın örneklemini yaş ortalaması 16 yaş ve dört ay olan 601 9.-12. sınıf lise öğrencisi; ikinci çalışmanın örneklemini yaş ortalaması 18 yaş ve sekiz ay olan 374 üniversite birinci sınıf öğrencisi oluşturmuştur. Her iki çalışmada, ölçeklerin bütünü ve türemiş alt ölçekleri üzerinde doğrulayıcı faktör analiziyle ergen özerkliğinin farklı teorilerinin merkezinde bulunan Bağlılık, Ayrışma, Duygusal Kopma ve Faaliyet olarak dört farklı, ancak birbiriyle ilgili faktörlerden oluşan bir model ortaya çıkmıştır. Bağlılık ve Duygusal Kopma ile daha küçük boyut Bağlılık ve Ayrışma arasında negatif bir ilişki bulunmuştur. Ayrışma, Faaliyet ile düşük, ancak anlamlı pozitif korelasyon göstermiştir. Faaliyet ile diğer üç faktör arasındaki korelasyon çok düşük çıkmıştır.

İmamoğlu (2003), öğretmen adaylarının sürekli öfke ve öfke ifade tarzları ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın örneklemini 156 kız, 309 erkek olmak üzere toplam 465 üniversite son sınıf öğrencisi oluşturmuştur. Bağlanma stillerini tespit etmek amacıyla Sümer ve Güngör'ün İlişki Ölçekleri Anketi (İÖA) kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, sürekli öfke ve öfke ifade tarzları ile bağlanma stilleri arasında ilişki olduğu görülmüştür. Sürekli öfke düzeyi ile güvenli olmayan bağlanma stilleri (korkulu, kayıtsız ve saplantılı) arasında doğrusal ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bastırılmış öfke (öfke-içe) ile güvenli olmayan bağlanma stilleri arasında doğrusal ilişki görülmüştür. Güvenli bağlanmayla ise ters

ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Öfke dışı boyutu da korkulu ve kaçınan bağlanma stili ile ilişkili bulunmuştur. Ayrıca öfke kontrolüyle korkulu bağlanma stili arasında negatif bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır.

Saymaz (2003), üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri ile kişiler arası ilişki tarzları arasındaki ilişkiyi değerlendirmiştir. Örneklem, üniversitede eğitim gören 474 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmada, bağlanmayla ilgili Sümer ve Güngör'ün İlişki Ölçekleri Anketi (İÖA) kullanılmıştır. Sonuçlar, güvenli bağlanma stili ile duyarlılık ve dışadönüklük faktörlerinin, olumlu yönde ilişkili olduğunu göstermiştir. Korkulu bağlanma stiliyle duyarlılık ve dışadönüklük faktörleri olumsuz ilişkili bulunmuştur. Saplantılı bağlanma stiliyle, bağımsızlık ve kararlılık boyutları arasında olumsuz; destekleyicilik, hoşgörü, temkinlilik ve dengelilik boyutları arasında ise olumlu yönde ilişkili olduğu ortaya çıkmıştır. Kayıtsız bağlanma stiliyle dışadönüklük faktörü olumsuz yönde ilişkili bulunmuştur.

Şirvanlı Özen (2003), ebeveynlerine karşı farklı bağlanma tarzlarına sahip ergenlerin geliştirdikleri sosyal cinsiyet rollerine ilişkin boyutları ve arkadaşlarına bağlanma tarzlarını karşılaştırmıştır. Araştırmanın örneklemi yaş ortalaması 17.47 olan 394 lise ve üniversite öğrencisi oluşturmuştur. Araştırmada Löker (1999) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Ebeveyne Bağlanma Ölçeği ve Arkadaşa Bağlanma Envanteri ile Bem Cinsiyet Rolü Envanteri kullanılmıştır. Sonuçta, sosyal cinsiyet rollerine ilişkin boyutlar açısından ebeveynlerine güvenli bağlanan ergenlerin kadınsı ve erkeksi puanlarının, güvensiz bağlananlara oranla daha düşük olduğu görülmüştür. Arkadaşa bağlanma tarzı açısından ise ebeveynlerine güvenli bağlanan ergenlerin, güvensiz bağlananlara oranla, arkadaşlarına bağlanma düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür.

Çelik (2004) yaptığı çalışmada, düşük benlik değerine sahip öğrencilerin İlişki Ölçekleri Anketi (İÖA) ile İlişki Anketi (İA)'nın korkulu ve saplantılı bağlanma biçimleri alt ölçeklerinden anlamlı biçimde yüksek puan aldıklarını, benlik değeri yüksek öğrencilerin ise güvenli bağlanma biçimi alt ölçeği puan ortalamalarının anlamlı düzeyde yüksek olduğunu göstermiştir. Kayıtsız bağlanma biçimindeki

öğrencilerin ortalamalarında, benlik değeri düzeyine göre anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Cinsiyete göre ise kız öğrencilerin İÖ ve İÖA korkulu bağlanma biçimi alt ölçeğinden erkek öğrencilere göre yüksek ortalamalar aldığını, erkek öğrencilerin de İÖ ve İÖA ile ölçülen saplantılı puanlarında kız öğrencilere göre yüksek ortalamalar aldığı görülmüştür. Ayrıca İÖA ile ölçülen güvenli bağlanma biçiminde erkek öğrencilerin, kız öğrencilere göre yüksek ortalamalar aldığı ortaya çıkmıştır.

Keklik (2004), üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri ve cinsiyetlerinin kişisel anlamlarıyla (iyi oluşlarıyla) ve psikopataolojiye (depresiflik ve sürekli kaygı) maruz olma ile ilgili olup olmadığını araştırmıştır. Araştırmanın örneklemini 107'si kız, 48'i erkek olmak üzere 155 üniversite öğrencisi oluşturmuştur. Araştırma sonucunda bağlanma ve sürekli kaygı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Cinsiyet ve kişisel anlam, öğrencilerin kişisel bağlanma kategorilerinin yordayıcısı olarak ortaya çıkmıştır. Kişisel anlam, korkulu ve güvenli bağlanmayı anlamlı bir şekilde yordayıcıdır. Kadınlar ve erkekler, sadece bağlanma ile ilgili sakınma, depresiflik ve sürekli kaygı faktörüne bağımlılıkta farklılaşmıştır. Kadınlar ve erkekler kaçınan ve güvenli bağlanma kategorilerinde karşılaştırıldıklarında, erkekler daha fazla olasılıkla kaçınan bağlanma kategorisinde bulunurken, kadınlar güvenli bağlanma kategorisinde bulunmuştur. Kadınlar ve erkekler korkulu ve güvenli bağlanma kategorilerinde karşılaştırıldıkların da ise erkekler daha fazla olasılıkla korkulu bağlanma kategorisinde yer alırken, kadınlar güvenli bağlanma kategorisinde yer almıştır. Ayrıca bağlanma ile ilgili kaygı ve sürekli kaygı, bağlanma kategorileri (güvenli, korkulu, kaygılı ve kaçınan), cinsiyet, kişisel anlam, depresiflik, sürekli kaygı, bağımlılık, kendini eleştirme, sakınma ve bağımlılık ilişkili bulunmuştur.

Laible, Carlo ve Roesch (2004), ebeveyne ve akrana bağlanma ile kendine saygı arasındaki doğrudan ve dolaylı ilişkileri ve empati ve sosyal davranışın potansiyel arabuluculu rolünü araştırmışlardır. Araştırmanın örneklemini, 246 üniversite öğrencisi oluşturmuştur. Araştırma sonucunda yapısal eşitlik modelinde, ebeveyne bağlanmanın genellikle kendine saygı üzerinde direkt etkilere sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Kadınlar arasında akrana bağlanma ve kendine saygı arasındaki bağa,

bütünüyle empati ve sosyal olumlu davranışların arabuluculuk ettiği bulunmuştur. Yine araştırma sonucunda, ebeveynlerle ve akranlarla ilgili yakın destekleyici ilişkiler, ergenin kendine saygısı ile ilgili olmasına karşın, bu bağlantıların karmaşık olduğu görülmüştür.

Deniz, Hamarta ve Arı (2005), üniversite öğrencilerinin sosyal becerileri ve yalnızlık düzeyleri üzerinde bağlanma stillerinin etkilerini araştırmışlardır. Araştırmanın örneklemini 167'si kız, 216'sı erkek olmak üzere yaş ortalaması 20.12 olan toplam 383 üniversite öğrencisinden oluşmuştur. Sosyal beceri, yalnızlık düzeyleri ve bağlanma stilleri sırasıyla Sosyal Beceri Envanteri, UCLA Yalnızlık Ölçeği ve İlişki Ölçekleri Anketi ile ölçülmüştür. Sonuçta duygusal anlamlılık, duygusal duyarlılık, sosyal kontrol düzeyleri ve kız öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin tamamı erkek öğrencilerden anlamlı şekilde daha yüksek çıkmıştır. Bununla birlikte, erkek öğrencilerin duygusal kontrol düzeyleri, kız öğrencilerden anlamlı şekilde daha yüksektir. Yalnızlık ve sosyal beceriler üzerinde, bağlanma stillerinin anlamlı etkisi bulunmuştur. Güvenli bağlanma stillerine sahip öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri, güvenli olmayan bağlanma stillerine sahip öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinden anlamlı şekilde daha yüksek çıkmıştır. Romantik ilişkiye sahip olmayan öğrencilerin ortalama yalnızlık puanlarının, diğerlerinden anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu görülmüştür. Diğer taraftan bu öğrencilerin ortalama sosyal beceri puanları, diğerlerinden anlamlı şekilde daha düşük bulunmuştur.

Bahadır (2006), romantik ilişkilerde bağlanma ile çatışma çözme stratejileri arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırmaya, hâlen bir romantik ilişki (flört, söz/nişan veya evlilik) yaşamakta olan 319'u kız, 248'i erkek, 2'si cinsiyetini belirtmemiş toplam 569 üniversite öğrencisi katılmıştır. Bağlanmayı ölçmek üzere Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, çatışma çözme stratejilerinden zorlama, kaçınma, uzlaşma ve işbirliği stratejilerinin bağlanma stillerine göre farklılaştığı ortaya çıkmıştır. Bağlanma stillerine göre uyma stratejisinin farklılığı ise anlamlı değildir. Güvenli bağlanma grubu olumsuz duygudurumu düzenlemesinin tüm alt boyutlarında, duygudurumu düzenleme beklentisi en yüksek gruptur. Bağlanmanın kaygı boyutu, çatışma çözme

stratejilerinden zorlama, kaçınma, uyma ve iş birliğini doğrudan anlamlı düzeyde yordamaktadır. Kaçınma boyutunun, kaçınma, uyma ve uzlaşma stratejilerini doğrudan yordama düzeyi anlamlı bulunmuştur. Bu boyutun zorlama ve işbirliği stratejilerini yordama düzeyi ise istatistiksel olarak anlamlı çıkmamıştır. Ayrıca, bağlanmanın hem kaygı hem kaçınma boyutunun, olumsuz duygudurumu düzenlemesi beklentisini doğrudan anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur. Bununla birlikte, bağlanma boyutlarının çatışma çözme stratejileri üzerindeki dolaylı etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür.

Bozkurt (2006), kendine döndürme, saptırma, temas, iç içe geçme ve duygusal duyarsızlaşma temas biçimleri ile bağlanma stilleri ve kişiler arası şemaların ilişkisini araştırmıştır. Örneklem 587'si psikolojik yardım almış, 99'u psikolojik yardım almamış 688 üniversite öğrencisinden oluşmuştur. Bağlanmayla ilgili Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri kullanılmıştır. Araştırmada, temas biçimleri ile bağlanma stilleri arasındaki anlamlı ilişkilere bakıldığında; kendine döndürme ve saptırma temas biçiminin yüksek kaçınma ve yüksek kaygı ile temasın düşük kaçınma ve düşük kaygı ile duygusal duyarsızlaşmanın yüksek kaçınma ve düşük kaygı ile ilişkili olduğu görülmüştür. Kaygı ve kaçınma boyutları temel alındığında; temas güvenli bağlanma, kendine döndürme ve saptırma korkulu kaçınan bağlanma ve duygusal duyarsızlaşma ise kaçınan bağlanma stilinde tanımlanmıştır. Yardım almayan ve yardım alan grubun temas biçimleri, bağlanma stilleri ve kişiler arası şemalar açısından farklılaştıkları saptanmıştır.

Büyükşahin (2006), yakın ilişkilerde bağlanımı açıklamada öncü kuramlardan biri olan yatırım modeline göre bağlanmanın üç belirleyicisi olan ilişki doyumu, seçeneklerin niteliğini değerlendirme ve ilişkiye yapılan yatırımlar temel olarak birbirini izleyen iki ayrı çalışma yapmıştır. Birinci çalışmada, flört ilişkisi olan üniversite öğrencilerinin ilişki bağlanımlarını yordayan değişkenler hakkında bilgi edinilmesi amaçlanmıştır. Bu çalışmada, farklı bağlanma (güvenli, korkulu, saplantılı ve kayıtsız) stillerine sahip bireyler, yatırım modeli değişkenleri ve çeşitli ilişkisel değişkenler yönünden de karşılaştırılmıştır. İkinci çalışmada ise farklı ilişki türüne (flört, sözlü/nişanlı ve evli) sahip bireyler, sözü edilen değişkenler açısından

kıyaslanmıştır. Araştırmanın örneklemini duygusal birlikteliği olan 157'si kız ve 117'si erkek, toplam 271 kişidir. Bağlanmayı ölçmek üzere Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarında, saplantılı ve güvenli bağlanma stiline sahip olanların ilişki doyum düzeylerinin diğerlerine oranla en yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca, saplantılı bağlanma stiline sahip olanların ilişki yatırım puanlarının; kayıtsız bağlanma stiline sahip olanların da seçeneklerin niteliğini değerlendirme puanlarının diğerlerine oranla en yüksek olduğu bulunmuştur.

Şengül (2006) geçmişi kabul etme ve anımsama, bağlanma boyutları ve otobiyografik bellek arasındaki ilişkileri araştırmıştır. Araştırmaya 105'i kız, 77'si erkek 182 üniversite öğrencisi katılmıştır. Bağlanma, geçmişi kabul etme ve anımsama ile otobiyografik bellek arasındaki ilişkiler duygu yüklü anılar ve hatırlanan otobiyografik anıların yeniden yaşıyormuşluk hissi, tutarlılığı ve sürekliliği gibi fenomenolojik özellikleri bağlamında incelenmiştir. Sonuçlar, bağlanma kaygısının duygusal anılar karşısında ortaya çıkan fiziksel tepkileri, anının ne derece açık ve net hatırlanacağını ve anının olumsuz duygusal değerini anlamlı düzeyde yordadığını göstermiştir. Araştırma sonuçları ayrıca, bağlanma kaygısının, geçmişi kabul etme değişkeninin güçlü bir yordayıcısı olduğunu ortaya koymuştur. Bağlanma kaygısı ve kaçınmasının ortak etkisinin de anının özgüllüğü (kişiye özel bilgiler içermesi) ile anının açıklığı ve netliği üzerinde yordayıcı bir etkisi olduğu görülmüştür. Ortak etkinin örüntüsü incelendiğinde, yüksek bağlanma kaygısı ve kaçınmasına sahip olan bireylerin, yani korkulu bağlanmanın, hatırlanan anıların özgüllüğü, açıklık ve netliği ve bilişsel özellikleri değişkenlerinde düşük bağlanma kaygısı ve yüksek kaçınmaya sahip bireylerden, yani kaçınmacı bağlanmadan daha yüksek puan aldıkları gözlenmiştir. Kaçınmanın ise yeniden yaşıyormuşluk duygusu üzerinde anlamlı bir yordayıcı etkiye sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Geçmişi kabul etmenin otobiyografik belleğin fenomenolojik özellikleri üzerindeki etkisi incelendiğinde, anının olumlu ve olumsuz değerinin, kişinin anıyı hatırlarken sahip olduğu bakış açısını ve anıya verilen fiziksel tepkileri yordadığı gözlenmiştir.

Yapılan araştırmalara bakıldığında, geç ergenlerde; ebeveynlerin güven temeli veren ve destek kaynağı olarak algılandığı, güvenli bağlanmanın ego direnci, sosyal destek,

düşmanlık, sürekli öfke ve öfke ifade tarzları, duyarlılık, dışadönüklük, sosyal beceri, duygudurumu düzenleme beklentisi, ilişki doyumu ve temas faktörleriyle ilişkili olduğu, güvenli bağlanmada cinsiyet açısından farklılık olduğu, kızların ve erkeklerin gücünü yordamada ortak noktalarının ebeveyne bağlanma ve çok sayıda fiziksel aktivite olduğu, ebeveynlere bağlanmayla psikolojik iyi oluşun ve kendine saygının ilişkili olduğu, babaya ait alkolizmin ergenlerin babalarına bağlanmasıyla ilişkili olduğu, bağlanma teorisiyle uyumlu mükemmeliyetçilerin ve mükemmeliyetçilik çeşidini ilişkili olduğu, yaşa bağlı olarak ergenin cinsiyetine bağlı destek kaynağı olarak kullanılan ebeveynlerin değiştiği, bağlanma algılamalarını kendilik saygısının açıkladığı, cinsiyete bağlı olarak ebeveyne bağlanma algısının değişmediği, babaya bağlanmanın sosyal yeteneğin yordayıcısı olduğu ve sosyal ve duygusal uyumun gelişiminde önemli rol oynadığı, ebeveyn alkolizminin aile işlev bozukluğundan arabulucu rolü olduğu, ebeveynlerden algılanan çocuk yetiştirme stilleri ve kişinin eğiliminin bağlanma stilleriyle ilişkili olduğu, ebeveyne ve akrana bağlanmayla psikososyal yeteneğin okulla ilgili yetenek ve entelektüel yetenek göstergelerinin ilişkili olduğu, kompulsif bakımı arama, öfkeli içe çekilme ve kompulsif kendine güven gibi psikiyatrik semptomların güvenli olmayan bağlanmayı yordadığı, kızların anneye ve babaya bağlanmalarında ve ayrışmalarında zaman içinde bir değişiklik olmadığı, ergen özerkliğiyle ilgili Bağlılık, Ayrışma, Duygusal Kopma ve Faaliyet olarak dört farklı, ancak birbiriyle ilgili faktörlerden oluşan bir modelin ortaya çıktığı, güvenli bağlanmanın cinsiyetçi tutumu azalttığı, kişisel anlamla bağlanma stillerinin ilişkili olduğu görülmüştür.

F.II.1.1. Yetişkin Bağlanma Stilleri ile İlgili Araştırmalar

Bu başlık altında yetişkin bağlanma stilleri ile dörtlü grup modeli, bireylerin tepki verme yolu, kendilik ve diğeri modeli ele alınmıştır. Aynı zamanda sosyodemografik değişken, ebeveyne ait evlilik statüleri, romantik kıskançlık, güç ihtiyacı, başarı ihtiyacı, birlikte olma ihtiyacı, kişiler arası şemalar, sürekli kaygı, duygusal ilişkilerde bağlanma tarzları, kişilik tipleri, negatif yaşam olayları, yetişkin bağlanma oryantasyonları, kendilik organizasyonu, mekâna bağlanma, keşfetme yönelimi kavramlarını inceleyen betimsel çalışmalara yer verilmiştir.

Bartholomew ve Horowitz (1991), bağlanma stillerine ilişkin dörtlü grup modelini araştırmışlardır. Araştırmanın örneklemini birinci çalışmada yaşları 18-22 arasında değişen 40'ı kız, 37'si erkek toplam 77 üniversite öğrencisinden ve onların aynı sayıdaki arkadaşlarından; ikinci çalışmada yaşları 17-24 arasında değişen 33'ü kız, 36'sı erkek toplam 69 üniversite öğrencisinden oluşmuştur. Sonuçta, dörtlü prototip bağlanma modelini kişinin benlik imajının (pozitif veya negatif) ve diğerleri imajının (pozitif ve negatif) bileşkesini kullanarak tanımlamışlardır. Bağlanma sınıflamaları arası korelasyon, önerilen modele uygun bulunmuştur. Bağlanma sınıflamaları kendini anlatma, benlik kavramı ve kişiler arası işlev ile geçerlenmiştir. Güvenli, saplantılı, kaçınan ve korkulu bağlanma stilleri, kendi ve diğerini anlatmalarının her ikisine göre farklı kişiler arası problem profilleriyle ilişkili çıkmıştır. Aynı zamanda çalışmada, bu modelin aile ilişkilerini göstermede kullanılacağı ve öğrencilerin akranlarıyla bağlanma stillerinin aile bağlanma sınıflamalarıyla korelasyonu olduğu görülmüştür.

Mikulincer, Florian ve Weller (1993), yetişkin bağlanma stilleri ve Körfez Savaşı sırasında İsrail'e hücum eden Irak füzesine bireylerin tepki verme yolu arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırmanın örneklemini olan 140 İsrailli üniversite öğrencisiyle savaştan iki hafta sonra görüşülmüştür. Bu öğrenciler, bağlanma stillerine (güvenli, kayıtsız, kaygılı/kaçınan) ve ikametgâh alanlarına (tehlikeli, daha az tehlikeli gibi) göre ayrılmışlardır. Araştırmada bağlanma, Hazan ve Shaver (1987) tarafından geliştirilen bağlanma stilleri ölçeği kullanılarak ölçülmüştür. Araştırma sonucunda kaygılı/kaçınan bireyler, güvenli bireylerden daha fazla üzüntü bildirmişlerdir. Kayıtsız bireyler, güvenli bireylerden somatizasyon, düşmanlık ve sakınma ile ilgili olan travma düzeylerini daha yüksek bildirmişlerdir. Ayrıca, güvenli bireylerin travma ile baş etme stratejilerinde göreceli daha fazla destek aramayı, kaygılı/kaçınan bireylerin daha fazla duygusal odaklı stratejileri ve kayıtsız bireylerin daha fazla uzaklaşma stratejilerini kullandıkları görülmüştür.

Lopez, Melendez ve Rice (2000), ilk (ebeveyn-çocuk) her ikisinin de kendilik anlatmaları ve şimdiki (çok yakın yetişkin) bağlanma ilişkileri üzerine sosyodemografik değişken ölçümleri üzerindeki puanlara ebeveyne ait evlilik

statülerinin katkılarını; farklı aile geçmişlerinden (bir arada ve ayrılmış) ve farklı ırktan/etnikten gruplardan (Beyaz, Siyah ve İspanyol/Latin) öğrenciler arasında yetişkin bağlanma oryantasyonlarını yordamada ebeveyn ilişkilerinin göreceli yeteneklerini araştırmışlardır. Araştırmanın örneklemini 161'i erkek, 326'sı kız 487 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Bunların 329'u Beyaz, 89'u İspanyol/Latin ve 69'u Siyah'tır. Çalışmaya katılanların 338'nin anne-babası bir arada yaşamakta, 149'unun ise annesi-babası ayrılmış ya da boşanmıştır. Araştırma sonucunda ırk/etnik ve ebeveyne ait evlilik statülerinin bağlanma ölçümleri üzerinde önemli etkileri olduğu görülmüştür. Ebeveyn ilişkileri boyutunu, farklı aile geçmişleri ve ırk/etnik kökenleri olan öğrenciler arasında değişen yetişkin bağlanma oryantasyonlarını yordadığı bulunmuştur.

Karakurt (2001), yetişkin bağlanma stillerinin romantik kıskançlık üzerindeki etkilerini araştırmıştır. Araştırmaya, bir aydan daha uzun süredir romantik ilişki içinde bulunan 306 üniversite öğrencisi katılmıştır. Sonuçlar, bağlanma stillerinin davranışsal kıskançlık üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğunu gösterirken, duygusal ve bilişsel kıskançlığın bağlanma stillerini anlamlı düzeyde etkilemediğini ortaya koymuştur. Saplantılı bağlananların güvenli bağlananlardan anlamlı olarak daha yüksek düzeylerde olumsuz duygular ve yetersizlik duygusu rapor ettikleri bulunmuştur. Kıskançlıkla başa çıkmaya ilişkin olarak güvenli bağlanma stiline sahip bireylerin ilişkiyi korumaya daha fazla, içselleştirme ve dışsallaştırma yöntemlerine başvurmaya ise daha az yatkın oldukları ve kayıtsız bağlanma stiline sahip olanların en düşük düzeyde ilişkiyi koruma eğilimi gösterdikleri bulunmuştur. Diğer yandan saplantılı bağlananlar, en fazla içselleştirme gösteren grup olmuşlardır.

Aydın (2002), bağlanma stillerinin güç ihtiyacı, başarı ihtiyacı ve birlikte olma ihtiyacı ile olan ilişkilerini araştırmıştır. Araştırma, üniversitede ve diğer sektörlerde çalışan 480 kişi üzerinde yapılmıştır. Bu araştırmada bağlanma stilleri, İlişki Anketi (İA) ve Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri ile ölçülmüştür. Araştırma sonucunda korkulu bağlanma stiline sahip bireylerin kayıtsız, saplantılı ve güvenli bağlanma stillerine sahip bireylerden daha az birlikte olma ihtiyacı duydukları görülmüştür. Ayrıca, korkulu bağlanma stiline sahip bireylerin, kayıtsız, saplantılı ve güvenli

bağlanma stillerine sahip olanlardan daha fazla güç ihtiyacına sahip oldukları bulunmuştur. Korkulu bağlanma stiline sahip bireylerin güvenli bağlanma stillerine sahip olanlardan daha fazla onaylanma ihtiyacı içinde oldukları görülmüştür.

Çakmak Tolan (2002), bağlanma biçimleri, kişiler arası şemalar ve sürekli kaygı arasındaki ilişkileri araştırmıştır. Bu doğrultuda, üniversitede öğrenim gören 406 öğrenci araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Bağlanma biçimlerinin belirlenmesi için Sümer ve Güngör'ün İlişki Ölçekleri Anketi (İÖA) kullanılmıştır. Araştırmada, olumlu kişiler arası şemaların olumlu benlik modeli-güvenli bağlanma- ile olumsuz kişiler arası şemaların da olumsuz benlik modeli, güvensiz bağlanma biçimleri ve yüksek kaygı ile ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır.

Konyalıoğlu (2002), duygusal ilişkilerde bağlanma tarzlarıyla kişilik tipleri arasında bir ilişki olup olmadığını araştırmıştır. Araştırma, üniversitenin birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinden oluşan 591 kişi üzerinde yapılmıştır. Araştırmada bağlanmayla ilgili AAS Yetişkin Bağlanma Tarzı Ölçeği kullanılmıştır. Sonuçta, kaçınarak bağlanma özelliği arttığında, güvenli bağlanma özelliğinin azaldığı bulunmuştur. Ancak kaçınarak bağlanma özelliği arttığında, endişeli bağlanma özelliğinin de artış gösterdiği görülmüştür. Kaçınarak bağlanma özelliği arttığında, dışadönük kişilik özelliğinin azaldığı ortaya çıkmıştır. Güvenli bağlanma özelliğinin arttığında ise dışadönüklüğün arttığı bulunmuştur. Ayrıca güvenli bağlanmayla yargılayıcılık ve dışadönüklüğün pozitif ilişkili olduğu görülmüştür.

Lopez, Mitchell ve Gormley (2002) negatif yaşam olayları, yetişkin bağlanma oryantasyonlarını ve kendilik organizasyonlarının göstergelerini içeren üniversite öğrenci üzüntüsünü yordamaya yönelik modeli test etmişlerdir. Araştırmanın örneklemini 36'sı erkek, 91'i kadın 127 üniversite öğrencisi oluşturmuştur. Sonuçta, öğrencinin üzüntüsündeki değişkenlerin yaklaşık yarısını yaş, negatif yaşam olayları, iki kendilik organizasyonunun yordayıcıları (kendiliğin bölünmesi, kendiliğin gizlenmesi) ile beraber bağlanma kaygısının her birinin tek ve ortak katkılarıyla açıklandığı görülmüştür. Kendiliğin bölünmesi ve kendiliğin gizlenmesinin,

bağlanma kaygısı ve üzüntü arasındaki ilişkilerde etkili bir şekilde arabuluculuk ettiği bulunmuştur.

Pamir Arıkoğlu (2003), yetişkin bağlanma stilleriyle bağlanma ile ilgili olan kaçınma boyutu ve kaygı boyutu ile sosyo-duygusal uyum arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Yetişkin bağlanma stilleri, yetişkinleri güvenli, saplantılı, kayıtsız ve korkulu olarak ayıran İlişki Anketi (İA) ile ölçülmüştür. Bağlanma boyutları Yakın İlişkilerde Deneyimler Anketi (Experience in Close Relationships, ECR) ile ölçülmüştür. Sosyal ve duygusal uyum ise Weinberger Uyum Envanteri (Weinberger Adjustment Inventory, WAI) ile ölçülmüştür. Araştırmaya o anda ya da daha önce üç ay veya daha uzun sürmüş duygusal ilişkisi olmuş, 145 Boğaziçi Üniversitesi lisans öğrencisi katılmıştır. Araştırma sonucunda bağlanma boyutları, WAI boyutları ve olumsuz duygu düzenleme beklentileri arasında anlamlı farklar elde edilmiştir. Güvenli bağlanan kişiler düşük kaygı ve düşük kaçınma, düşük sıkıntı, yüksek olumsuz duygu düzenleme beklentileri belirtmişlerdir. Kayıtsız kişiler düşük kaygı ve yüksek kaçınma, düşük kendini denetleyebilme göstermişlerdir. Ayrıca kayıtsız kişilerin olumsuz duygu düzenleme beklentileri, yüksek olarak belirlenmiştir. Saplantılı kişiler yüksek kaygı, düşük kaçınma, düşük kendini denetleyebilme ve düşük olumsuz duygu düzenleme beklentileri belirtmişlerdir. Korkulu kişiler ise yüksek kaygı, yüksek kaçınma, yüksek sıkıntı ve düşük olumsuz duygu düzenleme beklentileri belirtmişlerdir. Ayrıca güvenli kişiler, saplantılı ve korkulu kişilerden, daha yüksek bastırıcı savunmacılık göstermişlerdir. Bunlara ek olarak bağlanma stilleri arasında, kişinin romantik ilişkisinde ne kadar mutlu olduğu ve psikolojik sorunları olup olmadığı açılarından herhangi bir anlamlı fark bulunmamıştır.

Üretmen (2003), yetişkin bağlanma stilleri ile mekâna bağlanma ve keşfetme yönelimi arasında bir ilişki olup olmadığını araştırmıştır. Araştırmaya, dört farklı üniversitenin 422 lisans ve yüksek lisans öğrencisi katılmıştır. Araştırmada, bağlanmayla ilgili Sümer ve Güngör'ün İlişki Ölçekleri Anketi (İÖA) kullanılmıştır. Araştırma sonucunda kayıtsız bağlanma stiline sahip bireylerin, güvenli bireylere göre daha düşük mekâna bağlanma eğilimi gösterdikleri görülmüştür. Bu ölçeklerin alt boyutları (korkulu, kayıtsız, saplantılı ve güvenli bağlanma stilleri gibi) ile

mekâna bağlanma ve keşfetme yöneliminin alt boyutları arasında anlamlı ilişkiler olduğu saptamıştır.

Yapılan araştırmalara bakıldığında, bağlanma stillerinin mekâna bağlanma, keşfetme yönelimi, birlikte olma ihtiyacı, güç ihtiyacı, onaylanma ihtiyacı, davranışsal kıskançlık, farklı kişiler arası problem profilleriyle ve geç ergenlerin akranlarıyla bağlanma stillerinin aile bağlanma sınıflamalarıyla ilişkili olduğu, bağlanma stilleri içinde olumlu kişiler arası şemaların olumlu benlik modeliyle ilişkili güvenli bağlanma olduğu, bağlanma stillerine göre bireylerin tepki vermeleri ve somatizasyon, düşmanlık ve sakınma ile ilgili olan travmalarında baş etme stratejilerinin değiştiği, bağlanmayla ırk/etnik kökenin ve ebeveyne ait evlilik statülerinin ilişkili olduğu, yetişkin bağlanma oryantasyonlarını ebeveyn ilişkileri boyutunun, ırk/etnik kökenin ve ebeveyne ait evlilik statülerini yordadığı, güvenli bağlanmayla kaçınılmalı bağlanmanın, dışadönüklüğün, cinsiyetin ve yargılayıcılığın ilişkili olduğu, üniversite öğrenci üzüntüsüyle bağlanma kaygısının ilişkili olduğu, evli çiftlerin bağlanma stilleri arasında ilişki olmadığı görülmüştür.

F.II.1.2. Bağlanma ve Aile ile İlgili Araştırmalar

Bu başlık altında geç ergenlerde ebeveyne bağlanma, aile yapısı, sosyal ve psikolojik göstergeler, ailesinin yanında yaşama ve yaşamama, yakın ilişki kurma ve kurmama, bağlanma stilleri, yalnızlık, benlik saygısı, stres belirtileri ve stresle başa çıkma tarzları, aile işlevselliği, romantik ilişkiler, duygusal sağlık kavramlarını ele alan betimsel çalışmalar yer almaktadır.

Kenny ve Donaldson (1991), üniversite birinci sınıf öğrencilerinin ebeveyne bağlanma ve aile yapısının, sosyal ve psikolojik işlev göstergeleri ile ilişkisini araştırmışlardır. Araştırmanın örneklemini 173'ü kız, 53'ü erkek 226 üniversite birinci sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda, kadınlar için güvenli olmayan bağlanmanın özellikleri ve uyumlu olmayan aile yapısının iki boyutu-ebeveynin evliliğine ait çatışma ve ayrışma hakkında algılanan aile kaygısı- sosyal yetenekteki zorluklar ve psikolojik semptomların varlığı ile anlamlı ilişki

bulunmuştur. Erkeklerde ise anlamlı ilişki bulunmamıştır. Ayrıca, kadınların ebeveyne yakın bağlanmalarının aile yapısında bireyleşmelerini desteklemesiyle birleştirildiği zaman uyumlu olduğu görülmüştür.

Büyüksahin (2001), ailesinin yanında yaşayan ve yaşamayan kız ve erkek üniversite öğrencilerini yakın ilişki kuran ve kurmayanlar, bağlanma stilleri, yalnızlık, benlik saygısı, stres belirtileri ve stresle başa çıkma tarzları açısından karşılaştırmıştır. Araştırmaya 200'ü kız, 200'ü erkek 400 üniversite öğrencisi katılmıştır. Bağlanma ile ilgili ölçme aracı olarak İlişki Ölçekleri Anketi ve Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda yakın ilişkisi olan ve olmayan üniversite öğrencilerinin, korkulu bağlanma stiliyle bağlı olmadıklarında farklılık gösterdikleri bulunmuştur. Diğer bağlanma stilleri yönünden gruplar arası fark bulunmamıştır. Cinsiyetin, bağlanma stilleri, yalnızlık, stres belirtisi göstermeleri ve stresle başa çıkma tarzları üzerinde anlamlı etkisi olduğu görülmüştür. Erkeklerin kızlara oranla ilişkilerinde, daha fazla güvenli bağlanma stili ile bağlandıkları ortaya çıkmıştır. Ayrıca romantik ilişkilere güvenli ve güvensiz bağlanmanın benlik saygısı, stres düzeyi ve stresle başa çıkma tarzları üzerinde yordayıcı olduğu bulunmuştur.

Gezer (2001), ergenlerin bağlanma stilleri ile aile yapıları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın örneklemini 175'i kız, 233'ü erkek üniversite öğrencisi oluşturmuştur. Araştırmada bağlanma, İlişki Ölçekleri Anketi ile ölçülmüştür. Sonuçlar, düşük uyuma sahip aile atmosferinde yetişmiş olan bireylerin korkulu, saplantılı veya kayıtsız; yüksek uyuma sahip ailelerde yetişmiş olan bireylerin ise güvenli bağlanma stiline sahip olduklarını göstermiştir. Ayrıca, bireylerin bağlanma stilleri ile aile yapıları arasındaki ilişkinin cinsiyete bağlı olarak değişmediği de ortaya konmuştur.

Amado (2005) aile işlevselliğinin, romantik ilişkilerde bağlanma stillerinin ve devam ettiği üniversite ile aynı şehirde yaşamayan veya burada yaşamaya başlamanın, üniversiteye yeni başlayan öğrencilerin duygusal sağlığına etkisini araştırmıştır. Araştırmanın örneklemini 286 üniversite birinci sınıf öğrencisi oluşturmuştur. Araştırma sonucunda üniversiteye başladıkları zaman Ankara'ya gelen katılımcıların,

o zamana kadar Ankara’da yaşayan katılımcılardan anlamlı olarak daha fazla depresyon yakınmaları gösterdikleri bulunmuştur. Bunun yanı sıra farklı bağlanma stilleri olan katılımcıların depresyon ve umutsuzluk düzeylerinde anlamlı farklar gözlenmiştir. Genel olarak korkulu bağlanma stili olan katılımcıların, güvenli ve saplantılı bağlanma stili olan katılımcılara kıyasla daha fazla depresyon yakınmaları ve umutsuzluk sergiledikleri ortaya çıkmıştır. Regresyon analizleri, güvenli bağlanmanın eksikliğinin, korkulu bağlanmanın ve aile içinde duygusal tepkileri vermekle ilgili sorunların depresyon belirtileriyle eşleştiğini, cinsiyetin, korkulu bağlanma stiline ve aile içindeki iletişim sorunlarının kaygı belirtileriyle eşleştiğini ve korkulu bağlanma stili, aile içindeki iletişim sorunları ve ailedeki rollerle ilişkili sorunların umutsuzlukla eşleştiğini göstermiştir.

Yapılan araştırmalara bakıldığında, kızlarda güvenli olmayan bağlanmanın özellikleri ve uyumlu olmayan aile yapısının iki boyutu- ebeveynin evliliğine ait çatışma ve ayrışma hakkında algılanan aile kaygısı- sosyal yetenekteki zorluklar ve psikolojik semptomların varlığıyla ilişkili olduğu bulunmuştur. Aynı zamanda cinsiyet açısından güvenli bağlanma stilleri açısından fark olduğu, romantik ilişkilere güvenli ve güvensiz bağlanmanın benlik saygısının, stres düzeyinin, stresle başa çıkma tarzlarının yordayıcı olduğu, yüksek uyuma sahip ailelerde yetişmiş olan bireylerin güvenli bağlanma stiline sahip oldukları, bağlanma stilleriyle depresyon ve umutsuzluk düzeylerinin ilişkili olduğu görülmüştür.

F.II.1.3. Bağlanma ile İlgili Kültürel Araştırmalar

Bu başlık altında bağlanma, bağlanma stilleri, ilişkisel-kültürel model, ilişkisel sağlık, ebeveyne bağlanma, psikolojik üzüntü, kültüre özgü bağlanma davranışları kavramlarını ele alan betimsel çalışmalar yer almaktadır.

Sümer ve Güngör (1999) güvenli, korkulu, saplantılı ve kayıtsız bağlanma stillerinin tek maddeli ölçümlere dayanan İlişki Anketini (İA) ve çok maddeyle ölçümlerine dayanan İlişki Ölçekleri Anketinin (İÖA) Türk örnekleme üzerinde yeterli düzeyde güvenilirlik, değişmezlik ve birleşen geçerliği gösterdiği, ancak bu iki ölçeğin

katılımcıları bağlanma stilleri içinde gruplandırma açısından yeterli düzeyde çakışmadığını bulmuşlardır. İkinci çalışmalarında, öncelikle birinci çalışmalarının bulguları tekrarlanarak dört temel bağlanma stiline (profilinin) Türk kültüründe de dörtlü bağlanma modeli çerçevesinde tanımlanabileceği göstermiştir. Aynı zamanda ölçeklerin yapı geçerliğini destekler şekilde bağlanma stillerinin altta yatan zihinsel modeller (benlik ve başkaları modeli) temelinde örgütlendiği görülmüştür. Son çalışmada ise Türkiye ve ABD'deki üniversite öğrencileri karşılaştırılarak her iki kültürde de ölçeklerin benzer psikometrik özelliklere sahip olduğu bulunmuştur. İÖA'nın, İA'den daha tutarlı sonuçlar verdiği saptanmıştır. Ayrıca iki kültür arasındaki farklılıkların daha çok güvensiz bağlanma kategorileri arasında olduğu ve Türk örnekleminde saplantılı, Amerikan örnekleminde de kayıtsız ve korkulu stillerin daha yüksek oranda temsil edildiği ortaya çıkmıştır.

Frey, Beesley ve Miller (2006) ilişkisel-kültürel model perspektifinden üniversitedeki kadınların ve erkeklerin ilişkisel sağlık, ebeveyne bağlanma ve psikolojik üzüntüsünü gözden geçirmişlerdir. Araştırmanın örneklemini 131'i kız, 114'ü erkek olmak üzere toplam 245 üniversite öğrencisi oluşturmuştur. Sonuçlar erkeklerde ve kızlarda, ilişkisel sağlığın ebeveyne bağlanmayı açıklamadan başka psikolojik üzüntüyü de açıkladığını ortaya koymuştur. Güvenli ebeveyne bağlanma kadınlarda ve erkeklerde, azalan üzüntüyü göstermiştir. Otantikliğin, yetki verilmesinin ve toplum ilişkilerini düzenlemenin kadınlarda ve erkeklerde anlamlı bir şekilde üzüntüyü yordayıcı olduğu görülmüştür. Bununla birlikte kadınlarda akran ilişkilerinin niteliğinin önemli bir yordayıcı olduğu ortaya çıkmıştır.

Halfon (2006), kültüre özgü bağlanma davranışlarının ortaya çıkışını araştırmıştır. Türk kültüründe bağlanma güvenliğinin, bireyselliğin teşviki yerine, itaat ve saygı (yapısal hiyerarşi/düzgün tavır) ve karşılıklı bağlılık, empati ve karşılıklı anlayış (birliktelik karşılıklılık/olumlu bağlanma) ile ilişkili olacağı beklenmiştir. Ayrıca genişleyen benlik yapısının bağlanma güvenliği ve bağlanma davranışları arasındaki ilişkiyi etkileyebileceği beklenmiştir. Araştırmanın örneklemini, 116'sı kız ve 94'ü erkek öğrenci olmak üzere toplam 210 üniversite öğrencisi oluşturmuştur. Araştırmada bağlanma, Ebeveyne ve Arkadaşlara Bağlanma Envanteri Kısa Form'u

kullanılarak ölçülmüştür. Araştırma sonucunda, bağlanma güvenliği arttıkça özerkliğin azaldığı, ancak hiyerarşi/düzgün tavır ve birliktelik/olumlu bağlanma değişkenlerinin arttığı görülmüştür. Bağlanma güvenliği ve sosyotropi arasında bir ilişki görülmemiştir. Genişleyen benlik yapısının oluşumu ile birlikte bağlanma güvenliğinin birliktelik karşılıklılık/olumlu bağlanma üzerindeki etkisinin azaldığı bulunmuştur. Genişleyen benlik yapısının, bağlanma güvenliği ve araştırılan diğer bağlanma davranışları arasındaki ilişkiyi etkilemediği ortaya çıkmıştır.

Yukarıdaki araştırmalara bakıldığında, güvenli, korkulu, saplantılı ve kayıtsız olarak dörtlü bağlanma stilinin Türk kültürüne uygun olduğu bulunmuştur. Ayrıca, güvenli ebeveyne bağlanmanın kadınlarda ve erkeklerde, azalan üzüntüyü gösterdiği, bağlanma güvenliğiyle özerklik, hiyerarşi/düzgün tavır ve birlikteliğin/olumlu bağlanmanın ilişkili olduğu bulguları elde edilmiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu araştırma; Mattanah, Hancock ve Brand (2004) tarafından geliştirilen bağlanma ve uyum alanları (kişisel, sosyal) arasındaki ilişkide ayrışma bireyleşme aracılığı ile bağlanma ve kişisel uyum arasındaki ilişkide ayrışma bireyleşme aracılığına ilişkin modelin Türk üniversite öğrencileri örnekleminde işleyip işlemediğinin yapısal eşitlik modeli tekniği (Lisrel programı) kullanılarak test edilmesine göre düzenlenmiştir. Geçmişte ya da hâlen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırmalar, tarama modeline göre düzenlenmiş araştırmalardır (Karasar, 2003). Bu araştırmada da Türk kültüründe geç ergenlerde bağlanma ve uyum alanları (kişisel, sosyal) arasındaki ilişkide ayrışma bireyleşme aracılığı ile bağlanma ve kişisel uyum arasındaki ilişkide ayrışma bireyleşme aracılığı belirlenmeye çalışıldığından var olan bir durum ortaya konulmuştur. Bu doğrultuda, bu araştırma tarama modelinde desenlenmiş bir araştırmadır. Aynı zamanda bu çalışmada Levine, Green ve Millon (1986) tarafından geliştirilen Ayrışma Bireyleşme Ergen Testi (SITA)'nin üniversite formunun uyarlama çalışması yapılmıştır.

Bu bölümde çalışma grubu, araştırmanın modeli, Yapısal Eşitlik Modeli ve Arabuluculuk Etkilerini Test Etmede Yapısal Eşitlik Modeli Yaklaşımı, veri toplama araçları ve bu araçlarla ilgili geçerlik ve güvenirlik çalışmaları, veri toplama işlemi, verilerin çözümlenmesi ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

III.1.0. ÇALIŞMA GRUBU I

Bu araştırmada Levine, Green ve Millon (1986) tarafından geliştirilen Ayrışma Bireyleşme Ergen Testi (SITA)'nin Üniversite Formu'nun uyarlamasında, Gazi Üniversitesi ve Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakülteleri ile Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nde 2006-2007 eğitim-öğretim yılında öğrenim

gören ve yaşları 18-25 arasında değişen 225 öğrenciden elde edilen veriler kullanılmıştır.

III.2.0. ÇALIŞMA GRUBU II

Bu araştırmada geç ergenlerde bağlanma ve uyum alanları (kişisel, sosyal) arasındaki ilişkide ayrışma bireyleşme aracılığına ilişkin model ile geç ergenlerde bağlanma ve kişisel uyum arasındaki ilişkide ayrışma bireyleşme aracılığına ilişkin model test edilmiştir. Söz konusu modelleri test etmek amacıyla bir çalışma grubu oluşturulmuştur. Araştırmanın çalışma grubunu raslantısal olarak seçilmiş Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi, Dış Hekimliği Fakültesi, Hemşirelik Meslek Yüksek Okulu, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Gıda Mühendisliği, Güzel Sanatlar Fakültesi, İktisadî ve İdari Bilimler Fakültesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nden 2006-2007 eğitim-öğretim yılında 1.-4. sınıflarında öğrenim görmekte olan yaşları 18-25 arasında değişen 699 öğrenci oluşturmaktadır. Ancak araştırmaya katılan öğrencilerin 57'sinden elde edilen veriler eksik veya hatalı işaretlemeler nedeniyle analiz dışı tutulmuş; analizler 642 kişilik veri seti üzerinden yapılmıştır. Araştırma grubunu oluşturan öğrencilerden 444 (%69)'u kız, 198 (%31)'i erkektir.

III.3.0. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu araştırmada, ebeveyne güvenli bağlanma ve kişisel ve sosyal uyum arasındaki ilişkide sağlıklı ayrışma bireyleşmenin aracılığına ilişkin modellerin analizi iki aşamadan oluşmuştur.

I. Aşama

Kuramsal olarak oluşturulan modeller, ölçeklerden elde edilen verilere göre test edilmiştir. Böylelikle kuramsal olarak belirtilen yapılar arasındaki ilişkilerin gözlenen verilere uyup uymadığı test edilmiştir.

II. Aşama

Modeller istatistiksel açıdan yapısal eşitlik modeli test kriterlerini geçtiğinde, yukarıda belirtilen modellerin testi yapılmıştır.

III.4.0. YAPISAL EŞİTLİK MODELİ

Yapısal Eşitlik Modeli, gizil değişkenler ve bir gizil değişkenin göstergesi olamayan değişkenler arasındaki ilişkilerin betimlendiği ve bazı parametrelerin sabitlendiği modeldir. Yapısal Eşitlik Modeli çoğunlukla bir kuram temelinde üretilmiş hipotezlere göre değişkenler arasındaki ilişkilerin betimlendiği modellerin sınanmasında kullanılmaktadır (Sümer, 2000). Modeldeki değişkenler hem ölçüm değişkenlerini hem gizil değişkenleri içerebilir. Gizil değişkenler, doğrudan doğruya ölçülemeyen hipotetik yapılardır. O durumda Yapısal Eşitlik Modeli, ölçüm değişkenleri ve gizil değişken grupları arasında hipotez edilen doğrusal ve doğrusal olmayan ilişki örnekleridir. Ayrıntılarıyla tanımlanan araştırmanın temel amacı, modele ulaşmada örneklemdaki ölçüm değişkeni ve gizil değişken arasındaki ilişkilerin ağını doğru bir şekilde göstermektir. Direkt ilişkiler, bir değişkenin diğer değişken üzerindeki etkisini gösterir. Yapısal Eşitlik Modeli'nin çoğu ortak şeklinde modelin amacı, ölçüm değişkenlerinin değişimini ve kovaryansını açıklamaktır. Yapısal Eşitlik Modeli'nin bazı özel durumlarla ilgilidir ve pratikte de kullanılmıştır. Örneğin path analizi ölçüm değişkenleri arasındaki ilişkilerin modellerini test etmeyi sağlamaktadır. Modeldeki gizil değişkenleri ise test etmemektedir. Path analizi modelleri, ölçüm değişkenleri başlıca ilgili veya gizil değişkenlerin çoklu göstergeleri var olmadığında kullanılmaktadır. Diğer özel durum faktör analizi, gizil değişkenler arasındaki ilişki modellerini test etmeyi hesaba katmaktadır ve ortak faktörler ve ölçüm değişkenleri ile ortak faktörlerin göstergeleridir. Herhangi bir çalışmada özel gizil değişken, ortak olan göstergelere göre etkilice tanımlanmaktadır. Yapının doğası göstergelerin seçimiyle yön değiştirebilir. Sırasıyla sonuçları ve yorumu etkileyebilir. Açıkça, geçerli çalışma ve yorum, çalışmadaki gizil değişkenlerin sahip oldukları uygun çalışmalara bağlıdır (MacCallum, 1986; MacCallum ve Austin, 2000).

Yapısal Eşitlik Modeli, çoklu ölçümlerle sunulan gözlenmemiş değişkenler arasındaki nedensel örneklerin analizini hesaba katmaktadır. Bu yöntem, belirli örneklemelerde teorik modelin olasılığını belirlemede korelasyonel ve deneysel kadar deneysel olmayan verinin kullanımına izin vermektedir. Yapısal Eşitlik Modeli'nde hipotez edilen her bir gözlenen gösterge, değişken takımıyla ölçülmüş gözlenemeyen yapılar arasında belirtilmiş nedensel yapıdır. Tam bir Yapısal Eşitlik Modeli iki ögeyi içermektedir: (a) yapısal model, gizil değişkenler (doğrudan gözlenememektedir.) arasında hipotez edilen nedensel yapıyı belirlemektedir. (b) ölçüm modeli, ölçüm değişkenleri veya göstergeleri (değişkenler doğrudan doğruya gözlenmektedir.) ve tahminlere göre kullanılan gizil değişkenler arasındaki ilişkileri tanımlamıştır. Örneklem verisi, korelasyon ve kovaryans matrislerine dönüştürüldüğünde ve bir dizi regresyon eşitlikleriyle tanımlandığında, modelden çekilen örneklemdeki uyum gözden geçirilerek analiz edilebilmektedir. Bu analiz, modeldeki parametre tahminlerini (path katsayılarını ve hata varyanslarını) ve örneklem verilerine göre modelin birkaç iyilik uyum ölçümünü sağlamaktadır. Daha sonra analizle belirlenen parametre tahminleri ve iyilik uyum bilgisi, metodun içine iyice yerleştirilen doğrulamanın ve keşfetmenin miktarında bazı esneklikleri beraberinde getirirken, teorik modelin olası küçük değişikliği ve yeniden test edilmesi için gözden geçirilebilmektedir. Bunlara ek olarak örneklem büyüklüğü konusu, model değerlendirme bağlamı ile de ilgilidir. Biri daha büyük sayıdaki parametreleri tahmin ederken, diğerinin ise tahminlerindeki doğruluğunu küçük örneklemeler azaltmaktadır (Fassinger, 1987; MacCallum ve Austin, 2000).

Yapısal Eşitlik Modeli'ndeki model sınama sırasıyla model betimleme, parametreleri tanımlama, bunları hesaplama, modelin eldeki veriyle uyumunu test etme ve son olarak gerektiğinde modifikasyonlar yapma şeklinde beş aşamalı bir süreçtir. Yapısal Eşitlik Modeli, gizil ve gözlenen olarak iki değişkenden oluşmaktadır. Endogenous (içsel) ve exogenous (dışsal) yapılar arasındaki tanımlanan fark basit bir şekilde, endogenous (içsel) yapıların nedenleri, üzerinde düşünülen model içindedir. Oysa exogenous (dışsal) yapıların nedenleri, modelin dışındadır. Gözlenen değişkenler, Yapısal Eşitlik Modeli'nde göstergeler (indicators) olarak ifade edilmekte ve bunlar araştırmacının doğrudan ölçtüğü ya da gözlediği

değişkenleri ifade etmektedir. Modelin tanımlanabilmesi için bir gizil değişken, en az üç gösterge tarafından tanımlanmalıdır. Yapısal Eşitlik Modeli'ndeki betimleme, gizil değişkenler arasındaki ya da bir gizil değişkenin göstergesi olmayan gözlenen değişkenlerle gizil değişkenler arasındaki ilişki ya da ilişkilerin açıklanmasıdır. Göstergeler (yansıtıcı göstergeler, reflective indicators) gizil değişkenleri yordamamakta, aksine her bir gizil değişken kendi göstergelerini yordamaktadır. Göstergelere dışarıdan uzanan tek yönlü oklar ise bunların hata varyansını betimlemektedir. Hata varyansı, doğal olarak bir göstergenin açıklamadığı varyansı göstermektedir. Diğer bir deyişle bir gösterge regresyon ağırlığının karesinin alınıp bunun "1"den çıkarılması, o göstergenin hata varyansına karşılık gelmektedir (Anderson ve Gerbing, 1988; Sümer, 2000).

Her gösterge, gizil değişkeninden direkt bir oka sahiptir. Bunlar eşit faktör yüküne sahiptir veya ağırlıklar gizil yapıların temelini oluşturanlarla ölçümleri açıklamada varyansların oranı sunularak kullanılmaktadır, çünkü gizil değişkenlerin ölçümünün bazı hataları içerdiği varsayılmaktadır. Path diyagramı da değişkenlerdeki hataları içermektedir (göstergelerdeki gizil değişkenlerin eksik tahmininden kaynaklanan hata varyansı, klasik test teorisindeki ölçmedeki hatalara benzemektedir). Bunlar, bağımsız veya bağımlı gizil değişkenlerin ölçümlerle ilişkisi olup olmamaya göre δ veya ϵ simgesiyle gösterilmektedir (Fassinger, 1987).

Geleneksel Yapısal Eşitlik Modeli yaklaşımında, modelde yer alan değişkenler arasındaki bütün ilişkilerin doğrusal olduğu varsayılmıştır. Bir modelde değişkenler arasında iki tür doğrusal ilişki olabilir: Bunlar; nedensel yönü betimlenmiş olan ve bir yönü olmayan ilişkilerdir. Yönü betimlenmiş ilişki, bir hipotezle belirtilmiş olup bir değişkenin diğer değişken üzerindeki etkisini açıklamaktadır. (Bu etki genellikle tek yönlü oklarla gösterilmektedir.) Bu etki doğrudan ya da başka değişken(ler) aracılığıyla dolaylı etki olabilmektedir. Yapısal Eşitlik Modelinde aracı değişkenler, bağımsız değişkenler temel alındığında bağımlı değişken, bağımlı değişkenler temel alındığında bağımsız değişken olarak tanımlanmaktadır. Modelin istatistiksel uygunluğu, ölçülen değişkenler arasında gözlenen kovaryans matrisi ile model tanımlamayla vardanan kovaryans matrisinin

ne oranda benzeştiğine karşılık gelmektedir. Burada vardanan (implied) kovaryans matrisi, tanımlama sonucunda sabitlenen ve serbest bırakılan parametrelerin yapısal eşitliğe sokularak model kovaryans matrisinin oluşturulması anlamına gelmektedir. Faktör analizinde olduğu gibi her bir iterasyonda (döndürmede), gözlenen ve vardanan matris arasındaki fark hesap edilmektedir. Bu farklardan oluşan matrise de kalan (residual) kovaryans matrisi denmektedir. Kalan kovaryans matrisi maksimum düzeyde küçülünceye kadar iterasyon devam etmekte ve artık küçülmenin olmadığı noktada çözüm elde edilmektedir. Bu çözüm sonucunda elde edilen değer, iki matrisin (gözlenen ve vardanan) ne oranda uyduğu göstermektedir. Uyum istatistikleri üç grupta toplanmaktadır. Bunlar; Kay Kare (χ^2) Uyum testi (Chi-Square Goodness of Fit), İyilik Uyum İndeksleri (Goodness of Fit) ve Karşılaştırmalı Uyum İndeksleri (Comparative Fit Indices). Kay Kare (χ^2) Uyum testinde (Chi-Square Goodness of Fit), eğer veri ile model arasında uyum mükemmel ise elde edilen değer “0”a yakın olması ve anlamlılık değerinin (p değeri) manidar (anamlı) olmaması gerekmektedir. Böylelikle geleneksel anlamlılık testinin tersine χ^2 testinde, anlamsız bir “p” değeri elde edilmek istenmektedir. χ^2 olasılık oranı istatistiği, doğrudan örneklem büyüklüğüne bağlıdır. Bundan dolayı büyük örneklem büyüklükleriyle model ve veri arasındaki sadece önemsiz farklılık olduğu hâlde bile, anlamlı değerler sağlanmaktadır. χ^2 testi örneklem yeterince genişse ve veri çok değişkenli istatistiğin temel sayıltılarını tam olarak karşılıyorsa, doğru bir ölçüm vermektedir. χ^2 serbestlik derecesine göre göreceli büyükse model reddedilmektedir. χ^2 anlamlı değil veya küçükse, model kabul edilmektedir (Anderson ve Gerbing, 1988; Marsh, Balla ve McDonald, 1988; Sümer, 2000).

İyilik Uyum İndeksi’nde (Goodness of Fit Index) başta GFI ve AGFI gelmektedir. GFI, temelde uygunluğun örneklem genişliğinden bağımsız olarak değerlendirilebilmesi için geliştirilmiştir. GFI modelin örneklemdeki varyans-kovaryans matrisini ne oranda ölçtüğünü göstermektedir. GFI, modelin açıkladığı örneklem varyansı olarak da kabul edilmektedir. Bu nedenle regresyondaki R^2 ’ye benzemektedir. GFI değerleri 0 ile 1 arasında değişmektedir. GFI, örneklem genişliğine çok duyarlı olduğu için büyük N’lerde daha küçük değerler vermektedir. .90 ve üzeri iyi uyum olarak kabul edilmektedir. AGFI ise örneklem genişliği dikkate

alınarak düzeltilmiş olan bir GFI değeridir. N'in özellikle büyük olduğu durumlarda, AGFI daha temsili bir uyum indeksidir. Örnekleme gözlenen değişkenler arasındaki kovaryansla modelde önerilen parametreler arasındaki kovaryans matrisi arasındaki farkın, diğer bir deyişle hatanın derecesi temelinde geliştirilmiş olan mutlak uyum indeksleri de kullanılmaktadır. Bunların başında Ortalama Hataların Karekökü (Root Mean Square Residuals, RMS Residuals) ve Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü (Root Mean Square Error of Approximation, RMSEA) indeksleri gelmektedir. Her iki değer de "0" a yakın değerler vermesi (gözlenen ve üretilen matrisler arasında minimum hata olması) istenmektedir. .05'e eşit ya da daha küçük olan değerler, mükemmel bir uyumu göstermektedir. .08 ve altındaki değerler de model karmaşıklığı dikkate alınarak kabul edilebilir değerler olarak görülmektedir. Ayrıca, Ortalama Hata Karekökü (Root Mean Square Residual, RMR) vardır. RMR, farklı uygulamadaki varyans ve kovaryans büyüklüğüyle ilgili olarak değerlendirilmektedir (Marsh, Balla ve McDonald, 1988; Sümer, 2000).

Artmalı uyum indekslerinde öncelikle Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (Comparative Fit Index, CFI) gelir. CFI, bağımsızlık modelinin (gizil değişkenler arasında ilişkinin olmadığını öngören model) ürettiği kovaryans matrisi ile önerilen Yapısal Eşitlik Modelinin ürettiği kovaryans matrisini karşılaştırmaktadır. Bu karşılaştırmada, ikisi arasındaki oranı yansıtan "0" ile "1" arasında bir değer vermektedir. CFI, teorik model ile yokluk, kötü bir şekilde uyum modelinin matematiksel olarak karşılaştırılmasının model uyum indeksini vermektedir. Değerler "1" e yaklaştıkça, modelin daha iyi bir uyum verdiği kabul edilmektedir. CFI'da .90 ve üzerindeki değerler, iyi uyum olarak değerlendirilir. CFI'a alternatif olarak geliştirilen Normlaştırılmış Uyum İndeksi (Normed Fit Index, NFI), karşılaştırdığı modeller bakımından özünde CFI'a benzemektedir. Ancak, Kay Kare dağılımının gerektirdiği sayıtlılara uyma zorunluluğu olmaksızın karşılaştırma yapmaktadır. CFI, küçük örneklerde Bentler ve Bonett'in NFI için genellikle söz edilen gerçek değerinin altındaki uyum katsayılarını önlemektedir. Normlaştırılmış Uyum İndeksi (Normed Fit Index), verilen ölçüm veya yapısal model (sadece gözlenmiş-ölçüm değişkenlerini açıklayan yokluk modeli [M_0] ile kapsamlı karşılaştırmaya olanak sağlaması) ile açıklanan gözlenmiş-ölçüm kovaryans

yüzdeleri olarak düşünebilmektedir. Normlaştırılmamış Uyum İndeksi (Non-normed Fit Index, NNFI) ise NFI'ya benzer, ancak model karmaşıklığını dikkate alarak bir değer vermektedir. NFI ve NNFI değerleri “0” ile “1” arasında değişmektedir. .95 ve üzeri mükemmel bir uyuma, .90 ve .94 arası değerler de kabul edilir uyuma karşılık gelmektedir. CFI, NFI ile Bollen ve Bonett tarafından geliştirilen yeni bir uyum indeksi, karşılaştırmalı uyum ölçümünü vermektedirler. Oysa, NNFI, merkezileştirilmemiş her bir serbestlik derecesinin karşılaştırılmasıyla göreceli uyumu ölçmektedir. Pratik açıdan iyilik uyumunun göstergesi ve formal istatistik testleriyle ilgili olarak faydalı olan Bentler ve Bonett'in Normlaştırılmış Uyum İndeksi (Normed Fit Index)'yle sağlanmaktadır. Bu uyum indekslerinin dezavantajı, bilinmeyen örneklem parametrelerini tahmin edememesidir. Bu indekslerin modelin yanlış belirtilmesine, yetersiz ve tutarsız olmasına duyarlı olarak örnekleme büyüklüğüyle kuvvetli bir şekilde etkilendiği gösterilmektedir (Anderson ve Gerbing, 1988; Marsh, Balla ve McDonald, 1988; Bentler, 1990; Rice, Ashby ve Slaney, 1998; Sümer, 2000).

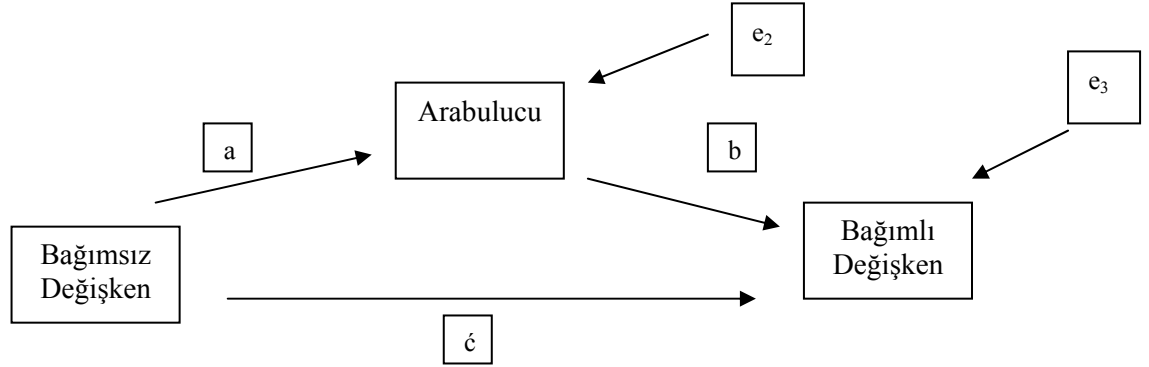
Önemsiz olmayan modellerin karşılaştırma değerlendirmesinde faydalı olduğu için uyum indeksleri ideal bir şekilde, uyumdaki farklılıkların pratik önemden olup olmadığını belirlemede dıştan anlamlı, iyi tanımlanmış, mutlak ölçümü sağlamaktadır (Marsh, Balla ve McDonald, 1988). Ayrıca, tek değişkenli dağılımlar ve özellikle normal ve üstel dağılımlar için birçok uyum iyiliği testleri ve uç değer tespit etme yöntemleri bulunmaktadır. Varsayılan dağılımı test etmek için yapılan çalışmaların çoğu, Deneysel Dağılım İşlevi (Empirical Distribution Function, EDF) istatistikleri üzerinde yapılmaktadır, fakat burada, bilinmeyen parametrelerin tahmin edicileriyle yer değiştirilmesinden kaynaklanan bazı problemler vardır (Sürücü, 2003).

III.5.0. ARACILIK ETKİLERİNİ TEST ETMEDE YAPISAL EŞİTLİK MODELİ YAKLAŞIMI

Basit form içinde aracılık, $X \rightarrow Y$ ilişkisine bir üçüncü değişkenin eklenmesiyle X'in aracılığının M'e, M'in Y'ye neden olmasıdır. Aracılık, iki

değişken arasındaki ardışıklığın değişkenidir. Tek aracılı model aşağıda Şekil 2’de verilmiştir.

Şekil 2
Aracılı Model

Psikolojide en geniş şekilde bir sistem oluşturan işaretler olarak X ile M’in ilişkisini gösteren a, X için ayarlanmış M ile Y’nin ilişkisini gösteren b, M için ayarlanmış X ile Y’nin ilişkisini gösteren c kullanılmıştır. e_2 ve e_3 sembolleri, sırasıyla M ve Y değişkenlerindeki hata varyanslarını (residuals) göstermektedir. Şimdiye kadar X ile Y arasında bağlantı kuran direkt etkiye ve aracı etki olarak X’in M aracılığıyla dolaylı olarak Y’yi etkilemesine işaret edilmiştir (MacKinnon, Fairchild ve Fritz, 2007).

Yapısal Eşitlik Modeli stratejisi, araştırmadaki gizil değişkenler için biri çoklu göstergelere sahip olduğunda, özellikle faydalıdır. Ayrıntılı $A \rightarrow B \rightarrow C$ modelinin (A; gizil tahmin ettirici değişken, latent predictor variable. B; gizil aracılı değişken, latent mediator variable. C; gizil sonuç değişken, latent outcome variable.) yeterli uyumunu testlerle varsayılmaktadır. Varsayılan ayrıntılı modelin $A \rightarrow B$ ve $B \rightarrow C$ path katsayıları gözden geçirilerek yeterli uyumu sağlanmaktadır. Bu noktada ($A \rightarrow B \rightarrow C$ modeli kadar) $A \rightarrow C$, $A \rightarrow B$ ve $B \rightarrow C$ pathlarının hepsi bu yönlerin tahmin edilmesinde önemli olabilmektedir. Aracılık etkisinin olup olmadığını değerlendirmede son adımda; (a) $A \rightarrow C$ pahtı 0’a sınırlandırıldığında, (b) $A \rightarrow C$ pahtı sınırlandırılmadığında, koşulları altında $A \rightarrow B \rightarrow C$ modelinin uyumu değerlendirilmektedir. O zaman, ikinci modelde birinci model üzerinden uyumda

önemli bir ilerlemenin sağlanıp sağlanmadığı gözden geçirilmektedir. Uyumdaki ilerleme iki modelin kay karesi arasındaki farklılık temelinde anlamlılık testiyle değerlendirilmektedir. Şayet aracılık etkisi varsa, sınırlandırılmış modele $A \rightarrow C$ pathlarının eklenmesi uyumu geliştirmemektedir. Başka bir deyişle, aracılık hesaba katıldığı zaman (yine regresyon yaklaşımına benzer), anlamlı $A \rightarrow C$ pathı önemsizliğe doğru azalmaktadır. (Örneğin, bu modelin uyumunda ilerleme olmamasıdır.) Modelde içerilmemesine karşılık B, $A \rightarrow C$ path katsayılarını bildirme ve karşılaştırma noktasında tekrar faydalı olmaktadır. Aracılık etkilerini test etmede Yapısal Eşitlik Modeli'ni kullanmada, dolaylı ve aracılık etkileri arasındaki önemli ayırt etme sağlanabilmektedir. Yapısal Eşitlik Modeli'nde dolaylı path yolunun önemi test edildiğinde ve bu path yolu için destek bulunduğunda, aracılık modeli kullanılmaktadır (Holmbeck, 1997).

III.6.0 VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Bu araştırmada verilerin toplanmasında kişisel bilgi formu, Ayrışma Bireyleşme Ergen Testi Üniversite Formu, Ebeveyne Bağlanma Ölçeği ve Hacettepe Kişilik Envanteri kullanılmıştır. Aşağıda adı geçen veri toplama araçları ile ilgili açıklamalar verilmiştir.

III.6.1. Ayrışma Bireyleşme Ergen Testi (SITA)

Aşağıda Ayrışma Bireyleşme Ergen Testi'nin orijinal formunun geliştirilmesi ve Türkçe'ye uyarlanması ile ilgili bilgiler verilmiştir.

III.6.1.0. Ayrışma Bireyleşme Ergen Testi'nin Geliştirilmesi

Ayrışma Bireyleşme Ergen Testi (SITA) geliştirilmesinde Mahler'in Ayrışma Bireyleşme modeli ile birlikte psikopatolojideki aşırı bağılılık noktaları ve sağlıklı gelişmenin her ikisi birlikte ele alınmıştır. Ölçeğin oluşturulmasında Blos, Esmen, Weiner ve Erikson'un ortaya koyduğu ergenlik dönemindeki ana dinamiklerden yararlanılmıştır. Bu ana dinamikler ergen ayrışma bireyleşmesinin aşağıda belirtilen altı "temel boyutu"nın saptanmasına yol açmaktadır (Levine, Green ve Millon, 1986).

1. Beslenme-Sembiyosis: Tanımlanan bireyler güçlü bağımlılık ihtiyaçlarına sahiptir. Bu kişiler ihtiyaçların hazzından önce davranır ve bu beklentiyle pozitif duygularla beraber ilişkide bulunmaktadır. İmâ etmede, birini olumsuz bir duruma düşürmede sık sık birleştirilmiş, eritilmiş duyguların altında yatanlar ve diğer insanlarla ifade edilen birliğin başarılmasının bazı yolları açısından etkileşimler karakterize edilmektedir. Bu safha ayrışma bireyleşmenin sembiyotik etkilerini göstermektedir.

2. Kısıtlanma Kaygısı: Tanımlanan bireyler özellikle yakın kişiler arası ilişkilerden korkmaktadırlar. Bu bireyler bağımsızlıklarına ve kendi iç dünyalarına işaret ederken, korkuların belirtme eğiliminde olmaktadır. Özerklikleri üzerinde zorlamaları algıladıkları diğer insanlar tarafından sık sık kontrol edilmekte, çok etki altında kalmakta veya sarılmış hissetmektedirler. Uzlaşma ergenlik döneminde yeniden deneyimlendiğinde, yeni yürümeye başlayan çocuk tarafından hissedilen kısıtlanma korkusunun ortak etkilerini ölçmek için oluşturulmuştur (Uzlaşma esnasında yeniden kısıtlanma korkusunun erken sembiyotik safhada aşırı olarak eğitici veya kuşatan olarak annenin yaşantısı kadar birleşen fantezilerin yaratılması yeni yürüyen çocuğun canlandırılan bağımlılık ihtiyaçlarından kaynaklandığı düşünülmüştür).

3. Ayrışma Kaygısı: Önemli diğer kişilerle duygusal ve fiziksel teması kaybetme güçlü bireylerle tanımlanmaktadır. Gerçek, beklenen veya algılanan ayrışmadan dolayı kaygı veya depresyon kadar eşlik eden genellikle idealize edilmiş duygular diğer kişiler tarafından kabul edilmeme, bırakılma veya terk edilme hakkındadır. Uzlaşma ayrışan ergen tarafından yeniden deneyimlendiğinde, yeni yürümeye başlayan çocuğa benzer şiddetli ayrışma kaygısının ortak etkileri görülmektedir.

4. İhtiyacı İnkâr Etme: Tanımlanan kişiler bağımlılık ihtiyaçlarını inkâr etmekte veya bağımlılık ihtiyaçlarından kaçınmaktadırlar. Böyle kişiler ayrışma ile ilgili olarak kaygıya karşı olasılıkla savunmada olmaktadır. Yakınlık, arkadaşlık ve sevgi duygularını anlamada ret veya başarısızlık ile tepki verilmektedir. Kişilerin kullandıkları bu savunma stilleri ayrışma bireyleşmenin ilk safhaları esnasında başlamaktadır ve ergenlik dönemi boyunca devam etmektedir.

5. Kendini Merkezileştirme: Kişiler yüksek derecede narsizme ve kendini merkezileştirmeye sahip olarak tanımlanmaktadır. Bu kişiler sık sık diğer kişilerin geri bildirimi, övmesi veya (yansıtılan) hayranlığıyla birlikte zorlanmaktadırlar. Diğer insan ve/veya insanlardan gelen aşırı ilgi kendi değeri konusunda kanıt olabilir. Ayrışma bireyleşmenin en erken safhaları süresince ertelenen narsist rezervlerin kazanımı kadar ayrışma bireyleşmenin pratik yapma safhasının ortak etkilerini değerlendirmesi varsayılmaktadır.

6. Sağlıklı Ayrışma: Tanımlanan kişiler ayrışma bireyleşme ile görünen çatışmaların çözümü karşısında kayda değer ilerleme sağlamaktadırlar. Çocukluğu boyunca ayrışma bireyleşme safhasını başarılı bir şekilde birleştirerek ilerlemiş ve bu şekilde ergenlik dönemi boyunca kendisini birleştirmenin benzer çeşidini ve nesne imajlarını başarabilmiş kişileri gösterme ile karakterize edilmektedir.

Ölçeğin geliştirilmesinde; kuramsal, iç-yapısal ve dış ölçüt geçerlemesi yapılmıştır. Birincisi kuramsal çalışma çerçevesinde içeriği sağlanan test maddelerinde, yukarıdaki boyutlar gösterilmiştir. İkincisi bu testin iç özellikleri (maddeler ve ölçekler arasındaki ilişkiler) testin dayandığı kuramsal çerçeve ile tutarlı olması gerekmektedir. Üçüncü adım ise, testin her zamanki anlamı açısından kullanılmasıdır.

III.6.1.1. Ayrışma Bireyleşme Ergen Testi'nin Geçerlik Çalışmaları

III.6.1.1.1. Kuramsal Geçerlik

Kuramsal geçerleme için ilk havuz, ergenin ayrışma bireyleşme altı temel boyutunun ilgi alanlarının örneklemine göre hazırlanan 119 maddeden meydana getirilmiştir. SITA'nın bu araştırma formu testin dayanmış olduğu kuramsal temeli iyi bilen altı tıp fakültesi öğrencisine ve tıp fakültesi öğretim üyesine verilmiştir. Sekiz sınıfta bu ölçek ile birlikte onların boyutlarının (SITA'nın "ölçekleri") içine değişik maddeler sınıflandırılarak uygulanmıştır. Bu sekiz sınıfın altısında doğru bir şekilde sınıflanmış olan maddelerde karşılaşılan başarısız maddeler gözden geçirilirken veya çıkarılırken, yeterli sağlam ve önemli geçerliliğe sahip olanlar üzerinde düşünülmüştür. Bu yöntem yaklaşık olarak altı SITA'dan 100 madde elde edilene

kadar üç kez tekrarlanmıştır. Dört geçerlik maddesi dikkatsiz, düzensiz veya rastgele cevap verilmeye duyarlı olarak Millon (1981) tarafından teste sonradan eklenmiştir.

III.6.1.1.2. İç Geçerlik

SITA'nın iç geçerliği 305 öğrenciden oluşan üç ergen örneklemini üzerinde yapılan çalışmalarla elde edilmiştir. Birinci grup, Kuzeydoğu Metropoliten Lisesi'nde 9., 10. ve 11. sınıflarından (yaşları 13 ile 16 arasında değişen) 90 öğrenciden oluşmaktadır. İkinci grup, Güneydoğu Metropoliten Üniversitesi'nin (yaşları 17 ile 18 arasında değişen) 140 üniversite birinci sınıf öğrencisinden oluşmaktadır. Üçüncü grup, Güneydoğu Metropoliten Üniversitesi'nin (yaşları ortalaması 21,5) üst sınıf öğrencilerinden meydana gelmiştir. Çeşitli analizler sonucunda 305 öğrenciden üçünün verisi çalışmaya alınmamıştır. SITA'nın iç-yapısal özelliklerini deneysel bir şekilde gözden geçirmek için faktör analizi örneklemin tamamı için yapılmıştır. Varimaks ölçütüne göre döndürmeyle faktör analizi yapılmıştır (Dört geçerlilik maddesi dışarıda bırakılmıştır). SITA'nın altı temel ölçeğinden 100 madde oluşturulmuştur. Meydana çıkan faktör yapısının teorik olarak altı SITA ölçeği ile benzer olması beklenmiştir. Faktörlerin benzerliği SITA'nın dayandığı ayrışma bireyleşme sürecinin farklı safhaları için yapı geçerliliği kadar SITA ölçekleri için iç geçerliliği sağlamıştır. SITA'nın temelini oluşturan altı faktör belirlenmiştir.

Faktör 1, varyansın %32.9'una; faktör 2, varyansın %21.8'ine; faktör 3, varyansın %11.6'sına; faktör 4, varyansın %12.2'sine; faktör 5, varyansın %7.9'una; faktör 6, varyansın %7.7'sine katkıda bulunmuştur.

Faktör analizi sonucunda SITA'nın Beslenme-Sembiosis alt ölçeği ergenin sembiyotik döneminde açık bir şekilde ayrışmamıştır. Yapılan faktör analizi bu alt ölçeğin ikiye ayrıldığını göstermiştir. Temel bağıllık boyutuyla ilgili Beslenme-Sembiosis alt ölçeği; Bakım Veren Kişiyi Arama ve Kişiler Arası Bağlanma olarak ikiye ayrılmıştır. Böylelikle SITA'nın alt ölçekleri yediye yükselmiştir. Bu sonuçlarla tekrar edilen 7 faktör analizinde bulunmuştur.

III.6.1.1.3. Dış Geçerlik

Dış ölçüt geçerlemesinde, diğer bir deyişle benzer ölçekler geçerliğinde Millon Ergen Kişilik Envanteri (MAPI) seçilmiştir (Millon, Green ve Meagher, 1982), çünkü araştırmadaki ergen grubu için kişilik özellikleri açısından bir düzeni vardır. MAPI kişilerin yüksek puan almalarına göre gruplanmıştır. Ölçeklerden 70 ve yukarısı almayan kişiler sınıflamanın dışında bırakılmıştır. Bu geçerlemede MAPI'nın "Arkadaşça-Razı, Bağımlı-Uyarlı, Endişeli-Birdenbire Canı Sıkılabilen, Öfkeli-Çabuk Kızan, Emin-Girgin" kişilik gruplarıyla SITA'nın alt ölçekleri arasında (Beslenme/Sembiyosis-Arkadaşça/Razı, Kısıtlanma Kaygısı -Öfkeli/Çabuk Kızan, Kendini Merkezileştirme-Emin/Girgin, Ayrışma Kaygısı -Endişeli/ Birdenbire Canı Sıkılabilen, İhtiyacı İnkâr Etme-Öfkeli/Çabuk Kızan, Sağlıklı Ayrışma-Emin/Girgin) yüksek korelasyon bulunmuştur. MAPI'nın "Arkadaşça-Razı, Bağımlı-Uyarlı, Endişeli-Birdenbire Canı Sıkılabilen, Öfkeli-Çabuk Kızan, Emin-Girgin" kişilik gruplarıyla SITA'nın alt ölçekleri arasında (Beslenme/Sembiyosis-Öfkeli/Çabuk Kızan, Kısıtlanma Kaygısı-Emin/Girgin, Kendini Merkezileştirme-Endişeli/Birdenbire Canı Sıkılabilen, Ayrışma Kaygısı-Emin/Girgin, İhtiyacı İnkâr Etme-Emin/Girgin, Sağlıklı Ayrışma-Endişeli/Birdenbire Canı Sıkılabilen) düşük korelasyon bulunmuştur.

Levine, Green ve Millon (1986) tarafından SITA'nın ilk geliştirilme çalışmaları sonucunda, yedi alt ölçekten (Bakım Veren Kişiyi Arama, Kişiler Arası Bağlanma, Kısıtlanma Kaygısı, Ayrışma Kaygısı, İhtiyacı İnkâr Etme, Kendini Merkezileştirme ve Sağlıklı Ayrışma) oluşan 86 maddelik ilk formu oluşturulmuştur. Daha sonra Levine'nin yaptığı çalışmalarla SITA, ilk formundan üç şekilde farklılaşmıştır. İlk formdaki Kişiler Arası Bağlanma alt ölçeği, Akarana Bağlanma ve Öğretmene Bağlanma olarak ikiye ayrılmıştır. İkincisi, Reddedilme Beklentisi adıyla 15 maddelik yeni alt ölçek düzenlenmiştir. Bu alt ölçeğin teorisi, geleceğin sınır durumları ve narsistik hastalarının erken ayrışma bireyleşme safhalarının özelliği "katılık, farklılaşmama, ifade edilmemiş ve kinli saldırganlık" olarak Kernberg (1999)'in ebeveyn tanımlamalarından sağlanmıştır. Reddedilme Beklentisi alt ölçeği, duygusal katılık ve önemli diğerlerinden (anne, baba, kardeş vb.) farklılaşmama temalarını değerlendirmek için hazırlanmış maddelerden oluşturulmuştur. Üçüncüsü

de SITA'nın ilk formunun Kendini Merkezileştirme alt ölçeği "Aynalamayı Yaşama" olarak isimlendirilerek hedeflenmiş kavramları daha iyi tanımlamıştır. Aynalamayı Yaşama, Mahler'in erken çocukluk ayrışma bireyleşme safhasını tanımlamada kullandığı terminolojiye daha çok benzemiştir. Böylelikle SITA, 103 maddelik dokuz alt ölçek hâlini almıştır. SITA ölçeklerinin maddeleri 7 ile 15 arasında değişmektedir. SITA ölçek puanlaması ise 7 ile 75 arasında değişmektedir. Yapılan çalışmalar sonucunda 103 maddelik 5'li likert tipi Ergen Ayrışma Bireyleşme Testi oluşturulmuştur. SITA alt ölçeklerinin son şekli şöyle sıralanmaktadır (Levine ve Saintonge, 1993).

1. Ayrışma Kaygısı: Önemli diğerlerinden (anne, baba, kardeş vb.) ayrışmadır.
2. Kısıtlanma Kaygısı: Sarma olarak samimiliğin yaşanmasıdır.
3. Bakım Veren Kişiye Bağlanma: Bakım veren kişiye güçlü bağlanmadır.
4. Akarana Bağlanma: Kuvvetli akran samimiliği için çabalamalardır.
5. Öğretmene Bağlanma: Öğretmenlere kuvvetli, samimi bağlanmalar için çabalamalardır.
6. Aynalamayı Yaşama: Narsistik çabalamalardır.
7. Bağlılığı İnkâr: Bağlanma ihtiyaçlarını reddetmedir.
8. Reddedilme Beklentisi: Önemli diğerleriyle (anne, baba, kardeş vb.) katı ve düşmanca olarak deneyimlenmektedir.
9. Sağlıklı Ayrışma: Bağımlılık ve bağımsızlık çabalamalarının esnek dengesidir.

III.6.1.2. Ayrışma Bireyleşme Ergen Testi'nin Güvenirlik Çalışmaları

SITA'nın dokuz alt ölçeğinin içtutarlığına (Cronbach alfa'sına), 302 kişiden elde edilen veriler üzerinde bakılmıştır. SITA alt ölçeklerinin içtutarlık katsayıları (Cronbach alfa'sı), sırasıyla; Kısıtlanma Kaygısı için .77, Aynalamayı Yaşama için .88, Bağlılığı İnkâr için .79, Ayrışma Kaygısı için .77, Öğretmene Bağlanma için .75, Akarana Bağlanma için .75, Bakım Veren Kişiye Bağlanma için .70, Sağlıklı Ayrışma için .64 ve Reddedilme Beklentisi için .79'dur (Levine ve Saintonge, 1993).

III.6.2. Ayrışma Bireyleşme Ergen Testi (SITA)'nin Türkçeye Uyarlanması Çalışması

Bu araştırmada Levine, Green ve Millon (1986) tarafından geliştirilen Ayrışma Bireyleşme Ergen Testi (SITA)'nin öncelikle Türkçeye çevrili, daha sonra geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılmıştır. Dokuz alt ölçeği bulunan ölçek, orijinali toplam 103 maddeden oluşmaktadır. Bu araştırmada modellerdeki kavramlarla bağlantılı olduğu için Ayrılık Kaygısı, Reddedilme Beklentisi ve Kısıtlanma Kaygısı alt ölçekleri kullanılmıştır. Bu üç alt ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılmıştır.

III.6.2.0. Ayrışma Bireyleşme Ergen Testi'nin Türkçeye Çevrilmesi

Ölçek ilk önce İngilizceyi iyi kullanan, Rehberlik ve Psikolojik Danışma alanında en az doktora düzeyinde üç kişi ve bir dil uzmanı tarafından ayrı ayrı Türkçeye çevrilmiştir. Sonra bu çeviriler birbiriyle karşılaştırılmış ve aralarındaki uyumsuzluklar rehberlik ve psikolojik danışma alanındaki iki öğretim üyesiyle tartışılarak giderilmeye çalışılmıştır. Türkçeye çevrilmiş bu form gerekli düzeltmelerden sonra iki dil uzmanına verilerek tekrar İngilizceye çevriltilmiştir. Bu şekilde formun anlam kaybı önlenmiştir. Türkçe çevirinin ölçeğin uygulanacağı örneklem için anlaşılır olup olmadığını belirlemek için 112 üniversite öğrencisine pilot uygulama yapılmıştır. Bu uygulamada 35. ve 82. sorular anlaşılmemiştir. Bu sorulara alternatif üretilerek tekrar uygulama yapılmıştır. Uygulama sonucunda ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları için deneme formu oluşturulmuştur.

III.6.2.1. Ayrışma Bireyleşme Ergen Testi'nin Geçerliği

Testin yapı geçerliğini ve faktör yapısını incelemek amacıyla doğrulayıcı faktör analizi, faktörleştirme tekniği olarak da temel bileşenler analizi uygulanmıştır (Kline, 1994). Ayrışma Bireyleşme Ergen Testi'nin geçerlik ve güvenirlik çalışmalarını gerçekleştirmek üzere 2006-2007 öğretim yılı bahar döneminde Ankara Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi ve Gazi Üniversite'lerinin Eğitim Fakültelerinin 1., 2., 3. ve 4. sınıf öğrencilerinden oluşan toplam 262 kişilik bir gruba 37 maddelik ölçek

uygulanmıştır. Ergen Ayırışma ve Bireyleşme Ölçeği'nin faktör analizi çalışmasında temel bileşenler analizi yöntemi uygulanarak yapılmıştır. Ölçeğin orijinalinde Kısıtlanma Kaygısı yedi madde, Ayrılık Kaygısı 14 madde ve Reddedilme Beklentisi 12 maddedir. Araştırmacı tarafından ölçeğin anlaşılması güç olacağına karar verilen Ayrılık Kaygısı alt ölçeğinin 10. maddesine 4.madde, 18. maddesine 37. madde; Kısıtlanma Kaygısı alt ölçeğinin ise 3. maddesine 16. madde, 5. maddesine 26. madde alternatif olarak yazılmıştır. Üç faktörlü olan ölçeğin birinci faktörü olan Reddedilme Beklentisi'nde 12 madde, ikinci faktörü olan Ayrılık Kaygısı'nda 16 madde ve üçüncü faktör olan Kısıtlanma Kaygısı'nda dokuz madde yer almıştır. Yapılan faktör analizi sonucunda, ölçeğin Kısıtlanma Kaygısı alt ölçeğinin 3. maddesinin faktör yükü .47 ve 5. maddesinin faktör yükü .50 bulunmuştur. 3. maddenin alternatifinin faktör yükü .51 ve 5. maddenin alternatifinin faktör yükü .67 bulunduğundan, 3. ve 5. maddeler ölçekten çıkarılarak alternatifleri ölçekte bırakılmıştır. Ayrılık Kaygısı ölçeğinden ise 10. maddenin alternatifi olan 4. madde ve 18. maddenin alternatifi olan 37. madde farklı bir faktörde çıktığından, 10. maddenin ve 18. maddenin alternatifleri ölçekten çıkarılmıştır. Daha sonra tekrarlanan faktör analizi sonucunda Ayrılık Kaygısı alt ölçeğinin 10. ve 12. maddelerinin bu faktörde çıkmadığı görülmüştür. Bu maddeler çıkarıldıktan sonra üç alt ölçeğin diğer maddelerine temel bileşenler analizi tekrar yapılmıştır. Ölçeğin maddeleriyle faktör analizi sonucu Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1

**3., 4., 5., 10., 12. ve 37. Maddeler Çıkarıldıktan Sonra Ayırışma Bireyleşme
Ergen Testi'nde Yer Alan Maddelerin Faktör Yükleri**

Madde No	Soru Maddeleri	Kısıtlanma Kaygısı	Ayrılık Kaygısı	Reddedilme Beklentisi
1.	Bazen ailem beni bunaltacak kadar aşırı koruyucu davranır.	.72		
2.	Ailemden bağımsız, kendi başıma yaşayacağım günleri iple çekiyorum.	.63		
6.	Annem babam nerede olduğumu yakından takip ederler.	.57		

7.	Anne babamın özgürlüğümü çok fazla kısıtladığını hissediyorum.	.84		
8.	Anne babamın kurallarından kurtulmayı dört gözle bekliyorum.	.74		
16.	Anne babaların çoğu çocuklarının büyüyerek kontrollerinden çıkmasını istemezler.	.48		
26.	Ailemin benden istedikleri, sık sık bana isyan duygusu yaşatır.	.66		
9.	Yalnız olmak, benim için çok ürkütücü (korkutucu) bir düşüncedir.		.48	
11.	Ölüm beni çok kaygılandırır.		.41	
13.	Arkadaşlarım tarafından dışlanmaktan, sık sık endişe duyarım.		.45	
14.	Sık sık erkek/kız arkadaşımдан ayrılacağım diye endişelenirim.		.42	
15.	Gelecek on yılda nükleer bir savaş çıkacağı ve dünyanın büyük bir bölümünü tahrip edeceği konusunda endişeliyim.		.36	
17.	Öğretmenimin benimle ilgili düşünceleri benim için çok önemlidir.		.65	
18.	Çevremdeki insanların aşırı güçlü olduklarını ve onlar tarafından denetleneceğimi hissediyorum.		.43	
19.	Çok önem verdiğim kişileri düşündüğümde, keşke onlarla daha çok birlikte olsam ve duygusal olarak onlarla daha yakın olsam diye düşünürüm.		.51	
20.	Geceleri yatağa gittiğim zaman, kendimi bazen yalnız hissederim ve yanımda konuşacak ya da sadece yanında olacağım birisi olsun isterim.		.52	
21.	Hiç kimseyi tanımadığım büyük bir partiye gitme fikri, benim için ürkütücüdür.		.50	
22.	Öğretmenlerim tarafından onaylanmamaktan endişelenirim.		.67	
23.	Eğer öğretmenimin bana kızdığını ya da benimle ilgili hayal kırıklığı yaşadığını öğrenirsem, üzülürüm.		.71	
24.	Bazen insanlar gerçekten beni incitmek istiyormuş gibi görünüyorlar.			.48
25.	Yaşadığım sıkıntıları birine anlatsam, muhtemelen anlamayacaktır.			.63

27.	Annem babam benim planlarımdan çok, kendilerinininkiyle ilgileniyorlar.			.62
28.	Gerçekten ihtiyacım olduğunda, en iyi arkadaşlarımla bile yanımda olacağına güvenemiyorum.			.53
29.	Ailem benimle ilgili ne olup bittiği konusunda çok ilgisiz görünüyor.			.60
30.	Bazen annem babam bana sahip olmasalar, daha mutlu olacaklarmış gibi görünüyor.			.62
31.	Birine gerçekten güven duymak benim için zordur.			.46
32.	Kimse beni anlıyormuş gibi görünmüyor.			.70
33.	Eğer birisiyle yakınlaşırsam, muhtemelen “bu yandığının resmidir.”			.60
34.	Bazen anne babam, benden gerçekten nefret ediyormuş gibi görünüyorlar.			.52
35.	Başkalarına bağımlı olmadığım sürece incinmem.			.491
36.	Evde çoğunlukla “ayakaltında” gibi görünüyorum.			.57
Varyansı Açıklama Yüzdesi		17.977	10.686	8.154
Toplam Yüzde		17.977	28.663	36.817

III.6.2.2. Ölçeğin Güvenirlik Çalışmaları

Ergen Ayrışma Bireyleşme Ölçeği'nin güvenirliliği, ölçeğin iç tutarlılığının hesaplanmasıyla, iki yarı test ve test-tekrar test güvenilirliğiyle bulunmuştur (Baykul, 2000).

III.6.2.2.1. Test-Tekrar Test Güvenilirliği

Ergen Ayrışma Bireyleşme Ölçeği dört haftalık bir ara ile 262 öğrenciye iki kez uygulanmıştır. Birinci uygulamada ölçek 262 öğrenciye; ikinci uygulamada ise 225 öğrenciye uygulanmıştır. Uygulama sonucunda ölçeğin test-tekrar test güvenilirlik katsayısı hesaplanmıştır (Baykul, 2000). Ölçeğin test-tekrar test güvenilirlik katsayısı Reddedilme Beklentisi için .85, Ayrılık Kaygısı için .86, Kısıtlanma Kaygısı için .85 olarak bulunmuştur.

III.6.2.2.2. İki Yarı Test Güvenirliği

Ergen Ayrışma Bireyleşme Ölçeği'nin iki yarı test güvenirliliği için Kısıtlanma Kaygısı alt ölçeğinin Spearman-Brown katsayısı .71, Guttman İki Yarı Katsayısı .70; Ayrılık Kaygısı alt ölçeğinin Spearman-Brown katsayısı .62, Guttman İki Yarı Katsayısı .61; Reddedilme Beklentisi alt ölçeğinin Spearman-Brown katsayısı .81, Guttman İki Yarı Katsayısı .81'dir. Ölçeğin iki yarı test güvenirliliğinin yüksek olduğu görülmektedir.

III.6.2.2.3. Ölçeğin İçtutarlılığının Hesaplanması

Faktör analizi sonucunda geçerli olarak alınan 31 maddenin aynı uygulamadaki verileri kullanılmak suretiyle ölçeğin güvenirliliği hesaplanmıştır. Toplam 262 kişilik gruba yapılan uygulama sonuçlarına göre Ergen Ayrışma Bireyleşme Ölçeği'nin alt ölçeklerine ilişkin içtutarlık katsayısı (Cronbach alfa) hesaplanmıştır (Baykul, 2000). Ölçeğin alt ölçeklerine ilişkin içtutarlık (Cronbach alfa) katsayıları Tablo 2'de, Madde-Toplam Puan Korelasyonları ve Cronbach alfaları ise Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 2
Ergen Ayrışma Bireyleşme Ölçeği'nin Alt Ölçeklerine İlişkin İçtutarlık
(Cronbach alfa) Katsayıları

	Madde Sayısı	İçtutarlık (Cronbach alfa) Katsayısı
Reddedilme Beklentisi	12	.82
Ayrılık Kaygısı	12	.75
Kısıtlanma Kaygısı	7	.79

Tablo 3
Ergen Ayrışma Bireyleşme Ölçeği'nin Alt Ölçeklerine Göre Madde-Toplam
Puan Korelasyonları ve Cronbach Alfaları

	Maddeler	Madde-Toplam Korelasyonları	Cronbach Alfaları
Kısıtlanma Kaygısı	Madde 1	.56	.75
	Madde 2	.50	.76
	Madde 6	.37	.79
	Madde 7	.72	.73
	Madde 8	.64	.74
	Madde 16	.37	.79
	Madde 26	.55	.76
Ayrılık Kaygısı	Madde 9	.39	.74
	Madde 11	.33	.75
	Madde 13	.35	.74
	Madde 14	.35	.74
	Madde 15	.26	.75
	Madde 17	.47	.73
	Madde 18	.32	.75
	Madde 19	.39	.74
	Madde 20	.40	.74
	Madde 21	.38	.74
	Madde 22	.54	.72
	Madde 23	.54	.72
Reddedilme Beklentisi	Madde 24	.44	.81
	Madde 25	.61	.80
	Madde 27	.46	.81
	Madde 28	.50	.81
	Madde 29	.42	.81
	Madde 30	.45	.81
	Madde 31	.45	.81
	Madde 32	.68	.79
	Madde 33	.53	.80
	Madde 34	.39	.82
	Madde 35	.43	.81
	Madde 36	.43	.81

Genel olarak madde-toplam korelasyonu .30 ve daha yüksek olan maddelerin bireyleri iyi derecede ayırt ettiği, .20-.30 arasında kalan maddelerin zorunlu görülmesi durumunda teste alınabileceği veya maddenin düzeltilmesi gerektiği,

.20'den daha düşük maddelerin ise teste alınmaması gerektiği söylenebilir (Büyüköztürk, 2005). Tablo 3 incelendiğinde, ölçek maddelerinin bireyleri iyi ayırt edebileceği görülmektedir. Sonuçta Ergen Ayrışma Bireyleşme Üniversite Formu'nun uyarlanması sonucunda, Reddedilme Beklentisi alt ölçeğinde 12 madde, puanlaması 12-60 arasında değiştiği; Ayrılık Kaygısı alt ölçeğinde 12 madde, puanlaması 12-60 arasında değiştiği; Kısıtlanma Kaygısı alt ölçeğinde ise 7 madde, puanlaması 7-35 arasında değiştiği görülmüştür.

III.6.3. Ebeveyn ve Akrana Bağlanma Envanteri (EABE)

Anne-baba ve arkadaşlara bağlanmayı ölçmek için kullanılan “Ebeveyn ve Akrana Bağlanma Envanteri” (EABE; Inventory of Parent and Peer Attachment, IPPA), Armsden ve Greenberg (1987) tarafından geliştirilmiştir.

III.6.3.0. Orijinal Ebeveyne ve Akrana Bağlanma Envanteri'nin Geliştirilmesi

Ebeveyn ve Akrana Bağlanma Envanteri'nin orijinali Ebeveyne Bağlanma 28 maddeden, Akrana Bağlanma 25 maddeden oluşan 5'li likert tipi bir ölçektir. Bowlby'nin teorisine dayanan Ebeveyn ve Akrana Bağlanma Envanteri, kapsamlı olarak bağlanma davranışı ve bağlanma figürleri karşısındaki doğal duyguları içine almaktadır. Maddelerin bir kısmı, ergenin güvenini, hissettiği güvenliği, yani bağlanma figürlerini anlamasını ve onların duygusal durumlarındaki ihtiyaçlarına, arzularına, algılarına saygı göstermesini değerlendirmek için hazırlanmıştır. Maddelerin bir kısmı, bağlanma figürlerine karşı öfkeyi veya bağlanma figürlerinden duygusal ayrışmayı değerlendirmektedir. Diğer bir deyişle sık ve şiddetli öfke veya ayrışmada, güvenli olmayan bağlanma ilişkilerinin kesilmesiyle ilgili hissedilen tepki görülmektedir. Ebeveyne bağlanma maddeleri, akrana bağlanma maddelerinden ayrı gruplandırılmıştır. Genel olarak bir ebeveyn maddesi, bir akran maddesine-açık aile bağlamı veya genel yabancılaşma maddeleri dışında-karşılık gelmektedir. Kişiler anne ve babalarıyla çok farklı ilişkiye sahip olduklarını düşünüyorlarsa, “en fazla etkili” ebeveyn için ebeveyn maddelerini cevaplamaları onlar için yol

göstermektedir. Kişilerden akran maddelerini cevapladıklarında, en yakın arkadaşlıkları hakkında düşünceleri istenmektedir (Armsden ve Greenberg, 1987).

Armsden ve Greenberg (1987)'in Ebeveyne ve Akrana Bağlanma Envanteri Raja, McGee ve Stanton (1992) tarafından kısaltılmış form hâline getirilmiştir. EABE'nin kısa formu, orijinal ölçeğin psikometrik bilgilerine dayanarak yapılandırılmıştır. Kısa formun iletişim, güven ve yabancılaşma alt ölçekleri, ayrı ayrı ebeveyn ve akran için en yüksek madde-toplam korelasyonları olan maddeleri içermiştir. Her bir alt ölçek dört maddeden oluşmuştur. Orijinal Ebeveyne ve Akrana Bağlanma Envanteri'nin 28 madde olan ebeveyn ölçümü ile 25 madde olan akran ölçümü kısaltılarak her biri 12 maddeden oluşmuştur. EABE'nin kısa formunun ebeveyn ölçümünün Cronbach Alfa katsayısı .82, akran ölçümünün ise .80'dir. Ebeveyn ve akran ölçümlerinin madde-toplam korelasyonları yabancılaşma alt ölçeği dışında, .40'dan daha fazladır.

III.6.4. Ebeveyne ve Akrana Bağlanma Envanteri'nin Türkçe'ye Uyarlanması Çalışması

III.6.4.0. Ebeveyne Bağlanma Ölçeği'nin Uyarlanması

Orijinali Armsden ve Greenberg (1987) tarafından geliştirilen Ebeveyne ve Akrana Bağlanma Envanteri (EABE)'nin ebeveyne bağlanma ölçümünün ilk Türkçe'ye uyarlama çalışmalarından biri Löker (1999) tarafından yapılmıştır. Daha sonra Günaydın, Selçuk, Sümer ve Uysal (2005), orijinali 28 madde olan Armsden ve Greenberg (1987) tarafından geliştirilmiş Ebeveyne ve Akrana Bağlanma Envanteri (EABE)'nin ebeveyne bağlanma ölçümünün Raja, McGee ve Stanton (1992) tarafından geliştirilen 12 maddelik kısa formunu Türkçeye uyarlamışlardır. Bu araştırmada kullanılan EABE'nin kısa formu, her biri dörder madde içeren Güven (örn., “Annem/babam duygularıma saygı gösterir.”), İletişim (örn., “Bir sorunum olduğunda ya da başım sıkıştığında bunu anneme/babama anlatırım.”) ve Yabancılaşma (örn., “Anneme/babama kızgınlık duyuyorum.”) alt ölçeklerinden oluşmaktadır. Bu kısa form, yedi basamaklı derecelendirilerek hem anne hem baba için cevaplandırılmaktadır. EABE'nin kısa formu, standart çeviri-tekrar çeviri yöntemi kullanılarak Türkçe'ye çevrilmiştir.

III.6.4.1. Ebeveyn ve Arkadaşlara Bağlanma Envanteri (EABE)'nin Kısa Formunun Yapı Geçerliği

III.6.4.1.1. EABE'nin Kısa Formunun Faktör Yapısı

EABE'nin kısa formunun faktör yapısını incelemek için Günaydın, Selçuk, Sümer ve Uysal (2005) tarafından anne ve baba formlarını oluşturan 12'şer madde üzerinde birbirinden bağımsız olarak varimaks rotasyonu ile temel bileşenler (faktör) analizi yapılmıştır. Faktör sayısının saptanmasına ilişkin (örn., Scree grafiği) tek faktörlü çözümü desteklemiştir. Tek faktörlü çözüm, toplam varyansın anne formu için %43.45'ini, baba formu içinse %46.52'sini açıklamıştır. EABE maddelerinin faktör yükleri aşağıda Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 4
EABE Anne ve Baba Formları Faktör Yükleri

Anne Formu		
1.	Annem duygularıma saygı gösterir.	.76
2.	Annem başka biri olsun isterdim.	-.66
3.	Annem beni olduğum gibi kabul eder.	.73
4.	Sorunlarım hakkında annemle konuştuğumda kendimden utanırım ya da kendimi kötü hissederim.	-.56
5.	Evde kolayca keyfim kaçır.	-.68
6.	Annemin kendi problemleri olduğundan, onu bir de benimkilerle sıklamak istemem.	-.31
7.	Kim olduğumu daha iyi anlamamda annem bana yol gösterir.	.68
8.	Bir sorunum olduğunda ya da başım sıkıştığında bunu anneme anlatırım.	.70
9.	Anneme kızgınlık duyuyorum.	-.67
10.	Annemden pek ilgi görmüyorum.	-.73
11.	Kızgın olduğumda annem anlayışlı olmaya çalışır.	.66
12.	Annem bir şeyin beni rahatsız ettiğini hissederse, bana nedenini sorar.	.65
Baba Formu		
1.	Babam duygularıma saygı gösterir.	.74

2.	Babam başka biri olsun isterdim.	-.70
3.	Babam beni olduğum gibi kabul eder.	.70
4.	Sorunlarım hakkında babamla konuştuğumda kendimden utanırım ya da kendimi kötü hissederim.	-.60
5.	Evde kolayca keyfim kaçır.	-.71
6.	Babamın kendi problemleri olduğundan, onu bir de kendiminkilerle sıkıkmak istemem.	-.10
7.	Kim olduğumu daha iyi anlamamda babam bana yol gösterir.	.72
8.	Bir sorunum olduğunda ya da başım sıkıştığında bunu babama anlatırım.	.71
9.	Babama kızgınlık duyuyorum.	-.74
10.	Babamdan pek ilgi görmüyorum.	-.76
11.	Kızgın olduğumda babam anlayışlı olmaya çalışır.	.72
12.	Babam bir şeyin beni rahatsız ettiğini hissederse, bana nedenini sorar.	.72

Faktör yükleri incelendiğinde, 6. maddenin (“Annemin/babamın kendi problemleri olduğundan, onu bir de kendiminkilerle sıkıkmak istemem.”) hem anne hem de baba formlarında, diğer maddelere kıyasla düşük yük aldığı görülmüştür (sırasıyla -.31, -.10). Bu maddenin H istatistik değerlerinin de (maddenin genel olarak açıkladığı varyans) çok düşük olduğu gözlemlendiğinden (anne formu için .09, baba formu için .01) daha sonraki bağlanma puanının hesaplanmasında kullanılmıştır.

III.6.4.1.2. EABE’nin Kısa Formunun İçtutarlılığı

Anne ve baba için toplam bağlanma puanı hesaplanırken, görece düşük faktör yüklerine sahip olan 6.madde dikkate alınmamıştır. Bu madde çıkarıldığında, anne ve baba formları yüksek düzeyde iç tutarlık katsayısı göstermiştir. İç tutarlık (Cronbach alfa) değerleri anne formu için .88, baba formu için .90 olarak bulunmuştur.

EABE kısa formunun anne ve baba toplam bağlanma puanlarıyla diğer temel değişkenler arasındaki ilişki, Pearson korelasyon tekniği kullanılarak incelenmiştir. Anneye ve babaya bağlanma ile özsaygı arasında ergen bağlanma literatürüyle tutarlı

olarak (örn., Armsden ve Greenberg, 1987) pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur (anneye bağlanma için $r=.26$, $p<.01$, babaya bağlanma için $r=.17$, $p<.01$). Ayrıca, babaya bağlanma güvenliği arttıkça, onaylanmama kaygısının azaldığı görülmüştür ($r=-.13$, $p<.05$); ancak benzer bir ilişki anneye bağlanma ile ilgili olarak ortaya çıkmamıştır. Anneye ve babaya bağlanma ile ayrılık kaygısı, başkalarını memnun etme ve yalnızlıktan hoşlanma arasında beklenenin aksine bir ilişki ortaya çıkmamıştır. Bunların yanında, anneye ve babaya bağlanma toplam puanları arasında güçlü ve anlamlı bir ilişki olduğu gözlemlenmiştir ($r=.35$, $p<.01$).

III.6.4.2. Ebeveyn ve Arkadaşlara Bağlanma Envanteri (EABE)’nin Kısa Formunun Test-Tekrar Test Güvenirliği

EABE’nin kısa formunun test-tekrar test güvenirliliğini belirlemek için anne ve baba formları katılımcılardan rastgele seçilen bir gruba, altı hafta sonra tekrar uygulanmıştır. Yapılan analizler sonunda EABE’nin yüksek düzeyde test-tekrar test güvenirliliği gösterdiği bulunmuştur. Aralıklı ölçülen anneye bağlanma puanları arasında .87, babaya bağlanma puanları arasında ise .88 düzeyinde anlamlı ilişki olduğu gözlenmiştir ($p<.01$).

Günaydın ve arkadaşları (2005), kısa formun uyarlanması çalışması sonunda, Löker (1999)’in yaptığı çalışmayla tutarlı olarak Güven, İletişim ve Yabancılaşma alt boyutlarının Türk örnekleminde ortaya çıkmadığını görmüşlerdir.

III.6.5. Hacettepe Kişilik Envanteri

Bu araştırmada öğrencilerin kişisel ve sosyal uyum düzeylerini belirlemek amacıyla Özgüven (1992) tarafından geliştirilen Hacettepe Kişilik envanteri kullanılmıştır. Envanter “Kişisel Uyum” için dört (kendini gerçekleştirme, duygusal kararlılık, nevrotik eğilimler, psikotik belirtiler) ve “Sosyal Uyum” için de dört (aile ilişkileri, sosyal ilişkiler, sosyal normlar ve antisosyal eğilimler) olmak üzere sekiz alt ölçekten oluşmuştur. Alt ölçeklerin her birinde 20’şer madde vardır. Sekiz madde de Geçerlik (G) puanı için kullanılmıştır. Envanter, toplam 168 maddeden oluşmaktadır. Hacettepe Kişilik Envanteri (HKE) üç toplam, sekiz alt ölçek ve iki geçerlik puanı

olmak üzere 13 puan vermektedir. Envanter, ilköğretim ve yukarı düzeyde öğrenim görmüş olanlara, okuma becerileri iyi olan ilköğretim düzeyi öğrenim görmüş olanlara uygulanabilir. Genelde okuma yazma bilmeyen kişilere de “sözel” olarak Hacettepe Kişilik Envanteri uygulanabilir. Bu envanterde geçerlikle ilgili maddeler (21-167), (42-143), (63-120), (84-95), (105-71), (126-48), (147-25), (168-1)’dir. Bu maddeler cevap kağıdında aynı şekilde işaretlenmiş ise puan verilmeli, farklı ise puan verilmemelidir. HKE alt ölçeklerinin her birinden alınabilecek maksimum puan 20’dir. Güvenirlilik katsayıları sırasıyla kişisel uyum .93, sosyal uyum .84 ve genel uyum .92 olarak bulunmuştur. Benzer ölçekler geçerliği çalışmaları sonucunda, HKE ve Benlik Tasarımı puanları arasındaki korelasyonların .48 ile .79; MMPI ile HKE arasında negatif korelasyonların .50 ile .80; HKE ile “Ruhsal Belirti Tarama Listesi (SCL-90-R)’nin de farklı alt ölçek ve toplam puanlara ilişkin korelasyonlarının -.20 ile -.40 arasında değiştiği görülmüştür. Aynı zamanda HKE ile “Sürekli Kaygı” ölçeği arasındaki korelasyon “Durumluk Kaygı”ya göre biraz daha yüksek çıkmıştır. Sürekli kaygı ile Kişisel Uyum puanları arasında -.58, Sosyal Uyumla -.47 ve Genel Uyumla -.56 korelasyon bulunmuştur.

III.7.0. VERİ TOPLAMA İŞLEMİ

Araştırmada kullanılacak tüm ölçme araçları hazırlandıktan sonra çalışma grubunu oluşturan ve 2006-2007 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde Ankara Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi ve Orta Doğu Teknik Üniversitelerinin Eğitim, İktisadî ve İdarî Bilimler, Mühendislik, Mimarlık, Diş Hekimliği Fakültelerinde ve Ev Ekonomisi Yüksek Okulunda okuyan 1.-4. sınıf öğrencilerine uygulanmıştır. Uygulama, araştırmacı tarafından teker teker sınıflara girilerek gerekli açıklamadan sonra yapılmıştır. Yanıtladıkları ölçeklerden aldıkları puanları öğrenmek isteyenlerin kendilerine verilen e-posta adresi aracılığıyla araştırmacıya ulaşmaları hâlinde sonuçlar hakkında bilgilendirilecekleri belirtilmiştir. Ölçekler toplam 699 kişiye uygulanmış, uygulama sonucunda eksik ya da hatalı doldurulan ölçekler çıkarıldıktan sonra toplam 642 adet ölçek formu analiz yapılmaya hazır hâle getirilmiştir.

III.8.0. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

Araştırma verilerinin analizleri Lisrel 8.8 ve SPSS 10.0 paket programları kullanılarak yapılmış ve araştırmada hata payı üst sınırı .05 olarak kabul edilmiştir. Ayrışma-Bireyleşme Ölçeği, Hacettepe Kişilik Envanteri'nden ve Ebeveyne ve Akarana Bağlanma Envanterinin Kısa Formu'ndan alınan puanlar SPSS'e girilerek ölçeklerin toplam puanları alınmıştır. Daha sonra elde edilen toplam puanlarla EQS 6.1, Lisrel 8.8 ve Amos 7.09 programları kullanılarak Yapısal Eşitlik Modelleri analizleri yapılmıştır.

BÖLÜM IV

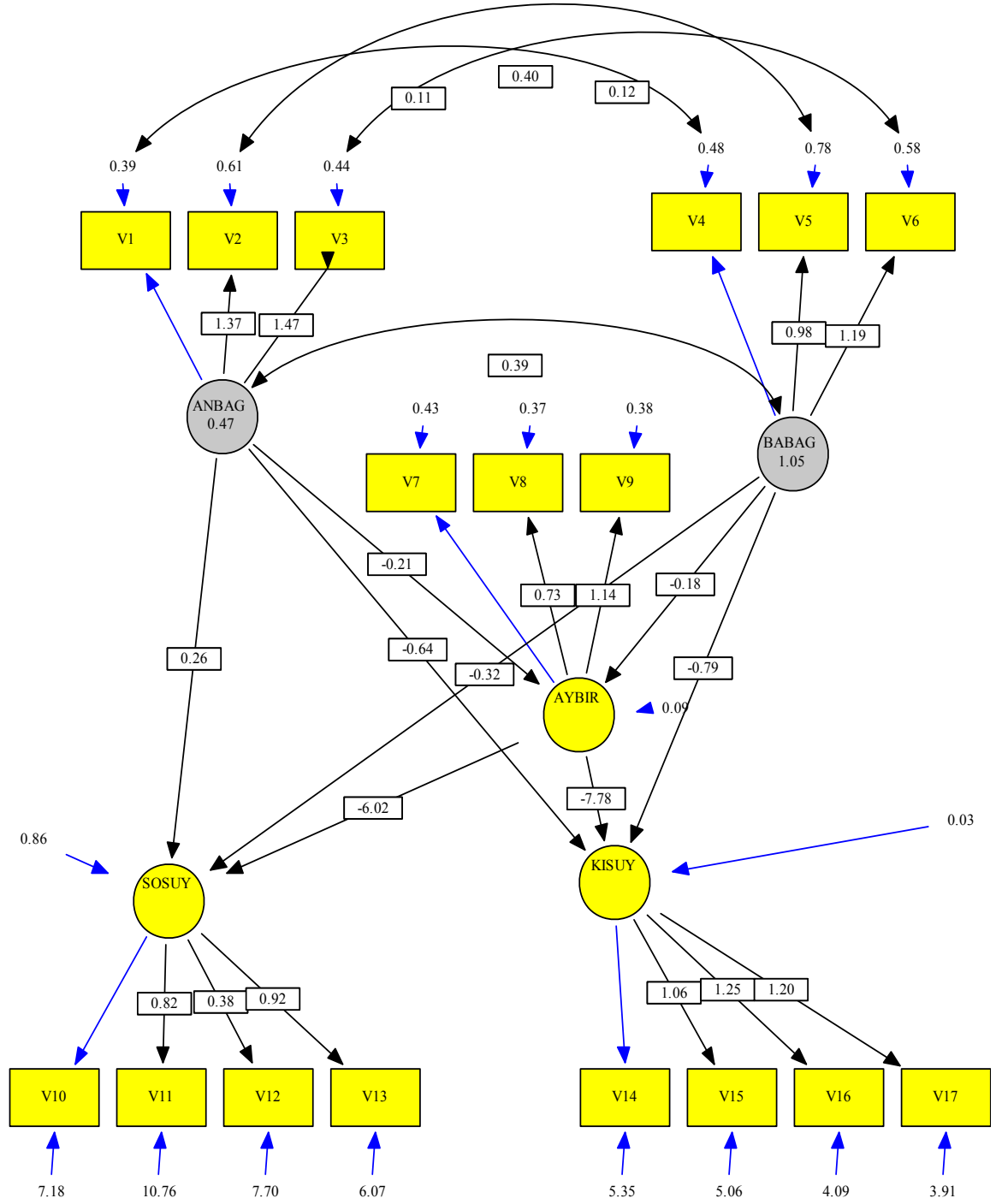
BULGULAR

Bu bölümde, Yapısal Eşitlik Modeli kullanılarak sırasıyla Model 1'in, Model 2'nin ve Model 2'den oluşturulan Model 3'ün test edilmesi ile ilgili bulgular verilmiştir. Son olarak ebeveynlere güvenli bağlanma ve kişisel uyum arasındaki ilişkide ayrışma bireyleşme aracılığının kabul edilen modelinin Model 4'te kızlar ve Model 5'te erkekler için ayrı ayrı test edilmesi verilmiştir.

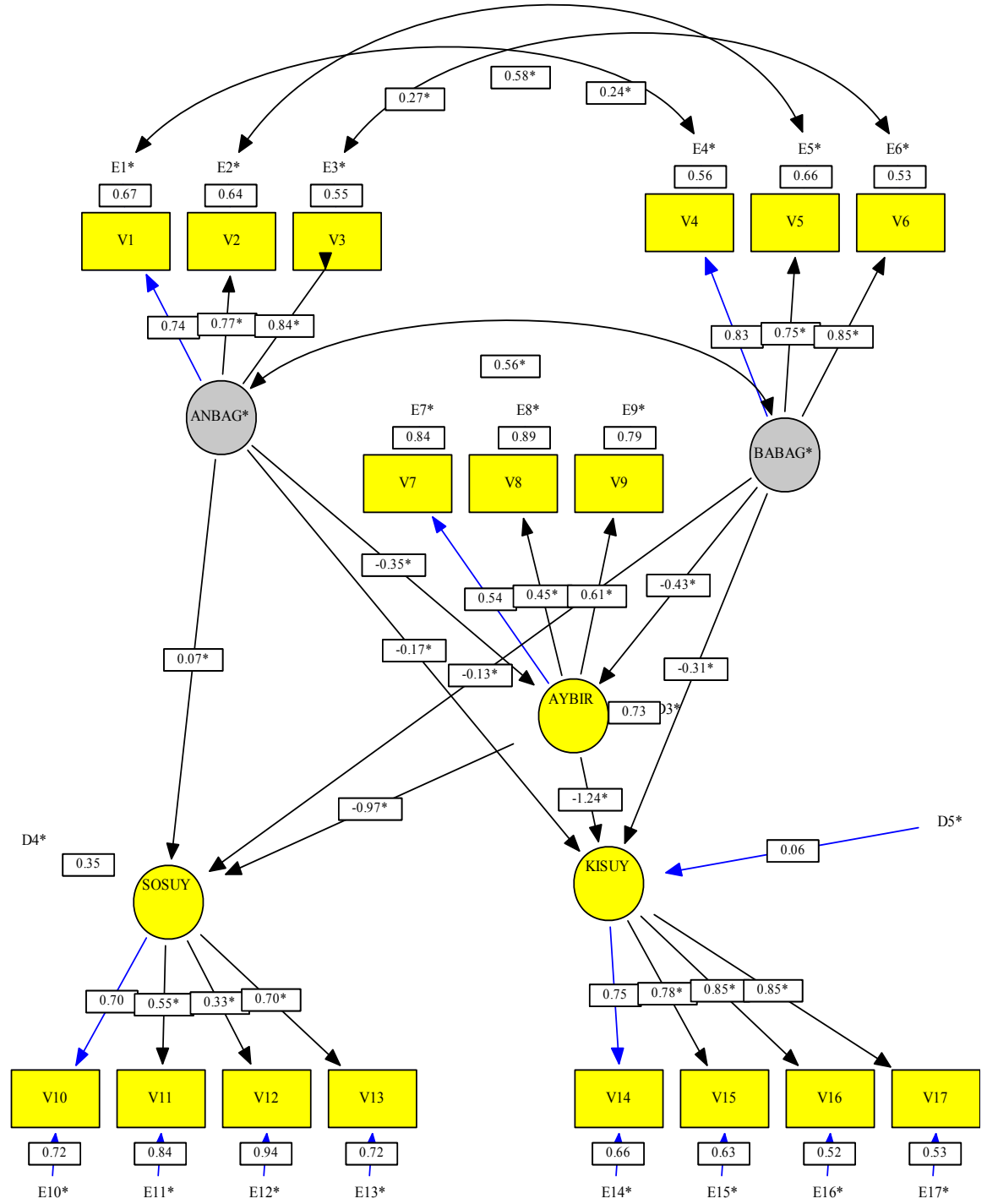
IV.1.0. BAĞLANMA İLE KİŞİSEL UYUM VE SOSYAL UYUM ARASINDAKİ İLİŞKİDE AYRIŞMA BİREYLEŞME ARACILIĞININ TEST EDİLMESİNE YÖNELİK MODEL 1'E AİT DENENCELERE İLİŞKİN BULGULAR

Aşağıda bağlanma ile kişisel uyum ve sosyal uyum arasındaki ilişkide ayrışma bireyleşme aracılığına ilişkin Model 1'in standartlaştırılmamış ve standartlaştırılmış parametre tahminleri yer almıştır.

TAM (FULL) MODEL 1
STANDARTLAŞTIRILMAMIŞ PARAMETRE TAHMİNLER

TAM (FULL) MODEL 1
STANDARTLAŞTIRILMIŞ PARAMETRE TAHMİNLER

Tablo 5
TAM (FULL) MODEL 1'in Kay Kare (The Chi-Square) Uyum (Fit)
Testi

Satorra-Bentler Kay Kare Değeri	Normalleştirilmiş Mardia Katsayısı (Normalized Mardia's Coefficient)	Serbestlik Derecesi	Kay Kare Olasılık Değeri	Kritik Değer
797.05	14.82	107	.00	p> 0.05 modelin uyum testini geçtiğini gösterir.

TAM (FULL) MODEL 1'in Uyum İndeksleri

Uyum İndeksi	Uyum İndeks Değeri	Kabul Edilebilir Uyum Sınırı
Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü [Root Mean-Square Error Of Approximation (RMSEA)]	.10 %90 Güven Aralığı (.09, .11)	< 0.08
Standartlaştırılmış RMR (Standardized RMR)	.079	< 0.08
Karşılaştırmalı Uyum İndeksi [Comparative Fit Index (CFI)]	.86	> .90
Bentler-Bonett Normlaştırılmış Uyum İndeksi (Bentler-Bonett Normed Fit Index)	.84	> .90
Bentler-Bonett Normlaştırılmamış Uyum İndeksi (Bentler-Bonett Non-Normed Fit Index)	.82	> .90
Bollen (Incremental Fit Index, IFI) Fit Index	.86	> .90

(Bütün testlerde anlamlılık düzeyi 0.05 alınmıştır).

Tablo 5'de görülen uyum indekslerinin hiçbirisi modelin uyum gösterdiğine dair istatistiksel olarak bir delil sağlamadığı için aracılık (mediational) test edilememiştir. Diğer bir deyişle araştırmanın başında model 1 için öngörülen anneye ve babaya güvenli bağlanmanın ayrışma bireyleşme üzerinde doğrudan; ayrışma bireyleşmenin sosyal uyum ve kişisel uyum üzerinde doğrudan; anneye ve babaya güvenli bağlanmanın kişisel ve sosyal uyum üzerinde doğrudan ve dolaylı etkisinin olduğuna dair model geçerli uyum kriterlerini göstermediği için yeterli istatistiksel delil sağlanmamıştır. Bunun üzerine diğer bir model olarak bağlanma ve kişisel uyum

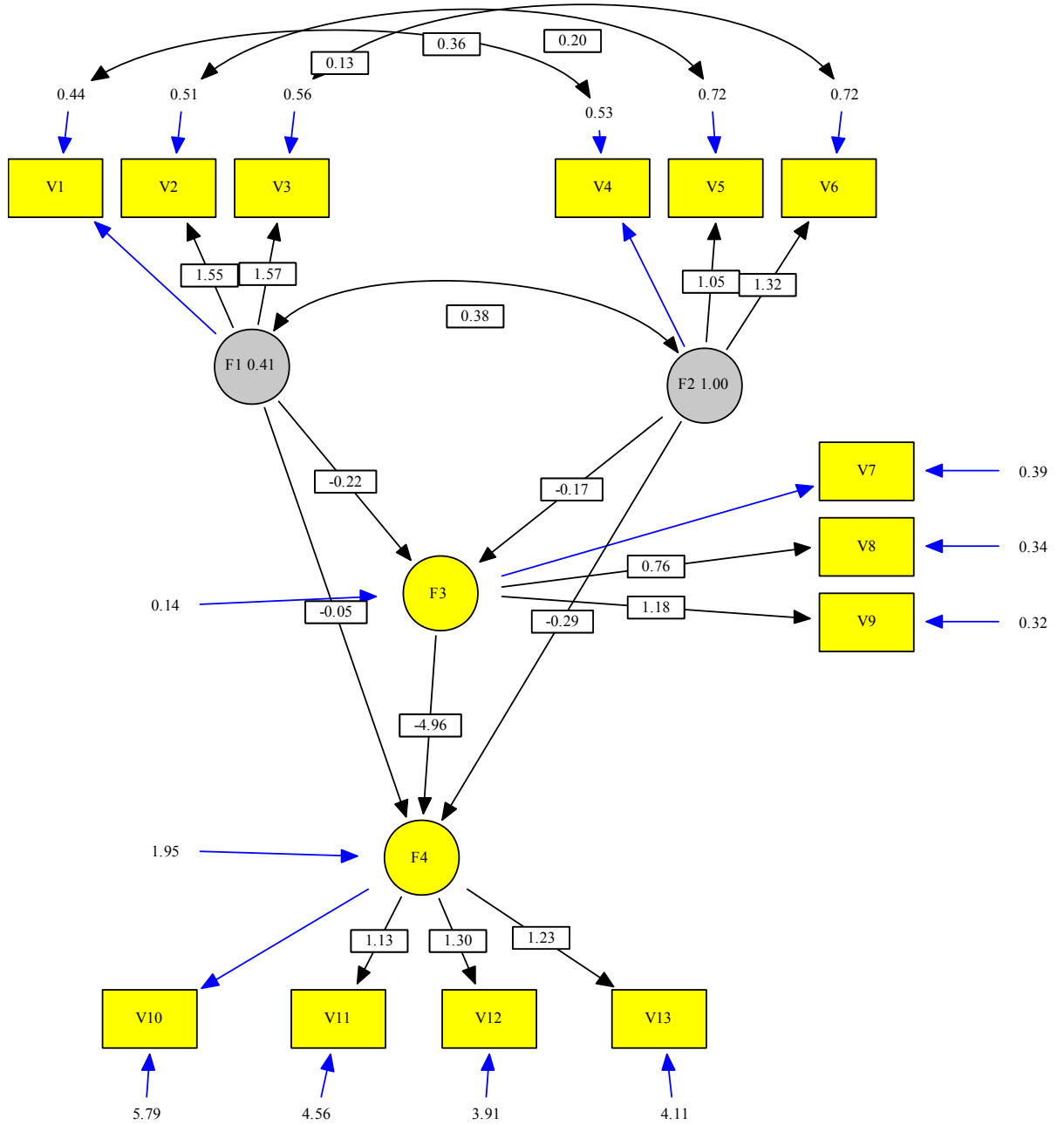
arasındaki ilişkide ayrışma bireyleşme aracılığını test etmek için Model 2 oluşturulmuştur.

IV.2.0. BAĞLANMA VE KİŞİSEL UYUM ARASINDAKİ İLİŞKİDE AYRIŞMA BİREYLEŞME ARACILIĞININ TEST EDİLMESİNE YÖNELİK MODEL 2'ye AİT DENENCELERE İLİŞKİN BULGULAR

Aracılık (Mediation) modelini test etmek için önce tam (full) yapısal model test edilmiştir. Anneye Bağlanma ve Babaya Bağlanma gizil değişkenlerinin göstergeleri parselleme (item parcelling) yöntemiyle oluşturulmuştur (Hoyle, 1995. Genel bağlanma parsellerinde kullanılan maddeler, $V1[(ab1+ab2+ab3)/3]$, $V2[(ab4+ab5+ab6)/3]$, $V3[(ab8+ab9)/2]$ ile $V4[(bb1+bb2+bb3)/3]$, $V5[(bb4+bb5+bb7)/3]$, $V6[(bb8+bb9)/2]$ maddelerinin toplamının ortalamalarının alınmasıyla oluşturulmuştur. Anneye bağlanma ve babaya bağlanma ölçeklerinde aynı maddeler kullanıldığı için ilgili göstergelerin hata terimleri, çift yönlü okla gösterilerek birbiriyle ilişkilendirilmiştir.

Aşağıda bağlanma ve kişisel uyum arasındaki ilişkide ayrışma bireyleşme aracılığına ilişkin Model 2'nin standartlaştırılmamış ve standartlaştırılmış parametre tahminleri yer almıştır.

MODEL 2 STANDARTLAŞTIRILMAMIŞ PARAMETRE TAHMİNLERİ

F1 = Anneye Bağlanma
 F2 = Babaya Bağlanma
 F3 = Ayrışma Bireyleşme
 F4 = Kişisel Uyum

Standartlaştırılmamış parametre (estimates) değerleri, bağımsız değişkende meydana gelen “birim değişim” sayısı başına düşen (bütün diğer “bağımsız değişkenler” aritmetik ortalama değerinde iken), bağımlı değişkende meydana gelen birim değişim sayısıdır (Hoyle, 1995). Model 2’de (Standartlaştırılmamış Parametre Değerleri), anneye bağlanma ve babaya bağlanma, ayrışma bireyleşmeyi negatif yönde, anneye bağlanma, kişisel uyumu negatif yönde etkilemektedir. Babaya bağlanma da kişisel uyumu negatif yönde, ayrışma bireyleşme, kişisel uyumu negatif yönde, etkilemektedir. Anneye bağlanmada meydana gelen birim değişim sayısı başına, ayrışma bireyleşmede oluşan birim değişim sayısı -0.22’dir. Diğer bir deyişle anneye bağlanmadaki artış, ayrışma bireyleşmedeki azalmaya eşlik etmektedir. Babaya bağlanmada meydana gelen birim değişim sayısı başına, ayrışma bireyleşmede oluşan birim değişim sayısı -0.17’dir. Başka bir deyişle babaya bağlanmadaki artış, ayrışma bireyleşmedeki azalmaya eşlik etmektedir. Anneye bağlanmada meydana gelen birim değişim sayısı başına, kişisel uyumda oluşan birim değişim sayısı -0.05’dir. Diğer bir deyişle anneye bağlanmadaki artış, kişisel uyumdaki azalmaya eşlik etmektedir. Babaya bağlanmada meydana gelen birim değişim sayısı başına, kişisel uyumda oluşan birim değişim sayısı -0.29’dir. Diğer bir deyişle, babaya bağlanmadaki artış, kişisel uyumda azalmaya eşlik etmektedir. Ayrışma bireyleşmede meydana gelen birim değişim sayısı başına, kişisel uyumda oluşan birim değişim sayısı -4.96’dır. Başka bir deyişle, ayrışma bireyleşmedeki artış, kişisel uyumda azalmaya eşlik etmektedir.

Normalleştirilmiş Mardia Katsayı (Normalized Mardia’s Coefficient) değeri yapısal model için 15.12 çıkmıştır. Bu değer 3.00’ten büyük olduğu için veri multivariate sayıtlılarını karşılamamıştır. Değişkenler multivariate normal dağılmadığı için kay kare değerine ve standart hatalara Satorra-Bentler Düzeltmesi uygulanmıştır.

Model 2’nin Uyum (Fit) İndeksleri

Aşağıda verilen Satorra-Bentler kay kare değeri 241.3694 değeri istatistiksel olarak anlamlı olsa dahi örneklem büyüklüğünün kay kare değeri üzerindeki etkisi göz önünde bulundurularak aşağıdaki uyum indekslerine bakılmıştır.

Tablo 6
MODEL 2'nin Kay Kare (The Chi-Square) Uyum (Fit) Testi

Satorra-Bentler Kay Kare Değeri	Normalleştirilmiş Mardia Katsayı (Normalized Mardia's Coefficient)	Serbestlik Derecesi	Kay Kare Olasılık Değeri	Kritik Değer
241.37	15.12	56	.00	p> 0.05 modelin uyum testini geçtiğini gösterir.

MODEL 2'nin Uyum İndeksleri

Uyum İndeksi	Uyum İndeks Değeri	Kabul Edilebilir Uyum Sınırı
Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü [Root Mean-Square Error Of Approximation (RMSEA)]	.07 %90 Güven Aralığı (.06, .08)	< 0.08
Standartlaştırılmış RMR (Standardized RMR)	.06	< 0.08
Karşılaştırmalı Uyum İndeksi [Comparative Fit Index (CFI)]	.95	> .90
Bentler-Bonett Normlaştırılmış Uyum İndeksi (Bentler-Bonett Normed Fit Index)	.93	> .90
Bentler-Bonett Normlaştırılmamış Uyum İndeksi (Bentler-Bonett Non-Normed Fit Index)	.93	> .90
Bollen (Incremental Fit Index, IFI) Fit Index	.95	> .90

(Bütün testlerde anlamlılık düzeyi 0.05 alınmıştır).

Tablo 6'da görülen uyum indeksleri incelendiğinde, modelin kabul edilebilir uyum gösterdiği görülmüştür. RMSEA 0.08'den düşük değer gösterdiği için kabul edilebilir uyum göstermektedir. Aynı şekilde RMR değeri de 0.08'den düşük çıktığı için Model 2 kabul edilebilir. CFI değeri de .95 değerinde olduğu için iyi bir uyum göstermektedir.

MODEL 2 EŞİTLİKLERİ

İstatistiksel olarak anlamlı test değerleri @ işaretiyle belirtilmiştir.

Tablo 7

Model 2'nin Standart Hataları ve Test İstatistikleri ile Birlikte Ölçüm Eşitlikleri

ANBAG1 =V1 = 1.000 F1(Anneye Bağlanma) + 1.00 E1 (Residual)
ANBAG2 =V2 = 1.55*F1 (Anneye Bağlanma) + 1.00 E2 .11 13.68@
ANBAG3 =V3 = 1.57*F1 (Anneye Bağlanma) + 1.00 E3 .10 15.36@
BABAG1 =V4 = 1.000 F2 (Babaya Bağlanma) + 1.00 E4
BABAG2 =V5 = 1.05*F2 (Babaya Bağlanma) + 1.00 E5 .06 16.56@
BABAG3 =V6 = 1.32*F2 (Babaya Bağlanma) + 1.00 E6 .07 20.17@
KK =V7 = 1.000 F3 (Ayrışma Bireyleşme) + 1.00 E7
AK =V8 = .76*F3 (Ayrışma Bireyleşme) + 1.00 E8 .07 10.84@
RB =V9 = 1.18*F3 (Ayrışma Bireyleşme) + 1.00 E9 .08 14.22@
KG =V10 = 1.000 F4 (Kişisel Uyum) + 1.00 E10
DK =V11 = 1.13*F4 (Kişisel Uyum) + 1.00 E11 .05 20.10@
EN =V12 = 1.30*F4 (Kişisel Uyum) + 1.00 E12 .06 21.58@
PB =V13 = 1.23*F4 (Kişisel Uyum) + 1.00 E13 .06 22.07@

Tablo 8
Model 2'nin Standart Hataları ve Test İstatistiklerinin Yapısal Eşitlikleri

F3 =F3 =	-.22*	F1	-	.17*	F2	+	1.00	D3
				.05			.03	
				-4.60@			-5.33@	
F4 =F4 =	-4.96*	F3	-	.05*	F1	-	.29*	F2
				.54			.25	.16
				-9.27@			-.22	-1.87

Yukarıdaki test istatistikleri incelendiğinde F2→F4 ve F1→F4 regresyon katsayılarının istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur. Diğer bir deyişle mutlak test istatistiği değerleri 1.96'dan küçüktür, yani değeri 0'dır.

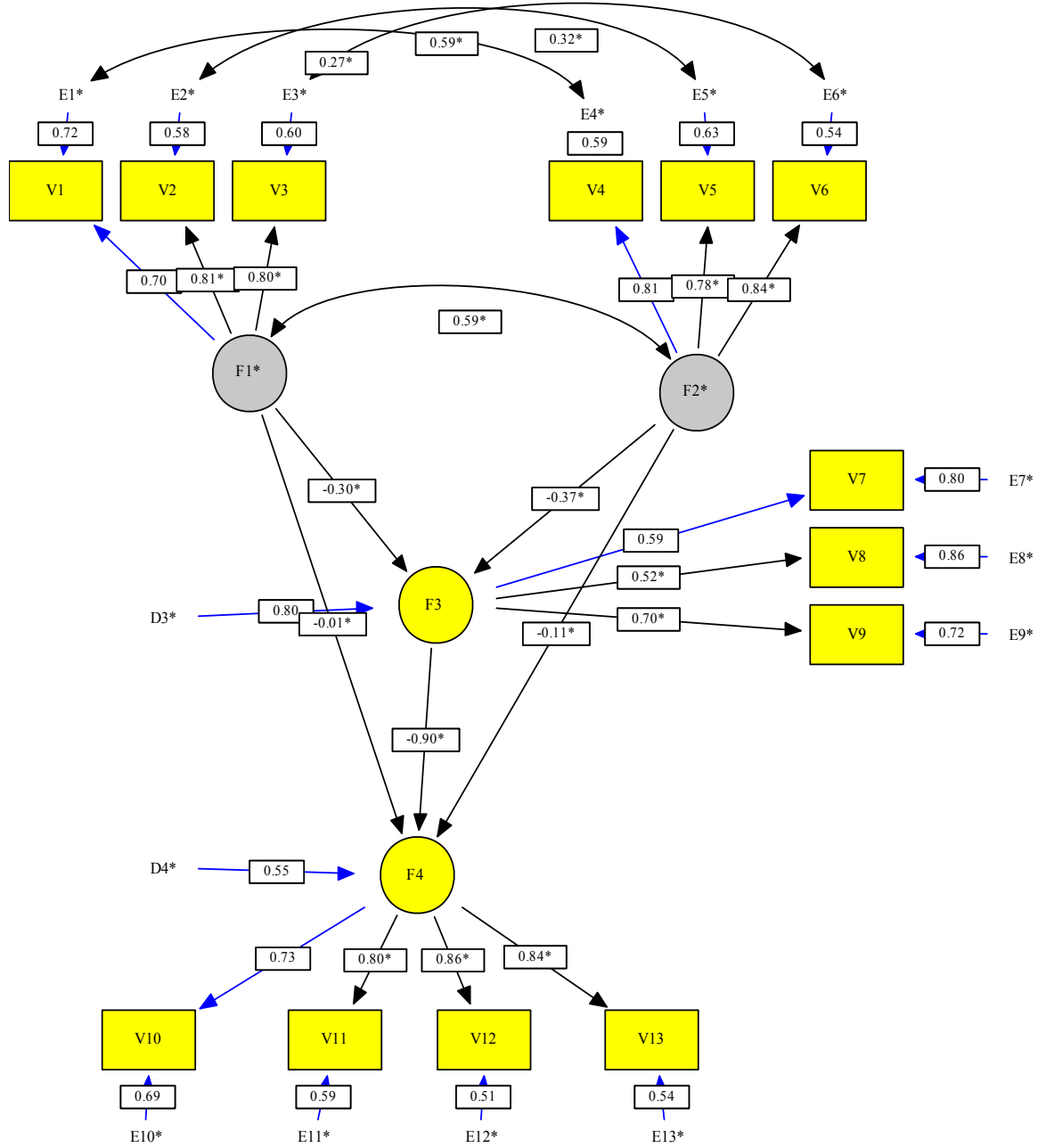
Tablo 9
Model 2'nin Bağımsız Değişkenlerinin Varyansları

E	
E1 -ANBAG1	.44* .04
E2 -ANBAG2	.51* .05 9.78@
E3 -ANBAG3	.57* .08 7.50@
E4 -BABAG1	.53* .05 10.13@
E5 -BABAG2	.72* .05 13.69@
E6 -BABAG3	.72* .09 8.00@
E7 - KK	.39* .03 12.72@
E8 - AK	.34* .02 15.77@

E9 - RB	.32* .03 11.74@
E10 - KG	5.80* .37 15.62@
E11 - DK	4.56* .32 14.07@
E12 - EN	3.91* .34 11.45@
E13 - PB	4.11* .34 12.09@

D	
D3 - F3	.14* .02 6.80@
D4 - F4	1.95* .35 5.56@

MODEL 2
STANDARLAŞTIRILMIŞ PARAMETRE TAHMİNLERİ

F1 = Anneye Bağlanma

F2 = Babaya Bağlanma

F3 = Ayrışma Bireyleşme

F4 = Kişisel Uyum

Standartlaştırılmış parametre (estimates) değerleri, ölçeklendirme (scaling) bilgisini dönüştürerek ortak ölçeklendirme değeri oluşturur ve karşılaştırma imkânı sağlar. Standartlaştırılmış parametre değerleri, bağımsız değişkende meydana gelen “standart sapma değişimi” sayısı başına düşen (bütün geriye kalan bağımsız değişkenlerin değeri 0 (sıfır) iken - bu değer standart normal birim ortalamasıdır,- bağımlı değişkende oluşan “standart sapma değişimi” sayısıdır (Hoyle, 1995). Model 2’de (Standartlaştırılmış Parametre Değerleri), anneye bağlanma ve babaya bağlanma, ayrışma bireyleşmeyi negatif yönde etkilemektedir. Anneye bağlanma, kişisel uyumu negatif yönde etkilemektedir. Babaya bağlanma, kişisel uyumu negatif yönde etkilemektedir. Ayrışma bireyleşme, kişisel uyumu negatif yönde etkilemektedir. Anneye bağlanmada meydana gelen standart sapma değişimi sayısı başına düşen, ayrışma bireyleşmede oluşan standart sapma değişimi sayısı -0.30’dur. Anneye bağlanmadaki artış, ayrışma bireyleşmedeki azalmaya eşlik etmektedir. Babaya bağlanmada meydana gelen standart sapma değişimi sayısı başına düşen, ayrışma bireyleşmede oluşan standart sapma değişimi -0.37’dir. Başka bir deyişle babaya bağlanmadaki artış, ayrışma bireyleşmedeki azalmaya eşlik etmektedir. Görüldüğü gibi babaya bağlanmanın anneye bağlanmadan, ayrışma bireyleşme üzerinde negatif yönde daha etkili olduğu görülmüştür. Anneye bağlanmada meydana gelen standart sapma değişimi sayısı başına düşen, kişisel uyumda oluşan standart sapma değişimi -0.01’dir. Diğer bir deyişle anneye bağlanmadaki artış, kişisel uyumdaki azalmaya eşlik etmektedir. Babaya bağlanmada meydana gelen standart sapma değişimi sayısı başına düşen, kişisel uyumda oluşan standart sapma değişimi -0.11’dir. Görüldüğü gibi babaya bağlanmanın anneye bağlanmaya göre kişisel uyum üzerinde negatif yönde daha etkili olduğu görülmektedir. Ayrışma bireyleşmede meydana gelen standart sapma değişimi sayısı başına düşen, kişisel uyumda oluşan standart sapma değişimi -0.90’dır. Başka bir deyişle, ayrışma bireyleşmedeki artış, kişisel uyumdaki azalmaya eşlik etmektedir.

Tablo 10
Standartlaştırılmış Parametre Değerlerine Göre Eşitlikler

STANDARTLAŞTIRILMIŞ SONUÇ	R ²
ANBAG2 =V2 = .81*F1 + .58 E2	.66
ANBAG3 =V3 = .80*F1 + .60 E3	.644
BABAG1 =V4 = .81 F2 + .59 E4	.66
BABAG2 =V5 = .78*F2 + .63 E5	.61
BABAG3 =V6 = .84*F2 + .54 E6	.71
KK =V7 = .59 F3 + .80 E7	.35
AK =V8 = .52*F3 + .86 E8	.27
RB =V9 = .70*F3 + .72 E9	.49
KG =V10 = .73 F4 + .69 E10	.53
DK =V11 = .80*F4 + .59 E11	.65
EN =V12 = .86*F4 + .51 E12	.74
PB =V13 = .84*F4 + .54 E13	.71
F3 =F3 = -.30*F1 - .37*F2 + .80 D3	.36
F4 =F4 = -.90*F3 - .01*F1 - .11*F2 + .55 D4	.70

Ayrışma bireyleşmedeki değişikliğin %36'sı anneye bağlanma ve babaya bağlanma tarafından açıklanmaktadır. Kişisel uyumdaki değişikliğin %70'i anneye bağlanma, babaya bağlanma ve ayrışma bireyleşme tarafından açıklanmaktadır.

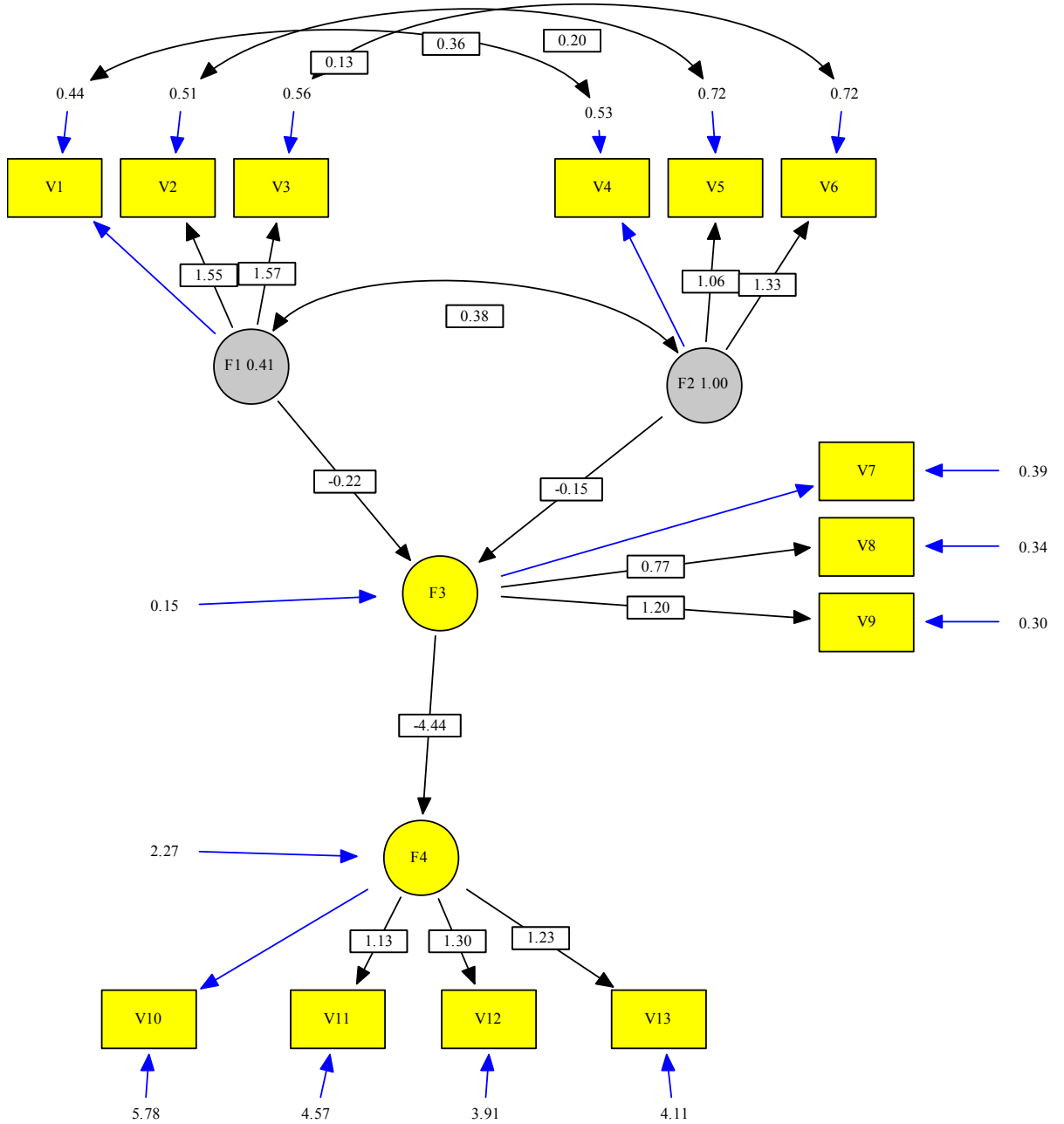
Model geçerli uyum gösterdiğinden, araştırmanın başında model 2 için öngörülen anneye ve babaya güvenli bağlanmanın ayrışma bireyleşme üzerinde doğrudan; ayrışma bireyleşmenin kişisel uyum üzerinde doğrudan; anneye ve babaya güvenli bağlanmanın kişisel uyum üzerinde doğrudan etkisinin olduğu kabul edilmiştir. Ancak anneye ve babaya güvenli bağlanmanın kişisel uyum üzerindeki dolaylı etkisi, aracılık (mediation) hipotezini test etmek için F2→F4 ve F1→F4 regresyon katsayıları 0 değeri kısıtlaması koyulduğundan kabul edilmemiştir. Böylelikle aracılık (mediation) hipotezini test etmek için F2→F4 ve F1→F4

regresyon katsayıları 0 değeri kısıtlamasıyla model 3 oluşturulmuştur. Aracılık (Mediation) hipotezini test etmede kay kare farklılık testi uygulanmıştır.

IV.2.1. BAĞLANMA VE KİŞİSEL UYUM ARASINDAKİ İLİŞKİDE AYRIŞMA BİREYLEŞME ARACILIĞININ TEST EDİLMESİ İÇİN OLUŞTURULAN MODEL 3'e AİT DENENCELERE İLİŞKİN BULGULAR

Aşağıda bağlanma ve kişisel uyum arasındaki ilişkide ayrışma bireyleşme aracılığının test edilmesi için oluşturulan Model 3'e ilişkin standartlaştırılmamış ve standartlaştırılmış parametre tahminleri yer almaktadır.

MODEL 3
STANDARTLAŞTIRILMAMIŞ ARACILIK MODELİNİN PARAMETRE
TAHMİNLERİ

F1 = Anneye Bağlanma
 F2 = Babaya Bağlanma
 F3 = Ayrışma Bireyleşme
 F4 = Kişisel Uyum

Model 3'deki (Standartlaştırılmamış Parametre Değerleri), anneye bağlanma ve babaya bağlanma, ayrışma bireyleşmeyi negatif yönde etkilemektedir. Ayrışma

bireyleşme, kişisel uyumu negatif yönde etkilemektedir. Anneye bağlanmada meydana gelen birim değişim sayısı başına, ayrışma bireyleşmede oluşan birim değişim sayısı -0.22'dir. Diğer bir deyişle, anneye bağlanmadaki artış, ayrışma bireyleşmedeki azalmaya eşlik etmektedir. Babaya bağlanmada meydana gelen birim değişim sayısı başına, ayrışma bireyleşmede oluşan birim değişim sayısı -0.15'dir. Yani babaya bağlanmadaki artış, ayrışma bireyleşmedeki azalmaya eşlik etmektedir. Ayrışma bireyleşmede meydana gelen birim değişim sayısı başına, kişisel uyumda oluşan birim değişim sayısı -4.44'dür. Ayrışma bireyleşmedeki artış, kişisel uyumda azalmaya eşlik etmektedir.

Tablo 11

MODEL 3'ün Kay Kare (The Chi-Square) Uyum (Fit) Testi

Satorra-Bentler Kay Kare Değeri	Normalleştirilmiş Mardia Katsayısı (Mardia's Normalized Estimate)	Serbestlik Derecesi	Kay Kare Olasılık Değeri	Kritik Değer
244.98	15.12	58	.00	p> 0.05 modelin uyum testini geçtiğini gösterir.

MODEL 3'ün Uyum İndeksleri

Uyum İndeksi	Uyum İndeks Değeri	Kabul Edilebilir Uyum Sınırı
Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü [Root Mean-Square Error Of Approximation (RMSEA)]	.07 %90 Güven Aralığı (.06, .08)	< 0.08
Standartlaştırılmış RMR (Standardized RMR)	.06	< 0.08
Karşılaştırmalı Uyum İndeksi [Comparative Fit Index (CFI)]	.95	> .90
Bentler-Bonett Normlaştırılmış Uyum İndeksi (Bentler-Bonett Normed Fit Index)	.93	> .90
Bentler-Bonett Normlaştırılmamış Uyum İndeksi (Bentler-Bonett Non-Normed Fit Index)	.93	> .90
Bollen (Incremental Fit Index, IFI) Fit Index	.95	> .90

(Bütün testlerde anlamlılık düzeyi 0.05 alınmıştır).

Tablo 11’da görülen uyum indeksleri incelendiğinde, modelin kabul edilebilir uyum gösterdiği görülmüştür. RMSEA 0.08’den düşük değer gösterdiği için kabul edilebilir uyum göstermektedir. Aynı şekilde RMR değeri de 0.08’den düşük çıktığı için Model 3 kabul edilebilir. CFI değeri de .95 değerinde olduğu için iyi bir uyum göstermektedir.

MODEL 3 ARACILIK MODEL’İNİN EŞİTLİKLERİ

İstatistiksel olarak anlamlı test değerleri @ işaretiyle belirtilmiştir.

Tablo 12

Model 3’ün Standart Hataları ve Test İstatistikleri ile Birlikte Ölçüm Eşitlikleri

ANBAG1 =V1 = 1.00 F1 + 1.00 E1
ANBAG2 =V2 = 1.55*F1 + 1.00 E2 .11 13.67@
ANBAG3 =V3 = 1.57*F1 + 1.00 E3 .10 15.36@
BABAG1 =V4 = 1.00 F2 + 1.00 E4
BABAG2 =V5 = 1.059*F2 + 1.00 E5 .064 16.577@
BABAG3 =V6 = 1.33*F2 + 1.00 E6 .07 20.22@
KK =V7 = 1.00 F3 + 1.00 E7
AK =V8 = .77*F3 + 1.00 E8 .07 10.71@
RB =V9 = 1.20*F3 + 1.00 E9 .09 13.96@
KG =V10 = 1.00 F4 + 1.00 E10
DK =V11 = 1.13*F4 + 1.00 E11 .05 21.01@
EN =V12 = 1.30*F4 + 1.00 E12 .06 21.59@
PB =V13 = 1.23*F4 + 1.00 E13 .06 22.08@

Tablo 13**Model 3'ün Standart Hataları ve Test İstatistiklerinin Yapısal Eşitlikleri**

$F3 = F3 = -.22 * F1 - .15 * F2 + 1.00 D3$.04 .03 -5.16@ -5.15@
$F4 = F4 = -4.44 * F3 + 1.00 D4$.38 -11.78@

Yukarıdaki test istatistikleri incelendiğinde bütün parametre katsayılarının anlamlı olduğu görülmektedir.

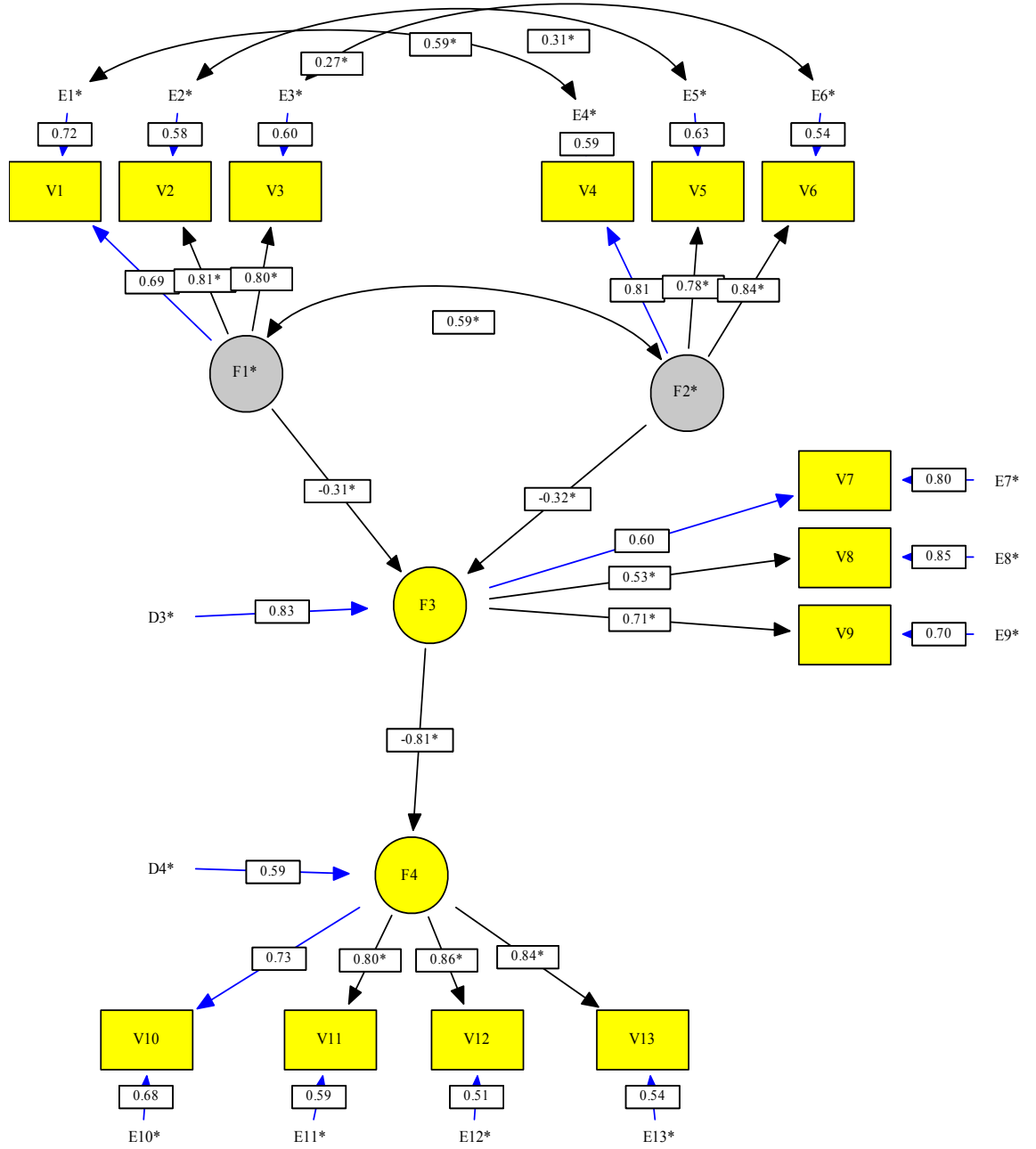
Tablo 14**Model 3'ün Bağımsız Değişkenlerinin Varyansları**

E	
E1 -ANBAG1	.44* .04 10.80@
E2 -ANBAG2	.51* .05 9.76@
E3 -ANBAG3	.56* .08 7.51@
E4 -BABAG1	.53* .05 10.21@
E5 -BABAG2	.72* .05 13.64@
E6 -BABAG3	.72* .09 8.00@
E7 - KK	.39* .03 12.81@
E8 - AK	.34* .02 15.59@
E9 - RB	.30* .03 11.31@

E10 - KG	5.78* .37 15.56@
E11 - DK	4.57* .32 14.12@
E12 - EN	3.91* .34 11.43@
E13 - PB	4.11* .34 11.10@

D	
D3 - F3	.15* .02 7.65@
D4 - F4	2.27* .30 7.53@

MODEL 3
STANDARTLAŞTIRILMIŞ ARACILIK MODELİNİN PARAMETRE
TAHMİNLERİ

F1 = Anneye Bağlanma

F2 = Babaya Bağlanma

F3 = Ayrışma Bireyleşme

F4 = Kişisel Uyum

Model 3'deki (Standartlaştırılmış Parametre Değerleri), anneye bağlanma ve babaya bağlanma, ayrışma bireyleşmeyi negatif yönde etkilemektedir. Ayrışma bireyleşme, kişisel uyumu negatif yönde etkilemektedir. Anneye bağlanmada meydana gelen standart sapma değişimi başına düşen, ayrışma bireyleşmede oluşan standart sapma değişimi sayısı -0.31'dir. Diğer bir deyişle, anneye bağlanmadaki artış, ayrışma bireyleşmedeki azalmaya eşlik etmektedir. Babaya bağlanmada meydana gelen standart sapma değişimi başına düşen, ayrışma bireyleşmede oluşan standart sapma değişimi sayısı -0.32'dir. Diğer bir deyişle, babaya bağlanmadaki artış, ayrışma bireyleşmedeki azalmaya eşlik etmektedir. Görüldüğü gibi, babaya bağlanma ve anneye bağlanma, ayrışma bireyleşme üzerinde negatif yönde etkilidir. Ayrışma bireyleşmede meydana gelen standart sapma değişimi sayısı başına düşen, kişisel uyumda oluşan standart sapma değişimi sayısı -0.81'dir. Yani ayrışma bireyleşmedeki artış, kişisel uyumdaki azalmaya eşlik etmektedir.

Tablo 15
Standartlaştırılmış Parametre Değerlerine Göre Eşitlikler

STANDARTLAŞTIRILMIŞ SONUÇ	R ²
ANBAG1 =V1 = .69 F1 + .72 E1	.48
ANBAG2 =V2 = .81*F1 + .58 E2	.66
ANBAG3 =V3 = .80*F1 + .60 E3	.65
BABAG1 =V4 = .81 F2 + .59 E4	.65
BABAG2 =V5 = .78*F2 + .63 E5	.61
BABAG3 =V6 = .84*F2 + .54 E6	.71
KK =V7 = .60 F3 + .80 E7	.36
AK =V8 = .53*F3 + .85 E8	.28
RB =V9 = .71*F3 + .70 E9	.51
KG =V10 = .73 F4 + .68 E10	.53
DK =V11 = .80*F4 + .59 E11	.65
EN =V12 = .86*F4 + .51 E12	.74
PB =V13 = .84*F4 + .54 E13	.71
F3 =F3 = -.31*F1 - .32*F2 + .83 D3	.32
F4 =F4 = -.81*F3 + .59 D4	.66

Ayrışma bireyleşmedeki değişikliğin %32'si anneye bağlanma ve babaya bağlanma tarafından açıklanmaktadır. Kişisel uyumdaki değişikliğin %66'sı ayrışma bireyleşme tarafından açıklanmaktadır.

Model 2 ve Model 3 Kay Kare Farklılık Testi

Model 2 ve Model 3 kay kare farklılık testi aşağıda verilmiştir.

Model 3'ün Satorra-Bentler Kay Karesi = 244.97

Model 3'ün Normal Kay Karesi = 264.50

Model 3'ün Serbestlik Derecesi = 58

Model 2'nin Satorra-Bentler Kay Karesi = 241.37

Model 2'nin Normal Kay Karesi = 259.84

Model 3'ün Serbestlik Derecesi = 56

Satorra-Bentler Ölçülen Farklılık = 3.9850

Df = 2

Kay Kare Olasılığı = 0.136356

Full yapısal modelden Anneye Bağlanma ve Kişisel Uyum ve Babaya Bağlanma ve Kişisel Uyum arasındaki doğrudan iki path çıkartıldığında, model istatistiksel olarak anlamsız derecede kötüleşmektedir. **Bundan dolayı aracılık (mediation) hipotezi kabul edilebilir, denilebilir.** Böylelikle araştırmanın başında model 3 için öngörülen anneye ve babaya güvenli bağlanmanın ayrışma bireyleşme üzerinde doğrudan; ayrışma bireyleşmenin kişisel uyum üzerinde doğrudan; anneye ve babaya güvenli bağlanmanın kişisel uyum üzerinde dolaylı etkisinin olduğu kabul edilmiştir.

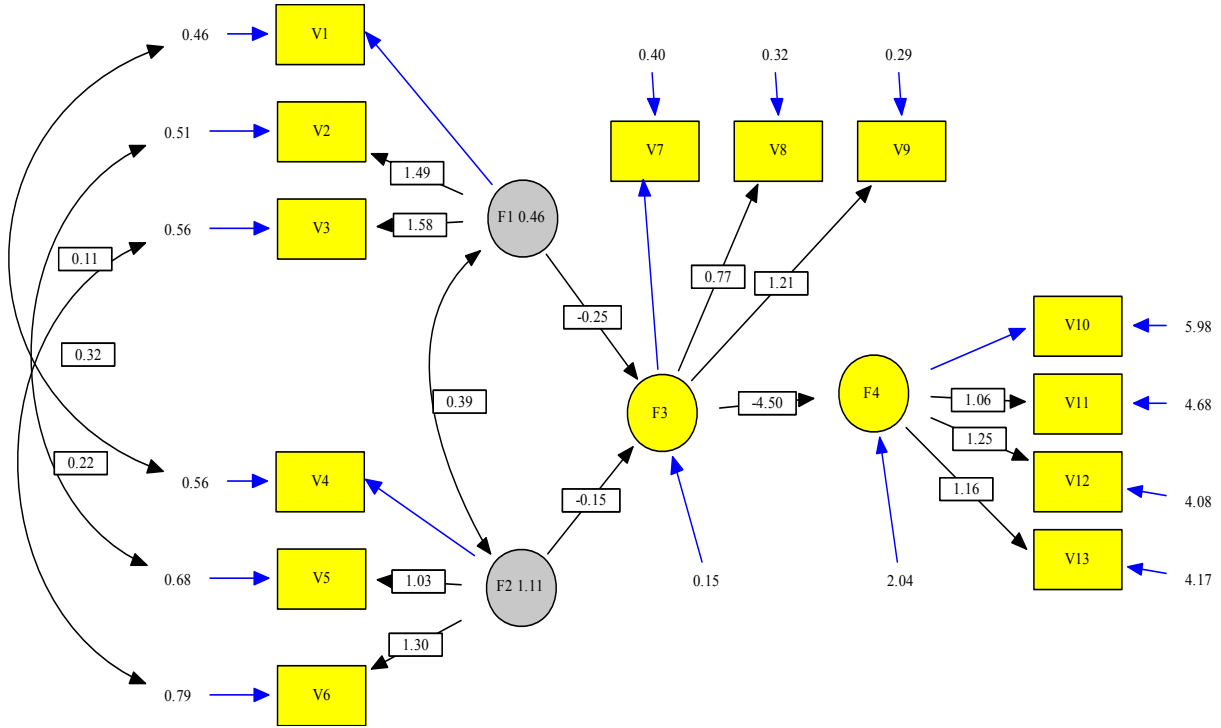
IV.3.0. CİNSİYETE GÖRE BAĞLANMA VE KİŞİSEL UYUM ARASINDAKİ İLİŞKİDE AYRIŞMA BİREYLEŞME ARACILIĞININ TEST EDİLMESİNE YÖNELİK DENENCELERE İLİŞKİN BULGULAR

Cinsiyete göre Model 4'te kızlar ve model 5'te erkekler için bağlanma ve kişisel uyum arasındaki ilişkide ayrışma bireyleşmenin aracılığı test edilmiştir.

IV.3.1. KIZLAR İÇİN BAĞLANMA VE KİŞİSEL UYUM ARASINDAKİ İLİŞKİDE AYRIŞMA BİREYLEŞME ARACILIĞININ TEST EDİLMESİNE YÖNELİK MODEL 4'e AİT DENENCELERE İLİŞKİN BULGULAR

Aşağıda kızlar için bağlanma ve kişisel uyum arasındaki ilişkide ayrışma bireyleşme aracılığına ilişkin Model 4'ün standartlaştırılmamış ve standartlaştırılmış parametre tahminleri yer almaktadır.

MODEL 4
KIZLAR İÇİN MODELDE STANDARTLAŞTIRILMAMIŞ PARAMETRE DEĞERLERİ

F1 = Anneye Bağlanma

F2 = Babaya Bağlanma

F3 = Ayrışma Bireyleşme

F4 = Kişisel Uyum

Kızlar için Model 4'teki (Standartlaştırılmamış Parametre Değerlerin), anneye bağlanma ve babaya bağlanma, ayrışma bireyleşmeyi negatif yönde

etkilemektedir. Anneye bağlanmada meydana gelen birim değişim sayısı başına, ayrışma bireyleşmede oluşan birim değişim sayısı -0.25'tir. Başka bir deyişle, anneye bağlanmadaki artış, ayrışma bireyleşmedeki azalmaya eşlik etmektedir. Babaya bağlanmada meydana gelen birim değişim sayısı başına, ayrışma bireyleşmede oluşan birim değişim sayısı -0.15'tir. Babaya bağlanmadaki artış, ayrışma bireyleşmedeki azalmaya eşlik etmektedir. Ayrışma bireyleşmede meydana gelen birim değişim sayısı başına, kişisel uyumda oluşan birim değişim sayısı -4.50'dir. Ayrışma bireyleşmedeki artış, kişisel uyumda azalmaya eşlik etmektedir.

Tablo 16

MODEL 4'ün Kay Kare (The Chi-Square) Uyum (Fit) Testi

Satorra-Bentler Kay Kare Değeri	Normalleştirilmiş Mardia Katsayısı (Mardia's Normalized Estimate)	Serbestlik Derecesi	Kay Kare Olasılık Değeri	Kritik Değer
194.40	12.10	58	.00	p> 0.05 modelin uyum testini geçtiğini gösterir.

MODEL 4'ün Uyum İndeksleri

Uyum İndeksi	Uyum İndeks Değeri	Kabul Edilebilir Uyum Sınırı
Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü [Root Mean-Square Error Of Approximation (RMSEA)]	.07 %90 Güven Aralığı (.06, .08)	< 0.08
Standartlaştırılmış RMR (Standardized RMR)	.07	< 0.08
Karşılaştırmalı Uyum İndeksi [Comparative Fit Index (CFI)]	.94	> .90
Bentler-Bonett Normlaştırılmış Uyum İndeksi (Bentler-Bonett Normed Fit Index)	.92	> .90
Bentler-Bonett Normlaştırılmamış Uyum İndeksi (Bentler-Bonett Non-Normed Fit Index)	.93	> .90
Bollen (Incremental Fit Index, IFI) Fit Index	.95	> .90

(Bütün testlerde anlamlılık düzeyi 0.05 alınmıştır).

Tablo 16’da görülen uyum indeksleri incelendiğinde, modelin kabul edilebilir uyum gösterdiği görülmüştür. RMSEA 0.08’den düşük değer gösterdiği için kabul edilebilir uyum göstermektedir. Aynı şekilde RMR değeri de 0.08’den düşük çıktığı için Model 4 kabul edilebilir. CFI değeri de .94 değerinde olduğu için iyi bir uyum göstermektedir. Böylelikle araştırmanın başında model 4 için öngörülen kızlarda anneye ve babaya güvenli bağlanmanın ayrışma bireyleşme üzerinde doğrudan; ayrışma bireyleşmenin kişisel uyum üzerinde doğrudan; anneye ve babaya güvenli bağlanmanın kişisel uyum üzerinde dolaylı etkisinin olduğu kabul edilmiştir.

MODEL 4 EŞİTLİKLERİ

İstatistiksel olarak anlamlı test değerleri @ işaretiyle belirtilmiştir.

Tablo 17

Model 4’ün Standart Hataları ve Test İstatistikleri ile Birlikte Ölçüm Eşitlikleri

ANBAG1 =V1 = 1.00 F1 + 1.00 E1
ANBAG2 =V2 = 1.49*F1 + 1.00 E2 .13 11.45@
ANBAG3 =V3 = 1.58*F1 + 1.00 E3 .12 13.01@
BABAG1 =V4 = 1.00 F2 + 1.00 E4
BABAG2 =V5 = 1.03*F2 + 1.00 E5 .07 13.94@
BABAG3 =V6 = 1.30*F2 + 1.00 E6 .08 16.91@
KK =V7 = 1.00 F3 + 1.00 E7
AK =V8 = .77*F3 + 1.00 E8 .08 9.42@
RB =V9 = 1.21*F3 + 1.00 E9 .10 11.93@
KG =V10 = 1.00 F4 + 1.00 E10

DK =V11 = 1.06*F4 + 1.00 E11 .06 17.19@
EN =V12 = 1.24*F4 + 1.00 E12 .07 18.27@
PB =V13 = 1.16*F4 + 1.00 E13 .06 18.09@

Tablo 18

Model 4'ün Standart Hataları ve Test İstatistiklerinin Yapısal Eşitlikleri

F3 =F3 = -.25*F1 - .15*F2 + 1.00 D3 .05 .03 -5.34@ -4.38@
F4 =F4 = -4.50*F3 + 1.00 D4 .44 -10.26@

Yukarıdaki test istatistiklerine bakıldığında bütün parametre katsayıları anlamlıdır.

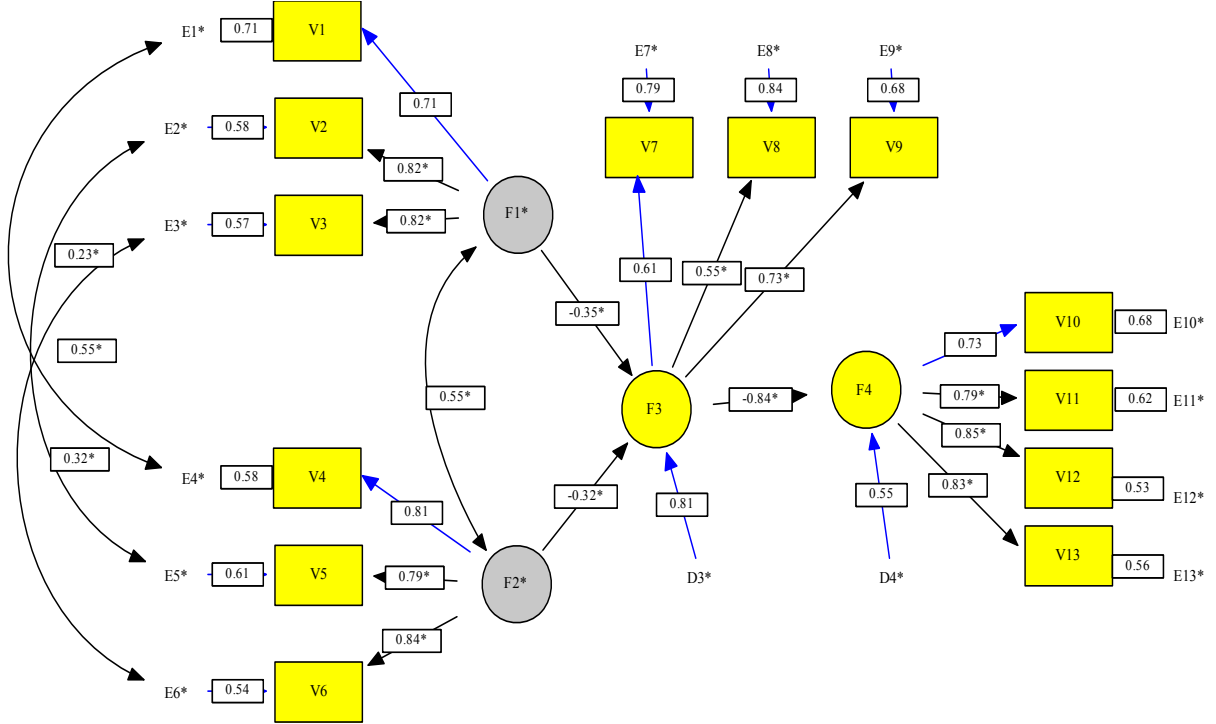
Tablo 19
Model 4'ün Bağımsız Değişkenlerinin Varyansları

E	
E1 -ANBAG1	.46* .05 8.54@
E2 -ANBAG2	.51* .06 8.40@
E3 -ANBAG3	.56* .10 5.62@
E4 -BABAG1	.56* .07 8.40@
E5 -BABAG2	.68* .06 11.44@

E6 -BABAG3	.79* .12 6.70@
E7 - KK	.40* .03 11.83@
E8 - AK	.32* .03 12.03@
E9 - RB	.30* .03 9.20@
E10 - KG	5.98* .46 12.91@
E11 - DK	4.68* .39 11.90@
E12 - EN	4.08* .42 9.67@
E13 - PB	4.17* .42 9.99@

D	
D3 - F3	.15* .02 6.69@
D4 - F4	2.04* .36 5.71@

MODEL 4
KIZLAR İÇİN MODELDE STANDARTLAŞTIRILMIŞ PARAMETRE
DEĞERLERİ

F1 = Anneye Bağlanma

F2 = Babaya Bağlanma

F3 = Ayrışma Bireyleşme

F4 = Kişisel Uyum

Kızlar için Model 4'te (Standartlaştırılmış Parametre Değerleri), anneye bağlanma ve babaya bağlanma, ayrışma bireyleşmeyi negatif yönde etkilemektedir. Ayrışma bireyleşme kişisel uyumu negatif yönde etkilemektedir. Anneye bağlanmada meydana gelen standart sapma değişimi sayısı başına düşen, ayrışma bireyleşmede oluşan standart sapma değişimi sayısı -0.35'dir. Anneye bağlanmadaki artış, ayrışma bireyleşmedeki azalmaya eşlik etmektedir. Babaya bağlanmada meydana gelen standart sapma değişimi sayısı başına düşen, ayrışma bireyleşmede oluşan standart sapma değişimi -0.32'dir. Diğer bir deyişle, babaya bağlanmadaki artış, ayrışma bireyleşmedeki azalmaya eşlik etmektedir. Ayrışma bireyleşmede meydana gelen standart sapma değişimi sayısı başına düşen, kişisel uyumda oluşan standart sapma

değişimi -0.84'dür. Başka bir deyişle ayrışma bireyleşmedeki artış, kişisel uyumda azalmaya eşlik etmektedir.

Tablo 20

Standartlaştırılmış Parametre Değerlerine Göre Eşitlikler

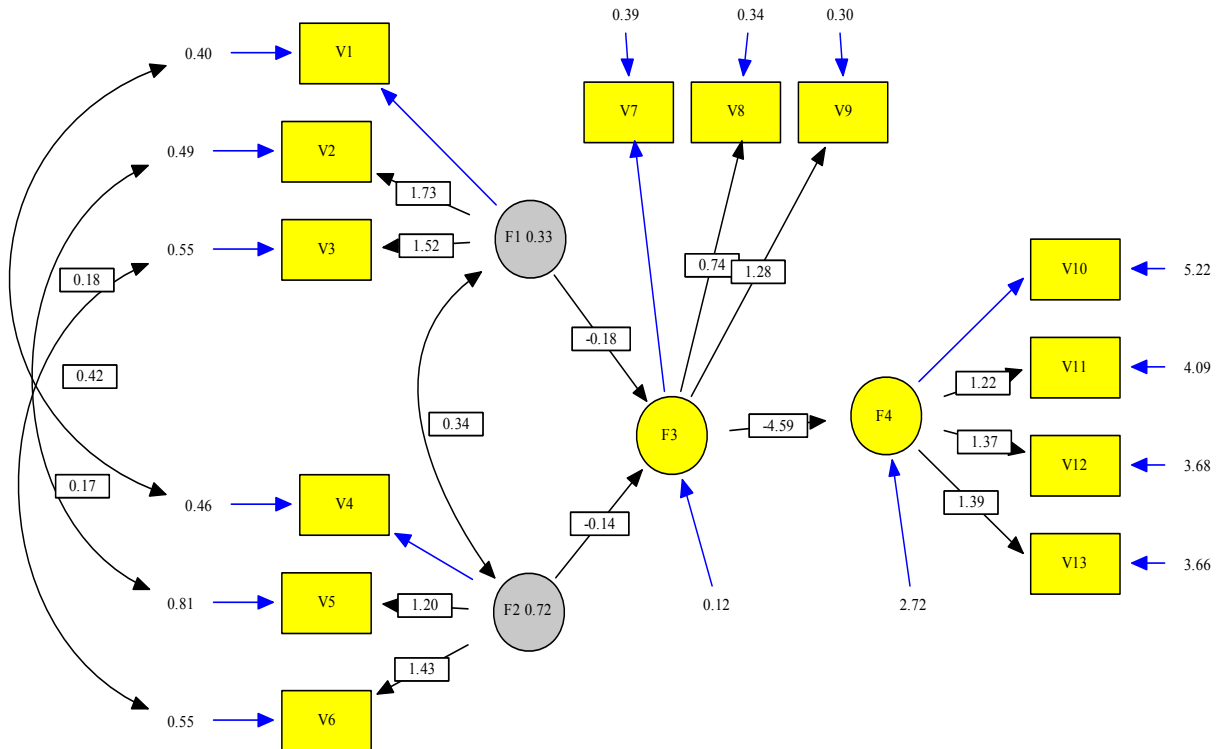
STANDARTLAŞTIRILMIŞ SONUÇ	R ²
ANBAG1 =V1 = .71 F1 + .71 E1	.50
ANBAG2 =V2 = .82*F1 + .58 E2	.67
ANBAG3 =V3 = .82*F1 + .57 E3	.67
BABAG1 =V4 = .81 F2 + .58 E4	.66
BABAG2 =V5 = .79*F2 + .61 E5	.63
BABAG3 =V6 = .84*F2 + .54 E6	.70
KK =V7 = .61 F3 + .79 E7	.37
AK =V8 = .55*F3 + .84 E8	.30
RB =V9 = .73*F3 + .68 E9	.54
KG =V10 = .73 F4 + .68 E10	.53
DK =V11 = .79*F4 + .62 E11	.62
EN =V12 = .85*F4 + .53 E12	.72
PB =V13 = .83*F4 + .56 E13	.69
F3 =F3 = -.35*F1 - .32*F2 + .81 D3	.34
F4 =F4 = -.84*F3 + .55 D4	.70

Kızlarda, ayrışma bireyleşmedeki değişikliğin %34'ü anneye bağlanma ve babaya bağlanma tarafından açıklanmaktadır. Kişisel uyumdaki değişikliğin %70'i ayrışma bireyleşme tarafından açıklanmaktadır.

IV.3.2. ERKEKLER İÇİN BAĞLANMA VE KİŞİSEL UYUM ARASINDAKİ İLİŞKİDE AYRIŞMA BİREYLEŞME ARACILIĞININ TEST EDİLMESİNE YÖNELİK MODEL 5'e AİT DENENCELERE İLİŞKİN BULGULAR

Aşağıda erkekler için bağlanma ve kişisel uyum arasındaki ilişkide ayrışma bireyleşme aracılığına ilişkin Model 5'in standartlaştırılmamış ve standartlaştırılmış parametre tahminleri yer almaktadır.

MODEL 5
ERKEKLER İÇİN MODELDE STANDARTLAŞTIRILMAMIŞ
PARAMETRE
DEĞERLERİ

F1 = Anneye Bağlanma

F2 = Babaya Bağlanma

F3 = Ayrışma Bireyleşme

F4 = Kişisel Uyum

Erkekler için Model 5'te (Standartlaştırılmamış Parametre Değerleri), anneye bağlanma ve babaya bağlanma, ayrışma bireyleşmeyi negatif yönde etkilemektedir.

Ayrışma bireyleşme, kişisel uyumu negatif yönde etkilemektedir. Anneye bağlanmada meydana gelen birim değişim sayısı başına, ayrışma bireyleşmede meydana gelen birim değişim sayısı -0.18'dir. Diğer bir deyişle, anneye bağlanmadaki artış, ayrışma bireyleşmedeki azalmaya eşlik etmektedir. Babaya bağlanmada birim değişim sayısı başına, ayrışma bireyleşmede meydana gelen birim değişim sayısı -0.14'dür. Başka bir deyişle, babaya bağlanmadaki artış, ayrışma bireyleşmedeki azalmaya eşlik etmektedir. Ayrışma bireyleşmedeki birim değişim sayısı başına, kişisel uyumda meydana gelen birim değişim sayısı -4.59'dur. Diğer bir deyişle ayrışma bireyleşmedeki artış, kişisel uyumda azalmaya eşlik etmektedir.

Tablo 21
MODEL 5'in Kay Kare (The Chi-Square) Uyum (Fit) Testi

Satorra-Bentler Kay Kare Değeri	Normalleştirilmiş Mardia Katsayısı (Mardia's Normalized Estimate)	Serbestlik Derecesi	Kay Kare Olasılık Değeri	Kritik Değer
101.87	6.28	58	.00	p> 0.05 modelin uyum testini geçtiğini gösterir.

MODEL 5'in Uyum İndeksleri

Uyum İndeksi	Uyum İndeks Değeri	Kabul Edilebilir Uyum Sınırı
Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü [Root Mean-Square Error Of Approximation (RMSEA)]	.06 %90 Güven Aralığı (.04, .08)	< 0.08
Standartlaştırılmış RMR (Standardized RMR)	.07	< 0.08
Karşılaştırmalı Uyum İndeksi [Comparative Fit Index (CFI)]	.96	> .90
Bentler-Bonett Normlaştırılmış Uyum İndeksi (Bentler-Bonett Normed Fit Index)	.92	> .90
Bentler-Bonett Normlaştırılmamış Uyum İndeksi (Bentler-Bonett Non-Normed Fit Index)	.95	> .90
Bollen (Incremental Fit Index, IFI) Fit Index	.96	> .90

(Bütün testlerde anlamlılık düzeyi 0.05 alınmıştır).

Tablo 21’da görülen uyum indeksleri incelendiğinde, modelin kabul edilebilir uyum gösterdiği görülmüştür. RMSEA 0.08’den düşük değer gösterdiği için kabul edilebilir uyum göstermektedir. Aynı şekilde RMR değeri de 0.08’den düşük çıktığı için Model 5 kabul edilebilir. CFI değeri de .96 olduğu için iyi uyum göstermektedir. Böylelikle araştırmanın başında model 5 için öngörülen erkeklerde anneye ve babaya güvenli bağlanmanın ayrışma bireyleşme üzerinde doğrudan; ayrışma bireyleşmenin kişisel uyum üzerinde doğrudan; anneye ve babaya güvenli bağlanmanın kişisel uyum üzerinde dolaylı etkisinin olduğu kabul edilmiştir.

MODEL 5 EŞİTLİKLERİ

İstatistiksel olarak anlamlı test değerleri @ işaretiyle belirtilmiştir.

Tablo 22

Model 5’in Standart Hataları ve Test İstatistikleri ile Birlikte Ölçüm Eşitlikleri

ANBAG1 =V1 = 1.00 F1 + 1.00 E1
ANBAG2 =V2 = 1.73*F1 + 1.00 E2 .21 8.27@
ANBAG3 =V3 = 1.52*F1 + 1.00 E3 .18 8.43@
BABAG1 =V4 = 1.00 F2 + 1.00 E4
BABAG2 =V5 = 1.20*F2 + 1.00 E5 .12 9.91@
BABAG3 =V6 = 1.43*F2 + 1.00 E6 .12 11.63@
KK =V7 = 1.00 F3 + 1.00 E7
AK =V8 = .74*F3 + 1.00 E8 .15 4.89@
RB =V9 = 1.28*F3 + 1.00 E9 .18 7.16@
KG =V10 = 1.00 F4 + 1.00 E10
DK =V11 = 1.22*F4 + 1.00 E11 .10 11.93@

EN =V12 = 1.37*F4 + 1.00 E12 .12 11.39@
PB =V13 = 1.39*F4 + 1.00 E13 .11 12.98@

Tablo 23
Model 5'in Standart Hataları ve Test İstatistiklerinin Yapısal Eşitlikleri

F3 =F3 = -.18*F1 - .15*F2 + 1.00 D3 .11 .07 -1.67 -2.18@
F4 =F4 = -4.59 *F3 + 1.00 D4 .80 -5.71@

Yukarıdaki test istatistikleri incelendiğinde F1→F3 regresyon katsayılarının istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir. Diğer bir deyişle, mutlak test istatistiği değerleri 1.96'dan küçüktür, yani değeri 0'dır.

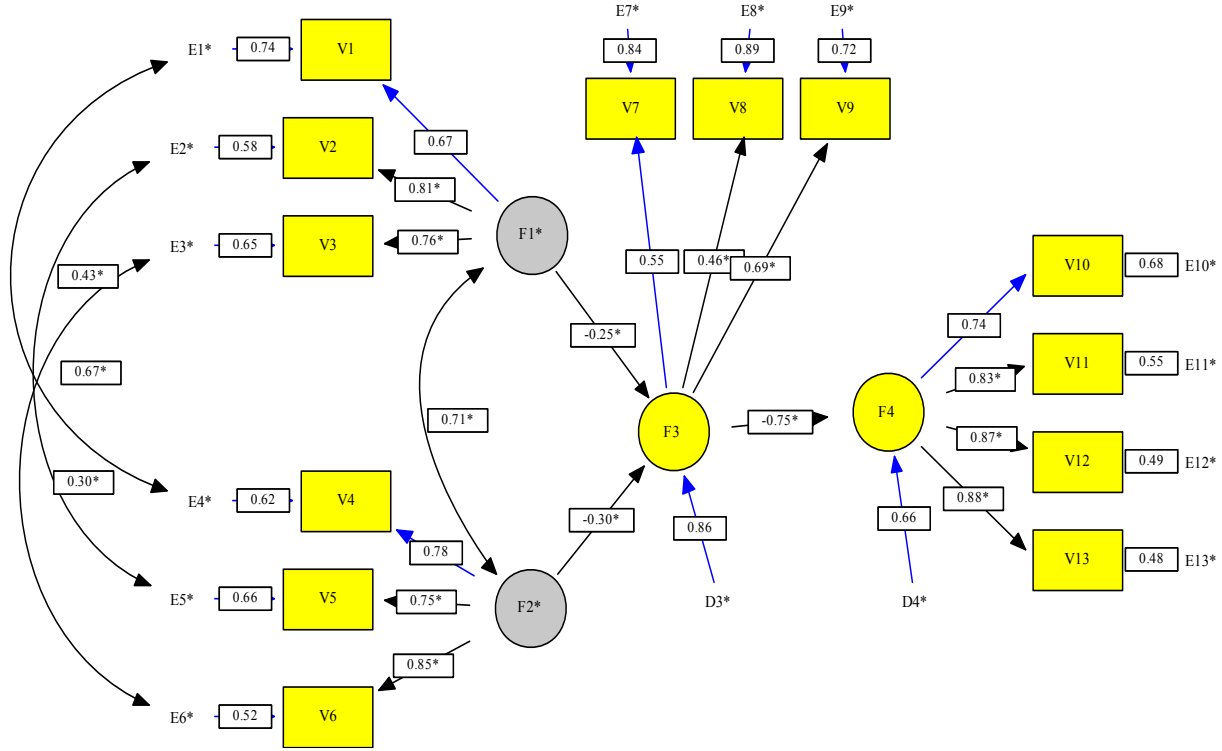
Tablo 24
Model 5'in Bağımsız Değişkenlerinin Varyansları

E	
E1 -ANBAG1	.40* .06 7.20@
E2 -ANBAG2	.49* .10 5.22@
E3 -ANBAG3	.55* .09 5.90@
E4 -BABAG1	.46* .08 6.14@
E5 -BABAG2	.81* .11 7.55@
E6 -BABAG3	.55* .12 4.61@

E7 - KK	.39* .07 5.88@
E8 - AK	.34* .03 10.22@
E9 - RB	.30* .05 6.30@
E10 - KG	5.22* .62 8.49@
E11 - DK	4.09* .55 7.49@
E12 - EN	3.68* .56 6.63@
E13 - PB	3.66* .53 6.90@

D	
D3 - F3	.12* .03 3.74@
D4 - F4	2.72* .58 4.72@I

MODEL 5
ERKEKLER İÇİN MODELDE STANDARTLAŞTIRILMIŞ PARAMETRE DEĞERLERİ

F1 = Anneye Bağlanma

F2 = Babaya Bağlanma

F3 = Ayrışma Bireyleşme

F4 = Kişisel Uyum

Erkekler için Model 5'te (Standartlaştırılmış Parametre Değerleri), anneye bağlanma ve babaya bağlanma, ayrışma bireyleşmeyi negatif yönde etkilemektedir. Ayrışma bireyleşme kişisel uyumu negatif yönde etkilemektedir. Anneye bağlanmada meydana gelen standart sapma değişimi sayısı başına düşen, ayrışma bireyleşmede oluşan standart sapma değişimi sayısı -0.25'dir. Anneye bağlanmadaki artış, ayrışma bireyleşmedeki azalmaya eşlik etmektedir. Babaya bağlanmada meydana gelen standart sapma değişimi sayısı başına düşen, ayrışma bireyleşmede oluşan standart sapma değişimi -0.30'dur. Diğer bir deyişle, babaya bağlanmadaki artış, ayrışma bireyleşmedeki azalmaya eşlik etmektedir. Ayrışma bireyleşmede

meydana gelen standart sapma değişimi sayısı başına düşen, kişisel uyumda oluşan standart sapma değişimi -0.75'dir. Başka bir deyişle ayrışma bireyleşmedeki artış, kişisel uyumda azalmaya eşlik etmektedir.

Tablo 25
Standartlaştırılmış Parametre Değerlerine Göre Eşitlikler

STANDARDİZE EDİLMİŞ SONUÇ	R ²
ANBAG1 =V1 = .67 F1 + .74 E1	.45
ANBAG2 =V2 = .81*F1 + .58 E2	.66
ANBAG3 =V3 = .76*F1 + .65 E3	.58
BABAG1 =V4 = .78 F2 + .62 E4	.61
BABAG2 =V5 = .75*F2 + .66 E5	.57
BABAG3 =V6 = .85*F2 + .52 E6	.73
KK =V7 = .55 F3 + .84 E7	.30
AK =V8 = .46*F3 + .89 E8	.21
RB =V9 = .69*F3 + .72 E9	.48
KG =V10 = .74 F4 + .68 E10	.54
DK =V11 = .83*F4 + .55 E11	.69
EN =V12 = .87*F4 + .49 E12	.76
PB =V13 = .88*F4 + .48 E13	.77
F3 =F3 = -.25*F1 - .30*F2 + .86 D3	.26
F4 =F4 = -.75*F3 + .66 D4	.56

Erkeklerde, ayrışma bireyleşmedeki değişikliğin %26'sı anneye bağlanma ve babaya bağlanma tarafından açıklanmaktadır. Kişisel uyumdaki değişikliğin %56'sı ayrışma bireyleşme tarafından açıklanmaktadır.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Bu araştırmada, ebeveyne güvenli bağlanma ile kişisel uyum ve sosyal uyum arasındaki ilişkide ayrışma bireyleşme aracılığı (Model 1) ile ebeveyne güvenli bağlanma ve kişisel uyum arasındaki ilişkide ayrışma bireyleşme aracılığı (Model 2 ve Model 2’den oluşturulan Model 3) test edilmiştir. Daha sonra ebeveyne güvenli bağlanma ve kişisel uyum arasındaki ilişkide ayrışma bireyleşme aracılığının kabul edilen modeli kızlar (Model 4) ve erkekler (Model 5) için ayrı ayrı test edilmiştir. Bu bölümde Model 1, Model 2 ve Model 3 ile Model 4 ve Model 5’e ilişkin bulgular tartışılıp yorumlanmıştır.

V.1.0. Bağlanma ile Kişisel Uyum ve Sosyal Uyum Arasındaki İlişkide Ayrışma Bireyleşme Aracılığının Test Edilmesine İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Model 1’de ebeveyne güvenli bağlanma ile kişisel uyum ve sosyal uyum arasındaki ilişkide ayrışma bireyleşme aracılığı test edilmiştir. Uyum indekslerinin hiçbirisi, modelin uyum gösterdiğine dair istatistiksel olarak bir delil sağlamadığı için aracılık (mediational) test edilememiştir. Diğer bir deyişle Model 1 test edildiğinde Türk kültüründe geç ergenlerde ayrışma bireyleşme ile sosyal uyum arasında yapısal bir ilişkinin olmadığı görülmüştür. Bundan dolayı ebeveyne güvenli bağlanma ile kişisel uyum ve sosyal uyum arasındaki ilişkide ayrışma bireyleşme aracılığı test edilememiştir. Bu sonuç, Mattanah, Hancock ve Brand’in (2004) yaptığı araştırmanın bu konudaki bulgusunu desteklememektedir. Literatür incelendiğinde bu araştırma dışında ebeveyne güvenli bağlanma ile kişisel ve sosyal uyum arasındaki ilişkide ayrışma bireyleşme aracılığını test eden başka araştırmaya rastlanmamıştır.

Blos’a (1989) göre ayrışma bireyleşmeyle geç ergen bebeksi dürtülerin ve çatışmaların üstesinden gelerek ego ve id arasında denge sağlayarak arkadaşları veya yeni gruplar içerisinde yeni roller kazanır. Bu roller süperegonun işlevlerini uzun

süre etkiler. Geç ergenin kazandığı yeni rolleri yerine getirme açısından sosyal uyum ele alınarak ebeveyne güvenli bağlanma ile kişisel uyum ve sosyal uyum arasındaki ilişkide ayrışma bireyleşme aracılığı test edildiğinde, bu araştırmanın sonucuyla paralellik gösterip göstermeyeceği düşünülmektedir.

Kroger'e (1985) ve Blos'a (1989) göre geç ergenin içselleştirilmiş bebeksi nesne bağlarından bağlantısının kesilmesiyle geç ergenin ayrışma bireyleşmesi sağlanır. Bu sayede geç ergenin içselleştirmelerinde ileriye doğru yeni bir adım atılır. Geç ergenin kişiliğinin birleşmesi yetişkin nesne ilişkileri için gerekli kapasiteye sahip olmasıyla meydana gelir. Bu nedenle bireyin sosyal uyumu ailenin ortam ve geleneğinin sınırlanmasından daha geniş bir kavram olarak ortaya çıkar. Sosyal uyum kavramı, ebeveyne güvenli bağlanma ile kişisel uyum ve sosyal uyum arasındaki ilişkide ayrışma bireyleşme aracılığının test edildiği model 1'de aile ilişkileri, sosyal ilişkiler, sosyal normlar ve antisosyal eğilimler bakımından ele alınmıştır. Dolayısıyla sosyal uyum kavramının belirtilen alt boyutlara yeni boyutlar eklenerek Model 1 tekrar test edildiğinde, sonuçlarının bu sonuçla benzer olup olmayacağı düşünülmektedir.

Parkes, Schneider ve Bochner (1999), bireyleşmenin kolektivizmin en çok benliğin sosyal özerklik boyutu ilgili olduğunu saptamışlardır. Türk kültürü kolektivist özellikleri içerisinde barındırdığından dolayı sosyal uyum kavramı sosyal özerklik açısından ele alınarak ebeveyne güvenli bağlanma ile sosyal ve kişisel uyum arasındaki ilişkide bireyleşmenin aracılığı test edildiğinde, sonuçlarının bu sonuçla aynı olup olmayacağını merak konusu yapmaktadır. Lapsley ve Edgerton'ın (2002) üniversiteye sosyal uyumu, güvenli yetişkine bağlanma ile pozitif ilişkili bulması, sosyal uyumu Model 1 için farklı alt ölçeklerden oluşan başka bir envanterle veri toplanarak test edilmesinde kullanıldığında, sonuçlarının yine bu sonuçla benzer olup olmayacağını merak konusu yapmaktadır.

Kağıtçıbaşı'nın (2006) Türk kültürünün kolektivist olması bireyin iç grup olan ailede ve çevrede daha fazla uyma davranışı göstermesini sağlarken, dış grup olarak görülen bir başka toplulukta veya kentte aynı şekilde davranmayacağı, sosyal etkiye direneceği sonucunu meydana getireceği görüşü düşünüldüğünde, üniversiteye

gelmiş geç ergenlerin o zamana kadar var oldukları iç gruptan, başka bir gruba girerek aynı şekilde davranmaması, üniversite ortamında sosyal etkiye direnmesi Model 1'deki sosyal uyumun çıkmamasının bir nedeni olabilir. Bu anlamda modelde geç ergen grubu olarak alınan üniversiteli öğrenciler yerine başka bir geç ergen grup üzerinde yapılabilecek benzer bir çalışmanın farklı bir sonuç ortaya koyabileceği olasılığı bulunmaktadır.

Gelişim dönemleri açısından Model 1'in sonucuna bakıldığında, Erikson'a (1963) göre geç ergenlik döneminde aileden bağımsız olma, gerçekleştirilmesi gereken bir gelişim görevi olduğundan, sorunlarının toplumun beklentileriyle kendi benliği arasındaki çatışmadan kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla sosyal uyum geç ergen tarafından öncelikli bir ihtiyaç olarak algılanmadığı söylenebilir. Böylelikle ebeveyne güvenli bağlanma ile kişisel uyum ve sosyal uyum arasındaki ilişkide ayrışma bireyleşme aracılığı test edilememesinin bir nedeni olarak düşünülebilir.

V.2.0. Bağlanma ile Kişisel Uyum Arasındaki İlişkide Ayrışma Bireyleşme Aracılığının Test Edilmesine İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Model 2'deki ebeveyne güvenli bağlanma ile kişisel uyum arasındaki ilişkide ayrışma bireyleşme aracılığı (mediation) hipotezini test etmek için F2 (babaya bağlanma)→F4(kişisel uyum) ve F1 (anneye bağlanma)→F4(kişisel uyum) regresyon katsayıları 0 değeri kısıtlaması koyularak model 3 oluşturulmuştur.

Tam yapısal model olan Model 3'te ebeveyne güvenli bağlanma ile kişisel uyum arasındaki ilişkide ayrışma bireyleşmenin aracılığı (mediation) hipotezi kabul edilmiştir. Elde edilen bu bulgu Mattanah, Hancock ve Brand'in (2004) ebeveyne güvenli bağlanma ile kişisel ve sosyal uyum arasındaki ilişkide ayrışma bireyleşmenin aracılığını test eden araştırmalarının kişisel uyumla ilgili bulgusunu desteklemektedir. Bu araştırma dışında bireyleşmeyle ilişkili kavramlarla yapılmış bazı araştırmalar bulunmaktadır. Rice, FitzGerald, Whaley ve Gibbs'in (1995) araştırmasında, ebeveynlere güvenli bağlanmanın üniversiteye uyum göstergeleriyle pozitif ilişkili olduğu görülmüştür.

Blos'a (1989) göre bebeksi nesne bağlarının gevşemesi, aile bağımlılıklarının değişmesi ile meydana gelen ayrışma bireyleşme sürecinin psikoanalitik yaklaşım açısından ele alınmasıyla oidipal süperegounun katılığı azalır, gücünü de kaybeder. Egonun ideal narsistik yapısının önemi artar. Böylelikle narsistik denge sağlanır. Bebeksi nesne bağlarından artan bağımsızlık olur veya kişinin kendi seçiminde iç kaynaklarına bağlılık artar. Böylelikle bireyin kişisel uyumu ayrışma bireyleşme sürecinde öncelikle önem kazanır. Blos'un görüşünün bu araştırmanın bulgularında ortaya çıkan ebeveyne güvenli bağlanma ve kişisel uyum arasındaki ilişkide ayrışma bireyleşmenin aracılığı sonucunu destekler nitelikte olduğu düşünülmektedir.

Model 3'teki (Standartlaştırılmış Parametre Değerleri) sonuçlarda; anneye bağlanma ve babaya bağlanma, ayrışma bireyleşmeyi negatif yönde etkilemektedir. Anneye ve babaya bağlanmadaki artış, ayrışma bireyleşmedeki azalmaya eşlik etmektedir. Böylelikle babaya bağlanma ve anneye bağlanmanın, ayrışma bireyleşme üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Bu bulguyla tutarlı Beyers ve Goossens (2003) çalışmalarında, psikolojik ayrışma ile ebeveynlerden bağımsızlık ve ayrışma duyguları arasında ters ilişki olduğunu saptamışlardır.

Yine Model 3'teki sonuçlardan; ayrışma bireyleşmedeki artış, kişisel uyumdaki azalmaya eşlik etmektedir. Bu bulguyu, Holmbeck ve Wandrei (1993) çalışmalarında ortaya koydukları, ayrışma bireyleşmenin uyumla ilişkisi olduğu sonucu destekler niteliktedir. Bu çalışmada ayrışma bireyleşme ayrılık kaygısı, kısıtlanma kaygısı ve reddedilme beklentisi alt ölçekleriyle ölçüldüğü için ayrışma-bireyleşme ile kişisel uyum arasındaki ilişkinin ters olmasının tutarlı olduğu düşünülmektedir.

Model 3'te Türk Kültüründe ayrışma bireyleşme aracılığının çıkmasının, Kağıtçıbaşı'nın Türk Kültürü için hem bireyci hem toplulukçu özellikleri içinde barındıran özerk-ilişkisel benlik görüşünü destekler nitelikte olduğu kabul edilebilir. Tamar ve diğerleri (2006) çalışmalarında, Türk ergenlerin ayrışma bireyleşme gelişimini Batı Kültürünün bireyciliğiyle karşılaştırılmalarında, Türk Kültüründe ayrışma ve ruhsal yeniden yapılanma ile ilişkisel bağlamlar içinde özerk kendiliğe yol açan değişiklikler ile kişiler arası ilgisizliğin anlamlı bağlantısı olduğunu

saptamışlardır. Tamar ve diğerlerinin (2006) sonucuyla bu araştırmanın sonucu tutarlı olarak ayrışma bireyleşmenin Türk kültüründeki kabul edilebilirliğini ortaya koydukları söylenebilir.

V.3.0. Cinsiyete Göre Bağlanma ve Kişisel Uyum Arasındaki İlişkide Ayrışma Bireyleşme Aracılığının Test Edilmesine İlişkin Bulguların (Model 4 ve Model 5) Tartışma ve Yorumu

Kızlar için Model 4'te (Standartlaştırılmış Parametre Değerleri) ve erkekler için Model 5'te (Standartlaştırılmış Parametre Değerleri), anneye bağlanma ve babaya bağlanma, ayrışma bireyleşmeyi negatif yönde etkilemektedir. Ayrışma bireyleşme kişisel uyumu negatif yönde etkilemektedir. Anneye ve babaya bağlanmadaki artış, ayrışma bireyleşmedeki azalmaya eşlik etmektedir. Ayrışma bireyleşmedeki artış, kişisel uyumda azalmaya eşlik etmektedir. Diğer bir deyişle kızlar ve erkekler için bağlanma ve kişisel uyum arasındaki ilişkide ayrışma bireyleşme aracılığının test edilmesi sonucunun, cinsiyet açısından birbiriyle tutarlı olduğu görülmüştür.

Bu bulguyu Mattanah, Hancock ve Brand'in (2004) hem kızlar hem erkekler için anneye ve babaya güvenli bağlanma ile kişisel uyum arasında ayrışma bireyleşmenin aracılığını test etmeleri sonucunun destekler nitelikte olduğu görülmüştür. Bunun nedenlerinden biri olarak Türk Kültürünün hem bireyci hem toplulukçu özellikleri içinde barındırması söylenebilir. Diğer bir neden olarak bireylerin aynı gelişim süreçlerinden geçmesinden dolayı kızların ve erkeklerin sonuçlarının birbiriyle tutarlı olduğu söylenebilir.

BÖLÜM VI

VARGI VE ÖNERİLER

Bu araştırmada, geç ergenlerde bağlanma ve uyum alanları (kişisel, sosyal) arasındaki ilişkide ayrışma bireyleşme aracılığı ile bağlanma ve kişisel uyum arasındaki ilişkide ayrışma bireyleşme aracılığına ilişkin modeller Türk kültüründe test edilmiştir.

Modellerin birincisinde ebeveyne güvenli bağlanma ile kişisel uyum ve sosyal uyum arasındaki ilişkide ayrışma bireyleşme aracılığı test edilmiştir. Yapılan istatistiksel analizler sonucunda Türk kültüründe geç ergenlerde kişisel uyum ve sosyal uyumun bir arada test edildiği model için kabul edilebilir uyum elde edilmemiştir.

Diğer modelde ebeveyne güvenli bağlanma ile kişisel uyum arasındaki ilişkide ayrışma bireyleşmenin aracılığı test edilmiş ve ebeveyne güvenli bağlanma ile kişisel uyum arasındaki ilişkide ayrışma-bireyleşmenin aracılığı kabul edilmiştir. Ayrıca kabul edilen bu aracılık modeli erkekler ve kızlar için ayrı ayrı test edilmiştir. Hem erkeklerde hem kızlarda anneye ve babaya bağlanmadaki artış, ayrışma bireyleşmedeki azalmaya eşlik etmektedir. Ayrışma bireyleşmedeki artış, kişisel uyumda azalmaya eşlik etmektedir.

Araştırmada ebeveyne güvenli bağlanma ve sosyal ve kişisel uyum arasındaki ilişkide ayrışma-bireyleşmenin aracılığı modeli için yeterli uyum sağlanamadığı için test edilememiştir. Diğer taraftan ebeveyne güvenli bağlanma ve kişisel uyum arasındaki ilişkide ayrışma bireyleşmenin aracılığının ise Türk kültüründe geçerli olduğu görülmüştür.

VI.1.0 ÖNERİLER

Araştırmadan elde edilen bulgulara dayalı olarak gerek uygulamaya gerekse yeni araştırmalara yönelik aşağıdaki önerilerde bulunulabilir:

VI.1.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler

1. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre ayrışma bireyleşmedeki artışın, kişisel uyumda azalmaya eşlik etmesi nedeniyle öğrencilerin kişisel uyum düzeylerini arttırmak için anneden ve babadan ayrışma bireyleşmelerinin boyutları olan ayrılık kaygısı, reddedilme beklentisi ve kısıtlanma kaygısını azaltıcı psikolojik danışma programları geliştirilebilir.

2. Araştırmanın diğer bir bulgusuna göre anneye ve babaya bağlanmadaki artış, ayrışma bireyleşmedeki azalmaya, ayrışma bireyleşmedeki artış da kişisel uyumda azalmaya eşlik etmektedir. Bu nedenle öğrencilerin kişisel uyum düzeylerini arttırmak için anneye ve babaya güvenli bağlanmalarını arttırıcı psikolojik danışma ve rehberlik programları geliştirilebilir.

3. Üniversitelerin psikolojik danışma ve rehberlik merkezlerine uyum problemleriyle başvuran öğrencilerin bu problemlerinin kaynağını belirlemede onların ebeveyne güvenli bağlanma ve ayrışma bireyleşme düzeyleri incelenebilir.

4. Üniversitelerde yürütülen psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri kapsamında öğrencilerin ebeveyne güvenli bağlanması ve ayrışma bireyleşmesini sağlayıcı çalışmalar yapılarak onların bazı uyum sorunlarıyla karşılaşmaları önlenabilir. Böylelikle psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin önemli işlevlerinden olan önleyicilik işlevi de yerine getirilmiş olacaktır.

VI.1.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

1. Ebeveyne güvenli bağlanma ile sosyal uyum ve kişisel uyum arasındaki ilişkide ayrışma bireyleşmenin aracılığına ilişkin model, uyumla ilgili farklı bir ölçek kullanılarak tekrar edilerek Türk Kültüründe sosyal uyumla ilgili aynı sonucun çıkıp çıkmayacağına bakılabilir.

2. Ebeveyne güvenli bağlanma ile sosyal uyum ve kişisel uyum arasındaki ilişkide ayrışma bireyleşmenin aracılığına ilişkin modelin farklı bir geç ergen

örnekleminde test edilerek Türk Kültüründe sosyal uyumla ilgili aynı sonucun çıkıp çıkmayacağına bakılabilir.

3. Araştırmanın modelleri lise öğrencileri üzerinde test edilebilir. Böylelikle lise öğrencilerinde bağlanma ve uyum alanları (kişisel, sosyal) arasındaki ilişkide ayrışma bireyleşme aracılığı ile bağlanma ve kişisel uyum arasındaki ilişkide ayrışma bireyleşme aracılığına ilişkin modellerin Türk kültüründe lise örnekleminde işleyip işlemediğine bakılabilir. Bu konuda elde edilecek bulgulardan ortaöğretim öğrencilerine verilecek psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinde yararlanılabilir.

4. Araştırmada ele alınan modeller, meslek lisesi, anadolu lisesi vb. farklı lise türlerinde test edilerek ortaöğretim öğrencileri arasında yaşanan bazı uyum problemlerinin kaynağının belirlenmesinde yardımcı olunabilir.

5. Bağlanma ve kişisel uyum arasındaki ilişkide ayrışma-bireyleşmenin aracılığına çeşitli değişkenler (sınıf düzeyleri, kimlik statüleri, tek ebeveynlik, çift ebeveynlik, depresyon ve umutsuzluk düzeyleri vb.) açısından bakılabilir.

KAYNAKÇA

ALTINTAŞ, E. ve GÜLTEKİN, M. (2003). *Psikolojik Danışma Kuramları*. İstanbul: Alfa/Aktüel Kitap Evi.

AINSWORTH, M. D. S., BLEHAR, M. C., WATERS, E. ve WALL, S. (1978). *Patterns of Attachment: A Psychological Study of the Strange Situation*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.

AINSWORTH, M. D. S. (1989). Attachments Beyond Infancy. *American Psychologist*, 44, 709-716.

AINSWORTH, M. D. S. (2000). Infant-Mother Attachment. (W. Craig Ed.) *Childhood Social Development the Essential Readings*. Oxford: Blackwell Publishers.

AMADO, Suzi (2005). “Emotional Well-Being of First-Year University Students: Family Functioning and Attachment Styles.” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi.

ANDERSON, J. C. ve GERBING, D. W. (1988). Structural Equation Modeling in Practice: A Review and Recommended Two-Step Approach. *Psychological Bulletin*, 103(3), 411-423.

ANDERSON, S. A. ve SABATELLI, R. M. (1990). Differentiating Differentiation and Individuation: Conceptual and Operation Challenges. *The American Journal of Family Therapy*, 18(1), 32-50.

ARMSDEN, G. C. ve GREENBERG, M. T. (1987). The Inventory Of Parent And Peer Attachment: Individual Difference And Their Relationship To Psychological Well-Being in Adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 16(5), 427-454.

AYDIN, Sezai (2002). “Attachment Style and Motivational Profile.” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi.

BAHADIR, Şengül (2006). “ Romantik İlişkilerde Bağlanma Stilleri, Çatışma Çözme Stratejileri ve Olumsuz Duygudurumunu Düzenleme Arasındaki İlişki.” (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi.

BANDURA, A. (1989). Human Agency in Social Cognitive Theory. *American Psychologist*, 44(9), 1175-1184.

BARTHOLOMEW, K. ve HOROTWITZ, L. M. (1991). Attachment Styles Among Young Adults: A Test of a Four-Category Model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61(2), 226-244.

BARTLE, E. S. ve ANDERSON, A. S. (1991). Similarity Between Parents’ and Adolescents’ Levels of Individuation. *Adolescence*, 26(104), 913-924.

BARTLE-HARING, S., BRUCKER, P. ve HOCK, E. (2002). The Impact Of Parental Separation Anxiety On Identity Development in Late Adolescence And Early Adulthood. *Journal of Adolescent Research*, 17(5), 439-450.

BARTHOLOMEW, K. (1990). Avoidance of Intimacy: An Attachment Perspective. *Journal of Social and Personal Relationships*, 7, 147-178.

BAYKUL, Y. (2000). *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme: Klasik Test Teorisi ve Uygulaması*. Ankara: ÖSYM Yayınları.

BAYMUR, F. (1994). *Genel Psikoloji*. On Birinci Baskı. İstanbul: İnkılâp Kitap Evi.

BEIDEL, D. C. ve TURNER, S. M. (2005). *Childhood Anxiety Disorders: A Guide to Research and Treatment*. New York and Hove: Routledge Taylor & Francis Group.

BENTLER, P. M. (1990). Comparative Fit Indexes in Structural Models. *Psychological Bulletin*, 107(2), 238-246.

BEYERS, W. ve GOOSSENS, L. (2003). Psychological Separation and Adjustment to University: Moderating Effects of Gender, Age, and Perceived Parenting Style. *Journal of Adolescent Research*, 18(4), 363-382.

BEYERS, W., GOOSSENS, L., VANSANT, I. ve MOORS, E. (2003). A Structural Model of Autonomy in Middle and Late Adolescence: Connectedness, Separation, Detachment, and Agency. *Journal of Youth and Adolescence*, 32(5), 351-365.

BLOS, P. (1989). *The Adolescent Passage*. Madison, Connecticut: International Universities Press Inc.

BLUSTEIN, D. L., WALBRIDGE, M. M., FRIEDLANDER, M. L. ve PALLADINO, D. E. (1991). Contributions Of Psychological Separation And Parental Attachment To The Career Development Procees. *Journal of Counseling Psychology*, 38(1), 39-50.

BOWLBY, J. (1969). *Attachment and Loss Volume I: Attachment*. New York: Basic Books.

BOWLBY, J. (1973). *Attachment and Loss Volume II: Separation*. New York: Basic Books.

BOWLBY, J. (1977). The Making and Breaking of Affectional Bonds. *British Journal of Psychiatry*, 130, 201-210.

BOWLBY, J. (1988a). *A Secure Base: Parent-Child Attachment and Healthy Human Development*. New York: Basic Books.

BOWLBY, J. (1988b). Developmental Psychology Comes of Age. *American Journal of Psychiatry*, 145, 1-10.

BOZKURT, Songül (2006). “Temas Biçimlerinde Bağlanma Stilleri ve Kişilerarası Şemalar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.” (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi.

BRADFORD, E. ve LYDDON, W. (1994). Assessing Adolescent And Adult Attachment: An Update. *Journal of Counseling and Development*, 73, 215-219.

BÜYÜKÖZTÜRK, Ş. (2005). *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı*. Beşinci Baskı. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

BÜYÜKŞAHİN, Ayda (2001). “Yakın İlişki Kuran ve Kurmayan Üniversite Öğrencilerinin Çeşitli Sosyal Psikolojik Etmenler Yönünden Karşılaştırılması.” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi.

BÜYÜKŞAHİN, Ayda (2006). “Yakın İlişkilerde Bağlanım: Yatırım Modelinin Bağlanma Stilleri ve Bazı Değişkenler Yönünden İncelenmesi.” (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi.

CAVELL, T. A., CARSON JONES, D., RUNYAN, R. D., CONSTANTİN-PAGE, L. P. ve VELASQUEZ, J. M. (1993). Perception Of Attachment And The Adjustment Of Adolescents With Alcoholic Fathers. *Journal of Family Psychology*, 7(2), 204-212.

CHOI, K.-H. (2002). Psychological Separation-Individuation And College Among Korean American Students: The Roles Of Collectivism And Individualism. *Journal of Counseling Psychology*, 49(4), 468-475.

CROW, L. D. ve GRAHAM, T. F. (1973). *Human Development and Adjustment*. New Jersey: Littlefield, Adams & Co.

CÜCELOĞLU, D. (1999). *Kişilik ve Kişilik Kuramları*. Dokuzuncu Baskı. İstanbul: Remzi Kitap Evi.

ÇAKMAK TOLAN, Özlem (2002). “Üniversite Öğrencilerinde Kaygı Belirtileri ve Bağlanma Biçimleri ile Kişilerarası Şemalar Arasındaki İlişkiler.” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

ÇELİK, Şule (2004). “The Effects of An Attachment-Oriented-Psychoeducational-Group-Training on Improving the Preoccupied Attachment Styles of University Students.” (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi.

DENİZ, M. E., HAMARTA, E. ve ARI, R. (2005). An Investigation of Social Skills and Loneliness Levels of University Students with Respect to Their Attachment Styles in A Sample of Turkish Students. *Social Behavior and Personality*, 33(1), 19-32.

DIEN, D. (1992). Gender And Individuation: China And The West. *Psychoanalytic Review*, 79(1), 105-119.

EKŞİ, A. (1999). *Ben Hasta Değilim*. İstanbul: Nobel Tıp Kitap Evleri.

ERIKSON, E. H. (1963). *Childhood and Society*. İkinci Baskı. New York: W. W. Norton & Company, Inc.

FASS, M. E. ve TUBMAN, J. G. (2002). The Influence of Parental and Peer Attachment on College Students’ Academic Achievement. *Psychology in the Schools*, 39(5), 561-573.

FASSINGER, R. E. (1987). Use of Structural Equation Modeling in Counseling Psychology Research. *Journal of Counseling Psychology*, 34(4), 425-436.

FIELD, T. (1996). Attachment and Separation in Young Children. *Annual Review of Psychology*, 47, 541-561.

FORDHAM, F. (2004). *Jung Psikolojisinin Ana Hatları*. (Çev. Aslan Yalçınar). İstanbul: Say Yayınları.

FRANZ, C. E. ve WHITE, K. M. (1985). Individuation and Attachment in Personality Development: Extending Erikson's Theory. *Journal of Personality*, 53(2), 224-256.

FREY, L. L., BEESLEY, D. ve MILLER, M. R. (2006). Relational Health, Attachment, And Psychological Distress in College Women And Men. *Psychology of Women Quarterly*, 30, 303-311.

FRYDENBERG, E. (1999). *Adolescent Coping Theoretical and Research Perspectives*. Second Edition. New York: Routledge.

GEÇTAN, E. (1993). *Psikanaliz ve Sonrası*. İstanbul: Remzi Kitap Evi.

(1995). *Psikodinamik Psikiyatri ve Normaldışı Davranışlar*. İstanbul: Remzi Kitap Evi.

GEZER, Zeynep Ülkü (2001). "The Relationship Between Attachment Styles of Adolescents and Their Family Environments." (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi.

GILLIGAN, C. (1982). *In a Different Voice: Psychological Theory and Women's Development*. Cambridge: Harvard University Press.

GINSBURG, H. ve OPPER, S. (1969). *Piaget's Theory of Intellectual Development an Introduction*. New Jersey: Prentice-Hall, Inc.

GOLDBRUNNER, J. (1962). *Individuation: A Study of the Depth Psychology of Carl Gustav Jung*. New York: Pantheon Boks Inc.

GÖRAL, Fatma Sevinç (2002). The Second Separation-Individuation Process of the Turkish Young Adults: The Relationships between the Perceived Maternal Parenting Attitudes, Second Separation Individuation, Expanding Self and Experiences in the Romantic Relationships. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi.

GÖREGENLİ, M. (1997). Individualist-Collectivist Tendencies in a Turkish Sample. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 28(6), 787-794.

GRAHAM, T. F. ve CROW, L. D. (1973). *Human Development and Adjustment*. Little Field, Adams and Co.

GUISINGER, S. ve BLATT, S. J. (1994). Individuality and Relatedness: Evolution of a Fundamental Dialectic. *American Psychologist*, 49, 104-111.

GÜNAYDIN, G., SELÇUK, E., SÜMER, N. ve UYSAL, A. (2005). Ebeveyn ve Arkadaşlara Bağlanma Envanteri Kısa Formu'nun Psikometrik Açıdan Değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 8(16), 13-23.

HALFON, Sibel (2006). "Attachment in a Cultural Framework." (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi.

HALL, C. S. ve LINDZEY, G. (1957). *Theoris of Personality*. 13. Baskı. New York: John Wiley & Sons Incompany.

HOCHREICH, D. J. (1975). *Personality*. Scott, Foresman and Company.

HOFFMAN, J. A. (1984). Psychological Separation Of Late Adolescents From Their Parents. *Journal of Counseling Psychology*, 31(2), 170-178.

HOFFMAN, J. A. ve WEISS, B. (1987). Family Dynamics And Presenting Problems in College Students. *Journal of Counseling Psychology*, 34(2), 157-163.

HOGAN, R. (1975). Theoretical Egocentrism and the Problem of Compliance. *American Psychologist*, 30, 533-540.

HOLMBECK, G. N. ve WANDREI, M. L. (1993). Individual And Relational Predictors Of Adjustment in First-Year College Students. *Journal of Counseling Psychology*, 40(1), 73-78.

HOLMBECK, G. N. (1997). Toward Terminological, Conceptual, and Statistical Clarity in the Study of Mediators and Moderators: Examples From the Child-Clinical and Pediatric Psychology Literatures. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 65(4), 599-610.

HOLMBECK, G. N. ve LEAKE, C. (1999). Separation-Individuation And Psychological Adjustment in Late Adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 28(5), 563-581.

HOYLE, R. H. (1995). *Structural Equation Modeling: Concepts, Issues, and Applications*. California: Sage Publications.

HUGHES, L. (2002). *Paving Pathways Child and Adolescent Development*. Belmont: Wadsworth/Thomson Learning.

INHELDER, B. ve PIAGET, J. (1958). *The Growth of Logical Thinking from Childhood to Adolescence*. Ninth Edition. United States of America: Basic Books, Inc., Publishers.

İMAMOĞLU, E. O. (1998). Individualism and Collectivism in a Model and Scale of Balanced Differentiation and Integration. *Journal of Psychology*, 132, 95-105.

İMAMOĞLU, Seval (2003). “Öğretmen Adaylarının Öfke ve Öfke İfade Tarzları ile Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi.

JORDAN, J. V. (1997). A Relational Perspective for Understanding Women’s Development. In J. V. Jordan (Ed.), *Women’s Growth in Diversity: More Writings from the Stone Center*, (pp.9-24). New York: Guilford.

KAĞITÇIBAŞI, Ç. ve BERRY, J. W. (1989). Cross-Cultural Psychology: Current Research and Trends. *Annual Review of Psychology*, 40, 493-531.

KAĞITÇIBAŞI, Ç. (1996). Özerk-İlişkisel Benlik: Yeni Bir Sentez. *Türk Psikoloji Dergisi*, 11(37), 36-43.

KAĞITÇIBAŞI, Ç. (2005). Autonomy and Relatedness in Cultural Context: Implications for Self and Family. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 36(4), 403-422.

KAĞITÇIBAŞI, Ç. (2006). *Yeni İnsan ve İnsanlar*. İstanbul: Evrim Yayın Evi ve Bilgisayar San. Tic. Ltd. Şti.

KARAKURT, Günnur (2001). “The Impact of Adult Attachment Styles on Romantic Jealousy.” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi.

KARASAR, Niyazi (2003). *Bilimsel Araştırma Yöntemi-kavramlar, ilkeler, teknikler*. 12. Baskı. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

KEKLİK, İbrahim (2004). “Relationship of Attachment Status and Gender to Personal Meaning, Depressiveness and Trait-Anxiety Among College Students.” (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Florida: Florida Üniversitesi.

KENNY, M. E. (1987). The Extent And Function Of Parental Attachment Among First-Year College Students. *Journal of Youth and Adolescence*, 16(1), 17-29.

KENNY, M. E. ve DONALDSON, G. A. (1991). Contributions Of Parental Attachment And Family Structure To The Social And Psychological Functioning Of First-Year College Students. *Journal of Counseling Psychology*, 38(49), 479-486.

KENNY, M. E. (1994). Quality And Correlates Of Parental Attachment Among Late Adolescents. *Journal of Counseling and Development*, 72, 399-403.

KERNBERG, O. F. (1999). *Sınır Durumlar ve Patolojik Narsisizm*. (Çev. Murat Atakay). İstanbul: Metis Yayınları.

KILIÇCI, Y. (2000). *Okulda Ruh Sağlığı*. Ankara: Anı Yayıncılık.

KLINE, P. (1994). *An Easy Guide to Factor Analysis*. New York: Routledge.

KOBAK, R. R. ve SCEERY, A. (1988). Attachment in Late Adolescence: Working Models, Affect Regulation, and Representations of Self and Others. *Child Development*, 59, 135-146.

KONOPKA, G. (1973). Requirements for Healthy Development of Adolescent Youth. *Adolescence*, 8(31), 291-316.

KONYALIOĞLU, Adviye Pınar (2002). “Üniversite Öğrencilerinin Duygusal İlişki Bağlanma Tarzları ile Kişilik Tipleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi.

KROGER, J. (1985). Separation-Individuation And Ego Identity Status in New Zealand University Students. *Journal of Youth and Adolescence*, 14(2), 133-147.

KROGER, J. ve HASLET, S. J. (1988). Separation-Individuation And Ego Status in Late Adolescence: A Two-Year Longitudinal Study. *Journal of Youth and Adolescence*, 17(1), 59-79.

KUMAR, M. (2005). In a Bid to Restate the Culture-Psyche Problematic: Revisiting The Essential Writings of Sudhir Kakar. *Psychoanalytic Quarterly*, LXXIV, 561-587.

LAIBLE, D. J., CARLO, G. ve ROESCH, S. C. (2004). Pathways To Self-Esteem in Late Adolescence: The Role Of Parent And Peer Attachment, Empathy, And Social Behaviours. *Journal of Adolescence*, 27, 703-716.

LAPSLEY, D. K., RICE, K. G. ve SHADID, G. E. (1989). Psychological Separation And Adjustment To College. *Journal of Counseling Psychology*, 36(3), 286-294.

LAPSLEY, D. K., VARSHNEY, N. M. ve AALSMA, M. C. (2000). Patological Attachment and Attachment Style in Late Adolescence. *Journal of Adolescence*, 23, 137-155.

LAPSLEY, D. K. ve EDGERTON, J. (2002). Separation-Individuation, Adult Attachment Style, and College Adjustment. *Journal of Counseling and Development*, 80(4), 484-492.

LEVINE, J. B., GREEN, C. J. ve MILLON, T. (1986). The Separation-Individuation Test Of Adolescence. *Journal of Personality Assessment*, 50(1), 123-137.

LEVINE, J. B. ve SAINTONGE, S. (1993). Psychometric Properties Of The Separation-Individuation Test Of Adolescence Within A Clinical Population. *Journal of Clinical Psychology*, 49(4), 492-507.

LOPEZ, F. G., CAMPBELL, V. L. ve WATKINS, C. E. (1986). Depression, Psychological Separation, And College Adjustment: An Investigation Of Sex Differences. *Journal of Counseling Psychology*, 33(1), 52-56.

LOPEZ, F. G., CAMPBELL, V. L. ve WATKINS, C. E. (1988). Family Structure, Psychological Separation, And College Adjustment: A Canonical Analysis Nad Cross-Validation. *Journal of Counseling Psychology*, 35(4), 402-409.

LOPEZ, F. G. ve GOVER, M. R. (1993). Self-Report Measures of Parent-Adolescent Attachment and Separation-Individuation: A Selective Review. *Journal of Counseling and Development*, 71, 560-569.

LOPEZ, F. G. (1995). Contemporary Attachment Theory: An Introduction With Implications For Counseling Psychology. *The Counseling Psychologist*, 23(3), 395-415.

LOPEZ, F. G., MELENDEZ, M. C. ve RICE, K. G. (2000). Parental Divorce, Parent-Child Bonds, And Adult Attachment Orientations Among College Students: A Comparison Of Three Racial/Ethnic Groups. *Journal of Counseling Psychology*, 47(2), 177-186.

LOPEZ, F. G., MITCHELL, P. ve GORMLEY, B. (2002). Adult Attachment Orientations And College Student Distress: Test Of A Mediational Model. *Journal of Counseling Psychology*, 49(4), 460-467.

LÖKER, Özlem (1999). "Differential Effects of Parent and Peer Attachment on Social and Emotional Loneliness Among Adolescents." (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi.

MACCALLUM, R. (1986). Specification Searches in Covariance Structure Modeling. *Psychological Bulletin*, 100(1), 107-120.

MACCALLUM, R. C. ve AUSTIN, J. T. (2000). Applications of Structural Equation Modeling in Psychological Research. *Annual Review of Psychology*, 51, 201-226.

MACKINNON, D. P., FAIRCHILD, A. J. ve FRITZ, M. S. (2007). Mediation Analysis. *The Annual Review of Psychology*, 58, 593-614.

MAHLER, M. S., PINE, F. ve BERGMAN, A. (1975). *The Psychological Birth of The Human Infant*. New York: Basic Books, Inc., Publishers.

MAHLER, M. S., PİNE, F. ve BERGMAN, A. (2003). *İnsan Yavrunsunun Psikolojik Doğumu*. (Çev. Ali Nahit Babaoğlu). İstanbul: Metis Yayıncılık Ltd.

MARKUS, H. R. ve KITAYAMA, S. (1991). Culture and the Self: Implications for Cognition, Emotion, and Motivation. *Psychological Review*, 98(2), 224-253.

MARSH, H. W., BALLA, J. R. ve MCDONALD, R. P. (1988). Goodness-of-Fit Indexes in Confirmatory Factor Analysis: The Effect of Sample Size. *Psychological Bulletin*, 103(3), 391-410.

MARSHALL, R. (1997). Variances in Levels of Individualism Across Two Cultures and Three Social Classes. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 28(4), 490-495.

MATSUMOTO, D., WEISSMAN, M. D., PRESTON, K., BROWN, B. R. ve KUPPERBUSCH, C. (1997). Context-Specific Measurement of Individualism-Collectivism on the Individual Level: The Individualism-Collectivism Interpersonal Assessment Inventory. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 28, 743-767.

MATTANAH, J. F., HANCOCK, G. R. ve BRAND, B. L. (2004). Parental Attachment, Separation-Individuation, And College Student Adjustment: A Structural Equation Analysis Of Mediational Effects. *Journal of Counseling Psychology*, 51(2), 231-225.

MCCLANAHAN, G. ve HOLMBECK, G. N. (1992). Separation-Individuation, Family Functioning, And Psychological Adjustment in College Students: A

Construct Validity Study Of The Separation-Individuation Test Of Adolescence. *Journal of Personality Assessment*, 59(3), 468-485.

MCCURDY, S. J. ve SCHERMAN, A. (1996). Effects of Family Structure on The Adolescent Separation-Individuation Process. *Adolescence*, 31, 307-319.

MIKULINCER, M., FLORIAN, V. ve WELLER, A. (1993). Attachment Styles, Coping Strategies, And Posttraumatic Psychological Distress: The Impact Of The Gulf War in Israel. *Journal of Personality and Social Psychology*, 64(5), 817-826.

MOTHERSEAD, P. K., KIVLIGHAN, D. M. Jr. ve WYNKOOP, T. F. (1998). Attachment, Family Dysfunction, Parental Alcoholism, and Interpersonal Distress in Late Adolescence: A Structural Model. *Journal of Counseling Psychology*, 45(2), 196-203.

NAPOLI, V., KILBRIDE, J. M. ve TEBBS, D. E. (1985). *Adjusment and Growth in a Changing World*. Second Edition. Minnesota: West Publishing Co.

O'BRIEN, K. M. (1996). The Influence of Psychological Separation and Parental Attachment on the Career Development of Adolescent Women. *Journal of Vocational Behavior*, 48, 257-274.

O'BRIEN, K. M., FRIEDMAN, S. M., TIPTON, L. C. ve LINN, S. G. (2000). Attachment, Separation, and Women's Vocational Development: A Longitudinal Analysis. *Journal of Counseling Psychology*, 47(3), 301-315.

ÖZGÜVEN, İbrahim Ethem (1992). *Hacettepe Kişilik Envanteri El Kitabı*. Ankara: Odak Ofset Matbaacılık.

QUINTANA, S. M. ve KERR, J. (1993). Relational Needs in Late Adolescent Separation-Individuation. *Journal of Counseling and Development*, 71(3), 349-354.

QUINTANA, S. M. ve LAPSLEY, D. K. (1990). Rapprochement in Late Adolescent Separation- Individuation: A Structural Equations Approach. *Journal of Adolescence*, 13, 371-385.

PAMİR ARIKOĞLU, A. Aslı (2003). "Attachment Styles and Social-Emotional Adjustment in Turkish College Students." (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi.

PARKES, L. P., SCHNEIDER, S. K. ve BOCHNER, S. (1999). Individualism-Collectivism and Self-Concept: Social or Contextual? *Asian Journal of Social Psychology*, 2, 367-383.

PATERSON, J. E., FIELD, J. ve PRYOR, J. (1994). Adolescent' Perceptions Of Their Attachment Relationships With Their Mothers, Fathers, And Friends. *Journal of Youth and Adolescence*, 23(5), 579-600.

PHALET, K. ve CLAEYS, W. (1993). A Comparative Study Turkish and Belgian Youth. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 24(3), 319-343.

RAJA, S. N., MCGEE, R. ve STANTON, W. R. (1992). Perceived Attachment To Parents And Peers And Psychological Well-Being in Adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 21(4), 471-485.

RANK, O. (2001). *Doğum Travması ve Psikanalizdeki Anlamı*. İstanbul: Metis Yayınları.

RATHUS, S. A. ve NEVID, J. S. (1989). *Psychology and the Challenges of Life Adjustment and Growth*. Fourth Edition. Orlanda, Florida: Saunders College Publishing.

RICE, K. G., COLE, D. A. ve LAPSLEY, D. K. (1990). Separation-Individuation, Family Cohesion, And Adjustment To College: Measurement Validation And Test Of A Theoretical Model. *Journal of Counseling Psychology*, 37(2), 195-202.

RICE, K. G., FITZGERALD, D. P., WHALEY, T. J. ve GIBBS, C. L. (1995). Cross-Sectional And Longitudinal Examination Of Attachment, Separation-Individuation, And College Student Adjustment. *Journal of Counseling and Development*, 73, 463-474.

RICE, K. G. ve CUMMINS, P. N. (1996). Late Adolescent and Parent Perceptions of Attachment: An Exploratory Study of Personal and Social Well-Being. *Journal of Counseling & Development*, 75, 50-57.

RICE, K. G., CUNNINGHAM, T. J. ve YOUNG, M. B. (1997). Attachment to Parents, Social Competence, and Emotional Well-Being: A Comparison of Black and White Late Adolescence. *Journal of Counseling Psychology*, 44(1), 89-101.

RICE, K. G., ASHBY, J. S. ve SLANEY, R. B. (1998). Self- Esteem as a Mediator Between Perfectionism and Depression: A Structural Equations Analysis. *Journal of Counseling Psychology*, 45(3), 304-314.

RICE, K. G. ve MIRZADEH, S. A. (2000). Perfectionism, Attachment, and Adjustment. *Journal of Counseling Psychology*, 47(2), 238-250.

RYAN, R. M. ve LYNCH, J. H. (1989). Emotional Autonomy Versus Detachment: Revisiting The Vicissitudes Of Adolescence And Young Adulthood. *Child Development*, 60, 340-356.

SANTROCK, J. W. (2006). *Human Adjustment*. New York: The McGraw-Hill Companies.

SAYMAZ, İlkay (2003). “Üniversite Öğrencilerinin Kişilerarası İlişkileri ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: İstanbul Üniversitesi.

SCHULTHEISS, D. P. ve BLUSTEIN, D. L. (1994). Contributions Of Family Relationship Factors To The Identity Formation Process. *Journal of Counseling and Development*, 73, 159-166.

SCHULTHEISS, D. E. P. ve BLUSTEIN, D. L. (1994). Role Of Adolescent-Parent Relationships in College Student Development And Adjustment. *Journal of Counseling Psychology*, 41(2), 248-255.

SÜMER, N. ve GÜNGÖR, D. (1999). Yetişkin Bağlanma Stilleri Ölçeklerinin Türk Örnekleme Üzerinde Psikometrik Değerlendirmesi ve Kùltürler Arası Bir Karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14(43), 71-106.

SÜMER, N. ve GÜNGÖR, D. (1999). Çocuk Yetiştirme Stillerinin Bağlanma Stilleri, Benlik Değerlendirmeleri ve Yakın İlişkiler Üzerindeki Etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14(44), 35-60.

SÜMER, N. (2000). Yapısal Eşitlik Modelleri: Temel Kavramlar Ve Örnek Uygulamalar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 3(6), 49-74.

SÜRÜCÜ, Barış (2003). “Uyum İyiliği Testleri ve Uç Değer Tespit Etme.” (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi.

ŞENGÜL BOYACIOĞLU, İnci (2006). “Relationships Among Attachment Anxiety, Avoidance Accepting the Past, and Autobiographical Memory.” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Orta Doğu teknik Üniversitesi.

ŞİRVANLI ÖZEN, D. (2003). Ergenlerde Ebeveyne Bağlanma Tarzının Sosyal Cinsiyet Rolü ve Arkadaşa Bağlanma Tarzı Üzerindeki Etkisi. *3P Dergisi*, 11(4), 303-309.

TAKANO, Y. ve OSAKA, E. (1999). An Unsupported Common View: Comparing Japan and the U.S. on Individualism/Collectivism. *Asian Journal of Social Psychology*, 2, 311-341.

TRIANDIS, H. C., BONTEMPO, R., BETANCOURT, H., BOND, M., LEUNG, K., BRENES, A., GEORGAS, J., HUI, C. H., MARIN, G., SETIADI, B., SINHA, J. B. P., VERMA, J., SPANGENBERG, J., TOUZARD, H. ve MONTMOLLIN, G. De (1986). The Measurement of the Etic Aspects of Individualism and Collectivism Across Cultures. *Australian Journal of Psychology*, 38, 257-267.

TRIANDIS, H. C., BONTEMPO, R., VILLAREAL, M. J., ASAI, M. ve LUCCA, N. (1988). Individualism And Collectivism: Cross-Cultural Persepectives On Self-Ingroup Relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54(2), 323-338.

TRIANDIS, H. C., MCCUSKER, C., BETANCOURT, H., IWOA, S., LEUNG, K., SALAZAR, J. M., SETIADI, B., SINHA, J. B. P., TOUZARD, H. ve ZALESKI, Z. (1993). An Etic-Emic Analysis of Individualism and Collectivism. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 24, 366-383.

TRIANDIS, H. C. (1996). The Psychological Measurement Of Cultural Syndromes. *American Psychologist*, 51(4), 407-415.

ÜRET MEN, Seçil (2003). “Yetişkin Bağlanma Stilleri, Mekana Bağlanma Eğilimi ve Keşfetme Yönelimi Arasındaki İlişkiler.” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

VAHİP, I. (1993). Ayrışma-Bireyleşme Kuramı. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 4(1), 60-66.

WILLIAMS, S. ve MCGEE, R. (1991). Adolescents' Self-Perceptions Of Their Strengths. *Journal of Youth and Adolescence*, 20(3), 325-337.

WIGGINS, J. S. ve TRAPNELL, P. D. (1996). A Dyadic-Interactional Perspective on the Five-Factor Model. In J. S. Wiggins (Ed.), *The Five-Factor Model of Personality: Theoretical Perspectives* (pp.88-162). New York: Guilford.

YAMAN, Bora (2005). "Ergenlerde Ayrışma-Bireyselleşme ve Psikolojik Uyum Üzerinde Ana-baba Evlilik İlişkisinin ve Aile İlişkilerinin Etkisi." (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir: Ege Üniversitesi.

YAVUZER, H. (1996). *Çocuk ve Suç*. Sekizinci Baskı. İstanbul: Remzi Kitap Evi.

EKLER

Ek-I Ayrışma Bireyleşme Ergen Testi

Ek-II Ebeveyne Bağlanma Envanteri

Ek-I
Ayrışma Bireyleşme Ergen Testi

Tutum ve Duygu Ölçeği

Aşağıdaki soruların amacı sizin sahip olduğunuz duygu, tutum ve davranışları en iyi şekilde anlamaktır. Her cümleyi dikkatlice okuyarak duygularınıza, tutumlarınıza ve davranışlarınıza ilişkin olarak son bir yılda ya da daha uzun zaman diliminde düşünerek ilk aklınıza gelen cevabı işaretleyiniz. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Bu yüzden içinizden geldiği gibi işaretleyiniz.

Cümleye Hiç Katılmıyorsanız (1)'i, Çok Az Katılıyorsanız (2)'i, Kararsızsınız (3)'ü, Oldukça Katılıyorsanız (4)'ü, Tamamen Katılıyorsanız (5)'i işaretleyerek cevabınızı belirtiniz.

Lütfen bütün ifadelere cevap veriniz. Eğer belirli bir ifadeye cevap vermekte güçlük çekerseniz, tam olarak o şekilde hissetmeseniz bile, o ifade ile ilgili sizin duygularınıza en yakın olan seçeneği işaretleyiniz.

Cevap kağıdını kullanırken, kurşun kalem kullanınız ve değiştirmek istediğiniz cevaplarınızı tamamıyla silerek yeni cevabınızı işaretleyiniz.

		Hiç katılmıyorum	Çok Az Katılıyorum	Kararsızım	Oldukça katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1.	Bazen ailem beni bunaltacak kadar aşırı koruyucu davranır.	1	2	3	4	5
3.	Annem babam nerede olduğumu yakından takip ederler.	1	2	3	4	5
5.	Anne babamın kurallarından kurtulmayı dört gözle bekliyorum.	1	2	3	4	5
6.	Yalnız olmak, benim için çok ürkütücü (korkutucu) bir düşüncedir.	1	2	3	4	5
9.	Sık sık erkek/kız arkadaşımдан ayrılacağım diye	1	2	3	4	5

	endişelenirim.					
10.	Gelecek on yılda nükleer bir savaş çıkacağı ve dünyanın büyük bir bölümünü tahrip edeceği konusunda endişeliyim.	1	2	3	4	5
11.	Anne babaların çoğu çocuklarının büyüyerek kontrollerinden çıkmasını istemezler.	1	2	3	4	5
13.	Çevremdeki insanların aşırı güçlü olduklarını ve onlar tarafından denetleneceğimi hissediyorum.	1	2	3	4	5
15.	Geceleri yatağa gittiğim zaman, kendimi bazen yalnız hissederim ve yanımda konuşacak ya da sadece yanımda olacağım birisi olsun isterim.	1	2	3	4	5
17.	Öğretmenlerim tarafından onaylanmamaktan endişelenirim.	1	2	3	4	5
19.	Bazen insanlar gerçekten beni incitmek istiyormuş gibi görünüyorlar.	1	2	3	4	5
20.	Yaşadığım sıkıntıları birine anlatsam, muhtemelen anlamayacaktır.	1	2	3	4	5
23.	Gerçekten ihtiyacım olduğunda, en iyi arkadaşlarımın bile yanımda olacağına güvenemiyorum.	1	2	3	4	5
25.	Bazen annem babam bana sahip olmasalar, daha mutlu olacaktıymış gibi görünüyor.	1	2	3	4	5
27.	Kimse beni anlıyormuş gibi görünmüyor.	1	2	3	4	5
29.	Bazen anne babam, benden gerçekten nefret ediyormuş gibi görünüyorlar.	1	2	3	4	5
31.	Evde çoğunlukla “ayakaltında” gibi görünüyorum.	1	2	3	4	5

Ek-II

Ebeveyne Bağlanma Envanteri

Annenizle şu anki ilişkinizi düşünerek, aşağıdaki cümlelere ne kadar katıldığınızı

1.	Annem duygularıma saygı gösterir.	1	2	3	4	5	6	7
3.	Annem beni olduğum gibi kabul eder.	1	2	3	4	5	6	7
5.	Evde kolayca keyfim kaçar.	1	2	3	4	5	6	7
7.	Kim olduğumu daha iyi anlamamda annem bana yol gösterir.	1	2	3	4	5	6	7
9.	Anneme kızgınlık duyuyorum.	1	2	3	4	5	6	7
10.	Annemden pek ilgi görmüyorum.	1	2	3	4	5	6	7
12.	Annem bir şeyin beni rahatsız ettiğini hissederse, bana nedenini sorar.	1	2	3	4	5	6	7

1'den 7'e bir sayıyı daire içine alarak belirtiniz.

Lütfen boş bırakmayınız ve yalnızca bir sayıyı işaretleyiniz.

1=Asla 2 3 4 5 6 7=Daima

Babanızla şu anki ilişkinizi düşünerek, aşağıdaki cümlelere ne kadar katıldığınızı

1'den 7'e bir sayıyı daire içine alarak belirtiniz.

Lütfen boş bırakmayınız ve yalnızca bir sayıyı işaretleyiniz.

1=Asla 2 3 4 5 6 7=Daima

1.	Babam duygularıma saygı gösterir.	1	2	3	4	5	6	7
3.	Babam beni olduğum gibi kabul eder.	1	2	3	4	5	6	7
5.	Evde kolayca keyfim kaçar.	1	2	3	4	5	6	7
7.	Kim olduğumu daha iyi anlamamda babam bana yol gösterir.	1	2	3	4	5	6	7
9.	Babama kızgınlık duyuyorum.	1	2	3	4	5	6	7
10.	Babamdan pek ilgi görmüyorum.	1	2	3	4	5	6	7
12.	Babam bir şeyin beni rahatsız ettiğini hissederse, bana nedenini sorar.	1	2	3	4	5	6	7

